

పురాణములు

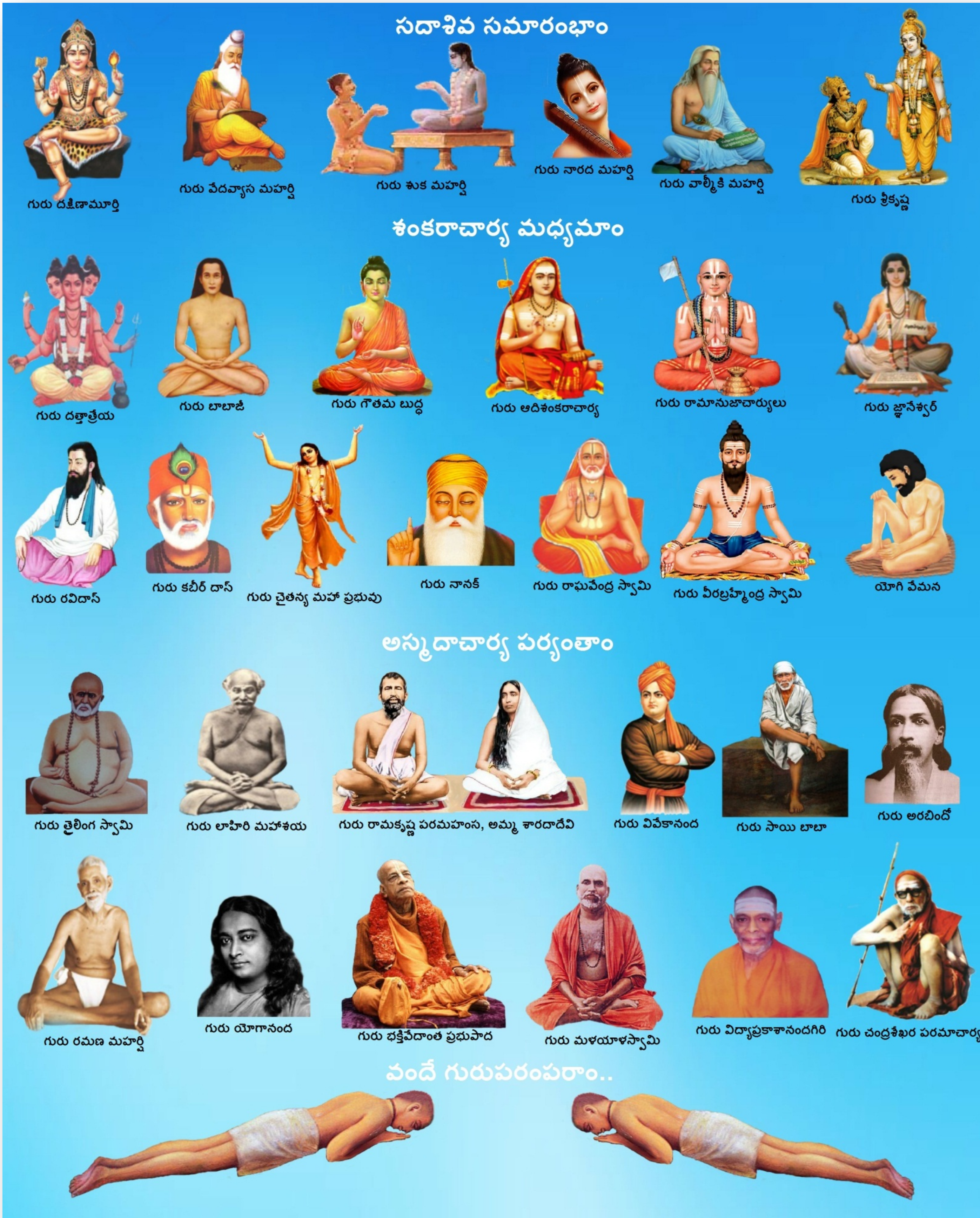
విచారణ

పురుషోత్తమ మహత్యము

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 99999990125899

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, ఐవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ రస్తు

శ్రీపురుషోత్తమాయ పరబ్రహ్మణేనమః

పురుషోత్తమ మాహాత్మ్యము

అను

(అధికమాసపురాణము.)

ఇది

బ్రహ్మశ్రీ

చివుకుల వేంకటాచల శాస్త్రి

రచితము

మొదటికూర్పు. 1000 ప్రతులు.

శికింద్రాబాదు

చందా నారాయణశ్రేష్ఠిగారి

శ్రీబాలాత్రిపురసుందరీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1934

[మూల్యము రు. 1-8-0]

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము

విషయము	పుట

ద్వితీయాశ్వాసము

విషయము	పుట

తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీపురుషోత్తమాయపరబ్రహ్మణేనమః.

పురుషోత్తమమాహాత్మ్యము.

ప్రథమాశ్వాసము.

ఇష్టదేవతాది ప్రార్థనము.

పురుషోత్తముఁ డవ్యయుఁ
డాపద్వినివారకుఁడు మహామహుఁ డఖిల
వ్యాపకుఁడు శుభము లొసఁగుచుఁ
గాపాడి యొసఁగుఁగాతఁ గైవల్యంబున్. 1

క. శ్రీశాదులుగూడ నిజో
ద్దేశము కడనఁగ నెవని దివ్యాకృతిఁ దా
మాశించి కొలుతు రట్టి మ
హేశతనూభవు గజాస్యు నేఁ బ్రణుతింతున్. 2

మ. హరియై శంకరుఁడై సరోజభవుఁడై యబ్జప్రియుండై గణే
శ్వరుఁడై చంద్రముఁడై సురాధిపతియై వైశ్వానరుండై విర
స్తరతేజోమయుఁడై ధనాదినిధయుండై వెల్గు శ్రీమత్పరా
త్పరు నిష్టార్థములిచ్చు ప్రోచుటకునై భావింతు నశ్రాంతమున్. 3

క. శ్రీవాణీగిరిజాఖ్యల
చే వఱలుచు సిరియు విద్య చింతితవర్గా
ర్థావిర్భూతులు నొసఁగు మ
హావిభుపరమేశశక్తి కంజలియిడుదున్. 4

క. భ్రమరహితమ్మును సరసహి
తము మధురాక్షరసుధాయుతమ్మునై రమణీ
కమనీయ కచ కుచా ధర
సమకవనము నలుపు సుకవిసమితి కెరఁగుదున్. 5

క. సరస కవులయ్యు భక్తిన్
హరి హర చరితంబు కృతులయందిడి యిహముం
బరమున్ వెలయించిన కవి
వరులకు మతినుతియొనర్తు వందన శతముల్. 6

ఉ. ఉత్త యహాంకృతింగొనుట యొక్కటిదక్క యొవండుఁగాని కిం
చిత్తును లోటులేని పని చేయఁగఁజాలఁ డలోపకృత్యలో
కోత్తరబుద్ధిమత్త పురుషోత్తమ నీక ఘటించెఁ గాన నా
పాత్రమువండుఁ గ్రందుకొను పొల్లులు పైఁచి పరిగ్రహింపవే. 7

గీ. సకల బుధులును శశిని దోషాకరుఁడన
కమ్మృగి ఘృణియని గ్రహియించినట్లు నాదు
కృతియు దోషాకరంబని శ్రీహరి మహి
మామృత యుతంబగుటఁ గొనుఁ డఖిలబుధులు. 8

మ. ఒక కార్యంబును నిర్వహించుటకు నెంతో కష్టమెత్తోఁచుఁ బా
యకయందుల్ ననుల్ గ్రహింపనులభంబై యుండు, మాహాత్ముఁడీ
చకితత్వంబును పిడి యోదల మహాశైలంబునుం ద్ధాత్ర్యుటల్
ప్రకటంబై తగుబీరమో యొకిసెలన్ జాల్ దుష్టటల్ బీరమా

శ్రీశంకర భగవత్పాద ప్రశంస

సీ. బాల్యమం దిందిరకా బ్రాహ్మణీ గృహమందుఁ
గనకామలకములఁ జొనుప నలిపి
సప్తమాబ్దముననె సకల విద్యావార్థు
లల యగస్త్యునిరీతి నాచమించి
ద్వాదశాబ్దంబుల ప్రాయంబునఁ భాష్య
ములు నల్పి వ్యాసుని ముదితుఁజేసి
మండనమిశ్రాద్యఖండ పండితుల నో
డించి దిగ్విజయంబుగాంచి మించి

గీ. మృతకళిప్రాణు ద్విజపుత్రుఁ బ్రదుకఁజేసి
జగతి నద్వైతమతము సంస్థాపితంబు
సలిపి తాఁ బల్కినట్లుగా బాలిచినట్టి
హరిహరస్వాంతు శంకరగురుఁ దలంతు. 10

కం. ఈశ్వరుఁడవో నీవా పర
మేశ్వర భిన్నుండవో యతీశ్వర మఱి నీ
విశ్వాతిశాయి కృత్యం
బీశ్వర భిన్నత్వమెల్ల దేమనఁజెల్లుఁ. 11

కం. సర్వజ్ఞ బిరుద మీశ్వర
నిర్విష్టంబంద్రు యతిమణీ నీ మహిమం
బుర్వం బర్వకమున్నా
గర్వం బాతినికి డక్కెఁగాక మహాత్మా. 12

గ్రంథకర్తృ విద్యాగురు ప్రశంస.

శా. ధీనై పుణ్యము వాల్ఫ్య పండితులు నంతేవాసులై కొల్వ బ్ర
హ్మానందం బొలయంగ శిష్యులకు వేదాంతాది శాస్త్రంబుల

జానః పూర్వముగా సుబోధమగు తేవర్ బోధ గావించు ల
క్ష్మీనారాయణ పండితుర్ గురువరుర్ సేవింతు వర్శాంతి మర్

కం. శ్రీకర జరపూరి వంశ్యుల్
సీతారామాఖ్య విబుధు శిష్య ప్రియు గో
దాతీర వాసి శాబ్దికు
జేతంబున మద్గురుల్ భజించెద ననఘుల్. 14

గ్రంథకర్త్ర వంశావతారాదికము.

చ. ఘనతరసత్వశోభిత మఖండము నా వెలనాడి శాఖయం
దనుపమకీర్తిమ ద్విప్రకులాన్వయమందు జనించి వేదమం
దును మఱి జ్యోతిషంబున బుధుండయి వేంకటలక్ష్మమాంబయం
దొనరగ నన్నుగన్న పురుషోత్తమ నాయకుగొల్తు మత్పితర్

సీ. దివ్యకులాన్వయ దుగ్ధసింధు చంద్రుండైన
వేంకటాచలమహా విబుధమణికి
దనయుండైనట్టి సీతారామశాస్త్రికి
మంగమాంబికకు గుమారుడగను
దత్తుండనై శికింద్రాబాదు పురమున
సంతతంబును నివాసంబు దనరి
శ్రీరాచకొండ లక్ష్మీ పూర్వ నారాయ
ణాఖ్య విద్వద్వరుఁ డస్మదీయ

గీ. జననికిఁ గనిష్ఠ పితయైన సాధు చరితుఁ
డాతతప్రీతి న న్నుపనీతుఁజేయఁ
దత్సమీపంబునందు విద్యముసు గఱచి
శేషమాఖ్యను సతిగాఁగఁ జేసికొంటి, 16

గీ. ప్రకృతినుం దాంధ్ర వసుధపైఁ బ్రబలినట్టి
శతవధానాష్టకవధాన కృతులు సభల
సలిపి బృందారకాంధ్రీ భాషలను గొన్ని
పుస్తకంబు లొనర్చితి బుద్ధిఁ గొలఁది. 17

చ. తలఁచెద మానసంబున నితాంతము సంచితవేదశాస్త్ర సి
స్తులితుఁ బురాణపారగు విశోధితధర్మరహస్యజాలు సం
కలితమహాసభాంతరజగద్విదుతాచ్ఛయశస్కు వేంకటా
చలబుధు మత్పితామహుఁ బ్రశాంతు నిరంతర దైవచింతనున్.

మ. తదభిఖ్యన్ ధరియించి నట్టిఁడ భరద్వాజర్షి గోత్రుండ న
భ్యుదయ ప్రాపక విష్ణుసత్కథల నే నూహించుచుండంగ నా
మది శ్రీమత్పురుషోత్తమాభిధలసన్మాహాత్మ్య మాంధ్రోక్తులం
దొదవం జేయఁ దలంపు వుట్టిన సముద్యుక్తత్వముం దాల్చుచున్

గీ. వేంకటాచలశాస్త్రి నామాంకితుండ
వేదశాస్త్ర ప్రశంసిత విబుధ పాద
పంకజార్పిత మానస భ్రమరుండ
నైన నామది శ్రీహరి నూని భక్తి 20

ప్రకృత కృతివిషయము.

శా. ఎన్నో రీతుల నన్యవృత్తములనే యీకాలపువ్వారు బల్
సన్నాహంబుల గ్రంథరూపమున నిచ్చల్ సల్పి మోదిల్లుటం
గన్నారం గని దైవవృత్తమున వీఁకంజూప మచ్చిత్త మే
పున్నంబో యణుమాత్ర మొప్పెననుచున్ బుద్ధిన్ ముదం బందితిన్.

చ. పలికెను వ్యాసమౌని మును పద్మపురాణమునందు నిక్కథన్
దలకొని నారదీయమ్మునఁ దా, మఱిన్ రచియించెదాని ని

ట్లొలయంగ నారదీయ పురుషోత్తమ గాథ నగణ్యమైన పె
క్కులు విషయంబులుండుటను గూర్చెదఁ దెల్గున నారదీయమున్.

ఉ. సారవిహీన సంసరణ సాగరమందున మున్గి తేలుచుం
దీరము సేరఁజాలక తితీర్షువులై తపియించు నాంధ్రులం
గూరిచి నావయై తవరి కూలము సేర్పఁగ, నాదుజన్మమున్
శౌరికథా ప్రచారమున సార్థము గా, నిది తెల్గుసేసెదన్.

ఉ. వేదములందు శాస్త్రములు విశ్వజనీన పురాణజాలమం
దాదృతిలేని కొందఱు నిరంకుశచారులు నేటి కైసరుల్
మోఁదిలనీ మనుత్కృతికి మోదముఁ గొల్పకయుండనీ కడు
న్నాదరులైనఁ జాలదె? సనాతనధర్మపరుల్ కవీశ్వరుల్. 24

క. మానవ జన్మంబెత్తియు
శ్రీనారాయణుని సేవఁ జేయక యున్నన్
దానొకఁడు కాక యుఁకనా
మానవునకు నాత్మహంత మఱియొకఁడున్నే? 25

సీ. ఇందిరేశుని గొల్వ కిందు నందును శ్రేయ
మందఁగోరెడి మహా మందమతులు
కనులు గట్టిగమూసికొని వీనులను విచ్చి
కొని యినుం గనఁగోరం జనెడివారు;
హరిని సేవింపక పురుషకారముచేతఁ
గడు సుఖంబులఁ గాసపడు వెడఁగులు
నోరు బిగ్గంబట్టి సారెకున్ మున్కులో
నుక్కిరల్ బిక్కిరల్ బొక్కువారు;

గీ. పూజసేయక హరి; నాత్మ పోషకులయి
కలుషతర సంసృతిని బాయ దలఁచు జనులు

కోయ్యూయియ్యాది యని యొక్క ప్రకార మాశిం
బట్టి నెట్టన నది దాఁటునట్టివారు; 26

క. హరికథను వినక పాడక
హరికథ రచియింప నొల్ల కన్యకథలపై
నురుకు జనుఁ డుఱక యమృతము
నుం చవిగొనువానిపగిది నుడివడకున్నే? 27

క. ఎన్నియొ జన్మము లింతకు
మున్నరిగె ననంతదుఃఖముల నిఁక ముందఱ
న్నెన్నటికిఁగాక యుండఁగ
నన్నలినాక్షునకు హరికి నర్పింతుఁ గృతిన్. 28

వ. అని నిశ్చయించుకొని నా హృదయ మధ్యంబునఁ బరా
త్పరుండగు శ్రీపురుషోత్తమదేవుని సన్నిధానంబు గల్పించుకొని. 29

షష్ఠ్యంతములు.

సీ. సోమకామరశత్రుసూదనామోదికి
ప్రథమద్రిసందధకత్కమఠపతికి
జాతరూపాక్షమున్తకమహాఘోణికిఁ
గర్బురకశిపుదుష్కరటి హరికి
బలిదానవార్పితపదఖర్వరూపికిఁ
బరశునిక్షత్త్రభూపతివటలికి
హాటకరాననశిరోవిటతిచక్రవర్తికిఁ
గంసాంధకతమసభీరతరణికి

గీ. బుద్ధరూపికిఁ గల్కికి శుద్ధమతికి
సిద్ధవనతికి సకలాసిద్ధగతికి

భక్తచిత్తానువర్తికి భుక్తిముక్తి
యుక్తిదాయికి నుపనిషదుక్తిపతికి. 30

ఉ. హాటకగర్భముఖ్యపతితాగమపేటికి భవ్యవాక్సరీ
పాటికిఁ బీతశాటికి విపాటితదుష్టనిశాటవాహినీ
కోటికిఁ బత్త్రిఘోటికి నికుంజసమర్పితగోపికాసునో
ధాటికి నల్లలాటికి సుధాబ్ధినుతాస్థితహృత్కవాటికిన్. 31

వ. సమర్పితంబుగా నాంధ్రంబున నా యొనర్పంబూనిన శ్రీనారదీయ మహాపురాణాంతర్గత పురుషోత్తమ మాన మాహాత్మ్యంబునకుఁ గథా ప్రారంభం బెట్టిదనిన. 32

కథా ప్రారంభము.

క. వందారుబృందమందిర
మందారు నమందపాపమర్దనపీరున్
బృందావనసంచారున్
బొందికఁ గొనియాడికొందుఁ బురుషోత్తమునిన్. 33

క. నరనారాయణులకు నజ
తరుణికి వ్యాసునకు నధిగతప్రీతి నమ
స్కరణం బొనరిచి జయముం
బరఁగ వచింపఁగఁ దగు సభాస్థలియందున్. 34

—♦(సూతుండు నైమిశారణ్యంబునకు వచ్చుట)♦—

వ. నైమిశారణ్యంబునఁ దొల్లి బ్రహ్మిష్ఠులును వేదవేదాంగపారగులును లోకానుగ్రహకర్తలును పరోపకృతిశీలురును నిరంతర పరప్రీతిరతులును శ్రౌతస్మార్తపరాయణులును నైన యసితుండును దేవలుండును పైలుండును సుమంతుండును పిప్పలాయనుండును

షుమతియుఁ గాశ్యపుండును జాబాలియు భృగుండును అంగిరసుం
డును వామదేవుండును సుతీక్ష్ణుండును శరభంగుండును బర్వతుండును
ఆపస్తంబుండును మాండవ్యుండును అగస్త్యుండునుగాత్యాయనుండును
రథీతరుండును ఋభుండును కపిలుండును రైభ్యుండును గౌతముండును
ముద్గలుండును గౌశికుండును గాలవుండును క్రతుండును నత్రియు
బభ్రుండును త్రితుండును శక్తియు బుధుండును బౌధాయనుండును
వసుండును కౌండిన్యుండును పృథుండును హారీతుండును ధూమ్రుం
డును శంకుండును సాంకృతియు శనియు విభాండకుండును పంకుండును
గర్గుండును గాణామండును జమదగ్నియు భరద్వాజుండును ధూమ
పుండును మౌనభార్గవుండును గర్కశుండును శౌనకుండును శతా
నందుండును విశాలాక్ష్యుండును విష్ణువృద్ధుండును జర్జరుండును జయుం
డును జంగముండును పారుండును పాశధరుండును పూరుండును
మహాకాయుండును జైమినియు మహాగ్రీవుండును మహాబాహుండును
మహోదరుండును మహాబలుండును ఉద్దాలకుండును మహాసేనుం
డును ఆర్తుండును ఆమలకప్రియుండును ఊర్ధ్వబాహుండును ఊర్ధ్వ
పాదుండును ఏకపాదుండును ఉగ్రశీలుండును జలాశియుఁ బింగలుం
డును శాండీరుండును కరుణుండును కాలుండును కైవల్యుండును
గలాధరుండును శ్వేతబాహుండును రోమపాదుండును కద్రుండును
కాలాగ్నిరుద్రగుండును శ్వేతాశ్వతరుండును బృథుశ్రవసుండును
మొదలగు పెక్కండ్రు మహామునులు శిష్యసహితులై చేరి పవిత్రం
బగు నొక్క సత్రంబుసేయ నుద్యుక్తులైయున్నయెడ.   35

ఉ. సూతుఁడు తీర్థయాత్రలకు క్షోణిఁ జరించుచు నైమిశంబునం
బూతచరిత్రులైన మునిపుంగవులన్ బహుశిష్యయుక్తులన్

జేతము పల్లవింపఁ గని చెచ్చెర వందనమాచరింపఁగా
నాతఁడె వారి సన్నిధికి నమ్మిని వచ్చె మహాదరమ్మునన్. 36

సీ. రక్తవల్కలముఁ జీరగఁదాల్చి గోపిచం
దనముచే నూర్ధ్వపుంద్రమ్ము దిద్ది
శ్రీనామముద్రలుబూని శంఖము చక్ర
మును దాల్చి తులసిమాలను ధరించి
ఘనజటాముకుటమండనుఁడు శాంతుఁడు సుప్ర
సన్నవక్త్రుఁడు సర్వశాస్త్రవేది
జితహృషీకచయుండు జీవన్విముక్తుండు
పరమార్థ కుశలుఁడు పరహితుండు

గీ. హరిపదార్పితహృదయుఁడు పరమమంత్ర
జాపకుఁడు వ్యాసమాని ప్రసాది సూతుఁ
డా వనంబున కేతేర నతనిఁ గని మ
హార్షులెల్లరు హర్షప్రకర్షులగుచు. 37

క. కడువేగలేచి యాతని
కడ కరిగి విచిత్ర వివిధ కథలను వినఁగాఁ
గడఁకఁ దనుఁజుట్టు వాఱిన
జడదారుల కతఁడు మ్రొక్కె సాష్టాంగముగన్. 38

ఉ. మ్రొక్కిన రోమహర్షణి కమోఘవచస్సుల దీవనల్ మునుల్
జక్కటిఁ బల్కి భాగవతసత్తమ నీకిదె యాసనం బటం
చొక్క మనోహరాసనము నొప్పుగఁ గూరిచి పేద దేరుమం...
చక్కడఁ దాము నాసనములందు సుఖంబుగఁ గూరుచుండిరన్.

ఉ. వారి తపస్సమృద్ధియును వారల తీర్థవిధంబు వారి నీ
వార సుఖోపలబ్ధియును వారల యాశ్రమ నిర్భయత్వమిం

పారఁగ బ్రశ్న సేసి వినయైక విభూషణుఁడైన సూతుఁడ
వ్వారలొసంగు నాసనముపై సుఖ సంస్థితుఁడైన పిమ్మటన్.

వ. పుణ్యకథా శ్రవణ కుతూహలులగు నమ్మునులిట్లనిరి. 41

సీ. అతి భాగ్యవంతుఁడవన్న నీవేకదా
పరికింప నో మహాభాగ సూత
గురు కృపచేఁ బరాశరసూతివాక్యత
త్త్వము జక్క నెఱిఁగినవాఁడ వీవ
నీవు సుఖంబుంటివే? వనంబున నిన్నుఁ
జిరకాలమునకు వీక్షింపఁగలిగె
శ్లాఘనీయుఁడవు పూజ్యప్రధానుండవు
వ్యాసమహర్షి శిష్యావతంస

గీ. సారహీనమహాభవసాగరమున
వినఁగఁదగినవి పేనవేల్ వెలయు, నందుఁ
గొలఁదిలోననె శ్రేయంబు గూర్చు సార
భూతమగు దాని నొండు సంప్రీతిమెఱయ. 42

మ. హరిలీలారసపూరితంబయి మహాహర్షప్రదంబై శివం
కరమై యొప్పు కథావిశేషకము దుష్కర్మాద్రి దంభోళి సం
సరణాంభోధినిమగ్నతారకము నజ్ఞానాంధబాధాపహా!
సరసస్తుత్య! వచింపు నీమది కభీష్టంబైనదానిన్ వెసన్. 43

వ. అని యడిగిన శౌనకాదిమహామునులకు బద్ధాంజలియై
సూతుండిట్లనియె. 44

మ. వినుఁడీ సర్వమునీంద్రులార! తొలుతన్ విఖ్యాతమౌ పుష్కరం
బను తీర్థంబునకేగి క్రుంకులిడి ఋష్యాదిత్య పితౄదులం

సీ. సిద్ధభూషణులు ప్రసిద్ధయోగులు దేవ
మానులాహారంబు లేనివారు
ఫలపత్రపవనముల్ భక్షించువారలు
నీర మాహరించువారు మఱియు
నిశ్వాసపవనడిండీరముల్ దినునట్టి
వారలు కొందఱు చేరిరటకు
బ్రహ్మభూతుండును భగవంతుఁడీడ్యుండు
యోగీంద్రులందు నత్యుత్తముండుఁ
గీ. కృష్ణపాదాంబుజాతసంతృష్ణచిత్తుఁ
డష్టవర్గదేశీయుఁడు శిష్టతముఁడు
ధూత కల్మషచయుఁ డవధూతమూర్తి
వ్యాసతనయుండు శుకదేవుఁ డపుడు వచ్చె. 49

మ. స్మితవక్త్రున్ జ్వలితప్రకాశు నసితస్నిగ్ధాలకోపేతు నా
యతబాహున్ బహుధూళిధూసరితసర్వాంగున్ దయోత్సంగు నా
చతురున్ మూఢులు స్త్రీలు బాలకులు పశ్చాత్తప్తులై దూరసం
స్థితిమై మ్రొక్కి గృహోక్తిసొచ్చి ర తిభక్తివ్యాప్తచిత్తంబులన్. 50

మ. త్వరతో నచ్చటవచ్చియున్నమునులా వైయాసకింగాంచి లే
చిరి బద్ధాంజలులైరి పీఠమిడి రక్షీణోపచారంబు సా
దరులై చేసిరి పద్మకర్ణికను బత్త్రిస్తోమముంబోలె నం
దఱుఁ దత్సన్నిధిఁ గూరుచుండిరి వచోధారాతతుల్ గ్రోలఁగన్.

ఉ. జ్ఞానసుధాబ్ధిచంద్రుఁడు ప్రశాంతుఁడు వ్యాసమునీంద్రసూనుఁ డా
ధీనిధి బ్రహ్మవర్చసముదిక్కులఁ బిక్కటిలంగఁ జేయుచున్
మానులొసంగు పీఠవరమధ్యమునన్ వెలుగొందుచుండెఁ దా
రానిచయావృతామృతకరచ్ఛవి నమ్మునిమధ్యవర్తియై. 52

వ. అని మఱియు సూతుండిట్లనియె. 53

సీ. ప్రాయోపవిష్టుఁడై భరతవంశ్యుఁడు పరీ
క్షిత్తు ప్రశ్నింపఁగా శ్రీశుకుండు
కరుణించిపల్కు భాగవతంబు విని పరీ
క్షి న్మోక్షణంబు వీక్షించి పిదప
సత్రంబుసేయఁగా సమకట్టి దీక్షఁ బూ
నిన మిమ్ము నిచటఁ గన్గొనెడి వేడ్క
నేతెంచి మిమ్ముల నీక్షించి విప్రసా
ధువులార నే గృతార్థుండనైతి

గీ. అనిన సూతునితో ఋషులపుడు సాధు
వర్య! వార్తాంతరంబుల వదలి వ్యాస
వదన సంశ్రుతమా నపూర్వవిషయంబుఁ
బ్రీతి దళుకొత్త మాకు విన్పింపుమనిన. 54

వ. సూతుండు శౌనకాదులకిట్లనియె. 55

ఉ. నన్ను విలోమజుండనయినం బరిపృచ్ఛ యొనర్చినార రు
ద్యన్నిగమాంచితుల్ దమరు; ధన్యుఁడనైతి యథామతిం గథల్
పన్నగవ్యాసమౌని ముఖపద్మమునుండియు విన్నరీతిగాఁ
గ్రన్నన మీకుఁ దెల్పెదను గావున నాదట నాలకింపుఁడీ 56

— { నారదుండు నారాయణర్షి దర్శనంబునకై బదరికాశ్రమంబునకు వచ్చుట. } —

సీ. ఒక దినంబునఁ దొల్లి; యుత్తమతాపస
సిద్ధ బృందారక సేవితంబు
బదరీ కపిత్థ నీపప్లక్ష బిల్వామ్ర
జంబు జంబీరాది శాఖియుతము

విష్ణుపాదోదక విభ్రాజమాన పు
ణ్యాలకనందాపగాలలితము
పరిహృత నిజవైర హరికరితురగ కా
సర ముఖ్య జంతు సంభరిత తలము
గీ. నైన యా నరనారాయణాలయమునఁ
బ్రస్ఫురద్దీప్తియుతుఁ బరబ్రహ్మసక్త
చిత్తు. జితరిపుషడ్వర్గు జితహృషీకు
మహితు నారాయణాభిఖ్యు మానిఁగనఁగ. 57

సీ. ఆకులన్నియురాలి జోకబాసిన మోడు
మ్రాఁకులుం జిగురాకు రాకఁజూప
విరసంబులని పెల్లునిరసింపఁబడు తాలు
సరసంబులై కడుఁ జాలువాఱ
ఱిక్కవైచినఁగాని లెక్కసేయక చెవుల్
ఱిక్కించి పసరముల్ చొక్కినిలువ
పగఁబూని యేతెంచు ఖగరాజుఁగానక
ఫణలెత్తి చక్షుశ్శ్రవంబులాడ
గీ. మహతి మీటుచు నిజగాన మహిమ వెలయ
శ్రీహరినిబాడికొనుచు విచ్చేసెనటకు
భూరితనుకాంతి నిర్జితపారదుండు
ధీరవందితపాదుండు నారదుండు. 58

క. చనుదెంచి తత్పదద్వయి
కి నమస్కారంబు సల్పి కేల్దోయి ఘటిం
చి నితాంతంబుగ నీక్రియ
మునినాథుని బొగడె దేవముని మునులారా. 59

ఉత్సాహ. దేవదేవ ! జగదధీశ ! దీనరక్షణక్షమా
పావన ! త్రిసత్య ! సత్యభావ ! సత్యసంభవా !
కావుమయ్య' సత్యయోని ! కరుణ, శరణు సొచ్చితిన్
హోవళిం దొలంగఁబెట్టుమయ్య! నీకు మ్రొక్కెదన్. 60

వ. మహాత్మా నీవఖిల శిక్షార్థంబును మర్యాదాస్థాపనార్థంబును దపంబాచరించుచుందువు, అట్లుకాదేని కలియుగంబున నొక్కండొనరించు పాతకంబున భూమండలంబు మునుంగు, మఱియు నశ్లే యొక్కనిపుణ్యంబునఁ బుణ్యపాపిజనావృతంబగు నిమ్మేదినితరియించు, కృతాదియుగంబులఁ దొల్లి పుణ్యంబొండె పాపంబొండె యొక్కం డొనరింప నది సర్వగంబగుట దొలంచి కలియుగంబునఁ గర్తను మాత్రంబుసెందుపొంటె నీవు తపోనిష్ఠవర్తింతువు. 61

శా. అయ్యా! సర్వజనుల్ నిరంతరము దారాపత్యవేశ్మంబులన్
నెయ్యంబున్ ఘటియింతు, రట్టిజనులున్ నేనుం దరింపంగ నా
కుయ్యాలించి కథా విశేషమును నాకుం దెల్పుమీ ! తావకా
కయ్యానూన సుధాధురీణమృదువాక్చాతుర్య మేపారఁగన్. 62

గీ. విష్ణు వుపకారరతుఁడని వేదమందు
నిశ్చయింపఁగఁబడుటచే నీముఖమున
బుణ్యకథలను వినియెడి బుద్ధివొడమి
బ్రహ్మలోకంబు డిగి యిట వచ్చినాఁడ. 63

ఉ. కావున లోకతారకముగాఁ గథలంగల భూరి సారమున్
వే వచియింపఁగావలయు విన్నజనంబులకున్ రయంబున
న్గావలె మోక్షమం చనిన నారదు పల్కులకున్ హసించుచుం
బావనమైన సత్కథను బల్కఁదొడంగె ఋషీంద్రుఁడంతటన్. 64

సీ. వల్లవకామినీవదనాబ్జభృంగంబు
రాసకేళిక్రియారసికమూర్తి
బృందావనవిహారి సుందరాకారుండు
పరమపూరుషుఁడు గోవ్రజవిభుండు
కనురెప్పపాటులోననె జగంబులనెల్ల
నిర్మింపఁజాలిన నేర్పుకాఁడు
నగు మహానీయు కృత్యమ్ము వర్ణింపఁగా
ధారుణిలోన నెవ్వారితరము

గీ. సార సరసంబు పాపవివారకంబు
వాగతీతము నారదయోగివర్య
నీవు నా భగవంతుని పావనతర
చరితమెఱిఁగియె వర్తింతు వరసిచూడ 65

శా. ఐనన్ శ్రీపురుషోత్తమ ప్రథిత మాహాత్మ్యంబు నీవిప్డు స
న్మానం బొప్పఁగ నన్నుఁ బ్రశ్నమొనరింపం జెప్పఁగాఁబూనితిన్
దానన్ విన్మదినిస్స్వతాపహరము వైధవ్యాపహారంబు సం
తానోదగ్రియశస్కరం బమృతసంధానక్షమం బెంతయున్. 66

వ. అవిన నారదుండిట్లనియె. 67

క. పురుషోత్తముఁడన నేదే
వర! యాతని మహిమ యెద్ది పరికింపఁగ న
చ్చెరు విడునని తోఁచె నవి
స్తరముగ వచియింపుమయ్య దాక్షిణ్యనిధీ. 68

వ. అంత సూతుండు శౌనకాదులకిట్లనియె. 69

క. నారదువచనము విని యా
నారాయణవాని దనమనమున ముహూర్తం
బారూఢిగఁ బురుషోత్తముఁ
జేరిచి ముదమొంది యిటులఁ జెప్పఁదొడంగెన్. 70

క. పరగను సహేతుకాఖ్యము
పురుషోత్తమ మాసమొందు; పుణ్యుఁడు కరుణా
శరనిధి తన్మాసాధీ
శ్వరుఁడా పురుషోత్తముఁడని వచియింపఁబడున్. 71

క. కావున బుషులీమాసము
పావన పురుషోత్తమాఖ్యఁ బడసినదని సం
భావింతురా వ్రతక్రియ
తో వెసఁ బురుషోత్తముం దుతుష్టింగాంచున్. 72

వ. అనిన నారదుండిట్లనియె. 73

మ. మధు మాసాదులు సేశ్వరంబులని పల్మారేను వింటిన్ శ్రవః
పథమున్ శ్రీపురుషోత్తమాఖ్య; నెలదాఁ బ్రాపింపదందోతమో
మథనా! శ్రీపురుషోత్తమాఖ్యఁగొనియేమాసంబువోల్చున్ దయా
నిధియా శ్రీపురుషోత్తముండెటులనుండెన్ దానికిన్ స్వామియై.

వ. మఱియు నా పురుషోత్తమమాస స్వరూపంబును నందుఁ
జేయందగు స్నాన దాన జప పూజోపవాసాది సాధన విధానంబు
లును అట్లుసేసిననే దేవుండు సంతసించి యేమిఫలం బొసంగునదియు
నింక నితరవిశేషంబులున్న నవియుం దత్వంబుగ జెప్పవేడ్డెద, దీనవత్స
లులగు సాధువులడుగకయు వచింతురుగదా. 75

సీ. దారిద్ర్యపీడితు లారోగ్యహీనులు
పుత్రాభిలాషులు మూకజడులు
దంభసంయుతులు విద్యావిహీనులు కుచే
లులు నాస్తికులు లంపటులు కుటిలులు
నీచులు జర్జరుల్ నిత్యనష్టాశులు
క్షీణ సత్త్వులు పరసేవకులును
భగ్న. సంకల్పులు ప్రబలకుష్ఠామయుల్
వ్యంగాంధదుఃఖశుష్కాంగకులును
గీ. ఇష్ట మిత్ర కళత్ర విహీనజనులు
మాతృ పితృ రహితులు శోకమగ్నచిత్తు
లిష్టవస్తువివర్జితు లితర భాగ్య
వర్తులుందురు కొందఱు వసుధయందు. 76

క. ఏది సేసిన నెదివినంగా
నెది శరియుఁ బొంగ మఱల నిద్ఘృణులయి తా
ముదయింపకుండు మానవు
లది విదితము సేయవలయు నమలచరిత్రా! 77

మ వైధవ్యంబులు వంధ్యతాదురితముల్ వైవర్ణ్యహీనాంగక
వ్యాధుల్ వివిధ రక్త పిత్తరుజలుల్ యక్ష్మాను లున్మాదముల్
వేధింపం; బరిఖిద్యమానజనులన్ వీక్షించి నేనోజగ
న్నాథా దుఃఖితమానసుండనయితిన్ నన్నుం గటాక్షించుచున్.

గీ. నాదు మనమున కత్యంత మోదహేతు
కమ్ముగను సవిస్తరముగఁ బల్కంగవలయు
బ్రహ్మ! సర్వజ్ఞ! సర్వతత్త్వములకీవ
నిధివటందురు దీన సందేహమున్నె? 79

చ, ఇటుల సురర్షి నారదమునీంద్రుని లోక హితప్రహేతుకో
త్కట మధురోక్తులన్, మునివతంసవిభుండగు దేవదేవుఁడా
దటవిని, మౌనివర్యుని సుధాకరశాంతునిఁ బూజసేసియు
ద్భటనవవారివాహరవవల్గువచస్సులతోడ నిట్లనున్. 80

వ. అంత శౌనకాదిమహామునులు నిఖిల పురాణవ్యాఖ్యాన కుశలుండగు సూతుంగాంచి నరసఖుండగు నారాయణుండు నారదునకుం జెప్పిన శుభవచనంబులు మాకానతీయవేయని యడిగిన నో ద్విజసత్తములారా! శ్రీమన్నారాయణఋషీంద్రుండు నారదునకుం జెప్పిన మనోహరవచనంబులు నేను విన్నరీతిగ మీకుం దెల్పెద వినుండు అట్లు శ్రీనారాయణుండు నారదునింగనుంగొని తొల్లి శ్రీహరియు మహాత్ముండు నగు శ్రీకృష్ణునిచే ధర్మజునకుం జెప్పంబడినదానిని నీకుం జెప్పెద వినుమని యిట్లనియె. 81

—{ శ్రీకృష్ణుండు కామ్యకవనంబుననున్న పాండవులయొద్దకువచ్చుట.) }—

సీ. ధర్మజుండొకనాఁడు ధార్తరాష్ట్రులతోడఁ
గూడి జూదంబాడి యోడిపోయి
పావకసంజాత పాంచాలి దుశ్శాస
నా కృష్టకచవస్త్రయగుచుఁ గృష్ణుఁ
బ్రార్థించి రక్షితయై; రాజ్యముదొరంగి
కామ్యకారణ్యంబుకడకుఁ జేరి
యిడుమలు గుడుచుచు నడవిపండ్లనుమెక్కి
కిరులట్లు పాండవుల్ దిరుగుచుండ

గీ. వారి నవలోకనముసేసి వచ్చుపొంటె
మునులతో వాసుదేవుండు సనిన నటకుఁ
బ్రాణములు సెంద లేచు దేహములపోల్కి
లేచి పార్థులు వెసఁ గౌఁగిలించికొనిరి. 82

క. యమళుల్ ద్రౌపదియు నతి
ప్రమదము గౌరవము భక్తిభావము వినయం
బమరఁగ నమస్కరించిరి
కమలాక్షుని మృదుల పాదకమలంబులకున్. 83

మ. గురుచర్మాంకులు ధూళిధూసరితగాత్రుల్ రూక్షకేశుల్ వ్యథా
భరితుల్ పాండవు లవ్వనాంతరమునం బాంచాలితోఁ దాదృశ
స్ఫురణా కంపితతోఁ జరింపఁగని యా ఫుల్లాబ్జనేత్రుండు దు
ర్భర దుఃఖాగ్నిసమేధమాన పరితాపంబంది చిత్తంబునన్. 84

సీ. భక్తవత్సలుండైన భగవంతుఁడప్పుడు
ధార్తరాష్ట్రులను దగ్ధంబుసేయఁ
దలపోసి కోపంబుదాల్చి భ్రూభంగ
కుటిలేక్షణుండయి కోటికాల
భయదవక్త్రుండయి ప్రళయాగ్నిసదృశుండై
చటులసందష్టోష్ఠపుటుఁడయి; మును
సీతావియోగంబుచేత సంతప్తుఁడౌ
శ్రీరామచంద్రు నాకారమూని

గీ. మూఁడులోకంబులను గాల్చు వాఁడుఁబోలె
నడరు శ్రీకృష్ణునీక్షించి యర్జునుండు
ధర్మజాద్యనుమోదంబుదాల్చి భీతి
కంపితుండయి యిటు నుతింపఁదొడఁగె. 85

గీ. సాధుజనపూజ్య యో జగన్నాథకృష్ణ
జగము వెలుపలివాఁడ నేనగుదునొక్కొ?
జగములను బ్రోచువాఁడవీవగుటఁజేసి
నన్ను రక్షింపవేల? యాపన్నశరణ. 86

ఉత్సాహ. మంగళాంగ మౌనిపూజ్య మాధనోహరా హరీ
సాంగవేదబీజబీజ సర్వహేతుకారణా
సంగరహిత జోతయిడుదు సంహరింపుకోప మి
బ్భంగి రోషమిప్పు సెందఁ బ్రళయమందు లోకముల్. 87

మ. కరుణావారిధి విశ్వరుండవగు నోకంజాక్ష నీవిచరా
చరలోకంబు సృజంతు విక్రియ జగజ్జన్మ ప్రధానుండవై
దురితం బొక్కఁడు సేయు నెల్లజగముల్ త్రుంగింతువే? దోమలన్
నుఱుమాడంగ నెవండు కొంపదహియించుం జిచ్చుముట్టించుచున్.

వ. అంత నారాయణముని యిట్లనియె. 89

కం. పరవీరహరుఁడు నరుఁడిటు
లటమునిప్రార్థించి కృష్ణు, నంజలి బంధం
బారయఁగ భాలంబున, నా
హరికి నమస్కారమిడియె నతులితభక్తిన్. 90

ఉ. అంతటఁ గోపముందొఱఁగి యాహరి; చంద్రుఁడువోలె సౌమ్యతా
క్రాంతి నెసంగఁ బాండవులుగన్గొని యెంతయు స్వస్థచిత్తులై
చెంతకుఁజేరి మ్రొక్కి వనసీమ లభించు ఫలాదులిచ్చి యు
త్యంతముఁ బూజసేసిరి ప్రియంబు మనంబులఁ దాండవింపఁగన్.

ఉ. ఆశరదిందుసుందరతరాస్యుఁడు నూతనవారివాహనీ
కాశుఁడు భక్తవత్సలుఁడు కంసనిషూదనుఁ డుగ్ర నిగ్రహా
వేశముమానియుంటఁగని ప్రేమపరిప్లుతచిత్తుఁడై గుడా
కేశుఁడు మాటిమాటికిని గేలుమొగిడ్చి యొనర్చెఁబ్రశ్నముల్.92

మ. పరమోదార! మునీంద్ర! నీవిపుడునన్ బ్రశ్నించు వృత్తాంతమా
నరుఁడుం గృష్ణుని బ్రశ్న సేసిన జగన్నాథుండు సర్వజ్ఞుఁ డా
దరబుద్ధిన్ విని కొంతజాగుమదిలో ధ్యానించి యప్పాండవో
త్కరముల్ ద్రౌపదినూరడించి పలికెన్ దత్ప్రీతి సంధిల్లఁగన్.93

వ. శ్రీకృష్ణుండిట్లనియె. 94

మ. వినుఁడీ పాండవులార నావచనముల్ బీభత్సుఁడిప్పట్టునన్
ననుఁబ్రశ్నించె నపూర్వమా విషయముల్ దానిన్ వచింపంగ మ
న్మనముత్సాహము సూపదయ్యెదివినన్ మౌనీంద్ర సంఘమ్ములై
నను దుస్సాధము; గాన, భక్తులగుటన్ వర్ణింతుమీకియ్యెడన్.95

— { శ్రీకృష్ణుండు పాండవుల కథిమానవృత్తాంతంబు సెప్పుట } —

సీ. చైత్రాదిమాస పక్షర్తునాడీలవ
యామాయనద్వయ హాయనములు
ఋతుయామినీ ఘస్రవిశతులుయుగపరా
ర్థంబులు కూపనద్యర్ణవములు
వాపీతటాక పల్వలనిర్ఝరంబులు
పాదపౌషధివనస్పతులు లతలు
పురపత్తనగ్రామగిరులు మున్నగుమూర్తి
మంతంబులన్నియు సంతతంబు

గీ. స్వీయగుణములచేతఁ బూజితములయ్యె
వానిలో స్వామిలేనిది కానఁబడదు
ఫలములిడునవి తమతమపదవులందు
ననయమును బూజితములగు నరయనెందు. 96

వ. మఱియు నీజగంబున సకలంబులును నిజనాథయోగ మాహాత్మ్యంబునంజేసి సౌభాగ్యవంతంబులైయుండు.

ఆ. వె. అధికమాసమనఁగ నావిర్భవించెను
బూర్వమందుఁ బాండుపుత్రులార!
అఖిలలోకవాసు, లసహాయమును జుగు
ప్సితము నైనదాని స్థితినిజూచి. 98

మ. మలమాసంబిది దీనియందు శుభకర్మంబేదియుం జేయరా
దలసూర్యుండనుసంక్రమింపఁడహహా!యస్పృశ్యముఁ నింద్యముఁ
గలు షోపేత మనర్హమంచుజగముల్ గర్హింపఁగా వారిప
ల్కులకుందన్మలమాసముల్లమున ముల్కుల్ గుచ్చినట్లేడ్చుచుఁ.

ఉ. అందఱు నన్ దుఃకారములనాడుచు మాటికిఁజౌకసేయుచుఁ
నిందితమాసమంచుఁ గడునీచముగాఁ దలపోయుచుండ్రు నా
చందముఁజూడ మేఁకమెడ చన్నులచెన్నువహించె నక్కటా
యందఱిలోన నిట్లనదనై బ్రదుకన్ లిఖియించితేవిధీ. 106

క. అనియిట్లు మాటిమాటికి
దనలోఁదలపోసిపోసి తలవ్రాతకునై;
మనమందుఁ జచ్చునిచ్చం
గోనియెన్ మలమాస మార్తికుంఠితమతియై. 101

—(అధిమాసంబు వైకుంఠంబునకుఁజనుట.)—

మ. అధిమాసంబటుమీఁద నెట్టెటులొ ధైర్యంబూని వైకుంఠముక్
వ్యథఁబోకార్చికొనంగఁజేరి యట నా యంతఃపురంబందు సు
ప్రథితోదగ్రమణిప్రభాలసితభర్మస్ఫీతసింహాసనం
బధిరోహించి వసించు నన్నుఁగని సాష్టాంగంబులర్పించుచుక్.102

ఉ. అంజలిసంఘటించి వినయంబునఁ; గన్నులజారు నశ్రువాః
పుంజముతోడ గద్గదికఁబూనిన వాక్కులతోడ సౌమ్యతా
రంజనతోడ నుద్గతనిరంతరభక్తిపరీతశుద్ధ హృ
త్కంజముతోడ ధైర్యమును గైకొని యిట్లువచించెనత్తఱిక్. 103

గీ. ఈవిధంబున నా బదరీవనస్థ
మౌనివల్కిన నారదమౌనివర్యుఁ
డాలకించి తదీయవాక్యంబులెల్ల
మఱలఁబ్రశ్నించె నీరీతి మౌనులార ! 104

సీ. చంచలేతరభక్తి జంగమ్యమానంబు
జగదశేషాఘనిస్తారకంబు
సతతయోగాభ్యాసి జనచయాగమ్యంబు
హేయదూరానందదాయకంబు
రమణీయ బహురత్నరాజితస్థలకంబు
సూర్యకోటిప్రభా శోభితంబు
పాకశాసనముఖ్యభక్తసంసేవ్యంబు
సకలసౌభాగ్య విస్తారకంబు

గీ. పూర్ణరూపాదివిష్ణు విభూషితంబు
భవనరాజంబుఁ జని జగద్భయనిహంత

హరినిగని తత్పదాబ్జముల్ శరణుసొచ్చి
యధికమాసంబు పిదప నేమనివచించె? 105

వ. అనియడిగిన నారదునకు నారాయణుండిట్లనియె. 106

క. వినుమో నారద లోకం
బునకు హితంబేనుగోరి పొలుపుగనీకున్
వినిపించెద నధిమాసము
జనియా హరికడకు; సలుపు సంభాషణముల్. 107

వ. అధిమాసంబిట్లనియె. 108

మత్తకోకిల. నాథనాథ! దయానిధీ! శరణాగతార్తివిభంజనా!
శోధితాఘసమూహ! నక్రనిషూదనా! మధుసూదనా!
మాధవా! జగమెల్లనన్ మలమాసనామముచేతస
క్రోధులై పలుకాడుచుందురు ప్రోవుమయ్యజనార్దనా! 109

మ. శుభకర్మంబులకుజ్జగింతురు నన్ను శుద్ధేతరంబంచు; న
ప్రభుకంబంచు సనాథమాసములు గర్వప్రాభవంబొప్ప నా
రభటిన్ మాటికి నవ్వుచుండెడిని దీవ్యంబాభవద్రక్షితా
విభవంబేడకునేగె నిమ్మ్యోడనన్ వేగంబెరక్షింపవే. 110

మ. ఖలుఁడై దుర్మదుఁడై మహాకఠినుఁడై కంసుండుపూర్వంబునన్
లలనారత్నము దేవకిన్ మివుల నల్కంబూనిబాధింప; నా
తులువన్ ద్రుంచి తదీయదుఃఖలతికం దున్మాడవే? దీనవ
త్సల! తద్రీతిగ నేల మామక మనశ్శల్యంబుఁ బోకార్పవో. 111

మ. యమునాద్వీపవతీవిషాంబువుఁబిపాసాయత్తులై గోపకుల్
తమ గోవర్గముతోడఁద్రావి యసుసంతానంబు గోల్పోయినన్
విమలంబైన భవత్కృపాగరిమచే వీక్షించిరక్షించిన
ట్లమలాత్మా! శరణంబువేఁడునను నేలా నేఁడురక్షింపవో. 112

ఉ. గోపులు గోపకుల్ మఱియు గోపసతీతిలకంబు లవ్వనిన్
దావశిఖిప్రభంజనము దార్కొని యేచుడు నిన్ను వేఁడినన్
ద్రావితదగ్ని; వారల సురక్షితులంబొనరించినట్లు నన్
జేవదలిర్ప రక్షణము సేయవదేటికి? దీనవత్సలా. 113

మ. సమరోదాత్తభుజాబలాంధుఁడు జరాసంధుండు బంధింప దు
ర్దమదుఃఖంబున రాజులెల్లరు నినుం బ్రార్థింప నవ్వారలన్
విమలంబైన భవత్కృపాగరిమచే వీక్షించి రక్షించిన
ట్లమలాత్మా! శరణంబు వేఁడునను నేలా నేఁడు రక్షింపవో. 114

మ. గురుగంభీరసరోవరాంతరమునం గుంభీరమొక్కండు దు
ర్ధరశక్తిన్ గజరాజుఁబట్టి పరిమార్పంజూడ నాదంతి దు
ర్భరదుఃఖంబున నిన్ను వేఁడిన వెసన్ రక్షించినట్లీవు నన్
గరుణం బ్రోవవదేల? తెల్పగదవే? కారుణ్యవారాంనిధీ. 115

చ. దవదహనంబుగా సవతితల్లి దిసంతులుగొట్టి చిత్తమున్
మిపులదహింప నీశ్వరు నమేయగుణాకరు నిన్నుఁగొల్చి నా
ధ్రువుఁ గరుణించుచున్ జితవిరోధిజనున్ బహుభద్రసంయుతుం
దవిలిసప్రేమఁజేయుక్రియ నన్నొనరింపవదేల? శ్రీహరీ. 116

మ. దురితాత్ముండసురాధిపుండిభముచేఁద్రొక్కించియున్ నొంచియున్
గిరులన్ వైచియు బాఁకులంబొడిచియుం గీలించియుం గీలలన్
బరిమార్పం దలపూన? నిన్ గొలుచు నా ప్రహ్లాదునేరీతి నీ
కరుణం బ్రోచితి వా విధంబున ననుం గావంగరాదే? హరీ. 117

మ. భవదిచ్ఛన్ జ్వలనుండు చల్లవడుఁ, గంపంబూను మేర్వద్రి, లా
ఘవముం జెందు నదీశ్వరుండు, జడతం గాంచున్ సురేజ్యుండు, భా
నుపుతాక్షిస్త్రముచేత నోటువడు, నిన్నున్ మీఱరెవ్వారు; మా
ధవ! నినే మదినమ్ముకొంటి దయరాదా! నీకుదీన్ నాపయిన్.

వ. ఇట్లు నిరీశ్వరంబగు నయ్యధిమాసంబు పరబ్రహ్మస్వరూపుండగు విష్ణువునకు విన్నవించి విరమించి యశ్రుపరిప్లుతవదనంబున నాజగత్పతియెదుట నిలచియున్న సమయంబున శ్రీహరికృపాప్లావిత చేతస్కుండై దీనవదనంబుననున్న మలమాసంబుతో నిట్లనియె. 119

ఉ. వత్స! యిటేలవచ్చితివి? వావిరి నీవిపుడేల యీక్రియం
గుత్సితమైన దుఃఖమునఁ గుందుచునుంటివి? తెల్పువేగ; నా
పత్సమయంబునందు ననుభావనసేసినవారి వంత నే
నుత్సుకతన్ నితాంతము వియుక్తముఁజేసెదఁ జింతమానుమీ.

క. నను శరణంబును వేఁడిన
జనులకు నెవ్వారికేని చర్చింపంగా
వనటలిఁకరావురావని
ఘనభక్తికమోఁదిచెప్పఁ గలుగుదు వత్సా. 121

మ. జరయున్ మృత్యువులేక శోకమటియున్ సానందమై చారు సు
స్థిరరూపంబగు నాపురంబునకుఁ బ్రీతిన్ వచ్చియు న్నీవు ని
ర్భర శోకామయమగ్నమానసమునన్ వర్తింతువేలా వృథా
తురితుండున్ బలితుండువచ్చిననిటన్ దుఃఖింపఁడొక్కొయున్.

శా. కుత్సా యిచ్చట దుఃఖమొందు నిను వైకుంఠస్థు లత్యంతమున్
వెత్సింగాఁ దలపోసి యచ్చెరువునన్ వీక్షించుచున్నారు; నీ
వుట్సిట్లాగఁగనేల చత్తునని; నీయుద్యోగమున్ మానుమీ
యొత్సావంతకు హేతువేమిచెపుమీ యుత్సాహివై యత్తఱిన్.

వ. అని శ్రీకృష్ణుండు పలికిన. 124

క. ఆసరసిజాక్షు పలుకధి
మాసంబాలించి తనదు మస్తగభరముం

దీసిన గతిఁదలపోయుచు
శ్వాసోచ్ఛ్వాసములతోడఁ జక్రికి ననియెన్ 125

సీ. ఆకాశవిధముగా నఖిలప్రపంచంబు
వ్యాపించియుండెడి యమలచరిత
సర్వలోకములకు సాక్షివై బహు చరా
చరములఁ బొలుపారు పరమపురుష
నిఖిలభూతంబులు నీయందుఁగ్రమముగా
వసియింపఁజేసిన వాసుదేవ
విశ్వదర్శనుఁడవై విష్ణుండవై జగ
న్నాథుండవైపొల్చు నళిననాభ

గీ. సుస్థిరాకారుఁడవయి కూటస్థుఁడవయి
యలరు నీకన్న వేఱులేదమరవంద్య
నీవెఱుంగని దిసుమంతయేని కలదె
కాన నావ్యథ నీవెఱుంగవె మహాత్మ! 126

క. ఐనను వచింతు నాథా
నేనిప్పుడుచెందు దుఃఖనీరధి నెవ్వం
డైనన్ జెందెనటంచున్
వీనులవినమెపుడు కనులవీక్షింపమెటన్. 127

మ. క్షణముల్ రాత్రులు పక్షముల్ దినములున్ సంవత్సరంబుల్ నెలల్
గణుతింజెందుచు నాథశోభితములై కౌతూహలంబందు; నా
కణువుంగీరితిలేదు నాథుఁడునులే డల్లాట నన్నంబుజే
క్షణ! సత్కర్మకముల్ సనాథములు ధిక్కారంబుగావించెడిన్.

చ. మలయుత మంథ మార్త్యజనమండలదూషిత మెప్డు దీనినిం
జెలువలుచూలుదాల్చినఁ గుసీదముగై కొననెంచినంగదా

నెలయని యించుకంతగగణించెద రంతియెకాని దీనిక
గ్గలమగుపేరులే దవటగం; బని నన్ వచియింతురచ్యుతా. 129

ఉ. కావునఁ జావనిచ్చుమదిఁగట్టిగఁ బట్టితినయ్య నాకిఁకన్
జీవములన్ ధరించి నివసించెడిభావము పుట్ట, దిట్టి దు
ర్జీవితమూనుకంటెఁ గడుఁ శ్రేయము చచ్చుటయే; జగంబునం
బావక దగ్ధుఁడౌజనుఁడు పాయక నిద్దురసెందనేర్చునే? 130

మ. పరమాత్మా యిఁక లేవు నేనువచియింపందగ్గ వృత్తాంతముల్
పరదుఃఖప్రకరాసహిష్ణువు కృపాపారీణుఁడౌ విష్ణు వం
చరయన్ వేదములం బురాణముల నత్యంతప్రసిద్ధంబునీ
వరధర్మంబుదలంచి యిష్టమగుకోర్కెంబొమ్ము భక్తప్రియా. 131

క. పామరుఁడు మాటిమాటికి
శ్రీమహితప్రభువునొద్దఁ జెప్పంజనదో
స్వామీ! చచ్చితిఁ జచ్చితి
నోముమటం చధికమాస మూరకయుండెన్. 132

క. తరువాత నధికమాసము
హరిసన్నిధియందుఁబడియె నతివేగమునన్
బరిపతితమైనదానిం
బరికించి సదస్యు లరిదిపడిరి మునీంద్రా. 133

వ. అని మఱియు నారాయణమునీంద్రుం డిట్లనియె. 134

చ. కలిగిన కష్టముల్ క్రమముగాఁ దనతో నటువిన్నవించి యా
మలయుతమాస మంఘ్రిలసమక్షమునంబడియున్నఁ గాంచుచున్
జలరుహనాభుఁడిట్లనియెఁ జంద్రమయూఖ సుశీతలంబులన్
జలదమనోజ్ఞ రావసదృశంబుల మంజులభాషణంబులన్. 135

వ. అంత సూతుండిట్లనియె. 136

ఉ. ఆయతపుణ్యమూర్తి నిగమార్థవిచారవిపశ్చితుండు నా
రాయణమౌని, పాపనికరాపహవాక్యములన్ వచించినన్;
గాయకగేయమానివిని కౌతుకియై, హరివాక్యముల్ శ్రవః
పేయము లయ్యెడన్ వినెడిపేర్మి మునీశ్వరులార యిట్లనున్. 137

క. చరణాగ్రనిపతితంబయి
మఱిమఱి దుఃఖించు నధికమాసముతో నా
వరదుండు హరియేమనియెను
పరమతపోనిధివతంస పలుకుమునాకున్. 138

వ. అని పలికిన. 139

క. వినుమీ తెల్పెద నారద
మునివర! ధన్యుండవీవు మురవైరి జనా
ర్దనుఁడు వచించిన సత్కథ
నను నీవడిగితివిగాన నయభయయుక్తిన్; 140

వ. పిదప శ్రీకృష్ణుం డర్జునా! యచ్చట వైకుంఠంబునజరిగిన
వృత్తాంతంబు నీకుందెల్పెద నాలకింపుమని యిట్లనియె 141

ఉ. అంతట మూర్ఛితంబయి సమక్షమునం బడియున్న మాసమం
దెంతయుఁ గూర్మితో; హరి ఖగేంద్రునకుం గనుసన్న సేయఁ బ
క్షాంతముతోడ నాగరుడుఁ డల్లనవీచిన మూర్ఛదేరి శ్రీ
కాంతుని మ్రోలనిల్చి యనఘా! యిదినాకు రుచింపదింతయున్.

వ. అని మఱియు నధికమాసంబిట్లనియె. 143

ఉ. కావుమ్ము కావుమీ నను నఖండకృపాజలధీ రయంబునన్
దావకపాదపద్మశరణంబును వేఁడిన నన్ను పేక్షమైఁ

గావమియేల నీకని ప్రకంపితమై విలపించుమాసముఁ
శ్రీవనితావిభుండుగని చిత్తమెలర్ప వచించెదానికిఁ. 144

ఉత్సాహ. ఊరడిల్లు మూరడిల్లు మోయివత్స! నీవు క
న్నీరు నింపఁబోకుమింక నీకు భద్రమయ్యెడుఁ
దూరమెంచ నీసిలుంగు దుర్నివారమంచు హృ
త్సారసమున నాకుఁ దోఁపసాగె నోయనాథుఁడా! 145

క. అనిచెప్పి యొక్కతుష్టిటి హరి
మనమునఁ దదుపాయమరసి మాసముతోఁడఁ
దను నిశ్చయించు విషయము
ననుమానంబేది పలికెనదిముదమందఁ. 146

గీ. యోగిదుర్లభ గోలోక భాగమునకు
వత్స! నాతోడరమ్ము నీవనటవాయు
నచటఁ బురుషోత్తముండు మహానుభావుఁ
డైన శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డధివసించు. 147

సీ. గోపికాకామినీకూటమధ్యస్థుండు
ద్విభుజుండు మురళికాదీపితుండు
నవనీరదశ్యామసువిలాసదేహుండు
రత్నపంకేజనేత్రద్వయుండు
శారదపార్వణచంద్రసుందరముఖుం
డద్భుతసత్క్రప్రీతాంబరుండు
కోటికందర్పసంఘుష్టలావణ్యుండు
వనమాలికోపేతవక్షుసుండు

గీ భూరిమణిభూషణుఁడు ప్రేమభూషణుండు
చందనోక్షితసర్వాంగసౌరభుండు

హారి కస్తూరికా కుంకుమాంకితుండు
సత్సహాయుండు నిజభక్తవత్సలుండు. 148

సీ. శ్రీవత్సవక్షుండు శిష్టసంపూజ్యుండు
భ్రాజిత కౌస్తుభరాజితుండు
సద్రత్నసారభాస్వత్కిరీటాఢ్యుండు
నురుతరమణికుండలోజ్జ్వలుండు
అంచితరత్నసింహాసనారూఢుండు
పార్షదసందోహపరివృతుండు
పరిపూర్ణుఁడు పురాణపురుషోత్తముఁడు పరా
త్పరుఁడు నిరీహుండు ప్రభువరుండు

గీ. ఆతఁడే పరమబ్రహ్మమతఁడె యీశుఁ
డతఁడె ప్రకృతివిభిన్నుఁడు గతగుణుండు
నిత్యవిగ్రహుఁడీడ్యుండు నిర్వికారుఁ
డతఁడె కారణ మాధార మఖిలమునకు. 149

క. అచ్చటికేగిన మనమా
సచ్చరితుఁడు కృష్ణుఁడంత సాదరమతియై
వచ్చిన నీసంతాపము
గ్రచ్చుఱఁ దొలఁగింపఁగలఁడు కదలుము వేగన్. 150

—(శ్రీహరి గోలోకంబున కధిమాసంబును గొంపోవుట.)—

వ. అనిపలికి యయ్యధిమాసంబును కరంబునధరియించి హరి గోలోకంబునకుంజనియె. అచ్చట స్వేచ్ఛామయుండును సర్వవ్యాపకుండునగు పరమేశ్వరుని మహోల్బణంబగు తేజం బలరారుచుండు అయ్యది యజ్ఞానతమోనివారకంబును జ్ఞానమార్గప్రదీపకంబును ప్రళ

యంబునను కేవలజ్యోతిస్స్వరూపంబును సూర్యకోటిసదృశంబును నిత్యంబును నసంఖ్యంబును విశ్వకారణంబును నైయుండు. అట్టితేజంబున మనోహరంబగు లోకత్రయంబు వర్తించు ఆలోకత్రయంబుపై బ్రహ్మాండంబుకైవడి శాశ్వతంబగు గోలోకంబుకలదు. ఆలోకంబు మూఁడుకోట్లయోజనంబులపొడవుగలిగి విస్తీర్ణంబై మండలాకారంబై తేజస్స్వరూపంబై మహారత్నభూమిమయంబై శ్రేష్ఠంబై యోగులకు స్వప్నంబునను నదృశ్యంబై యుండు మఱియుగోలోకంబు. 151

శా. ఆధుల్ వ్యాధులు మృత్యువుల్ జరలు శోకాదుల్ మహాభీతి సం
బాధంబుల్ వసియింప కెప్పుడు; లసన్మాణిక్యకోద్భాసణ
ప్రాధాన్యంబున నొప్పు సౌధముల శోభావంతమై యాశయో
గాధారంబున నంతరిక్షమున నిత్యంబుక్ వసించుంజుమీ. 152

వ. దానికి నధోభాగంబునఁ గుడియెడమలఁ దత్సమంబులై మనోహరంబులగు వైకుంఠశివలోకంబులు వర్తించు. వైకుంఠంబు మండలాకృతిదాల్చి కోటియోజనవిస్తీర్ణంబై యుండు. 153

మ. విగతాహంకృతులుజ్జ్వలాంగులు లసత్పీతాంబరుల్ శంఖ చ
క్ర గదా పద్మవహచ్చతుర్భుజులు శ్రీకాంతోపముల్ పూరుషుల్;
సుగుణల్ నూపురమేఖలాంచితలు సంశుద్ధల్ రమాసన్నిభల్
మగువల్ తత్పదమందు నుండెదరు సంప్రాప్తపుణ్యాంబునక్.

వ. మఱియు దానికి నెడమదెసఁ గోటియోజనవిస్తృతంబును లయశూన్యంబును సృష్టియందును బార్షదపరివృతంబును నైయున్న శివలోకంబున. 155

సీ. భసితంబుమెయినిండఁ బూసఁగఁబూసినవారు
బాఁపజన్నిదములం బరగువారు

బుడుతచందురు భాలమునందాల్చువారలు
బట్టిన శూలముల్ బట్టువారు
తాటికెక్కమువాని తల్లిందాల్చినవారు
పులితోలువీపునం బూలుచువారు
నొసటమిక్కిలికంటిపస నెసంగెడివారుం
గప్పుకుత్తుకతోడ నొప్పువారు
గీ. పురియపేరుల ధరియించి తిరుగువారు
బూచిగములకు రాజులై తోచువారు
నగుచు నలశంభుసదృశులై యఖిలరుద్ర
గణము లచ్చోటనుండ్రు దుఃఖములంబాసి. 156

వ. మఱియు నా గోలోకమధ్యంబున మిక్కిలి మనోహరంబును పరమాహ్లాదకరంబును నిరంతరపరమానందకారణంబుననగు నఖండతేజంబుండు. అద్దానిని జ్ఞాననేత్రంబునను యోగంబునను యోగులు ధ్యానింతురు. అదియే ఆనందజనకంబును నిరాకారంబును బరాత్పరంబునునైయుండు. తజ్జ్యోతిర్మధ్యంబున నత్యంతసుమనోహరరూపంబు విరాజిల్లుచుండు. అయ్యది. 157

సీ. కోటిశారదపూర్ణకుముదబాంధవదీప్తి
భాసమానమనోజ్ఞ వదనకంబు
కోటికందర్పసంఘుష్టసౌందర్యలీ
లాసాధులహారికాలంబనంబు
ఇందీవరశ్యామసుందరాకారంబు
పంకజారుణనేత్రభాసురంబు
మురళికాహస్తంబు వరపీతవసనంబు
చారుద్విభుజకంబు సస్మితంబు

గీ. లలిత శ్రీవత్సకౌస్తుభ విలసితంబు
రత్నకటకకిరీట విభ్రాజితంబు
సుభగవనమాలికాగళశోభితంబు
రత్నసింహాసనస్థంబు రాజితంబు. 158

సీ. అదియే పరబ్రహ్మ మాఖిలసంపూర్ణంబు
శ్రీకృష్ణసంజ్ఞంబు చిన్మయంబు
అదియె స్వేచ్ఛామయం బదె సర్వబీజంబు
నదియె సర్వాధార మదియె పరము
అదె కిశోరవయస్క మదె గోపవేషాఢ్య
మదె కోటిపూర్ణచంద్రాభకంబు
అదె భక్తవత్సలం బదె నిర్వికారంబు
పరిపూర్ణతమ మదె ప్రభువు నదియె

గీ. రాసమండలమధ్యసంస్థాసి యదియె
సర్వమంగళమంగళస్థాన మదియె
సత్యమక్షరమయ్యదె శాంత మదియె
నిర్గుణంబదె యానందనిధియు నదియె. 159

వ. మఱియు హరియు నిరీహంబును నవ్యయంబును సర్వసిద్ధేశ్వరంబును సర్వసిద్ధిరూపంబును సిద్ధిదంబును ప్రకృతికంటెఁబరంబును నీశానంబును నిత్యవిగ్రహంబును నాద్యపురుషరూపంబును నవ్యక్తంబును బురుష్టుతంబును బురుహూతంబును నిత్యంబును స్వతంత్రంబును నేకంబును బరమాత్మస్వరూపంబును శాంతిపరాయణంబును నయి భగవంతుఁడొక్కఁడే యిన్నివిధంబులం బొలుపారుచుండు. ఆతనిని శాంతులగు విష్ణుభక్తులు ధ్యానించుచుందురు. 160

క. హరియిటు లధిమాసమునకు
విరివిగ వచియించి యంత విరజాతటినీ
పరివేష్టితగోలోకముఁ
ద్వరితంబుగ దానిఁ జేర్చెఁ దనతోఁ గూడన్. 161

ఉ. ఈరహి నిద్ధవాక్యము మునీంద్రుఁడు పల్కియు మిన్నకుండినన్
నారదమౌని యెంతయు వినం గమకించి మునీశచంద్రమా!
భూరినవీనసత్కథలు పొల్పుగఁ దెల్పఁగదయ్య! నీదువా
క్సారము గ్రోలఁగాఁ దనివి సాలక యున్న దటంచు నిట్లనున్. 162

క. వైకుంఠాధిపుఁడా గో
లోకంబున కేఁగి తదధిలోకంబునఁ దా
నేకరణి సేసె దయతో
నాకు నెఱింగింపు మౌనినాయక! వేగన్. 163

వ. అనిన నారాయణమునీశ్వరుండు నారదునకట జరిగిన వృత్తాంతంబు నెఱింగించెద వినుమని యిట్లనియె. 164

సీ. అధిమాసమును గొని యచ్యుతుఁడంత గో
లోకమునకుఁ జని వీఁకతోడఁ
జారుమణిస్తంభసంశోభితంబును
జ్యోతిర్మయంబునై సూర్యకోటి
భాసురంబైనట్టి భగవన్మహాధామ
మును దూరమునఁ జూచి తనరు తేజ
మును సైపఁజాలక మూతలువడిన నే
త్రముల నల్లన విచ్చి దారి దెలిసి
గీ. యధికమాసము తనదు వెన్నంటి నడువ
మెల్లమెల్లన భగవంతుఁ డుల్లసిల్లు

మందిరప్రాంతమేగి యానందమొదవ
ద్వారపాలక వందితపాదుఁడగుచు. 165

క. ద్యుతిముషితాంబరుఁడై హరి
ప్రతిభాన్వితమైనయట్టి భగవద్ధామం
బతులముదంబునఁ దా జని
నతులం గృష్ణునకొనర్చె నయవినయములన్. 166

గీ. గోపికా మధ్యవర్తియై దీపితమగు
రత్నసింహాసనమున విరాజమానుఁ
డైన శ్రీకృష్ణునకు నతు లాచరించి
యంజలిఘటించి శ్రీకృష్ణుఁడనియె నిట్లు. 167

వ. దేవా నీవు విష్ణుండవు గుణాతీతుండవు గోవిందుండవు నేకాకివి యక్షరుండవు నవ్యక్తుండవు నవ్యయుండవు వ్యక్తుండవు గోపవేషధరుండవుఁ గిశోరవయస్కుండవు శాంతుండవు గోపీకాంతుండవు మనోహరుండవు నవీననీరదశ్యాముండవు కోటికందర్పసుందరుండవు బృందావనవనాభ్యంతర సౌమ్యుడవుఁ ద్రిభంగలలితాకృతివి రాసేశ్వరుండవు రాసవాసివి రాసోల్లాససముత్సుకుండవు ద్విభుజుండవు మురళీహస్తుండవుఁ బీతవాసనుండవు నచ్యుతుండవునైయున్నవాఁడవు. ఇట్టి నీకువందనంబులర్పించుచున్నాఁడను. 168

క. అని యిట్లుపలికి నతులిడి
తనకుం దత్పార్షదాళి తగ నిడు సింహా
సనమున శ్రీకృష్ణుని యా
జ్ఞను విష్ణువు గూరుచుండె సవినయుఁడగుచున్. 169

వ. అంత నారాయణర్షి యిట్లనియె. 170

మ. హరిచేతన్ రచియింపఁగాఁబడిన పుణ్యంబైన యీ స్తోత్ర మా
దరమొప్పన్ బఠియించుచున్న యెడఁ బ్రాతఃకాలమం దెవ్వరేన్;
దురితంబుల్ హరియించుఁబాయును మహోదుస్స్వప్న దోషంబులున్
పరిపూర్ణంబగు సత్ఫలంబులు సదా ప్రాప్తించు నవ్వారికిన్. 171

గీ. ప్రచురతరమగు గోవిందపాదభక్తి
పుత్ర పౌత్రాది వృద్ధిని బొసఁగఁజేయు
సుయశ మెంతయుఁజేకూర్చు నయశమార్చుఁ
గాన నెప్పుడు తద్భక్తి పూనవలయు. 172

క. తనుఁ గనరని ఘనతరముగ
గనుఁ గొనలను బాష్ప సలిల కణగణమెడలన్
మనమున నలజడిబడి కడు
ననువును విడనాడియుండె నధిమాసమటన్. 173

ఆ. వె. పిదప, గూరుచున్న విష్ణువు శ్రీకృష్ణు
నంఘ్రియుగళమునకు నధికమాస
మును వడంకుతోడ వనరెడు దానిని
మ్రొక్కఁజేసె నతని ముందునిల్పి. 174

వ. అంత శ్రీకృష్ణుండు హరితో నిట్లనియె. 175

ఉ. ఎచ్చటి నుండి వచ్చె నితఁడెవ్వఁడు శ్రీధర నాదు లోకముం
జొచ్చియు నీక్రియన్ మిగుల శోకముఁ జెందుచు నున్నవాఁడహో
యిచ్చట నుండు వారలకు నించుకయేనియు స్వప్నమందునుం
బొచ్చెము కానగాఁబడదు పొందుచునుందురు సర్వభద్రముల్.

ఉ. ఎన్నఁడుగాని యెవ్వరిట నేమిటికిన్ విలపింప రీతఁడో
కన్నుల నశ్రు బిందువులు కాల్వలు గట్టగఁ బిట్టు నేడ్చుచున్

ఖిన్నముఖాంబుజాతమునఁ గేశవ! నాదు సమీపమందునన్ ;
మున్నరకం ద్యజించి యిటు మోకరిలం గతమేమి? తెల్పుమీ.

ఉ. శ్రీకరపాదపద్ముఁడు విచిత్ర చరిత్రుఁడు నూతనాంబుదా
నీకమనోజ్ఞమూర్తి కమనీయవచోవిభవోన్నతుండు గో
లోకవిభుండు భక్తజనలోలుఁ డిటుల్ వలుకాడి నందద
స్తోకవచస్సులన్ శ్రవణతోషముగా విని విష్ణువయ్యెడన్ .178

క. సింహాసనంబునుం డిగి
రంహస్సున మాసదుఃఖరాజి దెలుపఁగా
నంహోహరు శ్రీకృష్ణుని
బంహిష్ఠదయాఘుఁ గాంచి భాషించె నిటుల్. 179

మ. ప్రియమొప్పన్ వినుమయ్య నా పలుకులన్ బృందావనాధీశ్వరా
భయదంబా నధిమాసదుఃఖమును నీ పజ్జన్ వచింపంగనే
నయి యిచ్చోటకు వచ్చినాఁడను తదీయాంతఃపరీతాపమున్
దయతోడం దొలఁగింపఁ గాఁదగు ననాథం బిద్దిలోకేశ్వరా,180

సీ. అధికమాసంబని యందురు దీని న
ర్యమ సంక్రమంబిందు నమరఁబోదు
మలినం బనాథంబు మంగళకర్మదూ
రము స్నానదాన దూరమ్మటంచుఁ
గలలు కాష్ఠలు లవంబులు నెలల్ పండ్రెండు
బక్షాయనర్తు సంవత్సరములు
పత్తనంబులు నదుల్ పర్వతంబులు వన
స్పతులు లతౌషధుల్ ప్రభులఁ గూడి

గీ. గర్వ సహితంబులగుచు ధిక్కార మెపుడు
దీనిఁ జేయుచు నుండెడిఁ గాన నిద్ది

దుఃఖవహ్ని విదగ్ధమై తుట్టతుదకు
నసురులను బాచుకొనుట కుద్యుక్తమగుడు 181

చ. పిదపను నే దయాళువులౌ ప్రేరణసేయఁగ నాదు చెంతకుం
గొదకొని వచ్చి దుఃఖమునఁ గుందుచు సర్వమెఱుంగఁ బల్క నే
నది విని నా కసాధ్యమనిఁ యాత్మఁదలంచి భవత్సమీపముం
బదపడి దీని దెచ్చితిని భక్తవశంవద కావవే దయన్. 182

మ పరదుఃఖంబుల నోర్వఁజాలవని విద్వాంసుల్ త్రయీవేత్తలా
దర మొప్పన్ నినుఁ బల్కుచుండెదరు గాదా! కావునన్ నీవు వి
స్తర దాక్షిణ్యముచేత నీ యధికమాసంబున్ వెసం బ్రోవు, నీ
చరణాంభోజము సెందువారలకు నిచ్చల్ శోకముల్ నిల్చునే?

ఉ కావున మిథ్య యెన్నఁడును గాదు త్రయీవచనంబు, మాసము
న్గావుము నా నిమిత్తమయినన్ జగదీశ! సమస్త కార్యముల్
వావిరివీడి వచ్చితిని, వచ్చిన నన్ సఫలుం బొనర్ప వే
సావధి పల్కుడుల్ ప్రభువు సన్నిధిఁ గూడదటంద్రు కోవిదుల్.

క. ఇటులన్ హరి, బద్ధాంజలి
పుటుఁడై విజ్ఞాపనంబు పొసఁగ్లిపి పుర
స్తటమున భగవన్ముఖమున్
బటుగతిఁ జూచుచు వసించె బహు వినయమునన్.

వ. అంత శౌనకాదులిట్లనిరి. 186

ఉ. సూత! వదాన్యవర్యుఁడవు సూ, మఱి నీవిఁకఁ బెక్కువర్షముల్
భూతలమందు జీవితము బొంది సుఖింపఁగదయ్య! మమ్ము వి
ఖ్యాతజనార్దనాంచితకథామృతపానులఁజేసి తాజగ
న్నేత యనంతరంబు హరినింగని యేమివచించెఁ దెల్పవే? 187

వ. మఱియు విష్ణుశ్రీకృష్ణసంవాదంబు సర్వలోకోపకారకం
బై యుండు.

చ. సురముని యా ఋషిప్రవరుఁ జూచి యనంతరమేమి ప్రశ్న ముం
దిరముగ సల్పె మాకు నది దెల్పుము సూత, హరిస్వరూపుఁడా
పరమమునీంద్రుఁ డాపరమభాగవతుండు వచించు పల్కు, లో
నరయ మహాభయంకరభవామయభేషజమై చెలంగదే. 189

—(అధిమాసమున నైశ్వర్యప్రాప్తిగలుగుట.)—

వ. సూతుం డిట్లనియె. 190

క. మీ రానరించిన ప్రశ్నమె
నారదుఁ డానరింప నపుడు నారాయణుఁ, డే
తీరున వచించె నదియే
వారక మీకున్ వచింతు వరమునులారా. 191

మ. మలమాసోన్నతదుఃఖకారణము పద్మావల్లభుం డంతయుం
దెలియంగా వచియించి మౌనమున వర్తింపంగఁ బాపేంధన
జ్వలనుండా పురుషోత్తముం డెటులు దా సల్పెం బ్రియంబేర్పడ
న్బలుకంగావలెనంచు నారదుఁడనన్ నారాయణుండిట్లనున్. 192

శా. గోలోకేశుఁ డుపేంద్రుతో ననిన యా గుహ్యంబు నీకిత్తఱిన్
వాలాయంబుగఁ దెల్పువాఁడ, నది సంవాచ్యంబు భక్తాళికిన్
బోలన్ దంభవివర్జితప్రజలకుం బూజ్యాస్తికశ్రేణికిన్
జోలిందాల్చి మనంబునం దనయమున్ శుశ్రూషుతావారికిన్.

ఉ. కీరితిఁ బెంచు సంతుఁ గలిగించు నఘంబునుద్రుంచు పుణ్యముం
గూరుచు రాజవశ్యమును గొల్పు దరిద్రత మాన్పు విత్త వి
స్తారమొసంగుఁ, గాన వినఁ దగ్గది విన్నగతిం బ్రసక్తిఁ దే
నారసి చేయఁ దగ్గదిసుమా యిదియెంతయు మానిసత్తమా. 194

ఉ. మంచిపనిన్ రచించితివి మాధవ! నీవిట కేగుదెంచుటం,
గొంచక యిట్టిమాసమును గూరిమిఁ గైకొని పెద్దకీరితిం
గాంచెద వెట్టిజీవులను గైకొనెదీ వలవారు నాకునున్
వంచనలేక గ్రాహ్యులు ధ్రువమ్మిది నమ్ముము నీమనమ్మునన్.

వ. కావున ని మ్మలమాసంబు మత్సమానంబుఁ జేసి సర్వంబు
నకుం దలమానికంబు గావించెద. 196

మ. అనుభావంబున సద్గుణంబులను గీర్త్యైశ్వర్య దానంబులన్
ఘనవిక్రాంతిని షడ్భగంబులను భక్తాభీష్ట సంప్రాపణం
బున నెంతేఁ బురుషోత్తముండనఁగ నేఁ బొల్పొందితిం దద్విధం
బున దీనిం బురుషోత్తమాఖ్య సుయశంబుం జెందఁ గావించెదన్.

సీ. నాయందుఁగల సద్గుణములు సర్వంబును
పెరిమదీనికి సమర్పించినాఁడ
లోకవేదంబులలోఁ బ్రథితంబైన
యట్టి నా పురుషోత్తమాఖ్యఁగూడ
నర్పించితిని దీనికాదరంబొప్ప న
థోక్షజ! నీకు సంతుష్టిగదుర
నిద్దానికిన్ స్వామి నేనయివర్తింతుఁ
దగదీనిపేరుచే జగమఖిలము

గీ. పాతకంబుల విడనాడి పూతమగును
నాదు సాదృశ్యమునుజెంది యాదరమున
నఖిలమాసాధిపత్యంబు నందు; నిద్ది
పరమపూజ్యంబు వంద్యమై ప్రబలుఁగాత. 198

శా. ఈమాసంబిఁక సర్వపూజకుల కెంతే దుఃఖ దారిద్ర్య దు
స్సామర్థ్యంబు నడంపఁజాలెడుసుమీ సర్వంబు లౌ మాసముల్

కామోపేతము, లేను దీని నతినిష్కామంబుగావించితి
న్దా, మోక్షంబిడఁజేసితిం జగతిపై; నట్ బోలి భక్తాళికిన్. 199

ఉ. కామవివర్జితుల్ సకలకామసమన్వితు లిట్టి మాసమున్
భామిని పూజసేయునెడ బూది యొనర్చుచుఁ గర్మజాలముల్
దామిట నన్నుఁజేరెదరు తథ్యముసు మ్మధిమాసనామమున్
మామకనామ మొక్కటియ మాకిఁక నేమిట లేవు భేదముల్. 200

సీ. ఫలపత్రములు మెక్కి జలములాహారించి
యనిలంబు మెసవి యాహార ముడిగి
కామంబు నిర్జించి కడకొత్తి క్రోధంబు
నింద్రియంబులఁ గెల్చి తంద్రమాని
చలికిఁజంకక వాన కులుకుఁజెందక యెండ
కలయ కహర్నిశం బడవినడఁగి
బహునిష్ఠతో మహాభాగులు యతివరుల్
బ్రహ్మచారులు తపఃపరతఁ జెంది

గీ. యస్మదీయావ్యయపదంబు నభిలషించి
యనధిగత వాంఛితార్థులై చనుచు నుందు,
రింకఁ బురుషోత్తమాఖ్యమహిష్ఠమాస
భక్తులోకమాసముననె మత్పదముఁగాంత్రు. 201

మ. జరనున్ మృత్యువుఁ బాపెడిన్ సుళువుగా, సర్వార్థసంసిద్ధులం
ద్వరితంబే సమకూర్చు, సాధనములం దధ్యంబుగా శ్రేష్ఠమై
వఱలున్ శ్రీపురుషోత్తమాఖ్య మురుసేవాయోగ్యమాసంబు, సా
దరులై దీనిని గొల్చువారికిఁ గొఱంతల్ గల్గవెంతున్ హరీ. 202

గీ. విత్తులను జల్ల లాంగలవీథియందుఁ
గోట్లకోలఁదిగ నభివృద్ధి నెట్లుగాంచు;

నట్లుగాఁ గోటిగుణితపుణ్యంబు నధిక
మాసమందున వసియింపఁజేసినాఁడ. 203

క. చాతుర్మాస్యాదికయ
జ్ఞాతతపుణ్యంబుచేతస్వర్గము జని సం
ప్రీతి నట భోగముంగని
భూతలమున కరుగుదెంతురు పోయినవారల్. 204

చ. ఒనరఁగ నేజనుండు పురుషోత్తమమాసము బత్తినెంతయుం
గొనుచు విధిప్రకారముగఁ గొల్చు; నతండు స్వకీయవంశముం
దనరఁగ నుద్ధరించి ననుఁ దద్దయుజెందగలాఁడు, సంశయం
బును ద్యజియించి మద్వచనముల్ శిరసావహియింపుమచ్యుతా.

గీ. జన్మమృత్యుభయాకులస్థానమగుచు
నాధి వ్యాధియు జరగల్గి బాధగొల్పు
నట్టి సంసృతి, ననుబొందునట్టి మాన
వుండు మఱలను జనిఁబొందకుండుఁగాదె. 206

అ. వె. ఏది చెంది మఱల నీవలికే తేర
రదియె నాదు పరమమైనధామ
మనెడు వేదవచన మత్యంతసత్యంబ
యగు, నసత్య మెన్నఁడైన నగునె? 207

శా. ఈమాసంబున కే నధీశ్వరుఁడనై యెంతేఁ బ్రతిష్ఠించితిన్
శ్రీమ న్మత్పురుషోత్తమాఖ్య దయతోఁ జేకూర్చితిం, దీనినిం
బ్రేమింపంగను భక్తులెప్పుడు, ననుం బ్రేమించినట్లెంచి త
త్కామంబుల్ సకలంబు లేన యిడుదుం గౌతూహలంబొప్పఁగన్

క. ఎప్పుడేనియు మద్భక్తుల
నెపమెన్నెదఁగాని యిట్టి నెలపై బత్తిం

దపియించువారి నెపములఁ
నెపుడుఁ గణియింప నొల్ల నిది నిజమనఘా. 209

మ. నను బూజించుటకన్న నాకు హితమౌ నావారిఁబూజించుటల్
నను సేవించెడివారి కోరికలకన్నన్ నాసుమాసంబు భ
క్తిని సేవించెడివారి కోర్కులు వెసన్ దీర్తున్, మదీయాఖ్య మా
స నితాంతప్రియులైనవారెపుడు మత్సంప్రీతిపాత్రుల్ సుమీ 210

ఉ స్నానము దానముం జపము సాధుని షేవణ దేవతీర్థ స
న్మానవిశుద్ధకర్మములు మామకమాసమునందు మూఢులై
మానినయట్టి మానవులు మాటికి దుర్భగులై దురాత్ములై
హీనతఁజెంది భూమిఁజరియింతు) హరీ పరభాగ్యజీవులై. 211

మ విశదంబైన యశంబుదాల్చి జగతిన్ విఖ్యాతమన్నామమున్
భృశముం గైకొని కీర్తనీయమగుచుం బెంపొందుమాసంబుఁగ
ర్కశమాహాత్మ్యంబునఁ గొల్వకుండినజనుల్ కల్యాణసందోహమున్
శశశృంగంబులఁబోలెఁ గాంచగలరే? స్వప్నంబునం దేనియున్.212

క. పురుషోత్తమాఖ్యమాసము
నటిమిటి మత్ప్రీతిపాత్రమగు దాని దిర
స్కరణంబుసేసి ధర్మము
నెరపని జడులొందగలరు నిరయాలయమున్. 213

వ. మఱియుఁ బ్రతి తృతీయవర్షంబున (వసంతగ్రీష్మవర్షర్తువుల నెదియే నొకనెల) పురుషోత్తమమాసంబుగా వచ్చుచుండు, అట్టితఱి ధర్మంబాచరింపనివారు కుంభీపాకంబునంగూలుదురు, ఈలోకంబున మహామూఢులై పుత్ర పౌత్ర కళత్రజంబగు దుఃఖదవానలంబు జెందు దురు. శ్రీమంతంబును పుణ్యతమంబును మదీయంబునగు పురుషోత్తమ

మాసంబు నజ్ఞానంబున నతిక్రమించువారు సుఖంబెట్లు పొందగలుగుదురు? 214

సీ. సౌభాగ్యవతులైన చానలెవ్వరుగాని
సుతసుఖసౌభాగ్యవితతికొరకు
పురుషోత్తమాభిఖ్యవరమాసమున నదీ
స్నానదానార్చనల్ సల్పరేని
వారికంతటకు సౌభాగ్యసంపత్తులు
వెసఁబుత్రసుఖము లేనోసఁగువాఁడ
నేరికి మన్మాస మూరక గతియించు
వారికిఁ బ్రతికూలవర్తనుండ
గీ. నౌట, స్వామిజసౌఖ్యంబు లమరకుండు
భ్రాతృపుత్రార్థసుఖము స్వప్నమునఁగూడ
నోసరిల్లును గాన నీమాసమందు
స్నానపూజాజపంబులు సలుపవలయు. 215

చ. తనరఁగ నిట్టిమాసమున దానము శక్తికొలంది సల్పి న
న్ననిశము భక్తితోఁ గొలుచునట్టిజనం బిహలోకతృప్తిగా
ధనమును ధాన్యముల్ హితసుతప్రకరంబును జెంది సౌఖ్యముం
గొనుచు నుదీయలోకమునకుం జనుదెంచి సుఖించు నాపయిన్;

గీ. నామనానతి సర్వజనంబునాదు
మాసపూజయొనర్తురర్ మతినిదాల్చి
సర్వమాసంబులందు శ్రేష్ఠంబుగాఁగ
దీనిసల్పితినయ్య నీపైనిపేర్మి. 217

క. కావున నధిమాసంబున
వైకె వగ దిగనాడి దీనిఁగైకొని వేగన్

శ్రీవైకుంఠాఖ్యంబగు
నీవాసంబునకుఁ జనుము నీరజనాభా. 218

వ. అంతనారాయణర్షి యిట్లనియె. 219

ఉ. ఆరసికాగ్రగణ్యుఁ డిటులాడిన నెంతయు సంతసంబునన్
మారమణీవిభుం డధికమాసముఁ గైకొని నూత్నమేఘవి
స్తారరుచిప్రశోభితు విదారితదుష్కృతు నాదిదేవు నిం
పార నమస్కరించి తనయాలయమేగె ఖగేంద్రగామియై. 220

వ. అంతసూతుండు శౌనకాదులం గని యిట్లనియె నట్లు విష్ణు
శ్రీకృష్ణసంవాదంబును విని సంతోషించిన నారదుండు మఱలఁ బ్రశ్నిం
చె నెట్లనిన. 221

శా. వైకుంఠంబున కచ్యుతుం డరుగ నాపై నేమియయ్యెన్ మఱిన్
నాకాధీశతనూజకృష్ణుల యుదంతం బెట్లువర్తించె న
స్తోకానందము భావిపూరుషులకున్ జొప్పిల్ల నిప్పట్టునన్
నాకున్ వీనులవిందుగాఁ దెలుపవే? నారాయణర్షీ దయన్. 222

క. ఈరీతి నమరముని యన
నారాయణమౌని యలరి నారదునకు వి
స్తారజగన్మోదముగ శ్రుతి
పారణమొదవంగ నిట్లుపలుకఁదొడంగెన్. 223

గీ. పిదప విష్ణుండు వైకుంఠపదము జేరి
యధికమాసంబు నట నుండునట్లు చేయ
నచట హరితో రమించుచు నధికమాస
మఖిలమాసమ్ములకుఁ బతియయ్యెఁదాను 224

క. ద్వాదశమాసంబులకున్
సాదరుఁడై ప్రభువుఁ జేసియధిమాసంబున్;

వేదాంతవేద్యుఁ డాహరి
మోదంబును జెందె మది నమోఘదయాప్తిన్. 225

క. నిరవధికదివ్యరూపా!
పరమభుజాటోపదళితపశుపతిచాపా!
దురితాంధకారదీపా!
పరిహృతశరణాగతార్తబహుపరితాపా! 226

మాలిని. అగణితశుభలీలా! హార్దసంధానశీలా!
సుగుణగణసమేతా! సూరిసందోహగీతా!
ఖగపతివరవాహా! ఖండితాఖండమోహా!
నిగమవినుతకీర్తీ! నిర్మలానందమూర్తీ! 227

గ ద్య.

ఇది శ్రీమద్విబుధవిధేయ వేంకటాచలశాస్త్రి
నామధేయ ప్రణీతంబైన బృహన్నారదీయ
పురాణాంతర్గత పురుషోత్తమ
మాహాత్మ్యంబునఁ
ప్ర థ మా శ్వా స ము.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీపురుషోత్తమాయపరబ్రహ్మణేనమః.

పురుషోత్తమమాహాత్మ్యము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ సంశోభితవక్షః
ప్రాసాదస్థగితకౌస్తుభమణిచ్ఛాయా
భాసుర! పోషితనిజపద
దాసా! పురుషోత్తమా! బుధస్తుతనామా!

వ. దేవా! సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె నట్లు నారాయణర్షి నారదున కిట్లనియె ననంతరం బయ్యర్జునయుధిష్ఠిరపాంచాలులం జూచి భగవంతుఁడును భక్తవత్సలుఁడునగు దేవకీనందనుం డిట్లనియె.

సీ. ఈతపోవనమున కేతెంచి ధర్మసం
భవ మీరు దుఃఖసంభరితులగుచు
గోలోకవల్లభపాలితంబైన శ్రీ
పురుషోత్తమాభిఖ్యఁ బరగు నెలను
గాంగేయకుంభజకర్ణులవలన సం
త్రస్తంబులైన చిత్తములచేత
వ్యాసోపదిష్టవిద్యారాధనాసక్తి
నర్జునుండింద్రకీలాద్రి కేగఁ

గీ. దద్వియోగప్రభూతఖేదంబుచేత
నాదరింపరు మిగులఁ బ్రమాద మూని

కర్మగతి యవ్విధంబుగాఁ గడపుచుండ
నందులకు మీకు నేమి సేయంగవచ్చు? 3

గీ. పరికేని సదృష్టంబదెట్టులుండుఁ
దదనుగుణముగ బుద్ధివర్తనము సెల్లుఁ
దనకు గల్గు నదృష్టసంజనితఫలము
ననుభవింపక తప్పునే యవనినాథ. 4

వ. సుఖదుఃఖంబులును భయక్షేమంబులును నదృష్టానుసారం బుగా జనులు పొందుచుందురు కావున మీర లెప్పుడు నదృష్టనిష్ఠులై యుందురుగాక మఱియును. 5

— { శ్రీకృష్ణుండు పాండవులకు మేధావిమునిపుత్రికావృత్తాంతము సెప్పుట. } —

క. వేఱొండు మీకు దుఃఖపు
గారణమితిహాసయుతముగాఁదెల్పెద నే
నో రాజవర్య! యిత్తఱి
వారక నావలన వినఁగ వలయును మీరల్ 6

వ. అనిశ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె, 7

గీ. పూర్వజన్మంబునందు నీపాలఁతిమిన్న
ద్రోవది, ధరామరుండు మేధావియనఁగఁ
బరఁగునతనికిఁ బుత్త్రియై ప్రభవమంది
క్రమముగాఁ బదియేండ్లప్రాయము ఘటింప. 8

క. రూపము లావణ్యము లలి
తాపాంగవిలోకనములు సతిచాతుర్యం
బేపారి పితకు నొకతుక
యే పుత్త్రికయై వసించె నెంతయుఁ బ్రీతిన్. 9

చ. గుణవతి సుందరాంగిఁ దనకూఁతు, సుతుంబలె నా ధరామరా
గ్రణి గనుచుం బ్రలంభనముగాఁ బలుకాడఁ డొకప్డు, కన్యకన్,
మణి నిఖిలాగమంబుల నమందమనీషఁ బఠించి వైనుషీ
ప్రణిహితశుద్ధకీర్తియయి భాసిలెఁ దండ్రిగృహంబునందునన్. 10

ఆ. వె. దానిచిన్ననాఁడె తల్లి స్వర్గమునకు
జనఁగఁ దండ్రిచేతఁ బెనుపఁబడుచు
యిరుగుపొరుగువారి యిండ్లఁ గాంచి సుఖంబు
పుత్రపౌత్రసుఖము పొందఁగోరి. 11

చ. అలఘుగుణుండు భాగ్యనిధియైనవిభుండు, సుపుత్రవర్గముం,
గలిగియు పీర్వికైవడి సుఖంబుగ నేను వసించుటెట్లు, నన్
వలచి యొకానొకండును ధ్రువంబుగ రాఁడిదియేటిపాపపుం
ఫలమొ యటంచు నప్పుడలబాలిక యిట్లు దలంచె నాత్మలోన్.

ఉ. ఏమునిసేవసల్పుటను మత్తేసురవర్యుని గొల్తు నేవ్రతం
బీమెయిఁ జేయు దేవతల కేగుడు నేమియొనర్తు నక్కటా!
మామకభాగ్యదేవత ప్రమాదము నొందె బుధుండు తండ్రియుం
దీమస మేది నాదు దురదృష్టమునం గడుమూఢుఁడై తగెన్. 13

సీ. పరిణయంబున కీడు ప్రాపింప వరునకుఁ
దగినవాని గొనంగఁ దలఁపఁడు పిత;
అళిజనంబున కన్యకనురాలనై
కన్యాత్వదుఃఖసంక్రాంతనైతి
నాపాప మది యేమొ నాదు నెచ్చెలులట్లు
భర్తతోడి సుఖంబు ప్రాప్తిలేదు
నాప్రియజనయిత్రి నాకంబునకు మున్నె
యరుగనేటికి నభాగ్యంబుకతన

గీ. అనుచు నాబాల చింత నత్యంత మూని
మహితవాంఛాపయోధినిమగ్నయగుచు
మోహసలిలంబులను శోకమోహవీచి
సముదయంబునఁ బీడితస్వాంత యయ్యె. 14

ఉ. ఆవరపుత్రికిం దగినయట్టి విభున్ వెదకం దలంచి మే
ధావిమునీంద్రుఁ డుర్వర నితాంతమును౦ జరియించి యెచ్చటం
లేవడిఁ గుంది డస్సి విఫలీకృతమానసుఁడై యట నింటికిం
బోవఁ దలంచి దైవగతిఁ బొందె జ్వరంబును మార్గమధ్యలోన్.

ఉ. దారుణతీవ్రమౌ జ్వరము తన్నుఁ గడుంగడుఁ బీడవెట్ట నా
పాఱుఁడు సర్వగాత్రములఁ బాయఁగజాలని తాప మంచుచున్
జాఱుచుఁ బాతముంగనుచు సారెకు, మద్యపుఁడట్టు; లింటికిం
జేరినతోడనే పడియెఁ జేవఁదొఱంగి ధరాతలంబునన్, 16

ఉ. వేగముగాఁ దనూజ భయవిహ్వలయై చనుదెంచి భూసురుం
డాఁ గనుమాత్రలో నతఁడు దాని స్మరించి ముమూర్షువై, మదిం
గాఁగలయర్థశక్తి భయకంపితుఁడై, తనయావివాహపున్
రాగము బూనఁగా నవసరం బిదికాదని నిశ్చయించుచున్. 17

ఉ. తొల్లి గృహస్థధర్మములఁ దూకొని చేసినకారణంబుచే
నుల్లమునన్ విశుద్ధి గని యుద్ధతసంస్కృతిమోహబంధముం
ద్రెళ్ళఁగఁ జేసి, యియ్యెడల శ్రీహరిసంస్మరణంబు భక్తిసం
ధిల్లఁగఁ జేయఁగాఁదగిన తెన్నని యాద్విజుఁడూర్జితాత్ముఁడై. 18

సీ. ఇందీవరశ్యామ! నందగోపకుమార!
వరద! త్రిభంగసుందరశరీర!
ధ్యానేశ! రాధికారమణ! ప్రచండదో
ర్దండసంతాడితోద్దండదనుజ!

భయదోగ్రదావాగ్నిపరిపానవిష్ణాత!
వల్లవీసందోహవస్త్రహరణ!
శ్రీకృష్ణ గోవింద! శ్రితజనావనదక్ష
దేవదేవ! మురారి! దీననాథ!

గీ. ఘోరసంసారసాగరవారి మునిఁగి
తీరమునుగానకున్న యీదీనజనుని
గాచు దిక్కెవ్వరయ్య! నీకన్న నింక
మాధవా! ప్రోవుమయ్య! నమస్కరింతు. 19

క, అని ప్రార్థించిన మానీం
ద్రుని మొఱ యాలించి విష్ణుదూతలు వేగం
బున వచ్చి మృతమునిం గై
కొని హరిచరణముల చెంతకుం జని రధిపా, 20

ఉ. బాలిక యంత నాజనకుప్రాణమువోవఁ దదీయదేహముం
దాలిచి యంకపీఠమునఁ దద్దయు శోకపరీతచిత్తయై
పేలతనంబుతోడ విలపించుచుఁదా, గురరీవిధంబుగా
నోలి వచించె జీవముల నొందిన తండ్రినిబోలె నీక్రియన్. 21

ఉ. ఆక్కటా! తండ్రి! నన్నెవనియంకమునం దిడి విష్ణులోకముం
ద్రెక్కినాఁడవో పిత గతించిన పిమ్మట నాకు నిచ్చటం
దిక్కెవరింక భ్రాతలును తేరి కనుంగొను సోదరీమణుల్
తక్కినబాంధవుల్ మఱియుఁ దల్లియు సైతము లేదుగావునన్. 22

ఉ. అన్న మొసంగి వస్త్రమిడి యాదరణన్ ననుఁ గాంచు వారలున్
మన్ననతోడ నాపలుకు మాటలకున్ ముదమందు వారలున్
సున్నగదా త్రయీనినదశూన్యగృహంబగు నాశ్రమంబునన్
విన్నన, నిర్జనంపుటడవింబలె నొంటిగ నిల్వనేర్తునే? 23

చ బ్రదికి ఫలంబులే దిఁకను బ్రాణము వాసెద నాకుఁ బెండిలిం
గొదకొని చేయకుండ నెటకుం జనినాఁడవొ? తండ్రి! వేగ ని
య్యెదనున వచ్చి తావకసుధాంచితవాక్యల నాదరించుచున్
ముద మిడవేల? మౌనమును బూని వసించుట నీకునాయమే?

చ. వరమతివై సదా దుహితృవత్సలతం బ్రకటించుచున్ ననుం
గఱకుఁదనంబుతో నెడఁద గాఁడఁగ నాడ వొకప్పు; డట్టినీ
వఱిముఱి దీర్ఘనిద్ర గొను టర్హమె? శీఘ్రమ లెమ్ము నేత్రముల్
దెఱచి ననుం గనుంగొనుము దీనను గావుము తండ్రి! మక్కువన్

చ. అని యిటు లామునీంద్రసుత యశ్రుజలంబులు నేత్రయుగ్మనం
దునను బ్రవాహమై వెడల దుస్సహదుఃఖముతోడఁ గంచు గీ
చినగతి ముక్తకంఠమున జెట్టులు గుట్టలునుం గరంగ రో
దన మొనరింపఁ దద్విపినధామమునం గల మౌనులెల్లరున్. 26

మ. విని కారుణ్యమునం దపోవని నిటుల్ విస్తారశబ్దంబుచే
తను శోకించెడివార లెవ్వరని మేధానామమౌనీంద్రునం
దినిశబ్దంబుగ సవ్వడిం దెలిసి యెంతే సంభ్రమోపేతులై
యనుధావించుచు వచ్చి రచ్చటకు హాహాకారరావంబులన్. 27

ఉ. ఆగతులా మునీంద్రులు సుతాంకగతున్ మృతమౌని గాంచియు
ద్వేగము జెంది దుఃఖమునఁ; దేఁకువ కొంత వహించి, యంత నా
మౌనికళేబరంబుఁ దనయోరువునుండి శ్మశానభూమికిన్
వేగమ తెచ్చి యంత్యవిధి వేల్చిరి చిచ్చున దారురాశితోన్. 28

ఉ. ఊరడిలంగఁ బల్కి మునియూథము బాలిక, కంత వార్ నిజా
గారము సేరినం గ్రమముగా మది ధైర్యము నూది శక్తికిం
దీరుగ నూర్ధ్వదైహికవిధిం బితకున్ రచియించి బాల యా
ధారముగాఁగఁ బిత్ర్యమగు ధామమునన్ వసియించెనవ్వనిన్. 29

గీ. కారుచిచ్చునఁ జిక్కిన కదళిమాడ్కి
కేఁపు మడిసిన దురపిల్లు గిడ్డి వోలె
జనకపరలోకగమనసంజనితతాప
వహ్ని నంపురుచుండె నా వనరుహాక్షి. 30

వ. తదనంతరంబు సూతుండు శౌనగాదులతో నిట్లనియె నట్లుస్ఫుతంబగు నామేధావిద్విజవర్యసుతావృత్తాంతంబు వినివెరగంది నారదుండు నారాయణర్షింగని మహాత్మా! తపోవనంబున నబ్బాలిక యేమొనరించెఁ బిదప నేముని యక్కన్యకను వివాహంబయ్యెఁ దెల్ప వేయని యడిగిన నారాయణుం డిట్లనియె, నంత ధర్మజునకు శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె. 31

క; తలఁచితలంచియు జనకుని
జలజల కన్నీరు జాల జార్చుచు; నుటజ
స్థలి నేకాకినియై యిటు
విలపింపఁ దొడంగె దుఃఖవిహ్వలయగుచున్. 32

చ. ఇల జనయిత్రినాకు, జగదీశ్వరుఁడే జనకుండు, కానలో
మెలఁగు మృగాళి బందుగులు, మింటఁ జరించు పులుంగులే చెలుల్
చెలఁగిన విద్యయే ధనము, జీవనమై తగె జీవనంబు, నన్
వలచినవాఁడు శోకమను నాయకుఁడేయిఁకదిక్కు, దైవమా. 33

వ. అని విలపించుచున్న సమయంబున. 34

— (మేధావిపుత్రికయొద్దకు దుర్వాసుండువచ్చుట) —

సీ. శూన్యసద్మమునందు దైన్యంబుతో యూథ
విభ్రష్టమృగివోలె వెఱచుగాని
హృదయసంతాపాగ్ని నొదువు కన్నీటితోఁ
జల్లార్చునదిగా నెసంగుదాని

పరిరుద్ధమైనట్టి యురగినా నిశ్వాస
పవనసందోహంబుఁ బరపుదాని
ఘనదుఃఖనార్ధికిఁ గడయొందుఁగానక
దీనయై మిగులఁజింతించుదాని

గీ. బిట్టుబీతునఁగృశియించినట్టిదాని
నాదరింప భవిష్యత్ప్రణోదితుఁడయి
తిరుగుచును తద్వనమున యాదృచ్ఛికముగఁ
బరమకోపనముని యటకరుగుదెంచె, 35

మ. సముదగ్రోరుజటాకలాపపరితప్సుంచన్నుఁడై భస్మది
గ్ధమనోజ్ఞాకృతియై కనుంగొనినమాత్రన్ వృత్రహాంఁడేని త్రా
సముసెందన్ వరదండకుండికలతో సాక్షాచ్ఛివుండట్లుగా
నమరెం దన్ముని, నీను తల్లికిని బాల్యంబును సంప్రీతుఁడై. 36

క. ఆతఁడు త్రిదశాకర్షక
మైనగు విద్దియను తొల్లి యమలమనీషన్
భూతలనాథ. యొసంగిన
మీతల్లి జపించి కాంచె మిముఁదనయులుగన్. 37

చ. అఖిలసుపర్వవందితుఁడనై తగు నేనొగి రుక్మిణీసతీ
ముఖవచనంబులన్ వినుచు ముందట నిమ్మునితో రథమ్మునన్
సుఖముగఁ గూరుచుండి చనుచున్ బథమందుఁ బిపాసతోడ మ
త్సఖియగు రుక్మిణీసతికిఁదాలువు లోష్ఠపుటంబు లెండినన్. 38

చ. సుదతి జలాభిలాషగొని సూచనసేయఁబ్రియుం బెలర్ప మ
త్పదశిఖరంబుచేత వసుధాతల మించుక నొక్కి భోగవ

త్యుదకము వెల్వరింప నది యుగ్మలికిం దగునంత మీఁదికిం
బొదలి దగన్ హరింప మునిపుంగవుఁడయ్యది సూచి యెంతయున్.

చ. తటుకునఁ గోపమూని మునిఁ దాలిమి సుంతయు లేక యత్తఱిన్
బటుతరవిస్ఫులింగములఁ బర్వెడు నాప్రళయాగ్నిరీతిగాఁ
బటపట పండ్లుగీఁటుచు గుభాలున లేచి దురాత్మ! కృష్ణ! యో
కుటిలమనస్క! రుక్మిణియె కూరిమివల్లభ నీకుఁ గావునన్. 40

మ. అవమానించుచు నన్ను నీదయిన మాహాత్మ్యంబు సూచించి మ
త్సవిధంబందుఁ బ్రియాప్రహర్షరససిక్తస్వాంత మేపారనీ
యువిదం బీతజలన్ బొనర్చితివి; తద్యోగంబునం బాసియుం
చువటంచున్ శపియించె నన్నెవఁడు; తద్ధూర్తుండె భూవల్లభా. 41

సీ. రుద్రాంశసంభూతుఁ డుద్రిక్తకోపుండు
కాలరుద్రప్రరోద్వేలమూర్తి
అత్రిమహామునీశ్వరాత్యంతోగ్రవరతపః
కల్పకానోకహానల్పఫలము
సాధ్వీమతల్లికాసత్కీర్తిశోభిత
కనసూయకాత్మజుండైనఘనుఁడు
బహుతీర్థజలసిక్తపటుజటాపటలపిం
గాంశురాజచ్ఛీర్షకాభిరాముఁ

గీ. డఖిలశాస్త్రార్థబోధనానర్గళమతి
వరతపోవిగ్రహుండు దుర్వాసుఁడెదుటఁ
దనకుఁ గనిపించినంత మేధావిపుత్రి
యైన యాకన్య యెటులో శోకాబ్ధి వెడలి. 42

ఉ. అల్లన లేచి యేగి ధృతి యాత్మమునం ధరియించి ఘ్రానిరా
ట్లల్లజుపాదపద్మములు దద్దయు భక్తి నమస్కరించుచుం

దొల్లి వసుంధరాసుత వధూమణి వాల్మికిమౌనిఁ బ్రీతిసం
ధిల్ల నిజాశ్రమంబునకుఁ దెచ్చినకైవడిఁ దెచ్చియామునిన్. 43

ఉ. ఆదర మొప్పఁగాఁ దనదునాశ్రమమందున నిల్పి యర్ఘ్యపా
ద్యాదిగ వన్యసత్ఫలము లంచితపుష్పము లిచ్చి స్వాగతా
పాదితుఁ జేసి తత్పదసపర్య యొనర్చి పథిశ్రమంబరన్;
మేమరనమ్రవృత్తి మది మేకొని బాల వచించె మౌనితోన్. 44

మ. నను సంభావితఁ జేయ నియ్యెడ మునీంద్రా! నీవువిచ్చేసి తిం
బున భావత్కపదాంబుజద్వయరజంబుం దీర్ఘరూపంబు స్ప
ర్శనముం జేయుడు నాశరీరమును మజ్జన్మంబు యాత్రాతపో
వనపూజావ్రతదానధర్మములు సాఫల్యంబు గాంచెం జుమీ. 45

చ. అని యిటువల్కు యాతని సమక్షమునందున బాల మిన్నకుం
డినఁ జిఱునవ్వు మోమునఁ గడింది సెలంగ హరాంశజుండు త
న్మని వచియించె నిట్లు; మునిపుత్రి! భవజ్జనకుండు తొల్లిస
ల్పినసుకృతంబుచేతఁ బ్రభవించి కులంబునునీవుతాల్పవే? 46

శా. కైలాసంబుననుండి నేనిపుడు వీఁకన్ వచ్చుచున్ నీను స
చ్ఛీలంబున్ వరధర్మచింతన మెదం జింతించి నీయాశ్రమా
భీలీలం జనుదెంచి నీవిడిన బాహిష్ఠాతిథేయంబునన్
వాలాయంబుగ సంతసించితిని మత్స్వాంతంబునం బాలికా! 4[illegible]

ఉ. శ్రీయుత మైనయట్టి బదరీవనసీమకు నేను వేగమే
పోయెద నిప్పు డచ్చటఁ దపోనియతిన్ వసియించుచుండె నా
రాయణమౌని లోకపరిరక్షకుఁడై; యతనిన్ ముదంబుతో
నీయెడఁ గాంతు నుత్తమమునీశ్వరవందితుఁ డాతఁ డెంతయున్.

వ, అనిన బాలిక యిట్లనియె. 49

సీ. ఋషివర్య! నిన్ను దర్శించుటచే నాదు
శోకసముద్రంబు శుష్కమయ్యె
నను నీవుసమ్మాననము సేసి తిట్టుపైని
శుభము సేకూరు నంచును దలంతు
సంజనితాధికజ్వాలదావాగ్ని నా
హృదయస్థ మగుట నీ వెఱుఁగవొక్కొ?
శంకర రౌాదయాసాగర! యద్దాని
శీఘ్రుంబ శమియింపఁ జేయు మయ్య
గీ. కాంచఁగా హర్షహేతు వొక్కటియు లేదు
తల్లిదండ్రులు భ్రాతలు ధైర్యమిడఁగ
నెవ్వరును లేరు నాకు; నింకెటులఁ బ్రదుక
గలను తెల్పుము? దుఃఖసాగరము నీఁది; 50

క. ఏ యే దెసఁ గాంచుదునో
యా యా దెస నాకు శూన్యమై కనుపట్టెన్
నీ యోగశక్తిని మదీ
యాయతదుఃఖంబు నుడుప నగు మునితిలకా! 51

మ. నను నెవ్వండును బెండ్లియాడఁ దలపూనం బోవఁడాపైని జెం
దును నాకున్ వృషలీత్వదోష మని యెంతో భీతి వాటిల్లె, నం
దున మద్భోజననిద్రలుం దొలఁగె నెందున్ భద్రమే కానరా
దనఘా! ప్రాణములీఁగుటే తగు నుపాయం బంచు నూహించితిన్

గీ. అని వచించుచు నాబాల యశ్రువదన
యగుచు విరమించి యున్నంత నతని యెదుట;
దానికి నుపాయ మరయుంగ మౌనివరుఁడు
చిత్తమందు విచారంబు సేయఁదొడఁగె. 53

వ. అంత నారాయణర్షి యిట్లనియె. 54

క. మునికన్యక యిటువల్కిన
విని యా కోపనమహర్షి విస్మితమతియై
ఘనకృపతో హితవచనం
బును బాలికతోడ నెదియొ మునుకొని పలికెన్ 55

వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె. 56

క. దుర్వాసోమునివర్యుఁడ
ఖర్వవిచారణము సల్పి కడ కేమని తా
నిర్వచియించెను కన్యకు
శర్వప్రతిమాన! మానిచంద్ర! తెలుపవే? 57

వ. అంత సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె. 58

గీ. త్రిదశమునిమాట విని బదరీవిభుండు
పలికె నత్రితనూజుండు పలికినట్టి
వచన; మయ్యది గుహ్యంబు వసుధ జనుల
కందఱకును శివంకరమై రహించు. 59

వ. అంత నారాయణుం డిట్లనియె 60

గీ. ఓవిబుధమానివర్య! మేధావిసుతకు
వనట నుడుప దయాళువై మునివరుండు
తెలిపినట్టి యుదంతంబుఁ బలుకువాఁడ
దాని వినుమయ్య! మిగులశ్రద్ధాళుఁడవయి. 61

వ. అంత ననసూయానందనుండైన దుర్వాసుం డిట్లనియె,

మ. కువలాక్షీ వినుమీ వచించెద నిఁకన్ గుహ్యాతిగుహ్యం బసం
భవమై యుండెడి నెల్లవారి కిది చెప్పంజెల్ల దక్షైన నీ

వు విశేషంబుగ నన్ను వేడుకతనర్ బూర్ణానురాగంబుచే
త వచింపం గమకించితిన్ సకలశాస్త్రంబుల్ విమర్శించుచున్.63

ఉ. ఎంతయు విస్తరంబు రచియింపక తెల్పెద సంగ్రహంబుగా
నింతకుఁబై తృతీయముగ నింపెసలారెడు మాస మారమా
కాంతహితంబుగాఁదనరుఁ గన్యకరో! పురుషోత్తమాఖ్యమై;
సుంతయు సంశయింప కది చొప్పడినప్పు డొనర్చు పుణ్యమున్.

క. స్నానము తీర్థములందున,
నానెల నొనరింప భ్రూణహత్యయుఁదొలఁగున్
దానికి సమమగు మాసము
కానంబడ దెందుఁ గార్తికాదులయందున్. 65

ఆ. సర్వమాసపక్షసమితి, యన్యములైన
పర్వములును నిగమ బహుళకథిత
సాధనంబు లెల్లఁ జర్చింపఁగా దీని
షోడశాంశ ఫలముఁ బొనుప గలవె? 66

వ. మఱియుఁ బండ్రెండువేలవత్సరంబులు గంగాస్నానం బొన
ంచినఫలంబును సింహంబున గురుండువసియింప నొక్కపర్యాయంబు
ోదావరీస్నానం బొనరించిన ఫలంబును బురుషోత్తమమాసంబున
ెవ్వడేని యొక్కపర్యాయంబు స్నానం బొనరించుమాత్రమున
ధించు. 67

గీ. బాలికామణి! శ్రీకృష్ణవల్లభ మగు
మాసమియ్యది పురుషోత్తమాఖ్యఁదనరు
దీని సేవింప వాంఛలు దీరుఁగాన
సరగ నీమాసమును గొల్చి సౌఖ్యపడుము. 68

వ. నేనును నీమాసంబును బురుషోత్తమునింబోలె భక్తిని బూజించుచుందు 69

సా. ఒకనాఁ డే నల యంబరీషుపయిఁ గోపోద్రేకినై కృత్యనా
నోకశక్తిం బరపంగ విష్ణువు సముద్యోగించి చక్రంబుఁ బం
పకముం నాపయిఁ జేయుడుం దొడరి; తద్బాధం బెడంబాపికొం
టకు నే నీపురుషోత్తమవ్రతము శ్రేష్ఠంబుచుఁ గావించితిన్. 70

క. ముల్లోకంబుల భస్మము
సెల్లుగ నొనరింపఁజాలు విష్ణునిచక్రం
బొల్లక నను, వెనుకకుఁ జనె
నల్లనఁ; బురుషోత్తమవ్రతాచరణమునన్. 71

క. పరికించి యద్ది విస్మయ
పరవశతం గాంచినాఁడ బాలరో! నీవా
పురుషోత్తమవ్రతంబును
విరచింపు మటంచు మాని విరమించె నటన్. 72

వ. అంత శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె. 73

మ. అనసూయాసుతవాక్యముల్ వినుచుఁదా నాబాల సాసూయయై
ఖనమార్గ్యంబున భావిచోదనమునం గల్యాణదూరంబుగా
ననియెన్ మానినిగాంచికోపమతియై; యార్యా! భవద్వాక్యముల్
పౌనరన్ వింటిని గాని నామది రుచిం బుట్టింప వాక్యింతయున్.

ఉ. కార్తికమాఘమాధవముఖప్రమదప్రదపుణ్యమాసముల్
పూర్తిగ ధిక్కృతంబు లయి పోయె భవద్వచనంబుచేత; నో
ధూర్తమునీంద్ర! యానెలలు త్రోయవె? పాపము;గోర్కులీయవే?
యార్తిహరించి ధూర్జటిముఖామరు లిష్టసుఖంబొసంగరే? 75

మ. పరఁగన్ వాంఛితముల్ ఘటించుటకునై ప్రత్యక్షదైవంబు భా
స్కరుఁడున్ సర్వజగత్పవిత్రి యగు నా కాత్యాయనీదేవియున్
గురువిఘ్నాళిహరించుదంతివదనుండున్ సర్వబృందారకే
శ్వరుఁడైనట్టి వృషధ్వజుండును వ్యతీపాతాదులుం జాలవో? 76

ఉ. ఇందఱుఁ దూలనాడి మఱి యీయధిమాసము సర్వపూజ్యమై
పొందుగఁ గామితార్థ మిడుపొంకు ప్రసిద్ధమటంటి నీవు వా
సిం దగు మానివయ్యు మది సిగ్గొకయింతయు లేద? చాలునో
మందమతీ! యిఁకన్ విడువుమా! మలమాసప్రశంస నీయెడన్. 77

గీ, సూర్యసంక్రమరహిత మనార్యము; శుభ
కార్యవర్జిత మిదియంచు రార్యజనులు;
ధైర్యమున నిట్టిదాని నాచార్య! పొగడి
తిర్యగుక్తి వచింతె? నీచర్య దెలియు. 78

క. ఎఱుఁగుదు నెల్లసిలుంగుల
హరియింప సమర్థుఁడనుచు హరినిం బరమున్;
ధరణీసుర! రాత్రిందివ
మెరనెరియుట దక్క మఱియు నితరుల నెఱుఁగన్.

గీ. జానకీనాయకుఁడు రామచంద్రుఁడు మఱి
పార్వతీవల్లభుండు కపర్ది దక్క
నితరుఁడగు పెద్దవేలు పింకెవఁడు గాని
నాదుదుఃఖంబు దీర్పలే డాదరించి; 80

క. కూరిమితో మలమాసముఁ
గూరిచి యింతగను నీవు కొనియాడంగా
ధారుణీసురవర మేలా?
వీరల నందఱనువిడచి వీఱిఁడి వగుచున్. 81

గీ. ఇటుల మునిపుత్రి పల్కిన కటువచనము
వినుచు **నాక్షణ**మందు నమ్మునివరుండు
క్రోధజాజ్వల్యమానగాత్రుండయి మిగులఁ
దోఁకఁ ద్రొక్కిన త్రాఁచునాఁ ద్రుళ్లిపడియె. 82

మ. మొదలే కోపనుఁ డామునీంద్రుఁడు; డటుపై ముగ్ధాత్వముం జూపి త
త్సుదతీరత్నము కారులాడినఁ గ్రు**ధా**దుర్వారుఁడై మాని నె
మ్మది యెట్లో కని మిత్రపుత్రి యను ప్రేమం జూపుచున్ శాపమున్
ప్రదరంబుల్ ముఖలస్తకం బనుప నొప్పుం డయ్యె ధాత్రీశ్వరా!

గీ. మూఢురా లీకుమారి యపూర్ణధిషణ
హితము నహితంబు నెఱుఁగదు కుతలమందు
మహితపురుషోత్తమాభిఖ్యమాసమహిమ
పండితులకేని దుర్జ్ఞేయభంగి నుండు. 84

వ. కావున నిట్టివిషయం బల్పమతులైన పురుషులకును బాలికలకును దెలియుట యసాధ్యంబు గాదె? యని తలంచి. 85

చ. జనకుఁడు లేని కన్య యిది చాలఁగ దుఃఖఘనంజయార్చులన్
మునుపె దహింపఁగాఁబడె నమోఘమదీయకఠోరశాపముం
జొనిపిన సైఁపలే దని యసూక్షణజాతరుషన్ దమించి య
మ్మునిజనవల్లభుం డనియె మున్కొని కన్నియతోడ నిట్టులన్. 86

ఉ. బాలరో! నీవు నా హితుని పట్టివి గావున నిట్టి పట్టునం
దాలిమి నూనినాఁడ నిఁకఁ దాపకచిత్తమునందు దోఁచిన
ట్లోలి రచించికొమ్ము పురుషోత్తమమాసము నీ వభాగ్యతం
దూలఁగ నాడియుంటి వలదోషము మాత్రము పాయ దెప్పుడున్

గీ. కాన నీజన్మమందున నైన నీకు
నవలిజన్మంబునందైన నాఫలంబు
ననుభవింపక తప్పదో వనజనేత్ర
యింక బదరీవనంబున కేనుసనుదు. 88

ఉ. బాలిక వీవు గావున శుభం బశుభంబు హితాహితంబులున్
మేలిమి గుర్తెఱుంగవుసుమీ! శుభమయ్యెడుం గాక నీకు నేఁ
గాలవిలంబమున్ సలుపఁగాబనియే మిఁకఁబోవుదెంతు నీ
ఫాలమునం దజుం డెటుల వ్రాసె నటుల్ ఘటియించుఁబొమ్మిఁకన్

వ. అని దుర్వాసుం డేగె నని చెప్పి శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె. 90

ఉ. ఈరహిఁ బల్కి తామసమునీశ్వరుఁడేగిన యంత బాల దా
నోరిమి సుంతలేక పురుషోత్తమమాసము ధిక్కరించుటన్
జారుకలావిహీనయయి చాలవిమర్శనమాచరించి గౌ
రీరమణార్చనంబు నొనరించెడిపొంటె దృఢాంతరంగయై. 91

క. భూరితపంబొనరించుచు
నారాధించెదను గిరిశు హైమవతీశున్
గోరికలన్ వేవేగమె
తీరుచు నాతండ, యంద్రు ధీరవరేణ్యుల్ 92

గీ. ఇట్లు మేధావిసుత నిశ్చయించి మదిని
స్వాశ్రమస్థానమందు దుష్కరతపంబు
సలిపి యీశ్వరసంతుష్టి గొలిపి తనదు
కోర్కి నీడేర్చుకొన నెంచెఁ గువలయేశ. 93

వ. అంత సూతుం డిట్లనియె. 94

చ. మునివరపుత్రి యత్రిమునిపుత్రుని వాక్కులు ధిక్కరించి శా
ర్జిని బహుసత్ఫలప్రదు విరించిని దాదృశు నుజ్జగించుచుం

దన వనమందు నంధకవిదారి నుమాపతిఁగూర్మితోడ సే
వన మొనరింపఁ బూనె నిజవాంఛమెయిం దన వాంఛదీరఁగన్.

వ. అంత నక్కుమారి సర్వమునులకును సుమస్కారంబగు మహాకార్యంబునకుఁ దలకొనియె నంటి వవ్వల నేమియయ్యె విన వలతుం జెప్పవే ? యని యడిగిన నారదునకు నారాయణార్షి యిట్లనియె. 96

సీ. పిదప నాకల్యాణి పేర్మితో శంకరు
భక్తవత్సలు శాంతుఁ బంచవక్త్రు
భుజగభూషణు నీశు బుధగణసంసేవ్యు
నందిభృంగ్యాద్యభివందితపదుఁ
ద్రిగుణంబులును చతుర్వింశతితత్వంబు
లష్టమహాసిద్ధు లాప్రకృతియుఁ
బురుషుఁడు నుతియింపఁ బరగుదేవుని సనా
తను చంద్రఖండభాలుని శివేశు

గీ. శూలి ధవళాంగకుని జటాజూటలలితుఁ
బరమపూరుషుఁ గూర్చి దుశ్చరతపంబుఁ
జూచు వారలు మిక్కిలి చోద్యమంద
నాచరింపఁగఁ దొడఁగె నయ్యాశ్రమమున. 97

ఉ. భానుప్రగీష్మగుం డయిన పట్టునఁ బంచకృశానుమధ్యమ
స్థానమునందు; మార్గమును జైత్రము మాఘము ఫాల్గునంబు జై
త్యానతసర్వకాయముగఁదారొ్కన శీతజలాంతరంబునం
బూని వసించి చాల తపముం బొనరించుచునుండె నుగ్రతన్. 98

శా. బాలారత్నము నీరమందుఁదపముల్ వ్యక్తాస్యయై చేయుచోఁ
గీలాలస్థసరోజశోభఁదనరెం, గీల్కొప్పు జాఱంగ జం

బాలావేష్టిత వోలెఁ జెన్నలరె, బ్రహ్మాస్త్రశిఖిసంజాతధూ
మాళుల్ వోల్చె సరోజసేవలకు సంప్రాపించుభృంగాలినాఁ. 99

వ. మఱియు నాతన్వీశిరోరత్నంబు. 100

క. బృసికోపేతస్థండిల
వసుధన్ ఛాదనములేక వర్షాసమయ
ప్రసరన్నిశల శయించుం
బస నిరుసంజలను ధూమపానము సలుపున్. 101

మ. పురుహూతుండు తదీయదుశ్చరతపంబుం గాంచి యీరీతి ని
ర్జరులున్ సర్వమహర్షులున్ సలుపఁగా సాధ్యంబొకో? యంచు ధై
ర్యరమాశూన్యత డిల్లపాటుగన నయ్యార్యాక్షియై వర్తించె నా
హరునిం గూర్చి తపంబునన్ నవసహస్రాబ్దంబు లుర్వీశ్వరా! 102

—(మేధావిపుత్రి కీశ్వరుండు ప్రత్యక్షంబగుట.)—

గీ. అంత వేల్పులతోఁ గూడ నరిగి గిరికి
పాఱుజడదాలుపు బిడారిపంచకోడి
యెఱుకసేయుచు ముక్కంటి తొరగ గిబ్బ
నెక్కి చనుదెంచెఁ దన డుబుడక్క మ్రోయ. 103

చ. గురుతరయోగివర్యులకుఁ గూడ నగోచరమాస్వరూపమున్
గిరిశుఁడు తత్తపోనియమితికిన్ ముదమంది కనంగఁ జేయ న
బ్బురపడి ప్రాణముం గొనిన బొందిక్రియన్ వడి లేచి తాఁ దపః
పరతఁ గృశత్వముం గనియు బాలిక యత్తఱి హృష్టపుష్టయై. 104

వ. పుడమిచాడ్పున నాతపసంక్లిష్టయు దేవమిాఢయు గరీయ
సియు నైన యాబాల యవనతయై గిరిజాపతికి నమస్కరించి విశ్వవం

దితుండగు నమ్మహాదేవుని మానసోపచారంబుల బూజించి భక్తి
యుక్తంబగు చిత్తంబున నాజగన్నాథునిట్లని స్తుతించె. 105

స్రగ్విణి. పార్వతీవల్లభా! భక్తలోకావనా!
శర్వరీశార్యమోషర్బుధత్ర్యంబకా!
సర్వలోకేశ్వరా! సామగానప్రియా
శర్వనామాంకితా! చక్రిపాణిస్తుతా. 106

భుజంగప్రయాతము. పురారీ! మహేశా! భుజంగప్రభూపా!
సురేశాదిపూజ్యా స్ఫురద్దివ్యరూపా!
దురాధర్షసత్వా! ధునీభృజ్జటాఢ్యా!
గిరీశా! జొహారుల్ కృపం గొమ్ము దేవా! 107

ఉత్సాహ. అస్థిముండమాలికావహద్గళుండవై సదా
స్వస్థముగను రాజతాద్రివాసివై రహించుచున్
సుస్థిరాత్మఁ గొల్చువారి శోక మార్చుదేవ నా
దుస్థితిం దొలంగబెట్టి తోషమున్ ఘటింపవే. 108

ధృవకోకిల. నరులు ఘోరభవాంబురాశి ననారతంబు మునింగి దు
ర్భరశుగావళినక్రసంచయబాధలం గడు గ్రుగ్గుచుం
దరిని జేరఁగ నేర్తురే? హర! త్వత్పదాంబుజసేవయన్
తరణియే వసియింపకుండిన ధ్యానకృజ్జనరక్షణా! 109

సీ. బాణుండు పూజింప భక్తిసంయుక్తుఁడై
స్వీయునిగా నీవు సేసికొనవె?
అల యలర్కుఁ బోలంతి పొలిసిన వెండియు
జీవింపఁగా నీవు సేయలేదె?
దుర్మతియై నీకు ద్రోహం బొనర్చినఁ
గినుకమై దక్షు శిక్షింపలేదె?

సకలజీవులఁ బట్టి సమయించు శమనుని;
మృత్యువు; నీవునిర్జింపలేదె?

గీ. చరణగతసర్వజనపునర్జన్మహరణ!
భువనజన్మాదికారణ! శివ! శ్రుతీడ్య!
ప్రమథగణనాథ! చండీశ! భయవినాశ!
భీమ! వందనశతము లర్పింతుఁ బ్రోవు. 110

క. మనమున వాక్కునను దప
స్విని యగు నక్కన్య వేదవేద్యుని భర్గున్
ఘనతరభక్తి దలిర్పఁగ
వినుతిం గావించి యిటుల, విరమించె నృపా! 111

వ. అంత శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె. 112

క. కృతసంస్తవతపములకున్
శ్రుతిశీర్షసతీమనోజ్ఞచూడామణియౌ
శితికంఠుండు ప్రసన్న
స్మితముఖుఁడై బాలతో వచించెం గరుణన్, 113

చ. వరమును గోరుమీ సుదతి వాంఛితమై తగుదాని నీకు దు
ష్కర మగు సత్తపంబునకుఁ గౌతుకమందితి ఖేదభారముం
దొరఁగుమనన్ సదాశివుఁడు; దొయ్యలి తద్వచనంబు నాదర
స్ఫురణ మెలర్పఁగా విని ప్రమోదిలి శంకరుతోడ నిట్లనున్. 114

గీ. దీననాథ! దయారాశి! దేవదేవ!
ప్రీతినాకుఁ బ్రసన్నుండవైతివేని
నాదు కామిత మిదుము పినాకపాణి
యాలసింపఁగఁదగదు మహాత్మ! యింక. 115

క. పతి నిడుము, పతి నొసంగుము,
పతి నాకు ఘటింపుమయ్య, పతి వాంఛింతున్,
బతినే కోరెద, గౌరీ
పతి! నా కితరేచ్ఛ లేదు ప్రార్థన మిదియే. 116

క. ఆశ్లేయి యీవిధంబుగ
హార్షంబునఁ బలికి విరతినందం గని దు
ర్ధర్షదయతోడ హరుఁడు మ
హర్షితనూజ కిట్టు వల్కె నాసమయమునన్. 117

గీ. నీవదనమందునం బతికావలె నని
యైదుసారులు వెడలె నట్లగుటఁ జేసి
యదియె సిద్ధించుఁ గావుత మంబుజాక్షి
నీకు నేగురు భర్తలై నెగడఁగలరు, 118

ఉ. వారలు శూరులై సకలవైదికధర్మవిదగ్రగణ్యులై
సారసమేతులై పరమసాధువులై కృతయాగులై నిజ
స్ఫారగుణప్రసిద్ధులయి సత్యసమన్వితులై జితేంద్రియ
ప్రేరణులై త్వదీయముఖబింబమె చూతురు రాజవర్యులై. 119

వ. అంత శ్రీకృష్ణుం డిట్లనియె. 120

క. అనతిప్రియమగు ధూర్జటి
యనినవచస్సునకు సందియం బంది మదిన్
మునిపుత్రి వాగ్విశారద
వినయానతయై వచించె వీక్షించి శివున్, 121

ఉ. ఇక్కరణిన్ ఘటింపకు మమేశ్వర యెక్కడ లేనియద్భుత;
మ్మొక్కతె కొక్కవల్లభుఁడ యుండుట యొందును గంటి వింటి నే

నెక్కడఁ జూడలే దొకతె కేగురుభర్తలటంచు; లోకమం
దొక్కఁడుపెక్కురన్ సతుల నొందుటమాత్రము చూతుమెల్లెడన్

క. సీదాన నాకు నిటు లా
పాదింతువె? నింద; పంచభర్తృకయనఁగా
సీదృగ్వచనము నామెడ
నూఁదివచింపంగ నీకు నొప్పునె యనఘా. 123

వ. మఱియు మహానుభావా నే నైదుగురం బెండ్లియాడిన సీదాస నగుటంజేసి నీకు లజ్జాకరంబుగ నుండదే? యనిన మునికు మారికి శంకరుండిట్లనియె. 124

శా. ఈజన్మంబున నీ కిటుల్ జరుగ దోయిందీవరాక్షీయిఁకం
బైజన్మంబునయందుఁ దప్ప కటు సంప్రాప్తించెడిన్, నీతపో
రాజింజేసి యయోనిజాతవుగ విభ్రాజిల్లుచున్ భర్తృజా
వ్యాజామోదము గాంచి, సెందెదవు కైవల్యంబు నాపిమ్మటన్.

శా. దుర్వాసోముని మత్ప్రియాకృతిసుమీ తొల్దొల్త నత్యంతమున్
గర్వంబొప్పఁగ బ్రహ్మతేజముఁ దిరస్కారంబు గావించి తీ
సర్వంబున్ దహియింపఁజాలు నతఁడే సక్రోధుఁడైయున్న, నో
చార్వంగీ పురుషోత్తమప్రథితమాసత్యాగముం జేయవో? 126

క. ఆమాసము భగవత్ప్రియ
మై మిగుల రహించుఁ గృష్ణుఁడాత్మీయంబా
శ్రీమన్మాహాత్మ్యంబును
బ్రేమముడితో దాని కిడియె బిసరుహనయనా! 127

ఉ. నేనును బ్రహ్మముఖ్యులగు నిర్జరులున్ మఱి నారదాదులుం
బూని తదాజ్ఞ సల్పుదుము పొచ్చెమువీఁడఁ దదుక్తి నెవ్వరుం

గాని తొలంగఁగా వలనుగాదు జగత్త్రితయంబునందునం;
గానఁ దదీయమాసమును గన్నెరొ నీవు త్యజింపఁబాడియే? 128

ఆ. వె. మాధురాల! లోకపూజితపురుషోత్త
మాఖ్యమాసమణిని హర్షమొదవఁ
గొలువకుంటె వట్టికలుషంబుచేతను
పంచపతుల నీవు గాంచఁగలవు. 129

చ. ఉరుతరపుణ్యదంబు పురుషోత్తమమాసముఁ గొల్వకున్నఁ ద
ద్దురితము తప్ప దెప్పుడును దోయరుహాక్షిరొ దానినింద నె
వ్వరు రచియించుచుందురు ధ్రువంబుగ వారలు రౌరవాఖ్యమా
నరకమునందుఁ గూలి యొకనాఁటికినిం గడువంగ నేర్తురే? 130

క. దాని దిరస్కృతిసేసినఁ
వానికి వ్యత్యస్తమగును వాంఛ నిజముగా
మానక సేవించినయ
వ్వానికి నిష్టార్థసిద్ధి వఱలెడునెందున్. 131

క. పొందుగ నివ్వరమాసము
నెందఱో సేవించి మిగుల నిహపరసుఖముల్
చెందిరి చెందుచునుండిరి
చెందఁగలవార లింత సిద్ధముబాలా. 132

వ. మఱియు నీపురుషోత్తమమాసంబు సేవించుటంజేసి శీఘ్రంబ పురుషోత్తముండు సంతోషించుం గావున గీర్వాణులగు మేమందఱము దీనిని సేవింతుము సేవనీయంబగు నిమ్మాసంబును సేవింపక యెట్లు మిన్నకుందుము? అత్యుత్కృష్టులైన మహాత్ములవాక్కు లెన్నండును మిథ్యలుగావు. నిరంతరసద్వాదవాదులైనమును లనునయింపందగిన

వారుగాదె, అనియిట్లుపలికి శంకరుం డంతర్ధానంబు నందిన యనాథభ్ర ష్టయగు మృగివిధంబునఁ జకితయై యాబాల యిట్లనియెనని శ్రీకృష్ణుండు సెప్పెనని సూతుండు శౌనకాదులకిట్లనియె. **133**

ఉ. కింకరపంకభంజనుఁడు కిన్నరరాట్సఖుఁ డుజ్జ్వలేందురే

ఖాంకితఫాలభాగుఁడు ప్రియంకరశంకరుఁడంత నేగ, న

ప్పంకరుహాక్షిచిత్తమున బంధురదుఃఖము, హత్యఁబుట్టు దు

ష్పంకము వృత్రహంతకుని బ్రాకినకైవడిఁ బ్రాకె నెంతయున్.

వ. పిదప నారదుండు నారాయణర్షితో నిట్లనియె. **135**

క. శితికంఠుఁడు చనుపిమ్మట

నతిశోకమునందినట్టి యాబాలిక యే

గతి వసియించెను మఱియే

గతి నొనరించెను వచింపఁగదవే? నాకున్. **136**

వ. అనిన నారాయణుం డిట్లనియె. **137**

క. ఈకరణి ధర్మజుఁడు మును

శ్రీకృష్ణుని నడుగ నతఁడు సెప్పినపలుకుల్

నీకిపుడు దెల్పెదను విను

మేకాగ్రమనంబుతోడ నిద్ధచరిత్రా. **138**

వ, శ్రీకృష్ణుం డంత ధర్మజునితో నిట్లనియె. **139**

చ. పశుపతి చన్నవెన్క మునిబాల గతప్రభయై కనుంగవన్

భృశముగ నశ్రువుల్ దొలుకఁ బెల్లుగ నూర్పుచు భీతచిత్తయై

కృశతరగాత్రయై హృదయకృష్ణగతిజ్వలితాంగయై సుదు

ర్దశఁ గొనియెన్ దవాగ్నిపరిదగ్ధపలాశలతాకృతిన్ నృపా. **140**

వ. ఇట్లు పురుషోత్తమహేలనంబున నమ్మునికుమారి శోషించి యుండఁ బ్రభుండగు పురుషోత్తమదేవుం డక్కన్యయెడ నుదాసీనుండై యుండె. **141**

గీ. దుఃఖ మీర్ష్యయు మదిలోనఁ దూఁగియాడఁ
బెద్దకాలంబు గడపి యాపద్దశమెయి
మూషకబిలంబు ఘనసర్పమునకుఁ బోలెఁ
బ్రబలకాలవశంవద బాల యయ్యె, 142

క. ప్రావృడ్జలధరనిచయస
మావృతపుష్కరమునందు ప్రాదినిగతి మే
ధావిజ యడంగె నవ్వనిఁ
గావించిన తపముచేత గతకిల్బిషయై. 143

—(మేధావిపుత్రి ద్రౌపదియై జన్మించుట.)—

ఉ. అప్పుడు యజ్ఞసేనుఁ డనునట్టి నృపాలుఁడు ధర్మనిష్ఠుఁడై
గొప్పగ వస్తుసంచయముఁ గూరిచి జన్నము నాచరింపఁగా
నొప్పులకుప్ప కన్యక సముద్భవమందెను యజ్ఞకుండమం
దుప్పరమం దనూనకనకోజ్జ్వలకాంతులఁ గ్రుమ్మరించుచున్. 144

ఉ. ఆమునికన్యయే సుమి యమాత్మజ! యీద్రుపదాత్మజాతయై
భూమిఁ బ్రసిద్ధిఁగాంచె, బలముం బ్రకటించుచు నర్జునుండు వి
ద్యామహిమం బెలర్పఁగ స్వయంవరమందున మత్స్యభేదియై
హేమపుబొమ్మనుంబలె గ్రహించెను ద్రౌపది నుజ్జ్వలాకృతిన్.

ఉ అక్కడి కేగుదెంచినధరాధిపు లందఱు మత్స్యయంత్రమున్
ముక్కలుసేయకుండినను మోహమునం గజరాజయానయం;
దుక్కున యజ్ఞసేనుపయి నోరిమి దక్కి శరాసనాళి దా
మెక్కిడ, నర్జునుం డెదిరి యేపున వారలఁబాఱఁదోలుచున్. 146

వ. తదనంతరంబు గొంతకాలంబునకు. 147

మ. కినుకం జెంది సుయోధనప్రభృతు; లుత్కృష్టప్రకారంబు కా
దని భీష్మాదికు లెంతసెప్పినను దద్వాక్యంబు వోనాడి కొ

లున్ననకుం ద్రౌపది నీడ్చి శూలనివహంబుం బోని వాక్యంబులన్
వినఁగాఁ జేసియుఁ గట్టుపుట్టమును విప్పింపంగ నుంకించుచున్.

వ. అక్కార్యంబునకు దుశ్శాసనునోడంబఱిచిన 149

ఉ. ఆసమయంబునందున బృహన్మదమత్తుఁడు దుష్టబుద్ధి దు
శ్శాసనుఁ డన్నమాటలు దిసంతులుగొట్టక తద్దుకూలముం
దూసి పడంగవైచుటకుఁ దూకొనియుండఁగ నట్టివేళ నే
నోసరియున్నవాఁడఁ బురుషోత్తమహేలనకారణంబునన్. 150

గీ. అట్టియెడఁదన్నుఁగాపాడునట్టిదిక్కు
కానఁబడకుండుటం గడు దీనయగుచు
నాపయిన్ భక్తినూని మన్నామములను
మాటిమాటికి నుచ్చరింపంగఁదొడఁగె. 151

శా. ఓదామోదర! యోకృపాజలనిధీ! యోకృష్ణ! భక్తావనా!
యోదేవార్తినిషూదనా! జగదినా! యోభార్గవీనాయకా!
యోదుష్టప్రకరప్రమర్దన! హరీ! యోదీనసంరక్షకా!
యీదుశ్శాసనహస్తపంజరగ నన్నేలా యుపేక్షింతువో? 152

ఉత్సాహ. లేదుతల్లి, లేఁడుతండ్రి. లేదుభ్రాతృవర్గమున్
లేదుతోడు, లేరుసఖులు, లేఁడుభాగినేయుఁడున్
లేదుబంధుసంచయంబు, లేఁడుప్రాణనాథుఁడున్
నాదుదిక్కునీవ యోజనార్దనా! సమస్తమున్. 153

గీ. గోపికానాథ! గోవింద! పాపహరణ!
దీనవత్సల! కరుణాంబుధీ! శరణ్య!
దేవకీపుత్ర! దుశ్శాసనావమతను
నన్నెఱుంగవదేల? యాపన్నశరణ! 154

వ. అనివేఁడుచు. 155

మ. తనయత్నంబున నొక్కచేతఁ బటబంధంబూని వేఱొక్కచే
తిని మింటం బ్రసరింపఁజేసి ననుఁబ్రార్థింపంగఁ బాంచాలి; నా
కనఘా! విన్నడ దాపెమొఱ్ఱ, యిఁకఁదద్యత్నంబు వ్యర్థంబటం
చని కేల్దోయిని యెత్తి నీవెగతి కృష్ణా! ముంచినం దేల్చినన్. 156

క. అని తనరక్షణభారం
బును సర్వము నాయధీనమును సల్పి సభన్
నను సర్వేంద్రియములతో
ఘనభక్తిం గొల్చుచుండె ఘటితాంజలియై. 157

ఉ. చెన్నటి దుస్ససేనుఁ డటుసేయఁగ దిక్కిఁక లేక మాటికిన్
న న్నపు డీక్రియం ద్రుపదనందన ప్రార్థనమాచరింపఁగా
నెన్నక మున్ను సల్పునవహేలనమున్; రయమార వచ్చితిం
బన్నగవైరివాహనముపై నధిరోహణ మాచరించుచున్. 158

క. వచ్చి నభస్థలి నెలకొని
పోచ్చెంబటి యీమె కొన్నిపుట్టుల వెనుకన్
మెచ్చందగు కృత్యంబొకఁ
డచ్చుగ నొనరించియుంట నాత్మఁదలఁచితిన్ 159

వ. అదియెట్లంటేని. 160

మ. నదిలో వృద్ధమునీంద్రుఁ డొక్కరుఁడు స్నానం బాడుచుండంగ నా
నదివేగంబున జాఱి కోణ మరుగన్ నగ్నస్థితిం బొల్చి యె
య్యదియుం దోఁపక నీ రథోంశుకముగా నందుండి రారాని చే
మదిలోనాహ్నికవేల తూలునని సంభ్రాంతాత్ముఁడై యుండఁగన్

చ. జలములు దేర నీమె కలశంబును గైకొని యేగి యానదీ
సలిలమునందు నున్న మునిచంద మెఱింగి ముఖాకృతిం; దయా

కలితమనంబునం దనడు కట్టినచీర చెఱంగు గోఁచిగా
వెలసెడునంత సించి యిడ విప్రుఁడు దాలిచి తీరగామియై. 162

క. ఇప్పుడు ననుఁగాపాడితి
చెప్పటికేనియును నీకు నీసుకృతము దా
గొప్పగ ఫలించునంచుం
జెప్పి యతండేగె నుటజసీమకు వేగన్. 163

వ. ఇదియంతయుం జింతించి. 164

క. ఆసుకృతజనితమగుఫల
మీసతి ద్రౌపదికి నొసఁగ నిది యద ననుచున్
వాసిగ ననేకవసనము
లాసభలో నొసఁగినాఁడ నరు లురియాడన్. 165

మ. నిరతం బాత్మమునందు నాయెడఁ గృతస్నేహంబుచే నొప్పు నీ
తరుణీరత్నము నాకుఁ బ్రాణసమమై దైవారు; నట్లైననుం
గరమున్ మామకనామమాసముఁ దిరస్కారంబు గావించుటం
గరువంబున్ హరియింప నెంచి సముపేక్షాభావముం బూనితిన్.

క. పురుషోత్తమమాసతిర
స్కారణం బొనరించునట్టి జనులసుఖంబుల్
సెలచెద వారెంతయు మ
త్పరులైనం గనను, పక్షపాతముతోడన్. 167

క. మునులకు సురలకు సేవిం
పనగుం బురుషోత్తమాఖ్యమాసము కానన్
మనుజులు సేవింపఁగనగు
నని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా? నృపవర్యా! 168

వ. కావున సర్వార్థఫలదాయకంబని యెఱింగి రానున్న పురుషోత్తమమాసంబు నారాధింపుము పదునాలవవర్షంబు పూర్ణంబైనపిదప నీకుసర్వంబును శుభంబై విలసిల్లు. 169

చ. అదరి సభాంగణంబున దయామతి సుంతయులేక యెవ్వ రీ
విడివడు ద్రౌపదీచికురబృందము నూచిరొ వారికాంతలం
దొడరి రుషన్ శిరోరుహకుతూహలహీనలఁగా నొనర్చుచుం
గడిమి సుయోధనాదులను కాలునిప్రోలికి నేన పుచ్చెదన్. 170

గీ. సర్వశత్రుక్షయంబును సల్పి నీదు
సోదరులు నల్వురుం గొల్వ క్షోణికెల్ల
రాజవై ద్రౌపదింగూడి యోజమెఱయ
సకలశుభములఁ గాంతు వజాతవైరి! 171

ఆ. వె. ఎంతప్రేమ నాకు నెసఁగు భక్తులమీఁద
నంతప్రేమ లక్ష్మియందుఁ గాని
రేవతీసుపైని దేవకీదేవిపై
కామగదులయందుఁ గాని లేదు, 172

క. ఎవ్వఁడు నా భక్తులకున్
నెవ్వన్ సనుకూర్చు, వాఁడు నిజముగ నాకున్
నెవ్వం గూర్చినవాఁడగు
నవ్వానికిఁ దుల్యమైనయరి నాకున్నే? 173

గీ. వానికి ఫలప్రదుండు వైవస్వతుండె
నియమితుండయి వర్తించె నృపవతంస
తాదృశుని నేను దండనార్థంబుగూడ
కంటితోఁజూడ, భక్తహృత్కంటకుఁడని. 174

వ. అంత నారాయణర్షి యిట్లనియె. 175

చ. అడవిని దుఃఖకర్శితుల నార్యవినమ్రులఁ బాండుపుత్రులన్
సుడివడియున్న ద్రౌపదిని జూచి జనార్దనుఁ డూరడిల్లఁగా
నుడివి కుశస్థలిం జనఁగ నూల్కొనినట్టిమనంబుతోడ న
ప్పుడమిపతిం గనుంగొని ప్రమోదమెలర్ప వచించె నిట్టులన్.176

—⌒(శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకాపురంబున కరుగుట.)⌒—

సీ॥ విరహంబుచేఁ గాంతిదొఱఁగినద్వారకా
పురమున కిప్పుడే నరుగవలయు
జనకుండు వసుదేవుఁడును తల్లి దేవకి
యగ్రజుండైన హలాయుధుండు
సాత్యకిగదులును సాంబప్రద్యుమ్నులు
నాహుకప్రముఖులౌ యాదవులును
రుక్మిణి మొదలైన రోలంబచికురలు
ననిమిషనేత్రంబు లమర, మిగుల

గీ॥ వీఁకతోడుత నాదగు రాకఁగోరి
నన్నె చింతించుకొనుచు మనంబులందు
నధికమగు నుత్సుకతను గార్యంబు లుడిగి
యెదురు చూచెదరయ్య ధాత్రీశతిలక. 177

వ. అని పలికి ప్రయాణోన్ముఖుండైన శ్రీకృష్ణుం గని యతి
కష్టంబున గద్గదాక్షరంబుల నిట్లనిరి. 178

ఉ. వారి, జలౌకసంబులకు వర్తిలుచొప్పున జీవనంబుగా;
నారయ మాకుజీవనమవై తగుదీవె జనార్దనా! నినుం
గోరెదమయ్య వెండియును గొబ్బునఁ దావకదర్శనంబిడన్
వారక మాకు నాయకుఁడెవండును లేఁడిఁక నీవుదక్కఁగన్.179

మ. హరియే దిక్కగుఁ బాండుపుత్రులకు లేఁడన్యుం డటంచున్ వసుం
ధరలోనం జనులెల్లఁ బల్కెదరు కాదా? కావునన్ మమ్ములం
గరుణం బ్రోవఁగఁజెల్లునయ్య! మఱవంగాఁబోలదయ్యా! భవ
త్పరివారంబుగ నెంచుమయ్య! పరమాత్మా! భక్తకల్యాణమా.

గీ. మాదు చిత్తంబులనెడు బంభరములకును
దావకీనపదాబ్జముల్ తావలంబు
మాకు నవలంబనంబవై వీఁకఁగొలుప
సంతతంబును నిన్నుఁ బ్రార్థింతు మనఘ. 181

వ. పాండవు లివ్విధంబున మాటికి నెవ్వగం బల్కుచుండ యదూద్వహుం డల్లనల్లన రథంబెక్కి వెన్నడికొనివచ్చు వారలఁ బ్రేమపరిప్లుతుండై మఱల్చి ద్వారకాపురంబున కరిగెనని చెప్పి నారాయణర్షి మఱలనారదున కిట్లనియె. 182

సీ. కృష్ణుండు ద్వారకకేగిన ధర్మపు
త్రుండంతఁ దమ్ములతోడఁ గూడి
తీర్థయాత్రాసక్తిఁ దిరుగుచుఁ బురుషోత్త
మాఖ్యమాసంబుపై నాత్మనిలిపి
అనుజులు ద్రౌపది వినఁగ శ్రీకృష్ణుని
పలుకులు స్మరియించి పలికెనిట్లు
పురుషోత్తమాభిఖ్యఁ బరఁగిన నెలనున్న
యత్యుగ్రమాహాత్మ్య మవహితమతి

గీ. వింటిరిగదా క్రమంబుగ వీనులలర
నట్టిపురుషోత్తమంబు సమాదరమున

నర్చనము సేయకుండిన నంచితముగఁ
గోరు శుభములు మనకుఁ జేకూరు టెట్లు? 183

వ. అని వక్కాణించె 184

క. వివిధములగు నియమంబుల
భువిఁ బురుషోత్తమము నెవఁడు పూజించు, నతం
డవితథజన్ముఁడు పూజ్యుఁడు
భవదూరుం డుత్తముండు బహుధన్యుండున్. 185

ఉ. ఇంబుగఁ బాండునందను లహీనశుభావహసర్వపుణ్యతీ
ర్థంబుల సంచరించుచుఁ బదంపడి శ్రీపురుషోత్తమాఖ్యమా
సం బరుదేర నుక్తవిధి నల్పి వ్రతంబు, చతుర్దశాబ్దపూ
ర్తిం బురుషోత్తమాదృతి వరించిరి రాజ్యరమన్ గతార్తులై. 186

సీ. తాపసోత్తమ తొల్లి తరణివంశ్యుండైన
దృఢధన్వుఁ డనుపరీవృఢుఁ డొకండు
కలఁ డానరేంద్రుండు కల్యాణకరమైన
పురుషోత్తమవ్రతంబును జరించి
ఘనవిత్తమునను ధనదోపమానుఁడై
పుత్రపౌత్రసుఖంబు వొంది, మిగుల
భుక్తభోగుండయి ముక్తకిల్బిషుఁడయి
యోగిదుర్లభముగా నున్నయట్టి

గీ. మహితగోలోకమేగి సమ్మాన్యుఁడయ్యెఁ
గాననీమాసమందునఁ గల్గుమహిమ
కల్పకోటిశతంబులంగాని నేను
దెలుపశక్తుండఁగాను నిస్తులము సుమ్ము. 187

వ. అంతసూతుండిట్లనియె, 188

గీ. వ్యాసుఁడీపురుషోత్తమమాసమహిమ
నాకుఁదెలుపంగ వింటిని వీఁకఁగొంత
యఖిలమాహాత్మ్యమును దెల్ప నగునటన్న
నాతనికిఁగూడఁ బలుక శక్యంబుగాదు 189

వ. మఱియు నీపురుషోత్తమమాస మాహాత్మ్యం బఖిలంబు నారాయణుం డెఱుంగు. లోక సాక్షి వైకుంఠనిలయుండును భగవంతుండునగు శ్రీహరియెఱుంగుం గాని యన్యులు పూర్ణంబుగా నెఱుంగఁజాలరు. 190

మ. పరమేష్ఠిప్రముఖామరానతపదాబ్జాతప్రపీఠుండు శ్రీ
హరి గోలోకవిభుండు స్వీయమగు మాహాత్మ్యంబు సర్వంబు ని
ర్వరమాసంబునఁగూర్చి దీని మిగులన్ వర్ణింపఁగా దేవతో
త్కరముల్ శక్తముగాదిఁకన్ మనుజవర్గం బెట్లు? శక్తంబగున్ 191

వ. అని పురుషోత్తమకథాశ్రవణప్రసన్నులైన శౌనకాదిమహర్షులకుం బలుకుటయు 192

క. లాలితతులసీమాలా!
పాలితగోగోపబాల! బహుగుణజాలా
కాళీయమాళినటనా!
మాళిజ్వలమురుశిఖండమండనఘటనా. 193

మ! ద్రుహిణేంద్రాది సమస్తదేవవినుతా! దుర్వారచక్రాన్వితా!
గ్రహచారాగతసర్వదుఃఖహరణా! కంజాతపత్రేక్షణా!
బృహదారణ్యవిహారకృద్వరహరీ! బృందావనాంతఃపురీ!
దహరాకాశనివాస భూసురతరా! ధాత్రీరమాధీశ్వరా! 194

ఇంద్రవజ్ర. వ్యాసాదిమౌనీశ్వరవందితాంఘ్రీ!
శ్రీసారసాక్షీయుత చిద్విలాసీ!
దాసావనాత్యంతరతా! గుణాఢ్యా
రాసక్రియారంజితరాధికేడ్యా. 195

గద్య

ఇది. శ్రీమద్విబుధవిధేయ వేంకటాచలశాస్త్రి
నామధేయప్రణీతంబైన బృహన్నారదీయ
పురాణాంతర్గత పురుషోత్తమ
మాహాత్మ్యంబున
ద్వి తీ యా శ్వా స ము
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీపురుషోత్తమాయపరబ్రహ్మణేనమః

పురుషోత్తమమాహాత్మ్యము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీమత్ప్రణవాధారా!
నామస్మరణభ్రమాపనయనవిచారా!
రామాగణకామా! గుణ
ధామా! పురుషోత్తమా! స్తుతవ్యాయామా. 1

వ. దేవా! శౌనకాదిమహర్షులుసూతుంగనియిట్లనిరి. 2

సీ. పురుషోత్తమవ్రతంబును సల్పి దృఢధన్వుఁ
డనురాజు రాజ్యంబు ధనచయంబు
పుత్రసంతానంబుఁ బౌత్రసందోహంబు
పరమపాతివ్రత్యనిరత గరిత
యోగిదుర్లభము సత్యోత్తమంబగు భగ
వల్లోకసుఖముఁదా నుల్లమలర
నెట్లు గైకొనె? మాకు నెఱిఁగింపుమా! సూత!
తావకవదనపద్మంబునుండి

గీ. యీకథాదివ్యసారంబు నెంతవినిన
నమృతపానంబు సేయుచున్నట్లు మాకుఁ

జాలుననుబుద్ధి పుట్టఁ గఁజాలకుండెఁ
గానఁదత్కథ వివరంబుగా వచింపు. 3

వ. మహాత్మా! నిన్ను నయ్యాజుండు మాభాగ్యబలంబునం గాదె సృజియించి కన్పఱిచె ననిపల్కిన శౌనకాదులకు సూతుం డిట్లనియె. 4

క॥ అనఘుండైన సనాతన
మునివర్యుఁడునారదునకు మును పల్కిన పా
క్తనమగు నితిహాసమ్మును
బనుపడ వచియింతు వినుఁడు పరమమునీంద్రుల్! 5

—○(దృఢధన్వనిచరిత్రము)○—

క॥ గురుముఖమున నేఁజదివిన
తెఱఁగున దృఢధన్వచరితఁ దెరముగమీకే
నెఱిఁగించెదఁదచ్చరితము
దురితంబుల నెల్లఁబాఱఁదోలుఁ హేలన్. 6

వ॥ అంత నారాయణర్షి నారదుం గనుంగొని మునీంద్రా! గంగాప్రవాహంబుఁబోలె లోకపావనంబును ప్రాచీనంబు నైన దృఢ ధన్వచరిత్రంబు నీకెఱింగించెద వినుమనియిట్లనియె. 7

చ. కలఁడిలఁ జిత్రధర్ముఁడనుక్ష్మాపతివర్యుఁడు హైహయాఖ్యచేఁ
బొలిచెడి దేశమం; దతఁడు భూరిపరాక్రమశాలి సత్యసం
కలనుఁడు శేముషీనిధి యఖండదయాన్వితుఁ, డట్టివాని క
త్యలఘుగుణాన్వితుండుదృఢధన్వుఁడనన్ సుతుఁ డొక్కఁడొప్పెడున్

వ. అక్కుమారుండు. 9

శా. ఆకర్ణాంతవిశాలలోచనయుగుం డాజానుబాహుండు భ
వ్యాకారుండు విశాలవక్షుఁడు మహీయస్తేజుఁ డత్యుత్తమ
శ్లోకుం డున్నతధర్మతత్పరుఁడు సంశుద్ధాంతరంగుండు స
త్యాకారుండయి సద్గుణావళులచే నత్యంతమున్ భాసిలెన్. 10

వ. అంత గురుకులంబున కరిగి. 11

ఉ. వేదములం బఠించి యుపవేదములం గ్రహియించి శాస్త్రముల్
సాదరబుద్ధితోఁ జదివి చక్కని పండితుఁడయ్యె బాలుఁడై
యాదృతధన్వుఁ, డక్రియసకృత్కథనంబున నెల్లవిద్యలున్
మోదమెలర్ప నేర్చికొనె మున్ను పఠించినవిద్యలో యనన్ 12

చ. గురువరుఁ బూజసేసి తనకుం దగురీతిగ గొప్పదక్షిణ
న్గురున కొసంగి యాతని యనుజ్ఞను గైకొని యంత స్వీయమా
పురమున కేగి పౌరులఁ బ్రమోదసముద్రమునందుఁ దేల్చినం
బొరిపొరిచిత్రబాహువు సుపుత్రునిఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి మెత్తుచున్ 13

చ. ముదమున నంకపీఠి నిడి ముద్దులు గైకొని యీతఁడెంతయున్
విదితసమస్తవిద్యుఁడయి విశ్వజనీనములైన ధర్మముల్
పదిలముగా నెఱింగి జనపాలనదక్షతఁ గాంచె వీనిపై
వదలి సమస్తరాజ్యము భవప్రభవార్తిఁ దొలంగు టొప్పదే? 14

వ॥ అని మఱియు ఆశాతరంగబహులంబును రాగావర్తభీషణం
బును వితర్కానేకవిహగంబును దారుణంబును జనభీకరంబును శుభా
శుభమనోనిర్మితకల్పనారూపశత్రుయుక్తంబును జింతోత్తుంగగిరివిరా
జితంబును నైన నీభవసాగరంబు హరిపదపోతవిహీనుం డెట్లుతరించు?
అట్లగుటం జేసి 15

సీ॥ సంసారహింసాప్రపాంసులక్రీడలోఁ
గనఁగ నింతయుఁ బ్రయోజనము గలుగ

దనుచు, శ్రీకృష్ణుని ఘనశాంతు ద్విభుజుని
మురళీధరుఁ బ్రసన్నముఖు ననంతు
భక్తలోకాభయప్రదుని, బ్రహ్లాద వి
భీషణధ్రువు లంబరీషనృపతి
శర్యాతియు యయాతి శశబిందుశిబిముఖుల్
రంతిదేవుఁడు భగీరథనృపుండు

గీ. పృథువు దుష్యంతభరతులు భీష్మవిదుర
ముఖ్యులుత్తానపాదాఖ్యభూవిభుండు,
నింక నెందఱొ రాజన్యు లెల్లభోగ
ములనుద్యజియించి భక్తితోఁ గొలువలేదె? 16

వ. మఱియు నారాజన్యులు 17

క. పశ్వాద్యవిశేషంబుగ
శాశ్వతమని యెంచఁబోక సంసారంబున్,
శాశ్వతసుఖమును గాంచి ర
శాశ్వతదేహముల విష్ణుసంసేవనులై 18

సీ. విష్ణునామంబును వినఁగఁజాలనిది క
ర్ణమ్ముగాదద్ది కన్నమ్ముగాని
పరమాత్మునామంబు పఠనంబులేనిది
వాయిగాదది పాడునూయిగాని
కమలాక్షురూపంబుఁగనఁగఁజాలనిది లో
చనముగాదది సులోచనముగాని
చక్రిపాదములకు సాష్టాంగమిడనిది
మేనుగాదది చింత ప్రమానుగాని

గీ॥ ఉరగశయనునిఁబూజింపకున్న యది క
రంబుగాదది దర్వీకరంబుగాని
శ్రీవిభుఁబ్రదక్షిణంబును జేయనియవి
కాళ్ళుగావవి కంకటికోళ్లుగాని. 19

క. ఆఁకలిదప్పియు నుసుఱున,
శోకముమోహంబు మదిని జొచ్చియుఁ, దనువుల్
బ్రాఁకి జరామరణంబులు,
నీకరఁజీ షడూర్ములెపుడు హింసించుజనుల్, 20

ఉ. కావున దారపుత్రగృహకాంచనరాజ్యనిబద్ధరాగపా
శావలి ద్రెంచి నేనిఁక నిరంతరముల్ హరిసేవనంబునన్
జీవితమెల్ల సార్థకముజేసెదఁ గాననసీమయందటం;
చావిభుఁ డాత్మ నట్టిసమయంబున నెంతయునిశ్చయించుచున్. 21

వ. మంత్రులయు బ్రాహ్మణులయు బ్రజలయు ననుమతంబు వడసి యొక్కసుముహూర్తంబున 22

ఉ. తాను సమర్థుఁడైన దృఢధన్వునిపై నిజరాజ్యభారముం
బూనిచి రాగదూరుఁడయి; పోయి వెసం బులహాశ్రమోత్తమ
స్థానము జేరి కృష్ణుని సదా స్మరియించుచుఁ దత్తలంబునం
ధీనియతిన్ మహాతపము దివ్యులు మెచ్చఁగ నాచరించుచున్. 23

వ. అంత నొక్కనాఁ డాచిత్రధర్మనృపాలుండు తనమనంబున శ్రీహరిని నిలిపి 24

క. నిను నేక్షణమున వీడునొ
కను నామది యాక్షణంబ ఘనదుఃఖంబుల్;

గనుక మదీయమనంబును
నినుఁబాయకయుండ సలుపు నీరజనాభా. 25

ఉ. భూతలమందు రాముఁడయి మున్ను మహాచపలస్వభావులై
పాతరలాడు వానరులఁ బట్టి భవద్వశులం బొనర్చినా
వీతతి మాటికిన్ విషయవృక్షము లెక్కెడు నాదు చేతమన్
గ్రోఁతిని నీదు పాదములకున్ ముడిఁబెట్టఁగఁజెల్లదే? హరీ. 26

వ. అని యిట్లు ప్రార్థించి. 27

క. కామములం దస్పృహుఁడై
యేమియు భుజియింప కిందిరేశ్వరుధ్యానం
బామహిపతి యొనరించుచు
శ్రీమద్ధరిధామమునకుఁ జేరె నమలుఁడై. 28

చ. తన జనకుండు వైష్ణవపదంబున కీగతిఁజేరినట్లుగా
విని దృఢధన్వభూమిపతి విస్మృతిమై మది హర్షశోకముల్
పనుగొన, బ్రాహ్మణోత్తములు వల్కినకైవడి నౌర్ధ్వదైహికం
బును బితృభక్తితో సలిపె భూరిధనంబును వెచ్చపెట్టుచున్. 29

గీ. నీతిశాస్త్రంబునం దతినిపుణుఁడగుచుఁ
బుష్కరావర్తకంబను పుణ్యనగరి
నింపుమీఱఁగ రాజ్యంబు నేలుచుండెఁ
దగువిధంబున నాదృఢధన్వనృపతి. 30

వ. ఇవ్విధంబున నుండి విదర్భవిభుపుత్రిని స్వయంవరంబున
వరియించె. 31

మ. పగడంబుం బురడించుమోవి, సొబగుం బాలిండ్లు, లేనవ్వుతో
మిగులన్ సొంపుఘటించుమోము, ఘనధమ్మిల్లమ్ము, వాల్గన్నులున్

సొగసౌనాసయు,మంచిపల్వరుస, మెచ్చున్ హెచ్చుగాఁ దెచ్చుచుం
జిగురుంగ్రెమ్మువుజోడుపైదలి యనం జెన్నారె నక్కన్నె దాన్ 32

ఉ. అంత విదర్భరాజతనయన్ గుణసుందరినామధేయ న
త్యంతసుశీలఁ బెండ్లియయి తత్తరుణీమణియందు నల్వురం
గాంతిసమేతులన్ సుతులఁ గన్నియ నొక్కతెఁ గాంచి సంతతా
క్రాంతముదంబురాశిని ధరావరవర్యుఁడు దేలుచుండఁగన్. 33

వ. ఆ నృపతనయులు క్రమంబునఁ జిత్రవాక్కునియుఁ జిత్రవాహుండనియు మణిమంతుండనియుఁ జిత్రకుండలుండనియు నామంబుల ధరియించియు, రాజపుత్రిక చారుమతినామంబును ధరియించియు నందఱునుసకలసద్గుణంబుల నతిచాతుర్యంబున విలసిల్లుచుండిరి 34

సీ. రూపమన్మథుఁడు ప్రతాపమార్తాండుండు
ధైర్యమేర్వద్రి గాంభీర్యశరధి
నీతిదైత్యగురుండు నిగమలోకేశుండు
వాచాఫణీశుఁ డైశ్వర్యశివుఁడు
ధర్మదండధరుండు ధనకిన్నరేశుండు
శేముషీగురుఁడు శుచిత్వవహ్ని
గానవాగ్దేవి దయానలినాక్షుండు
ఘనశాంతిధర పరాక్రమగుహుండు

గీ. సత్యవచనహరిశ్చంద్ర చక్రవర్తి
యేకపత్నిత్వరఘురాముఁ డిద్ధచాప
వేదజమదగ్నిసుతుఁడు వివేకశాలి
యగుచుదృఢధన్వుఁ డొప్పె సద్యశ మెసంగ. 35

మ. అసదృక్షుంబుగ విత్త మర్థులకుఁ దా నర్పింప రాజేంద్రుఁ డి
వ్వసుధన్ శ్రీదృఢధన్వుఁ డిచ్చినక్రియన్ స్వైరంబునం దొపుఁ న

ప్పసరంబిచ్చునె? పాదపంబొసఁగునే? పాషాణ మీఁజాలునే?
యసకృద్దాన మటంచుఁ బల్కుదురు నిత్యంబప్పురిన్ యాచకుల్ 36

వ. మఱియుఁ దద్రాజ్యపరిపాలనంబున సంభ్రమంబును క్రూర
తయు దైన్యంబును మిథ్యాలాపంబును కాఠిన్యంబును నాస్తికత్వంబు
ను స్వల్పభాగ్యంబును దరిద్రతయు భూతహింసయుఁ బరద్రోహంబును
పరదారరతియుఁ గలహంబును మాలిన్యంబును మత్సరంబును చౌర్యం
బును జడతయుఁ బైశున్యంబును క్లేశంబును క్రోధంబును నిస్సంతాన
తయుఁ బరార్థనయు ననార్యత్వంబును నిర్గుణత్వంబును లోలుపత్వం
బును నరాతితయు దృష్ణయుఁ దంభంబును గాపట్యంబును గార్ప
ణ్యంబును శత్రుసేవనంబును మాతాపితృసమ్మానరాహిత్యంబును
వృత్తినిమిత్తకధర్మసేవనంబును వ్యాధిజభయంబును, శశవిషాణంబుల
పగిది మృగతృష్ణాజలంబులీల గగనపుష్పంబులకరణి వంధ్యాసుతో
ద్భవంబు చందంబున నుండఁ దేశయంబును కాలంబు కృతయుగసమం
బుగ దృఢధర్మం డాచరించి లోకానందంబుఁ గూర్చుచుండె 37

సీ. మురవైరిపదభక్తచరణంబులకుఁదక్క
శిరమును వంపఁ డెవ్వరికి నతఁడు
శ్రీమనోవల్లభు నామమొక్కటి దక్క
జిహ్వతో నెదియున్ వచింపఁ డతఁడు
శ్రీజగన్నాథాంఘ్రిపూజ దక్క తదీయ
హస్తంబు లితర కార్యములఁ జొరవు
తీర్థంబులకు నడ తెంచుటదక్క యు
స్యమున కేగదు తదీయాంఘ్రియుగము

గీ. అచ్యుతుని చరితమును దక్క యన్యవార్త
లతని కర్ణంబు లెన్నండు నవధరింప

వనఘుహరిదివ్యరూపంబు గనుట దక్క
నితరరూపంబుఁజూడ వానృపతికనులు. 38

మ. నిరతంబుం బతిభక్తి చెన్నలర మన్నించెన్నఁడున్ మోదిలన్
సురఁటీ వైచుచుఁ జామరల్ విసరుచున్ శుద్ధాంతరంగంబుతో
హరి నయ్యిందిరవోలెఁ; బార్వతి విరూపాక్షున్ వలెం గొల్చుచున్
మరియాదన్ గుణసుందరీవనిత నామంబందు శోభిల్లెడిన్. 39

గీ. వారిరాశినిఁ బోలె దుష్పారుఁ డతఁడు
బ్రాహ్మణుల రక్షపొంటెఁ బరాక్రమించు
నాల్గుదంతంబులను శక్రనాగమట్లు
క్ష్మాపతి యెసంగు సుతచతుష్టయముచేత. 40

వ. మఱియు నాదృఢధన్వుని పుత్రులు నలువురును చాతుర్యనిధులును శూరులును వేదవేదాంగపారగులును ధార్మికులును సత్యసంధులును ధనుర్విద్యాకృతశ్రములును పంచకర్మనిర్విణ్ణులును విక్రాంతులును సింహయోధులును సర్వదిగ్జయులును ధీరులును ననేకభూపవందితులును స్వాచారనిరతులును రంజితసాధువులును కాందిశీకీకృతారులును సాధువులును శంసితవ్రతులునై జనకుని పనుపు సేయుటనలనియానందంబుకన్న ననేకభోగానందంబు ననముగాఁ దలంచుచు నివ్విధంబున 41

మ. అకలంకుల్ నృపనందనుల్ సతత ముద్యద్భానుబింబంబుగాఁ
బ్రకటంబౌపితృభక్తి నాతని ముఖాబ్జంబే యుపాసింతు; పెన్
ముకుఁద్రాటం బరిరుద్ధమైన వృషభంబుల్ వోలె నాయత్తులై
సకలార్థంబులఁ దెచ్చియిచ్చెదరు రాజశ్రేష్ఠు లారాజుకున్. 42

వ.మఱియుఁబవిత్రులునుసుభృతులునుప్రభుహితరతులునుసాధుజనంబులకుఁ బ్రాణంబులచేఁగూడ నుపకరించువారు నగు భృత్యు

లును, సుదానులును సంతతగుణోపకృతిరంజితులు నగు దాసజనంబులును దద్విభుంగొల్చుచుందురు. 43

సీ. చందమామను గూడ క్రిందలన్ సలిపించు
రమణీయములగు వక్త్రములు బోలిచి
సౌవర్ణసంపుటస్పర్ధసేయుచుఁ దళ
తళలాడు చెక్కుటద్దములు వెలసి
చాంపేయసుమచాకచక్యలుంటాకంబు
లైనట్టిగంధవహములు గలిగి
పీనోన్నతపయోధరానూనభరముచే
నాఁగ మందమగు యానములుదనరి

గీ. తత్తదవయవసౌందర్య ముత్తమముగ
నలరి యచ్చరగమిఁ బోలి లలిని; షోడ
శాబ్దమధ్యవయస్కలై హావభావ
ములను దాసీవితతి, నృపుఁ గొలుచుచుండు. 44

సీ. విసపుమేఁతరిశిరఃకుసుమంబు పసదూఱి
బిసకాండముల నట్టె కసరికొట్టి
హీరహారము తిరస్కారంబుగావించి
కుందచందనములన్ నిందఁజేసి
పుండరీకోద్దండ షండంబులనుగేరి
కర్పూరవారంబు గరిమదెగడి
గంగాతరంగకరింగణంబులఁగ్రుంకి
మంచుగుబ్బలిఁగౌఁగిలించి మించి

గీ. ప్రథితనిజకీర్తి ప్రోషితభర్తృక బలు
తెలిమిసిమిఁజెంది యొకటఁ గాల్నిలుపకెపుడు

దేశదేశంబునందునఁ దిరుగఁ; దనరె
నన్వయాబ్ధ్యుడుపతి దృఢధన్వనృపతి. 45

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుధాధీశ్వరుం డసమానరథగజ తురగ పదాతివర్గంబులతో లోకంబునఁ దనకుం దనప్రజలకుం గాని విభవం బెందునుం గాననియట్లు పొలుపొందుచు. 46

క. వెలుపలిశత్రువులను లో
పలిశతృవ్రులఁ జయించి బహుళసుఖంబుల్
వెలయఁగ దృఢధన్వనృపుం
డిలఁ బరిపాలించుచుండె నింద్రనిభుండై, 47

గీ. అఖిలజనులును దద్రాజ్యమందు హరిని
గొలుచుచుందురు ప్రతిదినం బలఘుభక్తి
నక్కతంబున వారల కధికశుభము
లందుటయ దక్కఁ దదితర మమర దెందు. 48

మ. ఒకనాఁడానృపుఁడర్థరాత్రమునఁదా నుండంగ శయ్యాస్థలిం
బ్రకటంబైన విచారణం బొదవె భావంబం దహా నాకు నే
సుకృతాధిక్యముచేత నిట్టివిభవస్ఫూర్తిం గొనంగల్గె నే
నొకయజ్ఞంబుఁదపంబునుఁ సలుపకే యుంటిం గతంబేమొకో 49

వ. కావున నాభాగ్యకారణం బెవ్వని నడుగుదు నని చింతించుచున్న యాతని కారాత్రి గడచిన బ్రాహ్మీముహూర్తంబున లేచి స్నానం బాచరించి యుదయించు భాస్కరు నుపాసించి భగవత్కలలఁదృప్తిపఱచివిప్రులకుదానఁబులుసేసినమస్కరించితదాశీర్వాదంబులువడసి

మ. తురగం బెక్కి మృగవ్యదోహలితఁ దోడ్తో సైనికుల్ రాఁగ నా
ధరణీపాలుఁడు కానకుంజని మృగేంద్రవ్యాఘ్రభల్లూకసూ
కరమాతంగకురంగముఖ్యమృగసంఘంబెల్లఁ జక్కాడున
త్తఱి, బాణంబునుదాల్చి యొక్కమృగ మత్యంతత్వరంబాఱినఁ 51

ఉ. దుర్గమమైనయరణ్యమునఁ దోఁచిన నెత్తుటిబొట్లచొప్పునన్
మార్గణబాధ్యమానమృగమార్గవిమార్గణ మాచరించుచున్
నిర్గతుఁడై వనాంతరము నెట్టనఁ జేరి మృగంబుగాన కం
తర్గతమౌ తృషార్తిఁ బరితాపము నందుచు నట్టిపట్టునన్. 52

సీ. శీకరప్లుతమైన చిఱుతెమ్మెరలపిండు
తనువుసోఁకినమాత్రఁ దాప మార్ప
నూర్మిడోలికలపై నూఁగురాయంచలు
నయనాంబుజముల కానందమీఁగ
మకరందములు గ్రోలి మత్తిల్లునెలదేంట్ల
ఝుంకృతుల్ శ్రవణతోషం బొసంగ
ఇందీవరమరందబిందుసంకలితతో
యము రసజ్ఞ కతిరుచ్యమనిచాట

గీ. వికచశతపత్రపరిమళవిస్తరమున
సంతసంబును జెంద నాసాపుటంబు;
సరసిఁ గనె రాజు తత్పరిసరమునందుఁ
బ్రమదమంద నిజేంద్రియపంచకంబు. 53

క. ఆ సాగరతులితంబగు
కాసారంబునకు నేగి కడువడి జలమున్
దోసిటఁ గైకొని త్రావి పి
పాసం దొలఁగించుకొని నృపాలుం డంతన్. 54

వ. తత్తీరంబున 55

సీ. అభ్రంకషంబులై యలరారు కొమ్మల
నండజంబుల కులాయంబు లొప్ప
శుకపికశారికాదికశకుంతంబుల
పీచికూచీధ్వనుల్ వెలయుచుండ

కోటరంబులఁ బాదుకొనియున్న త్రాచుల
విసరంబు లెంతయుఁ బుసలుకొట్ట
నాతపంబునకోడి యరుదెంచి పసరముల్
నీడలన్ వసియించి నెమరువెట్టఁ

గీ. బెల్లుగా జాతి యూడలు వ్రేలివిఱియ
నోలిసవిగాని కోఁతు; లుయ్యాలలూఁగ
సరటచిక్రోడకాదిసంస్థాన మగుచు
వెలయు నొక గొప్ప న్యగ్రోధవృక్షముఁ గని. 56

వ. అశ్వంబు నవ్వటవిటపిజటకుం బంధించి యావృక్షచ్ఛాయంబుననొక్కస్నిగ్ధశిలావితర్దికం గూర్చుండి వృక్షంబు నలుగెలంకులం దిలకించి రాజేంద్రుండు. 57

చ. అతిథుల నాదరించెడి గృహస్థువిధంబునఁ గాననాంతర
స్థితమగు నిమ్మహావటము తేటికనంగ ననేకజీవసం
తతులకుఁ దావలంబయి నితాంతరవిచ్ఛవి తా భరించుచున్
వితతపరోపకారపదవిన్ వచియించుచునుండె నద్దిరే! 58

వ. అని తలంచుచున్నఁ దత్సమయంబున నయ్యెడకుఁ బరమశోభనంబగు నొక్కకీరం బరుదెంచె 59

మ॥ చిగురాకున్ మఱపించుచంచువు విపంచిన్ మించునాదంబు చె
ల్వగుపాదంబులు కప్పుఁగుత్తుకయు లీలాలోలనేత్రంబులున్
సొగసుంబచ్చనిఱెక్కదోయి మిగులన్ సొంపారుకుక్షిస్థలం
బు గణింపందగుయాన[illegible]లిగి యింపుల్ గుల్కుచిల్కం గనెన్ 60

ఉ. అక్కడి కేగుదెంచి యిటు లద్భుతమైనశుకంబు మఱ్ఱిపై
నెక్కి మనుష్యభాషల మహీశునిచిత్తవిమోహనంబుగా

నొక్కడుగావసించునృపు నోలిఁబ్రబోధమొనర్చి మాటికిన్
నెక్కొని యొక్కపద్యము ననింద్యగతిం బఠియించె నీక్రియన్ 61

—○[కథానూత్రి పద్యము]○—

క. విరివిగఁ బరమసుఖంబులు
వఱలుచు నున్నవియటంచు వసుధాధీశా!
మఱియఁగ నేటికిఁ? దత్వం
బరయకయుండినను పార మందంగలవే ? 62

ఉ. మాటికి మాటికిం జిలుక మానవవాక్కుల నిట్టిపద్యము
ద్ఘాటన మాచరించిపలుకన్ నృపుఁ డాదటనాలకించుచున్
సాటి వచింపఁగాఁదగని సంతసముం గడు మోహముఁన్ మదిం
బాటిల మాటికీచిలుకపల్కుటకుం గతమేమియయ్యెడున్. 63

వ, అనివితర్కించి 64

గీ. నారికేళంబుభాతి నీకీరవాక్కు
పొసఁగెడి నగమ్యమగుచు దుర్బోధమగుచుఁ
గాని, సారంబుదీనిలోఁగలదు మిగుల
వ్యాససూనుండు కాఁడుగదా యితండు. 65

మ. మును సంసారములోనఁ జిక్కువడు నమ్మాథాత్మునిన్ విష్ణురా
తుని శ్రీవిష్ణుకథాప్రబోధమున సంతుష్టాత్మునిం జేసి ము
క్తుని గావించినరీతి నాశుకమునీంద్రుండే యిటుల్ ప్రీతి, లో
నెనయంగా ననునుద్ధరించుటకునై యేతెంచెనో, కానిచోన్ 66

వ. దేవకీతనయుండో, కశ్యపనందనుండో యీరూపంబున దాసుండనగు నన్నుద్ధరింప దర్శనంబొసంగనోపు, 67

గీ. ఇటులఁ జింతించుచుండ నానృపతిముఖ్యుఁ,
డతనివెదకుచు సైనికు లట్టియెడను

నేగుదెంచిరి, శుకము మహీశుఁగూర్చి
కడఁకనీరీతిబోధించి కన్మొఱంగె. 68

వ. అంత నృపుండు పరివారంబుతో నిజనగరంబునకుఁ జేరి శుకవాక్యంబుఁ దలంచి తదేకాయత్తచిత్తుండై మచ్ఛ్లోకంబు నెవ్వండు తీర్పంగలవాఁడని తలంచుచు 69

సీ. పసిఁడిపళ్లెరముల భక్ష్యభోజ్యాదులు
ముందటం బెట్టినన్ ముట్టుకొనఁడు
కుసుమంబులం దెచ్చి పొసఁగఁ బాన్పునఁ జల్లి
తీర్చినన్ క్షణము నిద్రింపఁబోఁడు
ఎంతపిల్చినఁగాని సుంతైనఁజెవియొగ్గి
యక్కఱపల్కులన్ లెక్కఁగొనఁడు
ఎంతవాఁడైనను నెదుటికేతెంచిన
నుండు పొమ్మనియేనియుంబలుకఁడు

గీ. బహుళపరిమళమిళితసువస్తువులను
గైకొనఁడు రాజు; కీరవాక్యము తదీయ
చిత్తమున హత్తి జ్ఞానహృషీకపంచ
కంబు విషయంబులెఱుఁగనికారణమున. 70

వ. ఇట్లాతండు శాసింపక సంతసింపక కోపింపక హసింపక పుత్రులఁబరిరంభింపక భార్యనభినందింపక యానందసంప్లవంబున శ్రీమంతుఁడగు యోగిచందంబున ధ్యానంబునే యాశ్రయించియుండఁదత్సతీతిలకంబగు గుణసుందరి యేతెంచి యేకాంతంబునరాజునకిట్లనియె. 71

మ విమలాత్మా! పురుషావతంస! యిటు శీవింబాయుచున్ దౌర్మనస్యము నొందంగతమేమి? యెందునను లేశంబేనియున్ నీకు లో

పము లే దాదట మాటలాడ నిను సంప్రార్థింతుఁ జింతందొలం
గుమ! లెమ్మా!సకలేష్టభోగములఁ గైకొమ్మా!నరేంద్రోత్తమా72

మ. సతిచే నీగతి నూఱడింపఁబడియున్ క్ష్మానాథుఁ డొక్కింతయుం
బ్రతివాక్యం బిడకుండి సత్యమయి భద్రప్రాపకంబై మహా
ద్భుతసారాన్వితమై సుపర్వతతికిన్ దుర్జ్ఞేయమై యొప్పు న
ప్పుతగోత్తంసరుతంబునే సతతముం భావించుచుండెన్ మదిన్ 73

వ. గుణసుందరియుఁ దనభర్త యివ్విధంబుననుంటకత్యంత దుఃఖితయై నిట్టూర్చుచు నుత్కటంబగు నిజప్రభుచింతాకారణంబు నెఱుంగకుండె నృపుండునునిట్లుచింతానిమగ్నుండై యుండఁగొన్నాళ్లు గడచెంగాని సందేహసాగరంబు గడువంబెట్టుహేతువు నెఱుంగకుండె నని చెప్పిన నారాయణర్షికి నారదుండిట్లనియె. 74

గీ. ఇట్లుచింతించుచున్న యానృపతివర్యు
నవలివృత్తాంత మేమయ్యె నదివచింపు
విష్ణుచరితంబు లేశంబు విన్ననదియుఁ
గలుషముఁలనెల్ల హరియించుఁగాదెమౌని 75

వ. అనిన నారాయణర్షి యిట్లనియె. 76

సీ. పౌత్రాయణుండైన ప్రభువు జానశ్రుతి
శ్రద్ధతో దానధర్మములుసలిపి
శుద్ధుఁడై భల్లాక్షసూక్తి విరక్తుఁడై
రైక్వునెంచినప్రకారంబుదోఁపఁ
బూర్వజన్మంబునఁ బుణ్యకార్యము లనే
కము లొనర్చినయట్టి కారణమునఁ
జిత్తశుద్ధిఘటించి చిలుకపల్కినమాత్రఁ
దత్వంబుదెలియంగఁ దలఁచినృపతి

గీ. ఘోరసంసారగంభీర వారిధిఁబడి
యున్న వాఁడను దరిఁజేరు తెన్నుఁగనక;
నన్నుఁదరియింపఁజేసెడి నాథుఁడెవ్వఁ
డెవనిఁబ్రార్థింతు నెచ్చటికేను జనుదు. 77

——(దృఢధన్వునియొద్దకువాల్మీకిమహర్షి వచ్చుట)——

గీ. అనుచుఁ జింతాతురుండైన యట్టి నృపతి
పుంగవునియింటి కేతెంచెఁ బూజ్యతముఁడు
రామచరితంబు దివ్యంబు రచనఁజేసి
మిగుల విఖ్యాతుఁడైన వాల్మీకిమౌని. 78

ఉ. దూరమునన్ మునీంద్రుఁ గని తొందరమైనెదురేగి రాజు త
చ్చారుపదాంబుజంబులకుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి మహాదరంబునన్
భూరితరార్ఘ్యపూర్వముగఁ బూజయొనర్చి వరాసనంబునం
గూరిచిపాదతోయములు గొంచు శిరంబునయందుఁదాల్చుచున్ 79

వ. తదనంతరంబ కీరవచనంబులు స్మరియించి స్నిగ్ధవచనంబుల
నిట్లనియె. 80

మ. కృతకృత్యుండను భాగ్యవంతుఁడను నేనీనాఁడు ధన్యుండ మ
చ్ఛ్రుతిసాఫల్యము నేకుటెన్ మఱియు సంశుద్ధంబు నాజన్మ, మీ
ప్సితసిద్ధుల్ ఘటియించె నియ్యెడల నిర్వీక్షించుటంజేసిమ
న్మతి నాభాగ్యము వర్ణనీయమనుచు న్భావింతు మౌనీశ్వరా. 81

క. అనిపల్కి యూరకుండిన
జనపతితో నధికవినయసంయుక్తునితో
మునిపతి సంప్రీతుండై
యనియెం దన్మనమునందు హర్షంబొదవన్, 82

చ. తగునిటు లెస్సనీకు దృఢధన్వమహీపతివర్య! చింతతోఁ
బొగిలెడిరీతి నీమొగముపోఁబడి చెప్పక చెప్పె,దానికిం
దగుకతమున్ వచింపుము నితాంతముగా; నటుగామి సుంతగా
నగుకరణిన్ వచించెడిస్పృహం గొనితేని వచింపు మాక్రియన్ 83

వ. అనిన రాజిట్లనియె. 84

మ. భవదీయోద్యదనుగ్రహంబునఁ గడున్ వర్తించె నాకెప్పుడున్
దివిషన్నాథసుఖంబు,లైన నొకసందేహంబు నాచిత్తమం
దు విశేషంబుగ బాధఁగూర్చెడిని ప్రోదుర్భూత సందేహముం
గవిచూడామణి! మౌనినాయక! తొలంగంబెట్టుమీ! వేగమే. 85

సీ. ఒకనాఁడు వేటాడ నుత్సాహినై నేను
విపినంబునకు నేగి వెట్టడస్సి
దగఁగొని కాసారముఁగని ప్రీతోద
కుండనై శ్రమఁబాపి కొనఁగ నెంచి
తీరస్థవటవృక్ష భూరిశాఖలనీడ
యందునాసీనుఁడనై వసింప
నచ్చోటి కొకయద్భుతాకారమగు కీర
మరుదెంచి మాన్నిపై నధివసించె

గీ. దానిసోయగమును మఱిదానినడలు
ఘనతరామోదమున నేను గాంచుచుండ
నంతలోనాకునభిముఖమై వసించి
పద్దెమొక్కండు పఠియించె నద్ది, యిట్లు 86

క. విరివిగఁ బరమసుఖంబులు
వఱలుచు నున్నవియటంచు వసుధాధీశా!
మురియఁగ నేటికిఁ? దత్వం
బరయకయుండినను పాప మందంగలవే? 87

వ. అని యివ్విధంబున 88

చ. చిలుక వచించుపల్కులకుఁ జిందఱవందఱ నొందినాఁడన
ప్పలుకులలో గభీరమగుభావమదేదియొ నాకెఱుంగఁగా
వలనుపడంగలే దిదియె వాస్తవమైన మదీయసంశయా
విలత,మునీంద్ర! దీనిని నివృత్తియొనర్చి యనుగ్రహింపవే. 89

చ. మఱియుఁదురంగమంబులును మత్తకరుల్ రథపత్తిసంచయ
స్ఫురదురురాజ్యభోగములు శూరవరేణ్యులు నల్వురాత్మజుల్
పరమపతివ్రతామణియు భార్య; సుశీల తనూజ, యొప్పెడున్
గరమును నెట్టిపుణ్యమునఁ గల్గెను నాకు, నెఱుంగఁజెప్పవే 90

మ. అనిపల్కన్ నృపుఁ,డామునీశ్వరుఁడు ప్రాణాయామసంయుక్తుఁడై
మనమున్ నిల్పి కడుం గరామలకసామ్యంబొప్పఁగా భూతభ
వ్యనిరూఢుల్ దగువర్తమానమును దివ్యంబైనదృష్టిం గనుం
గొని సర్వంబును నిశ్చయించి పలికెన్ క్షోణీశుతోనిట్టులన్. 91

— { దృఢధన్వుని పూర్వజన్మవృత్తాంతంబు వాల్మీకి సెప్పుట. } —

ఉ. తావకపూర్వజన్మచరితంబు సమగ్రముగా వచింతునో
భూవర! యాలకింపఁదగుఁ బూర్వమునందు సుదేవనామభూ
దేవుఁ డొకండు తా ద్రవిడదేశమునందునఁ దామ్రపర్ణికా
శైవలినీప్రతీరమున సాధుజనస్తుతసచ్చరిత్రుఁడై 92

చ. తనరుచు సత్యవాదియయి ధర్మపరుండయి వేదశాస్త్రముల్
ఘనముగ నేర్చి యాగము లఖండముగానొనరించి విష్ణుమూ
ర్తిని బరితోషితున్ సలిపి తీవ్రతరంబగు భక్తితోడుతన్;
దనకులభించు విత్తమునఁ దద్దయునుం బరితృప్తిఁగాంచెడిన్ 93

గీ. అనవరత మిట్లువసియించు నాద్విజునకు
గౌతమియనంగఁ బరఁగిన గౌతమసుత
భార్యయై శంకరున కలపార్వతివలె
వితతశుశ్రూష సల్పు సంతతము భక్తి. 94

వ. ఇట్లు ధర్మంబుదప్పక గృహమేధవిధియందున్న యాగృహమేధికిఁ జిరకాలంబు గడచెంగాని సంతానంబుమాత్రం బతండు వడయకుండుటం జేసి. 95

క. ఆసనమున నొకదినమున
నాసీనుండై ప్రియాంగనాసేవితుఁడై
భూసురుఁ డాత్మ విషణ్ణుం
డై సతికిట్లనియె గద్గదాక్షరములతోఁ 96

ఉ. చానరో! పుత్రసంతతి యొసంగుటకంటెను వేఱు సంసృతిం
గానఁగరాదు సౌఖ్యము లిఁకం బరలోకమునన్ మహాతపో
దానసముద్భవోరుసుకృతంబు సుఖం బిడునంద్రు సత్సుతుం
డేని సమస్తసౌఖ్యముల నిచ్చట నచ్చటఁ గూర్పఁ జాలెడున్ 97

సీ. బ్రహ్మచర్యంబునం బఠియించి విద్యల
మునుల యప్పును దీర్చుకొనినవాఁడ
సన్నుతంబుగఁ బెక్కుజన్నముల్ రచియించి
త్రిదశుల ఋణమెల్లఁ దీర్చినాఁడ
తనయుఁ డొక్కండు లేమిని బితౄణం బిఁక
నొండు దీర్పఁగ లేకయున్నవాఁడ
నాకారణంబుచే నందక సత్పుత్రుఁ,
బ్రదుకుట మనకు నిష్ఫలము సుమ్ము

గీ. పుత్రసంతతి వేదార్థబోధితంబుఁ
జెల్వమీఱఁగ డగ్గఱఁజీరి కౌఁగి
లించి ముద్దాడి పులకించి చుంచు దువ్వ
కౌతుకంబందు భాగ్యంబు గలుగదయ్యె. 98

ఉ. బాలునకున్ వివాహమును బంధుగులెల్లరు సంతసింప ను
ద్వేలముగా; నొనర్చి సరవిన్ నిజసంస్కృతిభారమంతయున్
బోలఁగఁదాల్చియాతఁడు సుపుత్రులఁ గాంచుచునుండఁ,జూచుచుం
గాలము హాయిగాఁ గడపఁగాఁబరమేష్ఠి లిఖింపఁడాయెఁగా. 99

క. వృథగాఁగడచెను కాలం
బథముఁడనై యుండవలసె; నసువులు మేనన్
గ్రథియింపనొల్ల నింకన్
వ్యథబాయఁగ మృతిని జెందు టర్హమునాకున్. 100

మ. చతురుండయ్యును భర్త యిట్లు సుతవాంఛాపారవశ్యంబునన్
బ్రతుకే వ్యర్థమటంచు నెంచి తుదకుం బ్రాణమ్ములం బాయ స
మ్మతిఁగైకొన్న నిజాధినాథుఁ గని సమ్యగ్వాక్యచాతుర్య; సం
చితపాండిత్యవిశేష, గౌతమివచించెన్ ఖిన్నచిత్తమ్మునన్. 101

శా. ప్రాణేశా! యిటు నీవు ప్రాకృతజనప్రాయుండవై తుచ్ఛవా
క్త్రైణిం బల్కఁగఁ జెల్లునే? ఘనమనీషిస్తోమదివ్యచ్ఛిరో
మాణిక్యాయితపాదపద్ముఁడవు శ్రీమద్దేవభక్తుండ వీ
రాణంబాసినపద్ధతిన్ విడువు;మార్యా! మోహముం బాయుమా 102

గీ. సత్యధర్మపరుండవు స్తుత్యమతివి
జ్ఞానసంపన్నుఁడవుఁ గడుస్వర్గసుఖము
స్థిరముఁగాదని నీచేఁద్యజింపఁబడియెఁ
గానఁబుత్రునివలన సుఖంబుగలదె? 103

ఆ. వె. చిత్రకేతునృపతి పుత్రశోకంబునఁ
దప్తుఁడగుచు మున్ను తాపసులగు
నారదాంగిరసుల భూరితత్త్వప్రబో
ధనముచేఁ దరించె ననఁగ వినవె? 104

క. అంగపతి వేనుఁడనుపు
త్రుంగాంచి యతండు మిగుల దుష్టుఁడగుటఁ ద
త్సంగతి మాని నిశీథము
నం గడుకొని యేగెఁ గాననంబున కనఘా. 105

క. అటులే సంతానం బది
పటుదుఃఖము నిడఁగఁజాలుఁ బ్రాణేశ్వర! నీ
క; టులైనను సత్పుత్ర
స్ఫుటలాలస యున్న విష్ణుపూజ సలుపుమీ. 106

ఉ. ము న్నలకర్దముండు పరముల్ సకలార్థదు లోకనాయకుల్
సన్నుతు శ్రీహరిం గొలిచి శాంతమతిన్ గపిలాఖ్యు యోగసం
పన్నుఁ గుమారుఁగాఁ బడయుభాగ్యముఁ జెందినయట్లు విష్ణువుం
బన్నుగ నీవునుం గొలిచి భావితకార్యము నిర్వహింపుమీ. 107

ఉ. ఆరహి ధర్మపత్ని పలుకాడినవాక్కులు విప్రశేఖరుం
డారసి నిశ్చయించి పరమాదరమొప్పఁగ భార్యతోడ సం
సారజసర్వకిల్బిషవిసర్పణదారకము తామ్రపర్ణికా
తీరముఁజేరిస్నాతుఁడయి తీవ్రముగాఁ దపమాచరించుచున్. 108

ఉ అండజయాన తెచ్చియిడ నైమదినంబులకొక్కనాఁడు తా
నొండినయాకులం దినుచు నించుకనీరము గ్రోలుచున్ ద్విజో
న్మండనుఁడైన యాద్విజుఁడు నాలుగువేలగువర్షముల్ సము
ద్దండవిధంబునం గడపఁ దల్లడమందెను మూఁడులోకముల్ 109

వ. ఇట్లు సుదేవుండు శ్రీహరింగూర్చి తపంబొనర్చుచుండ 110

—○(విష్ణుమూర్తి సుదేవునకుఁ బ్రత్యక్షమగుట)○—

శా. తత్త్వాదృక్సముదాత్తతత్త్వపము హత్తం జిత్తమందత్తఱిన్
మెత్తంబాటి జనార్దనుం డపుడు ప్రోన్నీలదర్పియంబొప్పఁగా
నుత్తుంగాండజరాజపృష్ఠగతుఁడై యుర్వీసురాగ్రస్థలిన్
జొత్తెంచెన్ నిజభక్తవత్సలత యత్యుదగ్రింబుఁగాఁ దోఁపఁగన్ 111

సీ. అభినవజలధరశ్యామగాత్రమున భూ
షణరాజికాంతిచంచలలు మెఱయ
ఘనకటిదేశసంఘటితపీతాంబర
మర్మరధ్వనులు సమ్మదముఁగొలుప
రమణీయశంఖచక్రగదాంబుజంబులు
కరచతుష్టయమునం గడలుకొనఁగ
దరహాసచంద్రికాస్ఫురణనాశామోషి
దాస్యసౌగంధికాహ్లాద మొదవ
గీ. జీవ్వనర్ల ప్రావాలు గరుఁడుని తెక్కదోయి
వెడలు గాడ్పులు రజమును వెడలఁజేయఁ
దమము హరియించి సత్వంబుఁ దార్చు విష్ణు
దేవుఁ డావిర్భవించె సుదేవు నెదుట. 112

క. ఆవిర్భవించు నచ్యుతు
శ్రీవనితాప్రాణనాథు శ్రితజనరక్షా
ప్రావీణ్యశోభితుం గని
కావించెన్ వందనంబు క్ష్మాసురుఁ డెలమిన్. 113

వ. అని మఱియు నారాయణర్షి నారదున కిట్లనియె. 114

క. కంజదళాక్షుని కలుషవి
భంజనశీలుని ద్విజుండు బహుభక్తినిబ
ద్ధాంజలియై గద్గదికన్
మంజులవాక్యముల నిట్లు మఱిమఱిపొగడెన్. 115

పంచచామరము. నమస్కృతిన్ రచించెదన్ సనాతనాధునాతన
భ్రమప్రమాదవారణా! శుభప్రదా! బహుప్రదా
సమానహీన! సర్వలోకసాధ్వసాపనోదనా,
కుమారమామనోహరా! విషణ్ణరక్షణా! హరీ! 116

క. పరమేశ్వర! శరణాగత
పరిపాల! ప్రపన్నలోక భయభంజన! నీ

చరణాంబుజములకు నమ
స్కరణంబు లొనర్చెదన్ జగజ్జనవంద్యా 117

సీ. నీభీతిచేఁగదా నిత్యంబు వాతంబు
వీచుచుం జగములం బ్రోచుచుండు
నీభీతిచేఁగదా నిరతంబు భాస్కరుం
డుదయించి లోకముల్ పొదలఁ జేయు
నీభీతిఁగాదె? యగ్నియు సదాభువనముల్
ప్రజ్వలించుచును గాపాడుచుండు
నీభయంబునఁగదా నియతి నింద్రుఁడు, మృత్యు
వాత్మీయకార్యంబు లాచరింత్రు

గీ. వారు స్వయముగ నీశ్వరత్వంబుఁ గనియు
రాజవరునకు భృత్యసమాజమట్లు
నీకు లోఁబడి రఖిలలోకైకనాథ
తాదృశుని నిన్ను నెన్నంగఁ దరమె? నాకు. 118

క. జయదా! జయస్వరూపా
జయకారణ! జయనశీల! జయవిజయవిభూ
జయభీమ! విజయ! జయదా
జయనాథ! జయేశవినుత! జగదవన! హరీ. 119

క. విశ్వకర! విశ్వకారణ
విశ్వావన! విశ్వనిలయ! విశ్వేశ! హరీ!
విశ్వహర! విశ్వపంజర!
విశ్వసృడాద్యమరవినుత! విమలచరిత్రా. 120

క. ఫలబీజము ఫలమూలము
ఫలనిచయాధారమగుచుఁ బరఁగెడుదేవా!
ఫలముల నొసంగుటన నీ
కలఘుగుణా! లఘువుగాక యలఘువె?తలఁపన్.121

క. తేజస్స్వరూపు సమధిక
తేజోదాయకు నశేష తేజోరాజి
భ్రాజిష్ణు విష్ణుఁ గృష్ణుఁ బ్ర
యోజితదయు నిన్ను నెంతు నుద్యద్భక్తిన్. 122

మణిగణనికరము. నిను నజహరముఖనిపుణవిబుధులున్
ఘననుతు లొనరుపఁగను దగ రనుచున్
వినిమెద; జడునకు వికలమతికి నా
కనఁగ మనుజునకు నగునె? పొగడఁగన్. 123

ఉత్సాహ. దేవదేవదేవ! వాసుదేవ! సర్వదేవ! నీ
పావనప్రసిద్ధపాదపద్మశరణ మొందితిన్
గావ కింకఁ దప్పదయ్య! కరుణ దీనవత్సలా!
యీవ యిట్లు మిన్నకున్న నెవరు దిక్కు నాకిఁకన్ 124

క. గురుతరదుఃఖిని దీనుని
ద్వరఁ గావ కుపేక్ష సేయఁ దగునే? నీకున్
వరలోకబంధుబిరుదము
హరి!నీ కేరీతి దత్తమగునో తెలుపుమా. 125

వ. అంత వాల్మీకిమహర్షి దృఢధన్వునితో నిట్లనియె. 126

సీ. ఇట్లు నుతియించి ద్విజుఁడు భూయిష్ఠముగను
శ్రీహరిసమీపమందు వసించినంత
హరి తదీయస్తవంబెల్ల నాలకించి
జలదసంరావవాక్యములఁ బలికెనిట్లు. 127

మ. తపమున్ లెస్సగ నాచరించితివి వత్సా! సంతసంబందితిం
గృప నీపై జనియించె నాకు నిఁక నీయిష్టంబు శీఘ్రంబుగాఁ
జెపుమా! దానినొసంగువాఁడ నిటు లక్ష్మీప్రకారంబుగాఁ
దపముం జేసినవారి నెవ్వరిని సందర్శింపలే దెచ్చటన్. 128

వ. అనిన సుదేవుం డిట్లనియె. 129

గీ. దీనబాంధవ! కరుణానిధీ! ముకుంద!
వేణుగానప్రసిద్ధ! పురాణపురుష!
ప్రీతిగలదేని నాపయిఁ జేతమలర
నాకు సత్పుత్రు నొసఁగుమీ లోకవంద్య! 130

శా. సంకల్పంబు ఘటించుటే సుఖము, తత్సంకల్పవిఘ్నంబె దుః
ఖాంకం, బింకవచింపనేటికి? రమేశా! పెక్కుపల్కుల్; నిరా
తంకం బొప్ప ఘటింపఁజేసి వెస మత్సంకల్పితార్థంబు, నా
వంకన్ నీకరుణావలోకనసుధన్ వర్షింపు మింపారఁగన్ 131

క. ఉదయింపమి సుతుఁడు దయా
హ్రాద! గదసహజాత! శూన్య మగుగార్హస్థ్యం
బది మది రుచింపదన న
య్యది విని హరి వలికె భూసురాగ్రణితోడన్ 132

చ. తనయుఁడు దక్క నీకువసుధామర! యెట్టియొసంగరాని దై
నను సమకూర్తు వాంఛిత మనశ్వరమై తగులీల; నెంతయున్
గనుఁగొన నీదుభాలఫలకంబున నున్న సమస్తవర్ణముల్;
పనుపడ సప్తజన్మముల బమ్మ లిఖింపఁడు పుత్రసౌఖ్యమున్ 123

వ, అనిపలికిన 134

చ. కొడుకు నొసంగుమంచుఁ దనకుం బరమాత్ముఁడు; బిట్టుకోర్కెమై
నడరుచు బ్రాహ్మణుండు తుద కాతతవజ్రనిఘాతతుల్యమై
వెడలిన తద్వచస్సువిని వెంటనె గొడ్డటఁద్రుంచుమ్రానునాఁ
బుడమిని ద్రెళ్ళినన్ సుదతి పొంపిరివోయినదుఃఖ మేర్పడన్. 135

క. పతితున్ గతసుతసంస్పృహుఁ
బతిఁ గని కన్నీరు విడిచి భావమునం ద
త్సతి ధైర్యమూఁది పిదపం
బతితపతికి నిట్టులనియె వసుధాధీశా 136

ఉ. లెమ్ము మనోధవా! యిటు లలిందొలఁగం బనియేమి? నాదువా
క్యమ్ములు సంస్మరింపు మలయబ్జసముద్భవుఁ డెట్టుభాలమ

ధ్యమ్మన వ్రాసె నట్లగు సుఖాసుఖముల్; నరుఁడెందు స్వీయక
ర్మమ్ము భుజించుచుండును, రమాధవుఁడందున కేమొనర్చెడిన్ 137

గీ. మఱియు దైవానుకూల్యంబు పొరయనట్టి
భాగ్యహీనుని యత్నంబు భ్రష్టమగును
చావసంసిద్ధమైనట్టి జనున కెన్ని
మందు లొసఁగిన వైయర్థ్య మందకున్నె? 139

చ. క్రతువులకంటె దానములకంటెఁ దపంబులకంటె సత్యసు
వ్రతములకంటె విష్ణుపదవారిజ సేవన ముత్తమంబనన్
శ్రుతిగల; దంతకంటె ములుసూపెడు దైవబలంబు, గాన నో
క్షితిసుర! నమ్మకమ్మునుద్యజించి సమస్తమునందు; లెమ్మిఁకన్ 139

క. దైవము నవలంబింపం
గావలె హరివలననేమిగల దుపయోగం
బీ విఁకఁ జింతింపకుమీ
కావలసినయర్థ మెదియొ కాకవిడుచునే? 140

వ; అని పలికిన 141

క. గురుశోకసహితబాడబ
తరుణీమనోవాక్యములను తార్క్ష్యుఁడు విని దు
ర్భరసంక్షోభసముద్భవ
పరివేపథుఁడగుచుఁ బలికెఁ బద్మాక్షునితోన్ 142

సీ. పావనపాదరాజీవసేవకదీన
సారంగనూతనవారివాహ!
సంతతధ్యానసంసక్తభక్తాఖిల
తూలసంచయసముద్వేలపవన!
సారపూరితనామపారాయణాదర
జనతమస్సముదాయవనజమిత్ర!
ప్రవిమలసత్కథాశ్రవణప్రవణచిత్త
వృజినమహాటవీవీతిహోత్ర

గీ. శోకసాగరమగ్న యై పీఁకఁదొఱఁగు
బ్రాహ్మణిని, శోకనిర్గళద్బాష్పుఁడైన
బ్రాహ్మణు, నుపేక్షసేసి కృపాసముద్ర!
యిపుడు నీదయ యెందేగె? నెఱుఁగఁ జెపుము 143

గీ. అకట! బ్రహ్మణ్యదేవుఁడవైన నీవు
ధర్మశీలతయిపు డెందుఁ దరలిచనియె
భక్తుల చతుర్విధంబగు ముక్తి నీవు
కరగతంబయి యుండదే? కమలనాభ. 144

క. ఇత్తెఱఁగున నున్నను న
త్యుత్తమమగుబత్తిఁజిత్తమొందమి నకటా
ముత్తికి నాసింపరు పురు
షోత్తమ! మునిసత్తమస్తుతోత్తమచరణా! 145

మ. హరి! నీముంగల నుండుఁ గింకరులుగా నయ్యష్టసిద్ధుల్ పరా
త్పర! యెందున్ భవదీయపూజనమహత్వంబుం బ్రసిద్ధం,బిఁకన్
బరికింపన్ ద్విజవాంఛితార్థమును దీర్పన్ నీకు భారంబొకో
కరి నర్పించెడివాని కంకుశ మొసంగం గష్టమై తోఁచునే? 146

చ. స్థిరముగఁ బూరుషావళి కదృష్టగతంబె ఫలించునేని నీ
చరణసరోజసేవనముఁ సల్పఁగ నింక నెవండు గోరెడిన్?
ధరణితలంబునందుఁ బ్రథితంబగు నియ్యది, నీదు భక్తియున్
హరువు దొఱంగి తా విలయ మందునుగాదె జగంబునన్ హరీ! 147

క. ఏయదియేనియు నీకున్
జేయఁగ జేయమికి వేఱుసేయుట కేనిన్
బాయని సామర్థ్యం బద
వీయంబై యుండునంచు విశ్రుతముగదా. 148

క. ఏతాదృశ సామర్థ్యం
బితతటి గతియించె నంచు నెంతురు నాథా!

యీతనికిఁబుత్రిదానము
చేతోమోదంబెలర్పఁ జేయవయేనిన్. 149

స్రగ్విణి. కావునన్ మాధవా! కర్మవాదంబులన్
నీవు గావింప కీనెంజలింజెందుభూ
దేవుఁ డెంతేని మోదిల్లఁగాఁబుత్రకుం
దావకాంచద్దయన్ దప్పకర్పింపుమా. 150

ఉ. తాపము పాప మేదఁగ సుదాముఁడు నీపరిచర్యసేసి యు
ద్దీపితవైభవంబు భవదీయకృపం గొనలేదె? తొల్లి సాం
దీపనియున్ మృతాత్మజుని దెమ్మనఁగాలుని ప్రోలికేగి యా
పాపనిదెచ్చి యిచ్చి గురుభద్రముఁగూర్పవె? నేర్పుమీరఁగన్ 151

వ. కావున నీదంపతులును బుత్రలాలసులై నీశరణంబుఁజొచ్చి రని గరుత్మంతుండు చెప్పెనని వెండియు నారాయణర్షి యిట్లనియె.

చ. గరుడుని మాటలన్ విని జగత్పతి శ్రీహరి యిట్లు పల్కె నా దరమెసఁగన్ సుధామధురధారలతో నెనయైనవాక్కులన్,
వరసుతు నొక్కనిన్ విహగవల్లభ యీద్విజచిత్తసంస్థితుం
ద్వరితమ నీవొసంగుము ముదంబునుజెందఁగ విప్రదంపతుల్.153

మ. తనవాదంబున కానుకూల్యముగ నాదైత్యారి భాషించినన్
వినతానందనుఁ డెంతయే నడరి తద్విప్రాగ్రయాయిప్రమో
దనమై పర్వఁగ నొక్కపుత్రకుని సౌందర్యాదిసంయుక్తు నీ
కనురూపుండగువాని నిచ్చితిని నే నంచున్ వచించెన్ ద్విజున్ 154

వ. అంత శ్రీనారాయణర్షి యిట్లనియె 155

క. వినుమీ నారద! వాల్మీకి
ముని యాదృఢధన్వనామ భూమీశునకున్
వినిపించిన చరితంబును
వినిచెద నత్యద్భుతంబు వీనులలరఁగన్ 156

వ. అంత వాల్మీకి యిట్లనియె. 157

క. నాపలుకులు దృఢధన్వమ
హీపాలా! వినుము విష్కు రేశ్వరుఁ డాల
క్ష్మీపత్యాదేశంబున
నీపగిదిం బలికె భూసురేంద్రునితోడన్. 158

చ. అరయఁగ సప్తజన్మములయందున, నీకుఁ దనూజసౌఖ్యమే
పొరయదటంచుఁదెల్పె హరి; భూసుర! నిక్కువ మద్దియైననుం;
గరుణను నాకు నాజ్ఞయిడఁగాఁ బరమేశ్వరుఁ, డొక్కపుత్రకున్
హరువుగలట్టివానిని మదంశసముద్భవు నిప్పుడిచ్చితిన్ 159

గీ. బాడబోత్తమ గౌతమితోడఁగూడి
సరగ సత్యంబులైన యాశాసనములు
పొందఁగల్గెద; వైనను జెందుమీఁకుఁ
దజ్జనితమైనదుఃఖంబు తప్పకుండ 160

మ. దొరలెం దావకమానసంబు ద్విజశార్దూలా! రమానాథుశ్రీ
చరణాంభోజములందు; ధన్యుఁడవుసూ చర్చింపఁగా నెందు, ము
మ్మరమౌశ్రీహరిభక్తి యయ్యది సకామంబేని నిష్కామమేన్
హరిచేతస్సరసీరుహంబునకు మిత్రాకారమైయొప్పెడిన్ 161

గీ. పురుషదేహంబు నీటిపై బుగ్గవోలె
క్షణమున నశించు, ధన్యుఁడౌ జనుఁడుదాని
నొంది మనమందు నెప్పుడానందమొదవ
శ్రీహరిపదాంబుజంబులఁ జింతసేయు 162

చ. సమధికదుస్తరం బయిన సంసృతిసాగర మీఁదుపొంటె ను
త్తమహరిపాదసేవనము దక్క మఱొక్కటి లే దుపాయ మా
కమలమనోజ్ఞనేత్రుదయ కల్మిని గాదె భవన్మనంబు తో
షముగనఁ బుత్రి నొక్కని నొసంగఁగఁజాలితి నీకు నేనిటన్ 163

ఉ. మానసమందు నెప్పుడు ప్రమాదము లేక రమామనోహరుం
బూని సుఖం బెలర్ప ద్విజపుంగవ! నీవు చరింపుమయ్య యీ
మేను తిరంబటంచనక మేకొను సంసృతిభారమం దుదా
సీనత నుండి భోగములఁ జెందుము దానను నేనుమయ్యెడుం.164

వ. అంత వాల్మీకి యిట్లనియె. 165

గీ. అచ్యుతుం డిట్లనుత్తమమైన వరము
నొసఁగి ద్విజదంపతులు సూచుచుండ నపుడు
గరుడసంస్థితుఁడగుచు శీఘ్రంబుదనరఁ
దనదు ధామంబునకు నేగె ధారుణీంద్ర. 166

క. మనమున నెంచిన వరముం
గొనినసుదేవుండు భార్యఁగూడి చని గృహం
బునకుం, గార్హస్థ్యసుఖం
బునఁ బెనఁగొనియుండె నధికమోదం బడరం. 167

చ. కడచినఁ గొంతకాల మిట్టు,గౌతమి గర్భముదాల్చె నాసుదే
వుఁడు గడుసంతసంపడఁగఁ బూరితి సెందెఁ దదీయగర్భ; మ
ప్పుడు దశమంపుమాసమునఁ బుత్త్రిఁ డనుత్తముఁ డుద్భవించె బా
లుఁడు విని మేదినీసురపురోగములం బిలిపించి స్నాతుఁడై 168

గీ. జాతకర్మం బొనర్చి, ప్రశస్తముగను
దానములొసల్పి, పిదప నాదారకునకు
నామకరణం బొనర్చె నిష్ణాతుఁడగుచు
బంధుమిత్త్రద్విజోత్తమపంక్తిఁ గూడి. 169

చ. పరమదయాన్వితుండగు సుపర్ణుఁడు పేర్మి ననుగ్రహించె ని
వ్వరతనయుం, శరత్కుముదబాంధవభాసురతేజుఁడై పరా
శరమునినాథపౌత్రకుని జాడ వెలింగెడి వీఁడు, వీనిక
త్తెఱఁగును బట్టిచూడ శుకదేవసమాఖ్యయె పొల్చునంచిడెం 170

సీ. బాలుఁ డెంతయు శుక్లపక్షచంద్రునిభాతి
జనకమనోరథచయముతోడఁ

దల్లి కానందసంధాయకుండయి వృద్ధి
నందె శీఘ్రంబుగా, నపుడు తండ్రి
నందనునకు నుపనయనంబుఁ గావించి
సావిత్రినిడెఁ గడు సంతసమున
వైదికసంస్కార మూఁది మాణవకుండు
బ్రహ్మచర్యవ్రతవర్తి యగుచుఁ

గీ. దన్మహాతేజమున నన్యతరణియయ్యె
వేదశాస్త్రంబులెల్లను వినినమాత్ర
బుద్ధిసాగరుఁడగుట సద్బుద్ధితోడ
గురునకు ముదంబుగా నేర్చికొనియె భూప 171

వ. అంత నొక్కనాఁడు. 172

ఉ. పావనకోటిసూర్యసమభాసురతేజము సర్వ దిక్కులన్
దేవలమౌని, యింటికరుదేర సుదేవుఁడు భక్తిమ్రొక్కి సం
భావనతోడ నర్ఘ్యమును బాద్యము నాసనమున్ ఘటింప నా
దైవతదర్శనుండు ప్రమదంబును జెంది సుఖోపవిష్టుఁడై. 173

మ. చరణాబ్జంబుల మ్రోలఁ జాఁగిలి నమస్కారంబు గావించుభూ
సురపుత్రుంగని దేవలుండనియె నోక్షోణీసురాగ్రేసరా
హరి నీసల్పుతపంబుమెచ్చి యిడెఁ దార్క్ష్యారూఢుఁడై వచ్చి సుం
దరరూపున్ బహుదుర్లభున్ వరసుతున్ ధన్యుండవీవెంతయున్ 174

క. ఇట్టికుమారకుఁ డేరికి
నెట్టియెడం బుట్టలే దహీనగుణాఢ్యుం;
డుట్టిపడుచుండె వినయం
బిట్టిట్టనరాని మోద మిడు నీనినుడుల్. 175

వ. అని బుద్ధిమంతుండును వేదాధ్యయనశీలుండును వాగ్మియు
నైన యక్కుమారున్ జేరంజీరి కౌతుకకరంబగు నీకరంబుఁజూత మిటు
తెమ్మని చైకొని యాక్షించి సుదేవునితో దేవలుండిట్లనియె. 176

సీ. ఛత్రచామరసరోజాతయవాఖ్యరే
ఖలు పాణితలమునఁ బొలుచువాఁడు
ఆజానులంబంబులై హస్తిహస్తతు
ల్యంబైన హస్తయుగ్మంబు వాఁడు
ఆకర్ణచరమదేశాయతమధుపింజ
రములైన భవ్యనేత్రముల వాఁడు
వర్తులరమణీయమూర్తి వాఁ డురువళి
త్రయముచే నొప్పు మధ్యమ్ము వాఁడు

గీ. గూఢజత్రుండు తుంగవక్షుండు కంబు
కంఠుఁడు సమానకర్ణుండు ఘనవృషాంస
కుండు సుస్నిగ్ధకుంచితకుండలుండు
నఖిలలక్షణయుతుఁడు త్వదాత్మజుండు 177

వ. మఱియునితండు మహాభాగ్యనిధియయ్యెడునని హస్తంబె
ల్లెడఁజక్కఁబరికించి. 178

ఉ. దోస మొకండు మాత్ర మతిదుస్త్యజమై గుణరాశినాశియై
గాసిఘటించు వీనికని కంపితమస్తకుఁడై సుదీర్ఘని
శ్వాసము వుచ్చిపల్కె మునివర్యుఁడు; ముందుగ నాయురున్నతిన్
వాసిగ గుర్తెఱింగి యటుపైఁ బలుకందగు, లక్షణంబులన్ 179

ఉ. ఆయువు లేనివానికి మహార్హగుణంబులచేత నేమియా
దాయమగున్? సుదేవ!విను ద్వాదశహాయనమందు వీఁడుపా
సీయమునన్ మృతుండగు, మనీషివి గావున నీవు దానికై
హేయపుదుఃఖమందక సహింపుము భావ్యము కాకమానునే?180

వ. మఱియు మరణోన్ముఖున కౌషధంబులువోలె నందులకుఁ
బ్రతివిధానంబులేదు. 181

శా. కష్టంబుల్ సుఖముల్ ప్రతిక్షణమునం గర్మానుసారంబుగా
సృష్టింపంబడు; శోకగర్వము లెదం జేకూర్పఁగాఁ బోక సం

తుష్టస్వాంతమునం బరాత్పరు జగద్యోనిన్ రమేశున్ దయా
దృష్టిప్రాపకుఁ గొల్చి సంతతము; ముక్తింజెందు టర్హంబగున్ 182

గీ. పలికి దేవలుఁడీరీతి, బ్రహ్మలోక
మునకుఁ జనిన సుదేవుఁడు వనితతోడఁ
బిడు గడఁచినట్లు పుడమిపైఁ బడిచిరంబు
విలపనముసేసె దేవలుపలుకుఁ దలఁచి. 183

క. పిదపం గౌతమి ధైర్యము
మదిఁ గొంతధరించి యాకుమారకు బ్రేమం
బొదవ నిజాంకంబుననిడి
వదనము ముద్దాడి పలికె వల్లభుతోడన్ 184

క. కాఁదగు నర్థంబునకై
వేఁదుఱులై యిట్లమనము వెఱచఱచినచో
నేదేని ఫలముగలుగునె?
నీవు మనంబునఁ దలంపు, నిఖిలార్థజ్ఞా 185

క. కానిది యెన్నండేనియుఁ
గానోపదు, కాఁగలట్టికార్యము తలఁపం
గా నెన్నటికేనియు నది
మానక కానోపు నెంతమానిసికేనిన్ 186

సీ. కలిరాజు పీడింప నలరాజు కీడొంది
యడవిలో నిడుమలం గుడువలేడె?
సీతావియోగంబుచేత శ్రీరాముండు
పెక్కుబన్నములందుఁ జిక్కుకొనఁడె?
దాయాదు లోడింప మాయాదురోదరం
బున ధర్మజుఁడు దుఃఖమును గొనండె?
బలిదానవేశ్వరుం డలదానవారిచే
తను బద్ధుఁడై రసాతలముఁ జొరఁడె?

గీ. శమ్ముగల యాదవులు వినాశమ్ముగనరె?
గోత్రరిపుచేతఁ జావఁడే? వృత్రదనుజుఁ
డాహిరణ్యాక్షుఁడీల్గఁడే? సాహసించి,
కార్తవీర్యుండు మడియఁడే? ధూర్తుఁడయ్యు 187

వ. మఱియుఁ జతుష్పాసుండును వింశతిభుజుండును దశవదనుండును మహాపరాక్రమశాలియు నగు రావణుండు శిరశ్ఛేదంబుఁ గాంచె రాజర్షియగు. పరీక్షిత్తు బ్రాహ్మణశాపంబున మృతుండయ్యె నీక్రమంబున భావ్యంబులైన యర్థంబు, లైతీరుంగాదె. 188

గీ. కావునను లెమ్ము శీఘ్రమెమ్మె జీవితేశ
హారి శరణ్యు సనాతను నఖిలజీవ
కోటినిర్వాణపదదాయకుని భజింపు
మతఁడె మనదుఃఖమునుదీర్చునట్టిఘనుఁడు 189

కవి. అని వనితామణి యాడినవాక్యములాదటఁగైకొని యాద్విజుఁడా
త్మను ధృతిఁదాలిచి మానిజనస్తుతు మాధవుభూధవు మంజుదళ
ద్వనరుహనేత్రు శివంకరు మానస వారిజమం దిడి వాంఛమెయిన్
దనయుని వలనను దార్కొనఁబోవువ్యథన్ విడిచెన్ వసుధారమణా

వ. అంత నారదుండు నారాయణర్షితో నిట్లనియె. 191

గీ. అవ్వలఁ బ్రబుద్ధుఁడైన ధరాధినాథు
చరిత మేరీతివర్తించె సారిది నాకు
నద్ది మెఱఁగింపుమయ్య! దయాసముద్ర!
శ్రోతృజనపాప ముడిపి సంశుద్ధిఁ గూర్చు 192

వ. అనిన నారాయణర్షి యిట్లనియె. 193

క. విని యీరీతిగఁ దన ప్రా
క్తనచరితము మిగుల భీతికంపితుఁడగు రా
జును గని వాల్మీకిమహా
ముని మఱియు వచించె శ్రవణముల కభిరుచిగన్. 194

ఉ. తల్లడ మందుచున్న ద్విజ తల్లజుఁ డంగన పల్కినట్టి యా
చల్లని మాటలన్ విని ప్రశాంతహృదంతరుఁడై యనంతరం
బుల్లమునన్ రమాధవు ననుత్తము భక్తజనానురక్తు ను
త్ఫుల్లసరోజలోచను విభూషితవిగ్రహునిన్ ధరించుచున్ 195

శా. దీనాస్యుండయి దేవునిం దలఁచుచున్ దీర్ఘంబుగా నూర్పుచుం
గానీ! ధాత లిఖించువ్రాత యెపుడుం గాకుండునే? యంచు లో
లోనన్ నిశ్చయ మాచరించుకొని పూలుం బత్రి యిధ్మాదులుం
గానన్ దెచ్చుట కేగె, నివ్విధముగాఁ గాలంబు కొంతేగినన్.196

క. కమలదళాక్షుని వరపద
కమలంబులఁ దలఁచికొనుచుఁ గానకు నొకనాఁ
డమలసుమఫలకుశంబులు
సమిధలు దేరఁగ సుదేవశర్మఁ డరిగినన్ 197

ఉ. ఆదినమందుఁ గుఱ్ఱఁడు శుకాఖ్యుఁడు నెయ్యురతోడఁ గూడి యా
మోదమెలర్ప డిగ్గియకుఁ బోయి జలంబుల డిగ్గి వారిపైఁ
బ్రోది సెలంగ నీరమును బుఱ్ఱటకొమ్ముల నెత్తి చిమ్ముచున్
మేదురఖేల గ్రీష్మమున మేకొని నవ్వుచు నివ్వటించుచున్. 198

సీ. ఆబాలకులు దనయందున సలిలంబుఁ
జిమ్మనగ్రోవులం జిమ్ముచుండ
నపుడు తా శుకదేవుఁడుపమర్దితుండయి
యళుకున వడిఁ బలాయనము సేయఁ
దలఁచి యగాధపు సలిలంబునందున
విధిచోదనమున నూపిరిని బట్టి
సఖులనెల్లరను వంచనసేయఁగను మున్గి
సుడివడి కడు, బయల్పడఁగ లేక

గీ. బెడిదమగు డిగియ నుక్కిరిబిక్కిరివడి
పంచతను జెందె; మగుడి వెల్వడని వాని

మడిసెనని యెంచి భీతులై మదిని; బాలు
రంద టెంటికి; బఱచి హాహారవముల. 199

ఉ. ఆతతశోకపీడితహృదంతరులై సవయస్కబాలకుల్
గౌతమి కీయుదంతమును గ్రక్కునఁ జెల్పిన తీవ్రవజ్రసం
ఘాతనిఘోషభీషణముగా విని యాసతి హా యటంచు సం
పీతశుగార్తియై భువి లవిత్రనికృత్తలతాకృతింబడెన్. 200

వ. అంత నయ్యరణ్యంబున సుదేవుండు వలసిన సమిత్కుశపు
ష్పఫలంబులం గైకొని వచ్చుచు. 201

చ. అడవిని వీడి యింటిమొకమై చనుచుండఁ గుతూహలంబుచే
నెడమభుజంబు మాటి కదియేటికి నేఁ డదురంగఁ జొచ్చె నా
కడ లది యేమియయ్యెడినొ యంచు మనంబున సంశయించుచుం
జిడిముడిపాటుతోడ నిలుసేరి కనెం బడియున్న గౌతమిన్. 202

వ, కని యయ్యవసరంబున 203

చ. పుడమిని గౌఁగిలించుకొని పొల్పతి యేడ్వఁగ నేమిహేతువో
పడఁతి! వచింపు వేగ? మనబాలకుఁ డేడి? యటంచు నాసుదే
వుఁడు తడఁబాటుమై నడుగ భూసురభామిని సూచి యింక నె
క్కడమనబాలుఁ, డమ్మునియఖండితవాక్కులు రిత్తవోవనే?204

చ. అని యెలుఁగెత్తి యేడ్చుచు నిజాంగన; డిగ్గియలో సుతుండు డిం
దినవిధమున్ వచింపఁగ సుదేవుఁడు నిట్టకనిల్చినట్లు మే
దినిపయిఁ ద్రెళ్ళియెట్లొ సుదతీసహితంబుగ లేచి వాపికిం
జని, కని రిర్వు రయ్యెడల శంబరసంస్థితపుత్రదేహమున్. 205

వ. అంత సుదేవుండు దొట్రుపాటొదవ. 206

మ అలలం దేలి చలించుచున్న మృతపుత్రాంగంబు నాడిగ్గలో
పలికిం డిగ్గి తటంబు సేర్చి, ఘనశుక్పాథోధివీచీచయం
బులు తన్నుం గడు ముంప నంకతలముం బొందించి యాలింగనం
బొలయన్ మాటికిముద్దుగొంచు సుతుపైనుష్ణాశ్రువుల్ జార్చుచున్.

ఉ. అంకమునందునున్న సుతునాస్యముమాటికిఁజూచుచున్ నిరా
తంకముగాఁగనూర్చుచువిధాతలిఖించెనెయిట్లటంచుఁ గూ
లంకషదుఃఖమొప్పఁగవిలాపముభూసురుఁడాచరించెను
ట్టంకితగద్గదస్వరవిడంబితవిస్ఖలదక్షరంబులన్ 208

చ. పలుక వదేల? ముద్దొలుకు పల్కులు, చల్లని నీదుచూపులం
జిలుక వదేల? మాపయిని, జిన్నరిపొన్నరి యాటపాటలం
గులుక వదేల? నెచ్చెలులఁ గూడ వదేల? గురుండు వచ్చెనం
చులుక వదేల? పాఠముల నొప్పఁగఁ జెప్పవ దేల? బాలకా 209

సీ. కాశప్రసూననీకాశకేశులమైన
వృద్ధుల మము నాదరింపవేల?
అత్యంతవిశ్లథదంతదంతాస్యుల
నతిదుఃఖులను మమ్ము నరయవేల?
నయనంబు లిరులకు నయనంబులైనచీ
కుల మమ్ముఁ బేర్మిఁ గన్గొన వదేల?
శ్రవణముల్ గతరవప్రవణంబులైన యి
య్యనదల మమ్ముఁ జేకొన వదేల?

గీ. ప్రీతి దైవారఁజేతికి నూఁతకోల
వగుచు మముసాఁకి చివరకు నంత్యమఖము
నాచరించెద వనుకొంటి మదిసమస్త
మక్కటా! రిత్తవుచ్చి నీవరుగఁ దగునె? 210

మ. ఘనమైనట్టి తపంబు సేసి చిరమున్, గన్నట్టిసత్పుత్రకున్
నిను నేఁ జూచినయప్పుడెల్ల మది నెంతే సంతసం బంది యో
జనచే నెన్నియొ కట్టుచుండుదు నెదన్ సంకల్పసౌధంబులన్;
దనయా!యిత్తఱివాని నెల్ల మొదలంటంగూలఁగాఁద్రోచితే?211

ఉ. ఇంతగ నేడ్చుచున్న మము నియ్యెడఁ గన్నడసేసి యీక్రియం
గాంతువె? పెద్దనిద్ర కొడుకా! ముదమారఁగ లెమ్ము వేగమే

మెంతయు నిన్ను వీడి యిఁక నింటికిఁ బోవఁ దలంపుపుట్ట దొ
క్కింతయునిన్ సుఖంబుగలదే? నినుఁగోల్పడుమాకునయ్యెడన్ 212

ఉ. నాదుగృహంబు శూన్యవిపినం బటకీవు వసింప కున్కి మై
పోఁదలపన్; వనంబునకుఁ బోయితిఁబో ఫలమేమియయ్యెడున్
మోదము గల్గెనేని ఫలమూలములందున నీకు, వేగమే
నాదు సమీపమం దిపుడు నందమెలర్పఁగ లేవకుందువే? 213

ఉ. పాఱుఁడు బ్రహ్మనాఁ బరఁగు బ్రహ్మమటందురు వేదవాక్యమున్
బాఱుని నొవ్వఁబల్కిన నపస్వరజుష్టము సేసినన్ శ్రుతిన్
వారక బ్రహ్మహత్యయని వాకొను శాస్త్రము, లీద్వయంబుఁజే
గూరుపలేదు స్వప్నమునఁ గూడ నిఁకన్ సుతుఁ డీల్గనేటికిన్ 214

సీ. నిందితకర్మంబు నేనొక్కటేనియు
నాచరించి యెఱుంగ నైతి; నేమి
పాపకర్మవిపాకభరమున నీరీతి
నానందనుఁడు నిధనంబుఁ గాంచె
నక్కటా! ధాత! నీవతిదీనుఁడను వృద్ధు
నైన నానేత్రంబు నపహరించి
యద్దానిచేత మహాఫలంబది యేమి
కనినాఁడవయ్య! నిర్ధనులమైన

గీ. మాకు ధనరాశి, చేయూత, మహితహర్ష
సింధు, వీదృశు హరియింప సిగ్గొదవదె?
సదయుఁడ వటంద్రు నిన్ను నీసకలమందుఁ
గాన నిర్దయ మము నీవు గనుట తగునె? 215

క. మెచ్చుట శోధన మొనరుతు
నచ్చెరు విడు ప్రకృతిసుందరాకారు సుతున్
గ్రచ్చుఱ నీవదనము సుత!
మెచ్చుటఁ జూతును మనోహరేక్షణ యుతమున్ 216

మ. కలకంఠస్వర, మిందుసుందరముఖాకారంబు, శ్రీకారమం
జులకర్ణంబులు, నీలకుంతలము, లస్తోకాబ్జనేత్రంబులున్,
విలసన్నాసయు, దీర్ఘబాహులు, తనూవిస్ఫూర్తియుం, గుందకు
ట్మలదంతంబులు, గల్గు నిన్ విడిచి కట్టా! మేముజీవింతుమే? 217

సీ. సలిలంబు లేకున్న జలధరంబు లొసంగు
నిర్మలంబులగు పానీయములను
ధాన్యంబు కఱవైన ధరణి యర్పించుఁ దం
తన్యమానంబులౌ ధాన్యములను
రతనాలు లేనిచో క్షితిధరంబు లొసంగు
సంచితంబగు రత్నసంచయంబు
ముత్తెముల్ కఱవైన మున్నీరు తానిచ్చు
నాణిముత్యంబు లత్యంతముగను

గీ. కర్పురము లేకయుండిన గనులొసంగు
వసనములు సిక్కకుండిన నొసఁగుతరులు
చనినపుత్రకు నొసఁగు దేశంబు నెచటఁ
గనము కౌఁగిట గ్రుచ్చి శోకమును బాయ. 218

మ. ఘనదుఃఖంబున నీదుతల్లి యిచటం గన్నీరు మున్నీరుగాఁ
గను శోకించెడి నెంతయుం గురరినాఁ, గన్నెత్తి యొక్కింత గ
న్గొనఁగారాదె? యొకింత ముద్దొలుకు పల్కుం బల్కఁగారాదె? నం
దనుఁగన్నందులకిద్దియా ఫలము? వత్సా! మాకు లోకంబునన్ 219

క. తలిదండ్రు లానతీయక
వెలుపల నొక యడుగు నిడని విజ్ఞుఁడ, విటులన్
దొలఁగి చనుట పాడియె? నీ
కలఘుగుణా! యింత దీర్ఘమగు నధ్వంబున్. 220

క. కలవాక్యామృతసారము
దొలుకఁగఁ జెవులందుఁ బల్కుదువు తాదృశు; నిన్

దలఁచెడి నాచిత్తము వ్ర
క్కలు గాకున్నది యదెట్టి కాలాయసమో? 221

క. శ్రుతిపథనంబున నెంతయుఁ
జతురం బగు నీదువాక్యసారస్యంబున్
సుత! శుకదేవ! యిఁకెవ్వని
కతులముదం బొదవ వినిచెదయ్యా! తెలుపుమా? 222

ఆ. వె. సూర్యదేవ! విప్రసుతులు నీకతిహితు
లర్ఘ్య మిడుచునుందు రనుదినంబు
కావవైతి వేల? నీవైన బాలకు
లోకవంద్య! విప్రలోకదయిత! 223

చ. అరుగ సుతుండు కానలకు, నయ్యదినైన పఁగలేక ప్రాణముల్
దొఱఁగినయట్టి యాదశరథుండు కడుం గడు ధన్యుఁ, డిట్టి బం
ధురగుణశాలి పుత్రకుఁడు త్రుంగుట నూచియు నాదుప్రాణముల్
స్థిరముగ మేనిలోపల వసించె నిసీ! మఱి యెట్టిపాపినో 224

మ. వినతానందన! నందగోపకసుతా! విశ్వాదితేయస్తుతా!
ఘననీలాంగ! మతంగజావన! మహాకాలుష్యసంమోచనా!
మునిసంతోషణ! మంజుభాషణ! జగన్మాలా! కలాపోజ్జ్వలా!
నను రక్షింపుము పుత్రశోకశిఖిసంతప్తాంతరంగున్ గృపన్ 225

సీ. వసుదేవవరపుత్ర! వందారుజనమిత్ర!
పాకారినుతిపాత్ర! మాకళత్ర!
కలుషకృజ్జనదూర! ఘనదయాకూపార!
బృందావనవిహార! పృథులహార!
కృత్తదానవమస్త! దత్తసజ్జనశస్త!
జఠరనిష్ఠసమస్త! చక్రహస్త!
అఖిలసుపర్వాద్య! యధిగతాఖిలవిద్య!
విపులసద్గుణహృద్య! వేదవేద్య!

గీ. గోపికాలోల! గోపాల! గోపబాల!
గానలోల! సుసంగతకామపాల!
పుత్రశోకాగ్నికీలలఁ బొరి తపించు
నన్నుఁ గాపాడుమయ్య! యాపన్నశరణ! 226

మ. వినతానందనవాహ! మోహవిరహా! విస్తారపాపాపహా
ఘనకాళిందివిషాపహారక! రమాకాంతామనోహారకా!
ధనదాద్యంచితపాదపద్మయుగలా! దారిద్ర్యవృక్షానలా!
నను రక్షింపుము పుత్రశోకశిఖిసంతప్తాంతరంగున్ గృపన్ 227

మ. సనకాదిప్రణుతా! చరాచరజగజ్జాలేశ్వరా! భాస్వరా!
ఘనసంసారసముద్రసేత! గగనాకారా! మురారీ! హరీ!
వినమద్బ్రహ్మముఖామరాళిముకుటత్విడ్భాసురాంఘ్రిద్వయా
ననురక్షింపుము పుత్రశోకశిఖిసంతప్తాంతరంగుం గృపన్ 228

శా. నాకన్నన్ శఠుఁ డీజగంబుపయి నున్నాఁడా? రమానాయకుం
డాకాలంబున నెంతసెప్పినను పుత్రాశావిశేషంబునన్
గైకోకుంటిని తద్వచస్సులు; నభాగ్యం బొప్పు వాఁడెందుఁ బెన్
వీఁకం గోర నదృష్టనష్టవిషయాప్తిన్ వర్తిలన్ నేర్చునే? 229

వ. అంత నారదుండు నారాయణర్షితో నిట్లనియె. 230

క. కల్మషహీనుఁ డహీనుడు
వాల్మీకిమహర్షియంత వసుధేశునకుం
దాల్మి వచించినవిషయ, మ
కల్మషహృదయా! వచింపఁగాఁ దగు నాకున్ 231

వ. అనిన శ్రీనారాయణర్షి యిట్లనియె. 232

చ. తన తొలిబాముసుద్ది దృఢధన్వుఁ డెఱింగి విశేషవిస్మయం
బునుగని మౌనితోననియె, భూరినవం బగు నీసుధామయో
క్తిని విని నాదుచిత్తమునఁ దృప్తి జనింపకయుండె, నట్లుగా
వున సకలంబుఁ దచ్చరితఁ బొల్పుగఁ జెల్పుమనల్పధీనిధీ 233

వ. అనిన వాల్మీకిమహర్షి యిట్లనియె రాజర్షివరా! యట్లు

సుదేవుండు విలపించు సమయంబున 234

శా. పక్షంబుల్ గల పర్వతంబుల క్రియం బాటాడుచున్ మింటం జి
త్తక్షోభంబుగ గర్జితంబు లిడుచున్ దర్పంబుం జూపించుచున్
గుక్షిస్థక్షణదీప్తిరాశి దశదిక్కూలంబులం బర్వఁబ
త్యక్షంబయ్యె భయంకరంబగు నకాలాభ్రౌఘ ముద్రంబుగన్ 235

ఉ. గాడుపు వాఁడితోఁ గొలసి గాఢబలంబునఁ బర్వతంబులం
గూడఁ జలింపఁజేసెడి నొకో! యన వీచుచుఁ గూడియాడు నై
దోఁడుగనుండ; నొక్కనెల తోయదముల్ గురిసెన్ గడుంగడుం;
బాడిదొఱంగి సంద్ర మిలపైఁ బడెనో యన నిండె నీరముల్ 236

క. పిడుగులవియ కిత్తెఱంగునఁ
గురిసెం బిడుగులను విడిచికొనుచు జలదముల్
ధర మిట్టుపల్ల మొకటిగ
వఱలెన్ వలిగొనుచు జంతువర్గము లురలెన్ 237

క. పగళుల పోకడ రాత్రులు
మొగిరాకడ వేఁడివెలుఁగు పొడసూపమిచే
నగణితముగ వసియించెను
మొగిళులు తంపరగఁ జెదల ముసరినకతనన్ 238

వ. అయ్యవసరంబున 239

చ. ఘనతరపుత్రశోకమునఁ గ్రాఁగుచునున్న సుదేవుఁ డేదియున్
మనమున గుర్తెఱుంగడుఁ బ్రమాదమనండు తినండు క్రోలఁడే
మనఁడు చలింపఁడెప్డుఁ గొడుకా!తనయా! సుతుఁడా!యటంచువం
తను గొనుటొండుదక్క; వసుధాధిపతీ! సుతమోహమెట్టిదో?240

— { విష్ణుమూర్తి సుదేవునకు రెండవమారు ప్రత్యక్షమగుట. } —

చ. ఇటు విలపించు నాతనికి నేగెను మాస మొకండు బిట్టుపి
మ్మటఁ బురుషోత్తమాఖ్యవరమాసము కృష్ణహితావహంబు గా

వుటనది; భూసురోత్తముఁడు బుద్ధినెఱుంగక యాచరించినన్
బటురయమొప్ప శ్రీహరి కృపామతి వచ్చెఁ దదగ్రసీమకున్ 241

మ. అరుదేరన్ విలసన్నవీనజలదశ్యాముండు పీతాంబరా
భరణత్విట్చపలావిలాసుఁడు విశుంభన్మాలికాశాలి శ్రీ
హరి; జీమూతము గచ్చువిచ్చుగుచు మాయంబయ్యె,నంతన్ ధరా
సురుఁ డా శ్రీపురుషోత్తముం గనియె నత్యుద్రప్రమోదంబునన్ 242

వ. అంత శీఘ్రంబున 243

ఉ. అంకమునుండి యామృతసుతాంగము డించి ధరాతలంబునన్
బంకజనేత్రయుం దను ప్రపత్తి జనార్దను పాదపద్మముల్
పొంకముమీఱఁ దాల్చి తలపూవులుగాఁగ నమస్కరించి య
ప్పంకరు హాక్షుచెంగటను బద్ధకరుండయి నిల్చి పెల్చనన్ 244

వ. శ్రీహరి నిట్లుసుదేవుండు ప్రార్థించె 245

ల-గ్రా. తక్షకముఖాహిరిపుపక్షివిభువాహన! సు
శిక్షితజగత్త్రితయ! కుక్షిగతలోకా
భక్షితవిషప్రముఖభక్షితసుధప్రకర
రక్షణకలావిభవ! దక్ష! పరమేశా!
రాక్షసగణప్రహరణాక్షతసుదర్శనవి
మోక్షణచణా! సరసిజేక్షణ! మురారీ
యీక్షణమునందుఁ గృపనీక్షణము సేసిపరి
రక్షణముసల్పు శుభలక్షణసమేతా 246

సీ. కువలయరాజీవ కులములన్ నగియించు
సోయగంబగు కన్నుదోయివాఁడ
ప్రావృడభ్రచ్ఛాయఁ బరిభవింపఁగఁజాలు
సుందరంబగు దేహసుషమవాఁడ
కమనీయమణిగణ ఖచితదివ్యకిరీట
ఘటితభాసురమస్తకంబువాఁడ

పంటపైరులసామిపస దిసంతులుగొట్టు
డంబైన యాస్యబింబంబువాఁడ
గీ. గొల్లయిల్లాండ్రకడవలం దుల్లసిల్లు
చల్లలుం బాలుపెరుఁగును గొల్లగొట్టి
యుల్లమలరంగఁ ద్రావిన నల్లవాఁడ
యేలు సిరితేఁడ! నను, జగమేలు ప్రోడ! 247

మ-వృ బృందారకాకలిత మందారపుష్పమకరంద ప్రధౌతచరణా!
నంద ప్రమోదకరమందస్మితాస్య! జనసందోహరక్షణచణా!
వందారుమాదృశహృదిందీవరేందునిభ! ఛందఃప్రగీతమహిమా!
కందర్పవైరినుత! యాందోళితారిజన! కందేదఁగందునిడుమా 248

ఉ. ఇంబుగ రాత్రియందు దినమిద్దియటండురు కాలమున్ జనుల్
పంభినసీదుకన్నుగవ పాఁపున; మాదృశహృత్కువాల వ
క్త్రాంబుజముల్ భవన్నయనకాంతి హసింపఁగఁజేయుఁ బుష్పవం
తాంబక! శార్ఙి! నిద్రగనునత్తఱినీవు తమంబ యెప్పుడున్ 249

ఉ. చుక్కలు లెక్కవెట్టనగుఁ జోద్యములైన భవద్గుణంబులన్
లెక్కలు వెట్టఁజాలరు నిలింపులుసైత; మలంతివాఁడ నే
నెక్కడ? నీదుసద్గుణములెక్కడ? నిర్గుణాలవాల! యా
నక్కకు నాకలోక మొకనాఁటికినేనియుఁ జిక్కఁజాలునే? 250

వ. అని సుదేవుండు ప్రార్థించి శ్రీకృష్ణుండె నాకు శరణంబని చింతించుచున్నంత 251

క. పురుషోత్తమమాసంబును
పొరిపొరి సేవించుకతన భూసురుఁడు; మహా
దరమున శ్రీహరి యమృతము
గురిసెడు మధురోక్తులిట్లు గొనకొనిపలికెన్ 252

మ. బళిరా! ధన్యుఁడవో సుదేవముని! నీభాగ్యంబు నీముజ్జగం
బుల వర్ణింపఁగ నేరికిందరము? నీపుత్రుండు జీవించు న

త్యలఘుప్రాభవమంది ద్వాదశసహస్రాబ్దావుం గాంచుఁ జిం
తిలఁగాఁబోకుము పుత్రదత్తసుఖతృప్తిం గాంతు వత్యాంతముల్ 253

ఉ. నేను ప్రసన్నబుద్ధినయి నీకు నొసంగితి నిప్డు పుత్రకుల్
గాన భవత్తనూజసుఖగౌరవముంగని దేవయక్షులుల్
మానవు లిచ్చగింతురుసుమా! సతతంబును మత్ప్రసాద; మిా
హానియతిల్ వచింతు నితిహాసము దీనికివిన్ముభూసురా! 254

—(విష్ణువు సుదేవునకు ధనుర్మునికథ సెప్పుట)—

వ. అయ్యితిహాసంబు తొల్లి మార్కండేయుండురఘునృపతికిం
జెప్పె నదియెట్లంటేని. 255

సీ. ధనువను నామంబు దాల్చిన శేముషీ
ఘనుఁ డొక్కముని మును గలఁ,డతండు
పుత్రశోకంబుచేఁ బొగులు లోకముఁజూచి
జాలిమైఁదన కెప్డుఁ జావకుండు
సుతుఁడుద్భవింపఁగా మతిఁగోరి ధృతిమిాఱ
నతిదారుణతపంబు నాచరింప
వేయివత్సరములు వెడలినపిమ్మట
నమరు లాతనికిఁ బ్రత్యక్షమొసఁగి

గీ. కోరుము వరంబు నీమదిఁ గోరుదాని
నిచ్చెదము నీతపంబును మెచ్చినార
మనిన వారల మాటల నాలకించి
ఘనతరముదమ్ముఁ జెంది యమ్మునివరుండు 256

క. చావనిపుత్రుఁడు గుణనిధి
కావలయు నటంచుఁ బలుకఁగా మునివరుఁ, డా
దేవతలందఱు విని భూ!
దేవా! భూలోకమం దిది పొసఁగ దనిరా 257

క. అటులేని నిమిత్తాయువు
ఘటితకృపాచిత్తులార! కలిగింపుఁడు నా

యటమటవాయఁగ నన; న
ప్పటుమతులునిమిత్త మెదియొ పల్కుమయనిన్ 258

వ. అంతనద్ధనుర్మునీంద్రుండుతత్సమీపంబుననొక్కపర్వతంబు గాంచి. 259

ఆ. వె. ఎంతకాలముండు నీపెద్దపర్వత
మంత కాల మాయువమరుపుత్రు
నొసఁగుఁడనిన నట్లె యొసఁగితి మనిపల్కి
యింద్రుఁ గూడియేగి రెల్లసురలు. 260

సీ. అల్పకాలములోన నట్టిపుత్రకు ధను
ర్మునిగాంచె నెంతయు ముదముగదుర
శుక్లపక్షమునందుఁ జుక్కలదొరవోలె
నాబాలకుఁడు వృద్ధి నందుచుండె
పదునారువర్షముల్ ప్రాప్తింప వానికి
మునివర్యుఁడనియె నందనునిఁజూచి
మునిశేఖరుల కెన్నఁడును వత్స! యపచార
మును జేయఁబోకుమీ యని నయమునఁ

గీ. జెప్పిన తదీయవచనముల్ తప్పఁద్రోచి
యధికబలమత్తుఁడగుచు నయ్యడవి నడుమ
నుండు తపసుల యెడఁ గడు దుండగములు
సేయుచుఁ జరించు నానిమిత్తాయు వెపుడు 261

ఉ. పాలను గ్రోలు సింహికలఁబట్టి; రచించు నొకొక్కగుద్దులో
జాలను బిండిపిండిగ; నరణ్యమునం బెదపెద్ద మ్రాఁకులన్
హేలగఁ బట్టియూచి ఫలియించిన పండులనెల్ల నేలపై
రాలిచి మెక్కు; వాఁడు పెనురక్కసికైవడినిక్కి యుక్కునన్ 262

శా. ఆలీలం జనఁ గొన్నినాళ్ళ, మహిషాఖ్యాకుండు మౌనీంద్రుఁ డు
ద్వేలక్రోధనుఁ డొక్కనాఁడు విధిసంవిత్సంభృతప్రక్రియన్

శాలగ్రామశిలాకలాపకసమర్చాలోలుఁడై యుండఁగా
నీలోనన్ వడిగా ధనుర్మునిసుతుం డేతెంచి యచ్చోటికిన్. 263

క. శాలగ్రామశిలల్ గ
గ్గోలుగఁ గొని సలిలపూర్ణ కూపమునన్, దు
శ్శీలమున రువ్వి నవ్వుచుఁ
దాళంబులు దట్టికొనుచుఁ దకధికనాడెన్. 264

వ. అందుల కమ్మహిషమునీంద్రుండు. 265

ఆ. వె. అపరకాలరుద్రుఁ డన నతికుపితుఁడై
మండిపడుచు నోరిపోండగేడ
యిపుడె చావుమంచు శపియించె వడి;నిమి
త్తాయువోటఁ జావఁడాయెవాఁడు. 266

ఉ. పాయఁడు వీఁడు ప్రాణములు పాతకి; యిందుల కేమి కారణం
బో! యనియంతరంగమున నొక్కక్షణంబు దలంచుచున్ నిమి
త్తాయువు వీనిఁ జేసిరిగదా! సురలంచు నెఱింగి చింతతో
నాయతమైనయూర్పులిడ నందుజనించె లులాయబృందముల్ 267

ఉ. అమ్మాయిఁ బుట్టి దున్నలు రయంబునఁ గొండను ముట్టడించిపెన్
గొమ్ములఁగుమ్మి గిట్టలను గూర్రతఁజిమ్మి క్షణమ్ములోపలన్
దుమ్ముగఁజేర్చ నగ్గిరిని; దుర్మదుఁడైనధనుస్సుతుండు తా
డమ్మని త్రెళ్ళి,భూమిపయిడక్కదురే? మునులక్కఁబూనినన్ 268

చ. తనతనయుండు ప్రమందిన విధంబు నెఱింగి ధనుర్మునీశ్వరుం
డనుపమదుఃఖసాగరమునందు మునింగి మహావిలాపముం
బొనరిచి తానునుం దనదు పుత్రశరీరముతోడుతం జితా
గ్నినిబడి ప్రాణముల్ విడిచె నిర్భరశోకము నాఁగరామిచేన్ ?269

వ. కావున నోసుదేవా! యిట్లు బలాత్కారమునం బొందిన
సుతులు సుఖంబిడఁజాలరుగాదె 270

చ. కడుకొని నీకుఁ బుత్రునిడఁగా వినతాత్మజుఁ,డీవు పుత్రవం
తుఁడ వనుపేరుఁగాంచితివి ;తోషము నందితి నిప్పుడేను, నీ

వుడుగక యాచరించు పురుషోత్తమదుర్లభసేవచేత నీ
కొడుకునకుం జిరాయు వొనగూర్చితిమోదము నీకుఁదార్చితిన్ 271

మ. అనయంబున్ సుతుతోడ నియ్యతులగార్హస్థ్యంబునన్ మోదముం
గనుచున్ బిమ్మట బ్రహ్మలోకమును జక్కంజేరి తత్రత్యసౌ
ఖ్యనికాయంబును గాంచి నిర్జరసహస్రాబ్దంబు; లాపైనిభూ
మినిజన్మింతువు చక్రవర్తివగుచున్ మేల్మిన్ ధరానిర్జరా! 272

సీ. అప్పుడు దృఢధన్వుఁ డనుపేరు ధరియించి
బహురథగజవాజిపదగులొప్ప
నాఖండలపదంబు హసియింపఁ జాలిన
యవ్యాహతైశ్వర్య మధిగమించి
పదివేలవర్షముల్ పాలింపఁగలిగెదు
నిస్సపత్నంబుగా నిఖిలభూమి
ఈగౌతమీసతి తా గుణసుందరి
యనుపేర నర్ధాంగహారిణియయి

గీ. నీకుఁ బట్టపుదేవివై నిరతభర్తృ
సేవలొనరించు; నయ్యెడ ధీవరులను
రాజనీతిప్రవీణుల నోజమెఱయ
సుతుల నల్వురఁగాంతువు సుతనొకతెను. 273

చ. విపులసుఖంబు లిట్లనుభవించి సురాసురదుర్లభంబులన్,
విపులఁ గృతార్థుఁ డేననుచు విస్మృత మోహముసెంది యమ్మహా
చపలసుఖావహారనిధిసంసృతిసాగరమందు మున్గినీ
వపగతవిష్ణుసేవనుఁడవై వసియింపఁగ నట్టిపట్టునన్ 274

శా. సంసారంబున నాదుతండిరి, రిరంసం బాయఁ డింకన్ బృహ
త్సంసారార్ణవతారకుం గొలువఁడా శౌరిన్ సదాయంచు, నీ
సంసత్పూజ్యుఁడు నీసుతుండు వటవృక్షంబెక్కి కీరాకృతిన్
ధ్వంసంబాగతి నీకుమోహ; మొకపద్యంబున్ బఠించున్ వనిన్ 275

క. వైరాగ్యోత్పాదకమగు
కీరోక్తిని నీవువిని వికీర్ణమనమునన్
జేరి గృహంబును సంసృతి
పైరుచి విడనాడి చింతపడుచుందువెదన్ 276

ఉ. ఆకరణిన్ వసింప భవదంతికసీమకు నేగుదెంచి వా
ల్మీకిమహర్షి; బోధనమమేయముగానొనరించుఁ; దద్వచ
శ్శ్రీకలనన్ మనోవిశయగీతిని బాసి త్యజించిమేను, మో
దాకరమైన యచ్యుతపదంబును గాంతువు భార్యతోడుతన్ 277

వ. అంత వాల్మీకి దృఢధన్వునితో నిట్లనియె. 278

చ. పలుకుచునుండ నిట్లు హరి; పాఱునిపుత్రుఁడు లేచి కన్నులన్
నులుముచుఁగూరుచుండెనఁ,దనుప్రభవుంగని విప్రదంపతుల్
బలితపు మోదమంది తమభాగ్యమునెన్నిరి సర్వదేవతల్
జలజల పుష్పవర్షమును జార్చిరి పేర్చినమోద మొప్పఁగన్. 279

వ. పిదప బాలకుండగు శుకదేవుండు శ్రీహరికిని, దలిదండ్రులకును, నమస్కరించిన,గరుత్మంతుండునుసుతసహితుండగుబ్రాహ్మణుం జూచి మిగుల సంతసించె. 280

క. చకితుఁడయి విప్రుఁడత్తఱి
ప్రకటితమగు భక్తిమ్రొక్కి పంకజనాభున్
ముకుళితకరుఁడై యిటులా
సకలేశ్వరు తోడఁబల్కె క్ష్మాపతితిలకా! 281

క. వెతదీర్ప శక్తిచాలని
యితరులకృప వారిమతికి నిడువెత; నీకనీ
మతిఁగరుణ పుట్టెనేనియు
వెతఁదీరిచి కుతుకమొసఁగు విశ్వనుత హరీ! 282

మ. అయుతంబుల్ నియుతంబు లుండినను దోషానీకముల్ వీఁక నీ
దయయొక్కండదిచక్కఁగాఁ దనరినన్ దగ్ధోషముల్ సర్వమున్
భయదారణ్యమునన్ మృగేంద్రుఁ డొకబొబ్బం బెట్టినన్ సత్వసం
చయముల్ పాఱుతెఱంగునం దొలఁగవే? చంచద్గతిన్ శ్రీపతీ283

వ. అని మఱియు హర్షగద్గదస్వరంబున హరితో నిట్లనియె 284

సీ. నలినాక్ష! మున్ను నేనాలుగువేలయేం
డులుతపంబొనరింపఁ బెలుచఁ బ్రీతి
నరుదెంచి నీవునా పరిసరంబున నిల్చి
వత్స! తావకభాలపట్టికపయి
వర్తించువర్ణముల్ వరుసగాఁ జూచితిఁ
బుత్రభాగ్యంబెందు పొసఁగదనుచు
బహుకర్కశంబుగాఁ బల్కినాఁడవుగదా
తద్వాక్యమును నేఁడుతలఁగఁద్రోచి

గీ. ఘనకృపామతిఁ జనుదెంచి చనినసుతుని
గడఁకఁ బ్రతికించుటకు నేమికారణంబు?
తెలియ వివరింపు నామది బలితమైన
సందియంబుతొలంగ; నానందసాంద్ర! 285

వ. అంత శౌనకాదులు సూతునితో నిట్లనిరి. 286

ఉ. శ్రీదయితామనోహరుని చిత్రచరిత్రమునందుఁ దక్కినన్
లేదమృతంబు తద్విషధి, లేదబలాజనతాధరంబులన్
లేదు తమోముఖంబునను, లేదు ఖగాధిపతిచ్ఛదంబులన్
లేదు సుధాంశుదీధితి బళీ! కలదందురటన్ భ్రమంబుధుల్ 287

వ. అనిన మఱలసూతుండిట్లనియె. 488

చ. అనఘచరిత్రులార! యిటు లవ్వనసీమఁ బురాణమానివ
ర్యుని గని నారదుండనియె నొయ్యన; నోమహనీయ! ... ప్రాణుం
గని హరియేమి యుత్తరముగా వచియించెఁ బ్రసన్నచిత్తుఁడై;
వినఁగవినంగమోద మభివృద్ధిని జెందెడిఁ దెల్పవేదయన్ 289

వ. అనివేఁడిన నారదునకు నారాయణర్షి యిట్లనియె. 290

క. ఆరీతి సంశయంబును
దీరుప వినయంబునన్ సుదేవుండడుగన్
సారసనాభుండు కృపా
వారిధి యిట్లనియె భక్తవాత్సల్యమునన్ 291

గీ. అవనిసురవర్య! నీవిప్పు డాచరించి
నట్టి కృత్యంబు నొరుఁడు సేయంగలేఁడు
దేనిచే నేను గంటినో తృప్తిమిగుల,
నీవెఱుంగవు దానిని నిశ్చయముగ 292

సీ. నాకుఁబ్రియంబగు శ్రీకరపురుషోత్త
మాఖ్యమాసంబు దానరిగెనిపుడు
శోకమగ్నుండవై నీకాంతతోఁగూడి
చక్కఁగాఁదత్సేవ సల్పినాఁడ
వందొక్క యుపవాస మాచరించినవాఁడు
సకలపాపములు భస్మంబుసల్పి
సురయానమెక్కి భాసురమైన వైకుంఠ
పురమునకేగు నిర్జరులు వొగడ

గీ. మాసమంతయుఁబస్తులు సేసితిరి, జ
లధరములు వచ్చి కురియఁ గాలత్రయమున
నంబుదస్నాన మదియబ్బె ననుదినంబు
ననఘ! చేతనలేకున్న యట్టిమీకు 293

చ. గురుతరశోకవారినిధిఁ గ్రుంకుచు శ్రీపురుషోత్తమాఖ్యమా
సరమణసేవనంబు ద్విజసత్తమ! నీవొనరించినాఁడ, వి
శ్లెఱుఁగక యాచరించినను నెవ్వఁడు నీసుకృతాతిరేకముం
బరిమితిసేసి చెప్పఁగలవాఁడు గలండు? జగత్త్రయంబునన్. 294

సీ. సురలముందట మున్ను పరమేష్ఠి వేదోక్త
సాధనంబులనెల్ల సంతరించి
యొకచక్కనిల్పి వేఱొకచక్కి పురుషోత్త
మాఖ్యమాసమ్మునమర్చి ధటను
దూఁచిన లఘువుఁ గాదోఁచె సాధనము, లి
మ్మాసంబు గురువుగా వాసిఁబడసె
గావున భూమిలోఁగలసర్వమానవుల్
స్థిరమతి దీనిబూజించుచుంద్రు

గీ. అఖిలజగములఁ బురుషోత్తమాఖ్యమాస
మలరె; నైననుభూలోకమందు దానిఁ
బూజసేసిన మిక్కిలి పుణ్యమంది
పొందరానిసుఖంబులఁ జెందఁగలరు. 295

వ. కావున వత్సా! నీవిప్పుడు సర్వవిధంబులఁ ధన్యుండవు. ఇమ్మాసంబున నన్నపానాదులం ద్యజించి పరమదారుణంబగు తపం బాచరించితివిగాదె. 296

ఉ. మానవుఁ డిట్టిపుణ్యతమ మాసమునందున స్నానదానముల్
మానిన జన్మజన్మమున మానక బిట్టుదరిద్రుఁడయ్యెడుఁ
గాన సమస్తయత్నములఁ గైకొనఁగాఁదగుదీని; నాక్రియం
బూని యొనర్చువాఁడధికపూజ్యుఁడు ధన్యుఁడదృష్టశాలియుఁ 297

వ. అంత నారాయణర్షి యిట్లనియె. 298

క. హరి జగదీశ్వరుఁ డీక్రియ
ధరణీసురవరునితోడఁ దగఁబల్కి వెసఁ
గరుడారూఢుండై నిజ
పురమగువైకుంఠమునకుఁ బోయెమునీంద్రా. 299

క. పురుషోత్తమసేవనమున
మరణించినసుతుఁడు శుకసమాఖ్యుఁడు బ్రతుకఁ
బోరిపోరి సుదేవుఁడుం ద
త్తరుణీమణి గౌతమియును దాల్చిరి ముదముఁ. 300

క. ఎఱుఁగకయుండిన మనచేఁ
బురుషోత్తమసేవనంబు పొనరింపఁబడెఁ
త్వరితముగ సఫలమయ్యెఁ
మరణించిన మనసుతుండు మగుడి లభించెఁ. 301

వ. అని తలంచి యాపురుషోత్తమవ్రతవిధానంబు సక్రమంబుగ శ్రీహరివలనం దెలిసి 302

మ. బళిరా! యీదృశమాసరాజ మెచటం బ్రాప్తింపఁగాఁబోవదం
చలఘుప్రీతియు విస్మయంబు మదిలో నావిర్భవింపంగ నా
నెల యేతెంచినయప్పుడెల్ల మిగులన్ నెక్కొల్పితత్సేవ; లు
గ్మలితోఁ గూడి ద్విజుండు సర్వసుఖముల్ గాంచెన్ సుతోపేతుఁడై

మ. శుకదేవుం డనయంబు మాత్రపితలన్ శుద్ధాంతరంగంబునన్
సకలానందములొప్పఁ గొల్చుచును విష్వక్సేను నర్చించుచుం
బ్రకటంబా పురుషోత్తమాఖ్యమగు సన్మాసంబు సేవించుచున్
సుకృతంబున్ గణియించుచుండె మిగులన్ క్షోణీజను ల్మెచ్చఁగన్ 304

సీ. కర్మమార్గస్పృహం గడకొత్తి భక్తిమా
ర్గైకస్పృహం జిత్తమందుఁదాల్చి
సర్వదుఃఖంబులన్ సమయించు పురుషోత్త
మాఖ్యవిష్ణుప్రియమాసమందు
జపహోమముఖ్యవిస్తరపద్ధతులచేత
హరిని బూజించి యత్యంతభక్తి
వేయివత్సరములు విపులభోగంబుల
ననుభవించుచుఁదా నహర్దివంబు

గీ. యాజకులకును యోగుల కందరాని
దెట్టిలోకంబులుండని యట్టిదైన
పరమలోకంబునకు నిజపత్నిఁ గూడి
యరిగెను సుదేవుఁడధికపుణ్యంబుకతన. 305

ఉ. ఉన్నతసౌఖ్యమిచ్చు పురుషోత్తమమాసముఁ గొల్చియుండుటం
బన్నుగ విష్ణులోకమున వర్తిలు సౌఖ్యములంది భార్యతో
గ్రన్నన వచ్చె భూమి కల తామ్రవిబుధుండు నృపాలవర్యుఁడై,
యెన్నికఁ గాంచ, నానృపతి యీవెసుమీ! దృఢధన్వభూపతీ 306

క. పతిదేవత యాగౌతమి
కుతుకంబిడు నీదుభార్య గుణసుందరియై

క్షితిజన్మించెను వసుధా
పతి! నీవడుగుటను తెలియఁబల్కితఖిలమ్ముఁ 307

శా. నీకుం బూర్వపుజన్మమందుసుతుఁడై నీరేజపత్రాక్షుచే
సాకల్యంబుగ నాయువీఁబడిన యాసచ్ఛీలుఁడంతంబునన్
వైకుంఠంబున కేగి తొంటిపితవై వర్తించుటల్ నీవు,కీ
రాకారంబున వచ్చి పల్కెను వటప్రాంతంబునం బద్యముల్ 308

వ. కావున నోరాజేంద్రా! నీకుఁబూర్వజన్మపుత్రుండగు శుక దేవుండు పన్నెండువేలయేడులు జీవించి జ్ఞానవంతుండై వైకుంఠంబు నకుంజని పిదపనీకోఁజకు శుకాకారంబువడసి యరణ్యసరోవరతీరంబున వటవృక్షంబధిరోహించి యచ్చటికి వచ్చియున్న నిన్నుంగాంచి తన మనంబున 309

మ. పురుధర్మంబుల నాకితండు పితయై బోధించి సన్మార్గత
త్పరుఁగాఁజేసి తరించుతెన్నిడిన నాప్రత్యక్షదైవంబు దు
స్తరసంసార్ణవమందుఁ గ్రుంకి విషయాశానక్రసంగ్రస్తుఁడై
తెరువుంగానక యున్నవాఁడనుచు నెంతేఁ జింతవాటించుచున్ 310

ఉ. ఈతనికిం బ్రబోధ రచియింపకయుంటినయేని సుతుండనై
యాతతమైనబంధము నిరంతరమున్నను బాధపెట్టెడిన్
బూతశ్రుతుల్ వచించెఁ బితృపున్నరకంబుఁ దొలంచువాఁడె వి
ఖ్యాతసుతుండటంచు; నది యన్యవిధంబుగ నాకునయ్యెడున్.311

గీ. కనుక వెనుకటిపుట్టుక జనకుఁడైన
యితని కుపకృతి సేయుట యెంతయుఁదగు
ననుచుఁ జిలుకగ నేతెంచి యాశుకాఖ్యుఁ
డవనినాథ! వచించెఁ బద్యమ్ములనట్లు 312

వ. అని వాల్మీకిచెప్పిన దృఢధన్వుం డిట్లనియె 313

క. పరికింపఁ దొంటిపుట్టుక
గురుఁడనునే నతని, కిపుడు గురుఁడైయతఁడే
వరబోధసేసె సంసృతి
తరలఁగ నాకున్, శుకుఁడు కృతజ్ఞతవెలయన్. 314

వ. అంత వాల్మీకి యిట్లనియె. 315

క. ఏదియెది నన్నడిగితి వీ
వదియది తెల్పితిని నీకు నంతయు, సరయూ
నదికిం బాపవినాశిని!
కిఁ దగ౯ నేనింకఁ జనుదు క్షితిపతితిలకా! 316

క. కుండలమణిరుచిమండల
మండితగండాస్యచంద్రమండల! శుండా
దండభుజ! చండశాసన!
దండితరిపువర్గ! పండితప్రణుత! హరీ! 317

కందగర్భ చంపకమాల.

చ. బలవిలసచ్ఛరీర! నతభర్గ! లలామకవీర! సర్వగా!
కలుషహరా! సురారిగణకాల! విశాలదయాలవాల! ని
ర్మల! నలినేక్షణా! మధురమంజులభాషణ!శోషితార్తశు
గ్జలధిజలా! హృదబ్జకృతసన్నిధితోషిత వేంకటాచలా! 318

గర్భకందము.

క. విలసచ్ఛరీర! నతభర్గ!లలామకవీర! సర్వగా! కలుషహరా!
నలినేక్షణా! మధురమంజులభాషణ! శోషితార్తశుగ్జలధిజలా! 319

మాలిని. వ్యపగతజననాంతా! హ్లాదితాభీరకాంతా!
రిపుజనఘనవాత్యా! ఋగ్యజుస్సామనుత్యా!
తపనహిమగునేత్రా! తాపసాత్మీయమిత్రా!
క్షపితకుజనశస్తా! శంఖచక్రాదిహస్తా! 320

గద్య.

ఇది. శ్రీమద్విబుధవిధేయ వేంకటాచలశాస్త్రి నామధేయ
ప్రణీతంబైన బృహన్నారదీయ పురాణాంతర్గత
పురుషోత్తమ మాహాత్మ్యంబునఁ
ద్వితీయాశ్వాసము
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు

శ్రీపురుషోత్తమాయపరబ్రహ్మణేనమః

పురుషోత్తమమాహాత్మ్యము.

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీగోలోకవిహారక!
భోగిపతిభుశయన! నిఖిలభూతావన! స
ద్యోగా! పోషితకౌశిక
యాగా! పురుషోత్తమా! ధృతామలదామా! 1

వ. దేవా! సూతుండు శౌనకాదిమహర్షులతో నిట్లనియెఁ బిదప శ్రీనారాయణమునీంద్రుండు నారదునకిట్లనియె. 2

ఉ. పూర్వచరిత్ర మట్లు మునిపుంగవుఁ డాదృఢధన్వుతో శ్రవః
పర్వముగా వచించి యటుపైఁ బయనించుచునున్న యాతనిన్
సర్వజనస్తుతుండు నృపసత్తముఁ డూఱడ వేఁడి తా; నెదం
బర్వినభక్తిఁ దత్పదనమస్కృతి సల్పి వచించె నెంతయున్. 3

వ. మఱియు ననంతరంబున సూతుం డిట్లనియె. 4

గీ. నారదుం డిట్లు నారాయణర్షిముఖము। నుండిదృఢధన్వచరితంబు
నువినితృప్తి। లేనివాఁడై సనాతనమౌనిఁగాంచి। భక్తివినయంబులొ లల
యంగఁ బల్కె నిట్లు. 5

క. అట్టియెడ రాజచంద్రుఁడు। పుట్టంబుట్టినమునీంద్రు మొకముంగని తా
నెట్టనముగఁ బ్రశ్నించిన। యట్టిది చెప్పుముమునీంద్ర! యదివినవలతున్

వ. అనిన శ్రీనారాయణుం డిట్లనియె నారదా! యట్లు దృఢ

ధన్వుండను మహాప్రాజ్ఞుండగు వాల్మీకిమునిసత్తము ననునయించి యడిగిన ప్రశ్నంబును జెప్పెద వినుమని యిట్లనియె. 7

క. తులసీశ్రీఫలదళముల। వలె గంగాజలముపగిది వైదికవాక్యం।బుల.
చెలువుననీపలుకులు।కలుషహరంబులుమునీంద్ర!ఘనపుణ్యదముల్

ఉ. ఓఋషిసార్వభౌమ! పురుషోత్తమమాసము మోక్షకాములౌ
వారెటు లాచరింపఁదగు వాస్తవమెట్టిది? యేసుపర్వనిన్
ధారణచే యజింపఁదగు? దానమదెద్ది? విధానమెట్లు? పెన్
గూరిమి నంతయుం దెలుపఁగోరెద, సర్వజగద్ధితంబుగన్ 9

వ. మహాత్మా! భవాదృశులుసర్వలోకహితంబుకొఱకుఁ జరించుచుందురు గదా! 10

క. వరమగు నీనెలసాక్షా।త్పురుషోత్తముఁడనియుదీని బూజించినచో
గురుతరపుణ్యంబనిముని। వర! నీవదనమునవినఁగఁబడియెంగాదే11

చ, ప్రథమజనిన్ సుదేవుఁడను పాఱుఁడనై గతజీవపుత్రకుం
డధిగతజీవుఁడయ్యెనని యాపురుషోత్తమమాసమున్, మనో
వ్యథ లేక నెన్నఁడున్ గలుగనట్లు మహత్తర భక్తితోడుతన్
విధివిహితప్రకారమున వేడ్క సమర్చితముం బొనర్చితిన్ 12

చ, గురుతరపుత్రశోకమును గూరి విచేతనతన్ వసించుచున్
దొఱఁగితి నన్నసీరములు దోఁగితి నశ్రుజలంబులందు న
శ్లెఱుఁగక యాచరించితిని యీపురుషోత్తమసేవఁ; గావునన్
దెరలినపుత్రకుం డరుగుదెంచె శుకాఖ్యుఁడు ప్రాణధారియై 13

చ. హరిపరిబోధితోరువిధి నర్మిలి యీపురుషోత్తమాఖ్యమున్
విరివిగఁ గొల్చి నేననుభవించితి భద్రము మున్ను, మానిరా
డ్వర! యిదిలాఁతిపుట్టువగుటన్ మఱపుం దగిలెన్ సమస్తమున్
గరమును తద్విధానమును గాఢకృపన్ మఱలన్ వచింపవే? 14

వ. అట్లైన రాజేంద్రా! తద్విధానంబు వచింతు వినుము 15

— { వాల్మీకిమహర్షి దృఢధన్వునకుఁబురుషోత్తమవ్రతి చేయఁదగునాహ్నికవిధానంబు చెప్పుట } —

సీ. పురుషోత్తమవ్రతంబును చేయఁబూనిన మనుజుఁడెంతేని శ్రద్ధను
వహించి। బ్రాహ్మముహూర్తంబు పరఁగ, మేల్కనిపర బ్రహ్మము
దలఁచివాఃపాత్ర, చేత। నంది నైరృతదిక్కు నందు గ్రామమునకునవ్వల;
దివససంధ్యలనుకర్ణ। మున బ్రహ్మసూత్రకమును దాల్చియుదగభి
ముఖుఁడై తృణంబులఁబుడమిగప్పి

గీ. యంశుకావృతమస్తకుఁడై నియమిత। వదనుఁడై యుఛ్వసింపకవద
లకయుమి, । సలుపనగుమూత్రశమలముల్, క్షపలయందు। దక్షిణ
ముఖంబుగాఁ జేయఁదగునుభూప! 16

వ. అంత గృహీతమేహనుండై లేచి గృహీతశుచిమృత్తికుండై
లింగంబున నొక్కపరియుఁ బాయువున నైదుమాఱులును వామకరంబున
మూఁడుపర్యాయంబులును నుభయహస్తంబులఁ బదిసారులును పాదం
బులఁ బదునేడుతడవలును గార్హస్థ్యశౌచంబు చెప్పఁబడినది గాన నట్ల
తంద్రితుండై గంధలేపక్షయకరంబుగా శౌచంబుఁగావించి పాదంబు
లును హస్తంబులును మృజ్జలంబులచేఁ గడిగికొనవలయు, తీర్థమందు
శౌచం బాచరింపక పాత్రోద్ధృతజలంబుచే నాచరింపవలయు, జలం
బనుద్ధృతంబయ్యె నేని రెండు పిడిమూరలదూరంబు వదలి యాచరింప
వలయు: పిదప నపరిశుద్ధంబుగను నన్యథాహితంబుగను జేయంబడిన
యాతీర్థంబును శుద్ధంబు గావింపవలయు, పురుషోత్తమవ్రతియైనవాఁ
డిట్లు శౌచంబు గావించి యనంతరంబు పదునాఱు గండూషంబులఁ
గాని పండ్రెండుగాని చేయవలయు; గృహస్థుఁడు మూత్రోత్సర్గంబు
గావించిన నెనిమిది యావృత్తులుగాని నాలుగావృత్తులుగాని గండూ
షింపవలయును. ఇవ్విధంబునఁ గావించి నేత్రంబులఁ గడిగికొనిదంత
కాష్ఠంబుగ్రహించి 17

క. ఆయువు బలమునుయశం బన। పాయపువర్చస్సుప్రజయుఁ బశువసు
నిచయం। బేమెడ బ్రహ్మప్రజ్ఞలు। ధీయుక్తియు నిడు వనస్పతీ
మాకుదయన్. 18

వ. అని యీమంత్రంబు నుచ్చరించి దంతధావనం బాచరింప
వలయు మఱియు నాదంతకాష్ఠం బిట్టిదిగా నుండనోపు 19

ఆ. ఉత్తరేణిపుడుకయో, రేఁగుపుల్లయో ।ద్వాదశాంగులంబు వ్రణ
రహితము । సంగతము, కనిష్ఠకాంగులిస్థూలంబు । అర్థపర్వకూర్చ
కాంకితంబు. 20

వ. ఇట్టికాష్ఠంబున దంతధావనం బాచరించి పండ్రెండు గం
డూషంబులచే శుచియగునది ఇయ్యది భానువాసరంబున నిషిద్ధంబు
పిదపనాచమించి మిక్కిలిపరిశుద్ధుండై ప్రాతస్స్నానం బాచరింపవలయు
స్నానానంతరము తీర్థదేవతలకుఁదర్పణంబు గావింపవలయు 21

గీ, ఉదధిగతరంగిణీస్నాన ముత్తమంబు । మధ్యమమువాపికూపపద్మా
కరముల । మందిరస్నాన మద్ది సామాన్యమనుచుఁ। బలుకఁగాఁబడి
యెను గృహస్థులకు భూప! 22

వ. అనంతరంబు తెల్లనిపరిశుద్ధవస్త్రంబులు ధరియింపవలయు
ప్రాజ్ఞుండైన బ్రాహ్మణుం డుత్తరీయమ్ము నెప్పుడును ధరింపవలయు,
శుచిగలప్రదేశంబునఁ దూరుపుముఖముగనో యుత్తరముఖముగనో
బద్ధశిఖుండును జానుద్వయాంతరస్థితభుజద్వయుండును సపవిత్రహస్తుం
డునునై యాచమనక్రియనాచరింపవలయు,ను, ఆపవిత్రంబుచ్ఛిష్టంబు
గాదు. భుజించినపిదప నుచ్ఛిష్టంబైన దానిని వర్జింపవలయుఁ దదనం
తరం బాచమించి గోపీచందనమృత్స్న చేఁదిలకంబు ధరింపవలయు 23

సీ. దండరీతిగ ఋజుత్వంబుసౌమ్యతయొప్పఁ బూనఁగాఁదగునూర్ధ్వపుం
డ్రకంబు । ఊర్ధ్వపుండ్రంబేని యుండ్రిపుండ్రంబేని నడుమఛిద్రంబు
గన్పడఁగవలయు । ఊర్ధ్వపుండ్రంబునం దొప్పాగున్వయముగ నిం
దిరతోడగోవిందుఁడెపుడు । శ్రీత్రిపుండ్రంబునం జెన్నారునుమతోడ
శంకరుండెపుడు సాక్షాత్కరించి

గీ సుషిరవిరహితపుండ్రంబు శునకపదస । మంబు, శ్వేతంబుజ్ఞానక
రంబు, రక్త । మైనవశ్యకరంబు, పీతాభమైన । యఖిలవృద్ధిదమిత
రంబు త్యాజ్యమధిప! 24

సీ. గోపీచందనమునఁ గోమరొప్పశంఖ చక్రాదికంబులు ప్రధార్యమ్ము
లగును । ఆరీతిధరియింపఁపఁఖలపాపక్షయకరము,పూజాంగమైవఱలు

నందుఁ । శంఖచక్రాదిక చారుచిహ్నంబులు కనుపించు నెవనివిగ్ర
హమునందు । నతనిమర్త్యుఁడటంచు ననరాదునిత్యంబు భగవత్తను
వుగఁదల్పంగవలయు

గీ. అట్టిఁడొనరించిన యఘంబులరుగు; మెయిని । యనయమునుదాల్ప
శంఖచక్రాదికములఁ । నంచితంబులనారాయణాయుధములఁ । గొట్టఁ
డెంతటిపాపులఁ గూడయముఁడు. 25

సీ॥ అంతఁ బ్రాణాయామమది యాచరించి సంధ్యావందనంబు సేయం
గవలయు । పూర్వసంధ్యను ఋక్షములు గల్గినప్పుడే చెప్పినవిధి
నుపాసింపవలయు । ఆదిత్య దర్శనంబయ్యెడిదనుక గాయత్రినభ్యా
సము సేయంగవలయు । అమలసావిత్రి మంత్రావలిచే నుపస్థానం
బుసల్పి యంజలిఘటించి

గీ॥ ఆత్మపాదంబులకు భూమియందు నల్లై । సంజ తటిసేయఁదగు
నమస్కార మిటుల । నితరచిత్తంబులేక తత్కృతమతియయి ।
సలుపఁదగు, నింక నూనంబుదొలఁగుపొంటె। 26

వ॥ "యస్యస్మృత్యాచనామోక్త్యా" యను మంత్రంబుచే
న్యూనంబైనదానిం బూరింపవలయు. 27

క. విధిచోదితముగ నెవ్వఁడు ప్రథితంబగునందె నార్చు శ్రద్ధాయు
తుఁడై । యధిగతముకాని దొకటియు । నధిపా! లోకత్రయమున
నాతనికున్నె ? 28

క. ఇటుదివసాదిమకృత్యము । పటుతరముగఁ జెప్పఁబడియెఁ బ్రతిదిన
మటులే । విటతాటము లేకొనరిచి! స్ఫుటగతినిటుపైని విష్ణుపూజ
సలుపనౌ. 29

వ. అలుకంబడిన పరిశుద్ధప్రదేశంబున నియతుండును వాగ్య
తుండునుశుచియునై వస్త్రువగఁగాని చదరంబుగఁగాని గోమయంబున
మండలంబునలిపి వ్రతసిద్ధికై తండులంబులచే యష్టదలంబుసేసి
యందు సువర్ణమయంబుగాని రజతమయంబుగాని తామ్రమయంబు
గానిమృణ్మయంబుగాని,సుదృఢంబునునూతనంబునువ్రణరహితంబును
శుద్ధంబునగు కలశంబును స్థాపించి యందు శుద్ధ తీర్థంబునుండికొని

రాఁబడిన శివంబగు నుదకంబును పూరించి 30

చ. కలశముఖంబునందుహరి కంఠమునన్ హరుఁడుండు; మూలమం
దలరునజుండు, మధ్యమునయందున మాతృగణాళి, కుక్షిన
జ్జలధులు నేడు దీవులగు క్ష్మాస్థలి; సాంగములైన వేదముల్
వొలిచెడిఁజూవె తత్కలశపూరిత తోయములాశ్రయించుచున్.

వ॥ ఇట్లు కలశంబును స్థాపించి అందు గంగను గోదావరిని
కావేరిని సరస్వతిని దురితక్షయకారణంబున మచ్ఛాంతికొఱకు సరు
డెంచెదరుగాకయని తీర్థంబులఁ జేకూర్పవలయు, పిదప సమంత్రకంబు
లగునుపచారంబుల గంధాక్షతలచేతను నైవేద్యములచేతనుతత్కాల
సంభవంబులగు పుష్పంబులచేతను కలశమును పూజించి దానిపైఁ
బీతాంబరావృతంబగు తామ్రపాత్రంబు నుంచవలయు నద్దానిపై
రాధాసహితుండగు శ్రీహరిని హేమవికారు నుంచవలయు 32

ఆ. వె. పైఁడితోడ రాధఁగూడిన పురుషోత్త। ముని రచించి యతని
పూజసేయుఁ। దగునుభక్తితోడఁ దద్వ్రతము సేయుఁ। దలఁచు
వారు విధిని తలఁగకుండ 33

క. పురుషోత్తమ మాసంబది। పురుషోత్తమ దేవతాకము గనుక
శ్రీమ। త్పురుషోత్తమ సేవనమే। పురుషోత్తము మాసమందుఁ
బొనరుపఁగఁదగున్। 34

క. భవసాగరమునఁదాఁటిం। చి నమితసుఖులఁ గనుచువారిఁదేర్చుధ్రువ
ముగా। నెవఁ; డతనినెఱుగొలుపరు? భవతారకు మరణధర్మవ
న్మర్త్యజనుల్. 35

—(మర్త్యునకు ధర్మాచరణమే ముఖ్యమనుట)—

మ. మఱలం గ్రామము, లర్థముల్ మగుడి, ప్రేమస్థానశోకంబు క్ర
మ్మఱ,గేహంబులుసాగెడున్, రుచిరభామారత్నముల్ పల్మఱున్,
మఱియున్ వచ్చు శుభాశుభంబులగు కర్మంబుల్,నృదేహంబు క్ర
మ్మఱ రాఁబోలదుగానఁ బ్రోవఁదగుధర్మ ప్రాప్తికై దేహమున్.

గీ. ధర్మసంస్కృతిచేత జ్ఞానముత్పన్నమగును। జ్ఞానమొదవిన మోక్షంబు
సంభవించుఁ। గాన మానవజన్మంబుగల్గినపుడ। ధర్మమొనరింప

వలయు మేధావిజనుఁడు. 37

క. తనువను తరువునకు సనా। తనధర్మమె మహితఫలము ధర్మము లేకు।న్కని దద్దేహము నిష్ఫల। మునితాంతము; వంధ్యవృక్షము గతిన రేంద్రా! 38

క, తలిదండ్రులు సోదరులున్। గళత్రపుత్రులు ధనాదికము సాయంబున్। సలుపరు ధర్మంబది కే। వలము చలింపక సహాయపడు సతతంబున్ 39

సీ॥ బెదరుదోఁపఁగ నెద, ముసలితనము బెబ్బులి మాడ్కిఁగబళింపఁ బొంచియుండు। పరిపంథులట్లు దుర్భరముతో రోగముల్ గట్టిగా మెయిచిక్కఁబట్టికొట్టు। తూఁటిడ్డకుండలో తోయంబుతెఱఁగున దినదినంబాయువు తెరలుచుండు। కుసుమంబు కైవడి మిసమిస లాడుచు యౌవనంబంతలో నంగవించు

గీ॥ సంపదలనఁ దరంగ చంచలలు మఱియు। విషయములు స్వప్న పరిదృష్టవిషయ సమితి।చలము విత్తంబు చిత్తంబు, సంసృతిఁగల సకలసుఖములు నధికచంచలములధిప' 40

వ॥ కావున నిట్లెఱింగి విరక్తుండై ధర్మాభ్యాసపరుండు కావలయు 41

గీ॥ పాముకుత్తుక సగపాలు పడియుఁగప్ప। యూహగావించు నీఁగపై కుఱికి మ్రింగ;। కాలగిళితుఁడు జీవుఁడా లీలదోఁప। వితతపర పీడనార్థనాదృతివహించు॥ 42

గీ. మృత్యుగిళితాయువులగు వారికిసుఖంబు। లెటుల నానందమును, ఘటియింపఁగలుగు? । చెనకి యాఘాతమునకు నీడ్చికొనిపోవఁ। బడెడి వధ్యునిసుఖములభాతిగాక. 43

సీ. ధర్మంబుసేయఁ జిత్తముగల్గినప్పుడు విత్తంబుచేతిలోవెలయఁబోదు విత్తంబుచేతిలోవెలసినఁజిత్తంబు ధర్మాభిముఖముగాఁదనరఁబోదు చిత్తవిత్తంబులు చేకూరెనేనియు సత్పాత్రమదితటస్థంబుగాదు ఇమ్మూఁడు సమకూడెనేని తప్పకధర్మ మాచరించినయట్టేఁ డతి నిపుణుఁడు

గీ. విత్తవిస్తారసాధ్యముల్ వేనవేలు । ధర్మములుపోల్చు,నల్పపుధనము చేత । నధికధర్మంబుపురుషోత్తమాఖ్యమాస । మందుసాధింపనను కూలమగు నృపాల! 44

క. స్నానము దానము కథలన్ ।మానాథున్ జిష్ణు విష్ణుస్మరియించుట యున్ । బూనఁగ నేతన్మాత్రి మ। నూనభయంబడఁచి ధర్మమో ముఁ జనులన్. 45

క. గంగయెతీర్థము, ధన్వి యు । నంగుఁడె, విద్యయెధనంబనన్, సుగు ణములే । మంగళరూపం, బిఁక మే । ల్మింగనుపురుషోత్తమాఖ్యమే మాసములన్. 46

ఉ. జన్మములాదిగానెసఁగు సత్క్రియలందిది ధిక్కృతంబుగా మున్నువసించెఁ, బిమ్మటఁబ్రమోదముతోఁ బురుషోత్తముండు దీ నిన్నిజనామధారిగను నెట్టనఁజేయఁ దదాఖ్యచేత భూ మిన్నిఖిలాగ్రగణ్యమయి మేలిమిఁగైకొనియెన్ నృపాగ్రణీ. 47

గీ. అఖిలజంతుపదంబులు హస్తిపదము । నందు లీనంబులగులీల నఖిలధర్మ । ములునుకాలంబులఖిలముల్ ముడుఁగుఁజూవె।మహిత పురుషోత్తమాభిఖ్యమాసమందు. 48

సీ. ఎన్నినిమ్నగలైననేమియించుకయైన నమరతరంగిణీసమములగునె? ఎన్నివృక్షములైననేమిలేశంబేని కల్పవృక్షయశంబుఁగాంచఁగలవె? ఎన్నిరత్నములైననేమియొక్కింతయుఁ జింతామణీసమశ్రీనిగనునె? ఎన్నిధేనువులైన నేమిలవంబేని కామధేనుసమాన గరిమఁగనునె?

గీ. రాజుతోఁభృత్యతతి, వేదరాశితోడ । శాస్త్రజాలంబు సమమానె? సకలపుణ్య । కాలములు సర్వమాసముల్ పోలఁగలవె? । మహిత పురుషోత్తమాభిఖ్య మాసమణిని. 49

క. పురుషోత్తమమాసమునకుఁ। బురుషోత్తముఁడధిపుఁడగుచుఁ బొలుపారుటచే । స్థిరభక్తిశ్రద్ధలతోఁ । బురుషోత్తమునాదిదేవుఁ బూజింపఁదగున్. 50

గీ. వేదశాస్త్రప్రవీణునివిష్ణుభక్తు । సత్యసంధునిసంశుద్ధు ష్మానురవరు నమలునాచార్యురావించియతనిచేతఁ । గొమరుగాఁబూజసేయించి

కొనఁగవలయు. 51

శా. కామక్రోధముఖోగ్రనక్రయుతమై గంభీరమై తీవ్రమై
భీమంబైన భవాబ్ధిదాట భరతోర్వీభాగమం దాత్మలో
నేమర్త్యుండుదలంచునో! యతఁడు భూయిష్ఠాదరంబొప్పఁగా
శ్రీమంతుం బురుషోత్తమున్ హరినిపూజింపందగున్ భూవరా! 52

— వాల్మీకిమహర్షి దృఢధన్వునకుఁబురుషోత్తమ పూజనవిధిచెప్పుట —

క. అనలోత్తారణమొనరిచి । పనుపడఁబ్రాణప్రతిష్ఠ ప్రతిమకుసేయం
గనగుందద్విధముగఁజే । యనియెడఁనదిధాతుమాత్రమైవర్తించున్.

వ. మఱియుఁ బ్రతిమాకపోలద్వయంబును దక్షిణకరంబున స్పృశియించి యావిష్ణుదేవునిప్రాణప్రతిష్ఠచేయవలయు. ప్రతిమలయందుఁబ్రాణప్రతిష్ఠ సేయకుండిన యథాపూర్వంబుగ స్వర్ణాదిధాతుత్వంబుదక్క దేవతాత్వంబుగలుగదు, ఇతర దేవప్రతిమలయందుఁ దత్తద్దేవత్వసిద్ధికొఱకుఁ బ్రాణప్రతిష్ఠ నాచరింపవలయు, పురుషోత్తమబీజంబు చేతను "తద్విష్ణోః" అనుమంత్రముచేతను హృదయభాగంబున నంగుష్ఠంబిడి మాటికిని మంత్రవిదుం డీమంత్రముచేత హృదయంబునందును బ్రతిష్ఠగావింపవలయు "శ్లో॥ అస్యైప్రాణాఃప్రతిష్ఠంతు।అస్యైప్రాణాః క్షరంతు చ । అస్యైదేవత్వసంఖ్యాయై।స్వాహా" అని యజుస్సును బలుకుచు వైదికంబులగు మూలమంత్రంబులచేతను అంగమంత్రముల చేతను సర్వప్రతిమలయందు నిట్లు ప్రాణప్రతిష్ఠగావింపవలయు, అట్లు కాదేని ప్రయత్నంబునఁ జతుర్థ్యంతంబులును స్వాహాంతంబులునగు నామమంత్రంబులచేత నయ్యాయిదేవతలను స్మరియించుచు నాచరింప వలయు, ఇట్లుప్రాణప్రతిష్ఠచేసి శ్రీపురుషోత్తముని ధ్యానింపవలయు54

క రాధాయుతుశాంతునిలీ । లాధృతలోకున్ త్రిభంగలలితున్ లీలా
బ్జాధికరుచిఁబురుషోత్తము । శ్రీధరు ధ్యానింపవలయుశ్రీవత్సాంకున్

గీ. దేశకాలంబులను ప్రకీర్తించిశుచియు । నియతుఁడునువాగ్యతుండు

నై నిఖిలదపురు।షోత్తముయజింపఁదగు షోడశోపచార। ములను పృథుభక్తితోఁ గ్రమంబుగఘటించి 56

గీ. దేవదేవేశ! శ్రీకృష్ణ! దివ్యరూప! । కామితార్థద! పురుషోత్తమా! ముకుంద! । రాధికోపేత! శ్రీహరీ! రాసనిపుణ । రమ్ము నాపూజ నిచటఁ గైకొమ్ము వేగ. 57

వ. "శ్రీరాధికాసహితపురుషోత్తమాయనమః ఆవాహనం సమర్పయామి" అని యావాహన మర్పింపవలయును 58

క. నానారత్నాన్వితజాం। బూనదసింహాసనంబు పురుషోత్తమ! దే వేశ!సర్వసంస్థిత । దీనావన! రాధికాసతీప్రియ! కొనుమా. 59

వ. "శ్రీరాధికాసహితపురుషోత్తమాయనమః ఆసనంసమర్ప యామి" అని యాసనము సమర్పింపవలయు. 60

గీ. ప్రథితగంగాదిసర్వతీర్థములనుండి ।ప్రార్థనలతోడఁ దెచ్చినవాఁడఁ దో య; । మిద్దియధికసుఖస్పర్శ మిక్కుటమున । బాద్యమునకై గ్రహింపుమీ పంకజాక్ష. 61

వ. శ్రీరా-నమః-పా-స. అని పాద్యమును సమర్పింపవలయు.

గీ! గోపికానందమును గూర్చుకొఱకునంద । గోపకునియింట నుండి నై కొనినకృష్ణ । యర్ఘ్యమునుగొమ్ము నేనిడినట్టిదాని। రాధికాయుక్త శ్రీకృష్ణ సాధువినుత. 63

వ. శ్రీరా-నమః-అ-స. అనియర్ఘ్యమును సమర్పింపవలయు64

క. గంగాజలమునుదెచ్చితి । గాంగేయవికారమైన కలశాంతరమం।దుం గలదిదెయాచమనం । బుంగావింపుముపురాణ పురుషోత్తముఁడా.

వ. శ్రీరా-నమః-ఆ-స అని యాచమనంబుసమర్పింపవలయు

క. గొనకొనిపంచామృతములఁ । గొనివచ్చితివీనిచేతఁ గొమరారంగ నినుబూజించెడినాకా। ర్యనిచయముఫలించుఁగాక రాధారమణా67

వ. శ్రీరా-నమః-స్నా-స. అని స్నానము నాచరింపింపవలయు.

క. గోక్షీరదధిఘృతంబులు । మాక్షికశర్కరలుగలవుమహనీయగుణా కుక్షిస్థలోకమాధవ ।దాక్షిణ్యముతోడఁగొనఁగఁదగుసీయ్యెడలన్

వ. శ్రీరా-నమః-పం-స. అని పంచామృతస్నానంబు సేయింప వలయు. 70

క. యోగేశ్వరదేవునకుఁ । శ్రీగోవర్ధనసమాఖ్యశిఖరిధరునకుఁ ।
యాగాగమాధిపతికిఁ । గోగోపాలప్రపాలకునకిడుమునతుల్ 71

క. గంగాజలసమశీతల । తంగాంచునదీజలంబుదార్కొల్పితినీ । కుంగా
వింపఁగస్నానము । మంగళగుణనందరాట్కుమారకకొనుమిా 72

వ. శ్రీరా-నమః-శు-స.అనిశుద్ధోదకస్నానంబాచరింపింపవలయు

గీ. సర్వకామార్థసిద్ధియౌసంగుపొంటు । చారుపీతాంబరయుగంబుసంత
రించి । భక్తితోనీకునేసమర్పణముసేయు । చున్నవాఁడగ్రహింపు
మచ్యుత! సురేడ్య! 74

వ. శ్రీరా-నమః-వ-స. అనివస్త్రంబుసమర్పించి యాచమనం బొసంగవలయును. 75

క. తరియింపఁగఁజేయుము మ । స్తరసంసారార్ణవంబుదామోదర,నఁ;
విరచింతువందనము,నుత్తరీయమునుజందియంబుధరియింపఁగదే76

వ. శ్రీరా-నమః-ఉ-స, అనియుపవీతంబునర్పించి యాచమనం బొసంగవలయు. 77

క. సుమనోహరమైగంధా । ఢ్యమైనశ్రీఖండచందనాలేపనముఁ।ప్రమ
దంబుమీరఁగొనఁగా । నమరగణశ్రేష్ఠనిన్నుఁబ్రార్థింతుఁగడుఁ78

వ. శ్రీరా-నమః-చం-స. అని చందనముసమర్పింపవలయు.79

గీ. సురసమూహాగ్రగణ్య సుశోభితములు । కుంకుమాక్తాక్షతలుసమ
కూర్చియిచట । తావకపదార్చనంబు నత్యంతభక్తి । నొనరుపఁ
దలంచినాఁడఁ గైకొనుముదేవ 80

వ. శ్రీరా-నమః-అ-స. అని యక్షతలు సమర్పింపవలయు.81

గీ. మాలతీప్రముఖసుగంధిమాల్యములను । ప్రభువరానీమపూజకేర్ప
ఱచితెచ్చి । నాఁడగావున నాదృతితోడమ్ముమల । పుష్పములఁగై
కొనందగు బుధనుతపద! 82

వ॥ శ్రీరా-నమః-పు-స. అని పుష్పముల నర్పించి పిదప నంగ పూజగావింపవలయు. 83

సీ॥ నందాత్మజుఁడు యశోదేవముఖప్రియ తనయుండు కేశిసూద నుఁడు భూధ। రుఁ డనంతుఁడును విష్ణురూపి ప్రద్యుమ్నుండు నని రుద్ధ శ్రీకంఠ కాఖిలాస్త్ర । ధారివాచస్పతిభూరినామకుఁడు కేశ వుఁడు సర్వాత్ముఁడన్ వివిధనామ। ములఁ బాదగుల్ఫజానులు జఘనకటి గుహ్యములు నాభిహృదయములు గళము

గీ. బాహుముఖనేత్ర శిరములు భక్తి వెలయ । విశ్వరూపుని సర్వాం గ వితతిఁబుష్ప। ములను గైకొని క్రమవృత్తి దొలఁగకుండ।నర్చ నముసేయఁదగుఁ జతుర్థ్యంతములను. 84

గీ. హరికిఁగావించి యిట్లు ప్రత్యంగపూజ। మఱియునుఁగేశవాది నామంబులనఁగఁ। దనరు నిరువదినాల్గు మంత్రములఁ బుష్ప।తతు ల నర్చింపఁదగుఁ జతుర్థ్యంతములను. 85

క. అనుపమ గంధసమేతము। వనస్పతి రసంబు దేవవర్గాఘ్రేయం। బును దివ్యమైన ధూపం। బును గడునుత్తమముగొనుము పురు షోత్తముఁడా. 86

వ॥ శ్రీరా-నమః-ధూ- స. అని ధూపంబొసంగవలయు. 87

గీ. దేవతలకందఱకును జ్యోతినగు దీవు। తేజములకెల్ల నుత్తమ తేజ మీవు। ఆత్మవిజ్యోతి వీవు మహాత్మపరమ। ధామదీపంబు గ్రహి యింపఁదగు మురారి! 88

వ॥ శ్రీరా-నమః-దీ-స. అని దీపంబు సమర్పింపవలయు 89

క. నైవేద్యము గ్రహియింపుము। దేవా నీయందుభక్తి స్థిరపఱుపు మునా భావంబందున; నీప్సిత। మా వరమిదు, మవలనొసఁగు మపవర్గంబున్. 90

వ॥ శ్రీరా-నమః-నై-స. అని నైవేద్యము సమర్పించి మధ్య మధ్యపానీయంబునిడి యుత్తరాపోశనంబు నొసంగవలయును. 91

గీ॥ జాహ్నవీతోయమును దెచ్చి స్వర్ణకలశ। సంస్థితముజేసినాఁడ నాచమనకృత్య మాచరింపుము లోకత్రయామయహర। శ్రీహృ షీకేశ! జగదీశ! చిద్విలాస! 92

వ॥ శ్రీరా-నమః-ఆ-స. అని యాచమనం బర్పింపవలయు 93

క. ఫలమును నీకర్పించుటకు । నిలిపితి నిదె కొనుము దేవ! నిఖిలాధారా!
వెలయింపుము దయతోఁ ద । త్ఫలమున సుఫలాప్తి నాకుఁ బ్రతి జన్మమునన్. 94

వ. శ్రీరా-నమః-శ్రీ-స. అని శ్రీఫలము సమర్పింపవలయు.95

గీ. గంధకర్పూరకస్తూరికాదియుక్త । మాకరోద్వర్తనకమును నతిసు
వాసి । తంబునర్పించుచున్నాఁడ నంబుజాక్ష! మునిజనస్తుత! దీనిఁ
గైకొనుముదయను. 96

శ్రీరా-నమః-క-స, అని కరోద్వర్తనమొసంగవలయు. 97

క. పూగీఫలసంయుతమను । రాగిత;రుచిరంబుగప్పూరమువిడియమిటన్
శ్రీగోవింద! సమర్పణ । మేఁగావించితినిభక్తినిదె కైకొనుమా. 98

వ. శ్రీరా-నమః-తాం-స.అని తాంబూలంబు నర్పింపవలయు.

గీ. భాసురహిరణ్యగర్భ గర్భస్థమగుచు । నవ్విభావసుబీజమై యల
రుచున్న । యుదిరిని ననంతపుణ్యఫలదము:నిదిగో । యొసఁగితిని
నీకు; శాంతి నాకొసఁగుకృష్ణ! 100

వ. శ్రీరా-నమః-ద-స. అని దక్షిణ నర్పింపవలయు 101

క. శారదనీలోత్పలశో । భారుచిరునకున్ త్రిభంగభవ్యాకృతికిన్
నీరాజనమర్పించెద।శ్రీరాధాసహితునకు విచిత్రగుణునకున్. 102

వ. శ్రీరా-నమః-నీ-స. అని నీరాజన మర్పింపవలయు. 103

క. రక్షింపుము జగదీశ్వర । రక్షింపుము భక్తలోకరక్షణదీక్షా!
రక్షించు త్రిలోకేశ ప్ర । దక్షిణ మర్పింతుఁ గొనుము దానవవైరీ

వ. శ్రీరా-నమః-ప్ర-స. అని ప్రదక్షిణము లాచరింపవలయు.

క. యజ్ఞోద్భవ యజ్ఞేశ్వర! । యజ్ఞపతీ యజ్ఞరూప యజ్ఞకృదవనా
ప్రాజ్ఞనుతదేవ హరి నా।యజ్ఞానమువాప నీకునర్పింతునతుల్.106

వ. శ్రీరా-నమః-మం-స.అని మంత్రపుష్పంబునొసంగవలయు

క. విశ్వుఁడ విశ్వేశ్వరుఁడా । విశ్వోద్భవ! విశ్వజనక! విశ్వజనీనా!
శాశ్వత!నతులిడుదునునీ! కైశ్వర్యంబొసఁగిప్రోవుమయ్యముకుందా

వ. శ్రీరా-నమః-న-స. అని నమస్కారంబొసంగవలయు. 109

ఆ. వె. మంత్రహీనమనెడి మంత్రంబుచేఁ బురు। షోత్తముని క్షమింప బత్తి వేఁడి । ప్రతిదినంబునందు స్వాహాంతనామమం । త్రములఁ దిలలు వేల్చఁదగును భూప. 110

గీ. సర్వకామ్యార్థఫలసిద్ధి సంభవింప। నేతితోఁ బురుషోత్తమప్రీతి కొఱకు। ఖండదీపంబు నానెలఁ గడవఱకును। స్థాపనము సేయఁగాఁ దగు శ్రద్ధ వెలయ. 111

వ. పిదప "యస్యస్మృత్యాచ" యనెడు మంత్రంబుచేఁ బురుషోత్తముని నమస్కరించి యూనమగునది సంపూర్ణంబుగావించి సుఖంబు నందవలయు. 112

సీ. ధరణీశయిట్లు శ్రీపురుషోత్తముసరాఘు నభినవజలధరశ్యామవర్ణు, నరుదేరఁబురుషోత్తమాభిఖ్యమాసంబు పుడమిమానవుఁడుగాఁబుట్టి భక్తి । హరిసేవనాసక్తుఁడైన విప్రునిగురువును జేసికొనిప్రతిదినము నందుఁ । బూజించు నాతండు భూరిధనాఢ్యుఁడై సంతానవంతుఁడై సకలవిధను.

గీ॥ లైన యైహికసుఖములనంది, పిదప । సకలపాపంబులను భస్మసాత్కరించి । మఱల జన్మంబునందక మహితమైన । మోక్షసామ్రాజ్యమును జెందు భూపసింహ. 113

వ. అంతశ్రీనారాయణర్షి నారదునకుం జెప్పినట్లు శ్రీసూతుండు శౌనకాదులకిట్లనియె మునీంద్రులారా అట్లువిని దృఢధన్వుండు శ్రీ వాల్మీకితో నిట్లనియె. 114

గీ॥ మానినాయక పురుషోత్తమవ్రతనియ । మంబులను దెల్పుమీ విస్తరంబుగాను । ఏది భోక్తవ్య? మేది భుజియింపరాదు? । విడువ నగునెద్ది? యెయ్యది విడువరాదు ? 115

వ. అంత శ్రీనారాయణర్షి నారదునితో నిట్లనియె. నట్లా రాజేంద్రుండు భగవంతుండగు వాల్మీకిమహర్షింగనుంగొని లోకనిశ్శ్రేయసంబుగానడిగిన నాతనిని బహుమానించుచు మునీంద్రుండిట్లనియె.

— { వాల్మీకిమహర్షి దృఢధన్వునకుఁ బురుషోత్తమ వ్రతనియమంబులఁ దెల్పుట. } —

క. పురుషోత్తమమాసంబునఁ । బరికీర్తితమైన నియమపద్ధతులను నీ
కెఱిఁగించెదనిపుడుసవి।స్తరముగనృపవినుముభక్తితాత్పర్యమునన్

సీ. పురుషోత్తమంబున భుజియింపఁదగు హవిష్యాన్నంబు ప్రయతుఁడై
యనుదినంబు। సితసర్వశాలిధాన్యతతిగోధూమముల్ యవతిలముద్గ
ధాన్యవ్రజంబు । కంగు[1] కలాయ[2]కోత్కరము నీవారము కాల[3]శా
కం బార్ద్ర[4]కంబు దోస।మూల కందక హిల[5]మోచికా రంభలుసైం
ధవలవణ మాజ్యంబు దధియు

గీ. క్షీరములును నను ద్ధతసారకములు । చూతధాత్రీపనసలు హరీతకి[6]
యును।పిప్పలీజీరకంబులు విశ్వ[7]భేష । జంబు తింతిడి క్రముక మైక్షవ
గుడంబు. 118

వ. తైలంబుచేఁ బచింపనిపదార్థంబును హవిష్యంబుగా మును
లు వల్కుదురుహవిష్యభోజనము మానవుల కుపవాససమంబుగావున
నీపదార్థంబులు ఘృతపక్వంబులుసేసి పురుషోత్తమమాసంబునం
భుజింపవలయు మఱియు మాంసభోక్తలగు క్షత్రియశూద్రులీ వ్రతం
బాచరించినఁ బలలంబులును వర్జింపవలయు. 119

గీ. క్షౌద్ర[8]మఖిలామిషములు మాంసంబుబదరి । రాజమాషాదికంబును
రాజిక[9]యును । మఱియుఁదిలపుంజతైలంబుమాదకంబు । ద్విదళిపు
రుషోత్తమవ్రతివిడువవలయు. 120

ఆ.వె శల్యదూషితాన్నశబ్దదుష్టాన్నక్రి।యావిదూషితాన్న భావదూషి
తాన్నములు, పరాన్న మారగింపఁగరాదు । తొఱఁగవలయునితర
ద్రోహబుద్ధి. 121

క. వఱలకయుండినఁదీర్థ, మి।తర దేశమునసనుట పారదార్యము సురభూ
సుర వేదగోవ్రతి స్త్రీ । గురురాజమహాత్మనిందకూడదువ్రతికిన్. 122

సీ. పార్థివోత్తమవిన్ముప్రాణ్యంగచూర్ణముల్ ఫలములయందు జంబీర
ఫలము । ధాన్యంబుల।మసూర[10]ధాన్యంబుపర్యుషితాన్నంబుభూమి
జమైనయుప్పు । గోమహిష్యజలపయోమండకాదుల కన్న వేఱైన

---

1. కొఱ్ఱలు, 2. గుండ్రనిసెనగలు, 3. కటివేఁప, 4. అల్లము, 5. చిలుకసూర'
6. కరకకాయ, 7. సొంటి. 8. తేనె, 9. నల్లావాలు, 10. చిఱుసెనగలు.

దుగ్ధాదికంబు । బ్రాహ్మణక్రీతసర్వరసంబులును తామ్రపాత్రస్థమైన
గవ్యప్రతతియు

గీ. చర్మనిర్మితభస్త్రికాసంస్థజలము । తననిమిత్తంబుగావండికొనిన
యన్న । మామిషములనిబుధులుపల్కుచుందు। గానవ్రతశీలురీ
యవిమానవలయు. 123

గీ. బ్రహ్మచర్యంబు, పుడమిపైపవ్వళింత । నాలుగవజామువచ్చిన వేల
యందు। ఛదనసంచయమందుభోజనముసేఁత। తగునుపురుషోత్తమ
వ్రతతత్పరునకు. 124

మ. అలఘుశ్రీపురుషోత్తమవ్రతసపర్యానిష్ఠమర్త్యుల్ రజ
స్వలతో మ్లేచ్ఛులతో నిషాదపతితవ్రాత్యాళితోబ్రాహ్మణా
వలిశత్రు శ్రుతిబాహ్యమానవులతో భాషింపగారాదు వా
రలు వీక్షించిన యన్నముంగుడువగారాదయ్య!భూవల్లభా. 125

గీ. సూతకాన్నంబుఁ గాకులచేతఁదాఁకఁ । బడినయన్నము నిరుమారు
లుడికినట్టి। యన్నమునుపరిదగ్ధాన్నమారగింపఁ। జనదు పురుషోత్త
మాఖ్యమాసంబునందు. 126

గీ. ముస్తలు పలాండులశునముల్ పుట్టగొడుగు। మూలకము[1] నాలికం[2]
బును మునగకూర । వ్రతులయినయట్టివారు సర్వవ్రతముల। నెల్లది
నముల నివి భుజియింపరాదు. 127

వ. మఱియువిష్ణుప్రీతికొఱకుఁ బురుషోత్తమమాసంబున స్వశ
క్తికొలంది కృచ్ఛ్రాదికంబును జేయవలయు, కూశ్మాండంబును, బృహతి
యు(వాఁకుడు) తరుణియు (సురగ) మూలకంబును, శ్రీఫలంబును,
కళింగఫలంబును (కొడిసె) ధాత్రీఫలంబును, నారికేళంబును, అలా
బువును, పటోలంబును, బదరీఫలంబును, చర్మవృంతంబును (వంగ)
అజికంబును (తీఁగ)వల్లీశాకంబును (పుల్లబచ్చలి)జలజంబును(తామర)
వీనిని క్రమంబుగఁ బ్రతిపదాదులయందుఁ బురుషోత్తమవ్రతి వర్జింప
వలయు, అట్లే ధాత్రీఫలంబును రవివాసరంబున సర్వదాగృహస్థుండు
భుజింపఁజనదు. 128

---

1. ముల్లంగి, 2. ఉల్లికాఁడ.

క. పురుషోత్తమతుష్టికి నెవి। పరివర్జితములగు; వాని భార్గవ! వసుధా
మరునకు నొసంగి యటుపై। మఱియల్ భుజియింపఁదగుఁ జుమా
సతతంబున్. 129

గీ. మఱియు నీలీలఁ గార్తిక మాఖమాస। ములనుసైతము నియమ
ముల్ సలుపవలయు। నియమములు లేక యుండిన నృపతిసింహ!
వ్రతి తదీయఫలంబును బడయలేఁడు. 130

గీ. శక్తిగల్గినచో నుపోషణము సేత। యొనరుచుట యుత్తమము
పురుషోత్తమంబు;। అట్లు కాదే నయాచితమైన దుగ్ధ। పానమైనను
ఘృతపానమైనఁ జెల్లు. 131

క. ఫలములు మొదలగునవి తిన। వలయున్ వ్రతి; శక్తి కొలఁది; వ్రత
భంగంబున్। గొలుపనివిధమున సేయున్। వలయు విమర్శించి
చక్కఁ బ్రాజ్ఞజనంబుల్. 132

వ। పుణ్యదివసంబునఁ బ్రాతఃకాలంబున లేచి పౌర్వాహ్ణిక
క్రియలను గావించి భక్తిచే శ్రీకృష్ణుని హృదయంబున స్మరించుచు
నియమంబు గ్రహింపవలయు, ఉపవాసంబునకుగాని నక్తంబున నేక
భుక్తంబునకుగాని యేదేని యొక్కనిశ్చయంబుగావించికొని యీ
వ్రతంబాచరింపవలయు. 133

క. శ్రీమద్భాగవతంబును। శ్రీమత్పురుషోత్తమమునఁ జెవులారంగా
నేమానవుండువినునో। యామానవుపుణ్యమెన్న నజునకుఁదరమే?

క. తులసీదళలక్షను ని। స్తులశాలగ్రామపూజ శుద్ధ హృదయులై
సలిపిన నిమ్మాసంబునఁ।బొలుపారు ననంతపుణ్యము నృపవరేణ్యా

ఉ. తీవ్రతరాఘపాశములఁ ద్రెంపఁగఁ జాలినయీనెలన్ యథో
క్తవ్రతులైన మానవులఁగాంచి కృతాంతుని దూత లమ్మృగేం
ద్రవ్రజముం గనుంగొనిన దంతిసమూహములట్లు భీతులై
సువ్రత! పారుచుందురు త్రిశుద్ధిగ నమ్మము తన్మహత్వమున్.136

సీ. ఈమాసపున్ వ్రతమెంతయు।శ్రేష్ఠంబు।క్రతుశతంబునకంటెఁగాశ్యపీన్ద్రి
క్రతువులచేతస్వర్గము పురుషోత్తమంబుననుగోలోకంబుపొందఁగలరు

ధరగల సర్వతీర్థంబులు క్షేత్రముల్ సర్వదేవతలును సంతతంబు
పురుషోత్తమవ్రతంబును సేయువారలదేహంబునందువర్తించుచుండ్రు
గీ. త్రివిధపాపసమూహదారిద్ర్యములును। సకలదుస్స్వప్నదోషముల్,
సకలరోగ। తతులు మానసపీడలు, తద్వ్రతంబు । సలుపువారికి
తప్పక విలయమందు. 137

క. పురుషోత్తమ సంసేవా। నిరతుండగు విష్ణుభక్తుని౯ విఘ్నంబుల్
బొరయనిగతి రక్షింతురు। పురుషోత్తమతుష్టికొఱకుఁబురుహూ
తాదుల్. 138

క. ఏతల నీపురుషోత్తమ। పూతవ్రతి యుండు, నచట భూతప్రేత
వ్రాతంబులును పిశాచ। వ్రాతాదులు బెదరి సత్వరంబుగఁబఱచు౯

క. శ్రీపురుషోత్తమసువ్రత। మీపగిది విధిప్రకార మెవఁడుసలుపు, భూ
పా! పలుకశక్యమాత। ద్వ్యాప్తఫలము౯ సహస్రవదనున కేని౯

క. పురుషోత్తముఁడెవ్వండీ। పురుషోత్తమవ్రతముబ్రీతిబూను, నతండా
పురుషోత్తమప్రియతముఁడై। పురుషోత్తముఁగూడినిరతముం గ్రీడించు౯

క. గణనాతీతగుణా! పణి। ఫణమణిచరణా! సమస్తభక్తేప్సిత పూ
రణ! రణదురుభూషణ! మా। ర్గణగణసంధానదుష్టఖండననిపుణా!

మాలిని. వమనగిళనకార్యావర్తితైరత్ప్రపంచా
విమల! సకలదా! సర్వేంద్రియాతీతరూపా!
సమధికవృతమాయాచాతురీకాతరాస్మ
ద్భ్రమహరణపటిష్ఠా! పావనాత్మప్రతిష్ఠా. 143

గద్య.

ఇది. శ్రీమద్విబుధవిధేయ వేంకటాచలశాస్త్రి నామధేయ
ప్రణీతంబైన బృహన్నారదీయ పురాణాంతర్గత
పురుషోత్తమ మాహాత్మ్యంబునఁ
జతుర్థాశ్వాసము
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు

శ్రీపురుషోత్తమాయపరబ్రహ్మణేనమః

పురుషోత్తమ మాహాత్మ్యము.

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీధర! మహితశ్రుతి వి
ద్యాధర! విద్యాధరస్తుతాంచితచరితా!
సాధుజనవంద్య! తోషిత
రాధా! పురుషోత్తమా! కరస్థితకామా! 1

వ. దేవా! సూతుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియెననంతరంబు శ్రీనారాయణమానీంద్రుండు నారదునకిట్లనియె. మునీంద్రా! మఱియు దృఢధన్వుండు వాల్మీకింగని పల్కె నది యెట్లనిన 2

క. ఈపురుషోత్తము నెలలో। దీపపుదానమున నరుగుదెంచుఫలంబుల్
నాపైనిం దయతోడంగ్రృ। పాపారీణా! మునీంద్ర పలుకంగదవే. 3

గీ. ఈకరణి విన్నవింప వాల్మీకిమౌని। శ్రోతుకాము వినీతు విశుద్ధ
చరితు। ధారుణీశునిగని ప్రమోదమునఁబల్కె। నెలనగవు వదన
మందునఁ దొలకరింప. 4

-(దృఢధన్వునకు వాల్మీకి చిత్రబాహుచరిత్రంబు సెప్పుట!)-

క. వినురాజర్షభ! పాప। ప్రణాశినిగఁదనరు కథను బలికెదదానిన్
వినినంబంచేంద్రియసం। జనితములగునఘము లెల్లసమసిచనుదృటిన్

క. సౌభాగ్యాఖ్యందాల్చిన। బాభాసితపురిని చిత్రబాహుండనఁగా
భూభర్తగలఁడు సుయశ। శ్శోభితదిగ్వలయుఁడధికశూరుండధిపా

ఉ. ఆతఁడు సత్యసంధుఁడు దయాకరుఁ డంచితవేదశాస్త్ర వి
ఖ్యాతసమస్తధర్మవిషయజ్ఞుఁడు విజ్ఞుఁడు రాజనీతిని

స్నాతుఁడు భవ్యరూపుఁడు ప్రశాంతుఁడు విష్ణుపదాబ్జ సంచర
చ్చేతనుఁడున్ ద్విజప్రియుఁడు శీలుఁడు పుణ్యకథానురక్తుఁడున్.7

క. మఱియున్ స్వదారనిరతుం। డురుపశుధనధాన్యపుత్రయుక్తుండురథ
ద్విరదతురంగమపత్తి । స్ఫురణుండై వెల్గునపరపురుహూతుఁడనన్

ఉ. శిష్టజనప్రకీర్తితయు శ్రీహరిభక్తిసమేతయుం జతు
ష్షష్టికలాసమన్వితయు సాధ్వియుఁ జంద్రకలాఖ్యయా స్వకీ
యేష్టకుటుంబినింగలిసి యేత్తెఱ రాజ్యసుఖంబుఁగాంచె సం
తుష్టిగ రాజవర్చసముతో సుతులుం దన కింపునింపఁగన్ 9

గీ. ఆనృపతిశేఖరుఁడు తన మానసమున । శ్రీకరుని గృష్ణదేవు వినా
కరించి । యితరదైవంబు మఱియొకఁ డెసఁగెననుచు । ధరణి
నాయక! యెఱుఁగనే యెఱుఁగఁడయ్య! 10

ఉ. ఒక్కదినంబునందు మహిమోన్నతుఁడైన యగస్త్యమౌని నల్
దిక్కులబ్రహ్మవర్చసము ద్రెక్కొన నింటికి నేగుదెంచినన్
మ్రొక్కి పదద్వయంబు విధిపూర్వముగా నలచిత్రబాహుకుం
డక్కఱఁబూజసేసి ముని కాసనమున్ ఘటియించి తద్దయున్.

క. వినయావనతుండైయ। మ్మునిమ్రోలవసించి కేలుమొగిచిప్రమోదం
బెనయఁగఁజిత్తంబందున। మునితోనిట్లనుచుఁబలికెభూపలలామా.

ఉ. నేఁడు మదీయజన్మమును నేఁడు మదీయగృహంబు విత్తమున్
నేఁడు మదీయరాజ్యమును నేఁడు మదీయసమస్తసంపదల్
పోఁడిమిమీఱఁగా సఫలముల్; హరిపాదసరోజభక్తితోఁ
గూడిన యట్టి మీరలిటకుంజను దేరుట; మౌనిసత్తమా, 13

ఉ. మాపులఁదావకీనములఁ జొప్పరుపన్ దయతోడ నాపయిన్
రూపఱెఁ బాపజాలము; నిరూఢరథద్విరదాశ్వపత్తిసం
దీపితమైనరాజ్యమునిదే భవదర్పితమున్ బొనర్చితిన్
శ్రీపతిపాదసేవనము చేసెడివారి కదేయమిండునే? 14

వ॥ మహానుభావా భవాదృశులగు విష్ణుభక్తుల కల్పంబిడి
నను నయ్యది మేరు కల్పంబు, మఱియు 15

ఉ॥ శ్రోత్రియవిష్ణుభక్తులకు శుద్ధచరిత్రులకుం గపర్దికా
మాత్రమువ్యంజనంబయిన మంజులదీదివియైన సుంతయుక్
బాత్రులటంచు నేదినము భక్తినిబెట్టరో యాదినంబ యీ
ధాత్రిజనాళికిక్ విఫలతాఘుటకంబనుచుంద్రు వైదికుల్.

గీ॥ విష్ణుభక్తిసమేతులౌ విప్రులెల్ల। పూజనీయులు గావున భూరిభక్తి
వాఙ్మనఃకాయజములగు వ్యాపృతులను। వారి, సంభావితులఁ
జేయ వలయునెపుడు. 17

వ మఱియు గర్గుండును గౌతముండును సుమంతుండును
నాకిట్లువచించిరి.

గీ. ఎంతదనుకను రవి యుదయింపకుండు। నంతదనుకనె రిక్కలు
కాంతిఁబొరయు;। ఎంతదనుకను హరిభక్తుఁడేగుదేరఁ। డంతదను
కనె యితరబ్రాహ్మణుల ఘనత 19

వ. అంతనగస్త్యమహర్షి యిట్లనియె. 20

చ. స్థిరపయిఁ జిత్రబాహునృపతీ కడుధన్యుఁడవీవు, నీప్రజల్
కరమును ధన్యులౌహరి నఖండితభక్తిని గొల్చునట్టి నీ
వఱిగొఱలేక యేలుట; నయంబున నేపరిపాలకుండు శ్రీ
హరిపదభక్తుఁడై నెగడఁ దచ్చటనుండఁగరాదు భూవరా! 21

క. అనఘా! శూన్యంబగునే! వనమధ్యమునందునైన వసియింపఁదగుక్
ఘనులగు హరిపదభక్తులుఁ। దనరని రాష్ట్రమున నుండఁదగదొక
క్షణముక్. 22

సీ. కనులులేకుండిన కాయంబుకైవడి పతిహీనయైనట్టి సతితెఱఁగున
విద్యలేకుండిన విప్రునివడుపున దర్భలేనట్టి సంధ్యావిధమున
స్నాన వివర్జితంబైన వ్రతమురీతి సత్యంబులేని వచస్సుపగిది
త్యాగ విహీనమౌ ద్రవిణంబుపోలిక చంద్రుఁడులేనట్టిక్షణదభాతి

గీ. తిలవిహీనంపు తర్పణంబులవిధమున। నీరములులేకయున్న కాసా
రమట్లు। జవనమైయుండనట్టి యశ్వంబుగతిని। రాష్ట్రమొప్పదు
వైష్ణవరహితమైన. 23

వ. మఱియు వృత్త్యర్థంబగు దేవసేవ చందంబునను; సకేశ యగు గతభర్తృకమాడ్కిని, బ్రాహ్మణీగామియగు శూద్రునిమాదిరి గను, నవైష్ణవంబగు రాష్ట్రంబుండదు. 24

గీ. ఎతఁడు శ్రీకృష్ణపదములఁ నేభజించు।నతనిని వచించు రాజని యార్య గణము । అతనిరాజ్యంబు వర్థిల్లు ననుదినంబు । నతనిప్రజలెల్ల సుఖములననుభవింత్రు. 25

మ. నిను వీక్షించుటచేత నా నయనముల్ నీతోడ భాషించుటన్ జననాథాగ్రణి! నాదు వాణియును ధన్యంబుల్ మదీయాజ్ఞ గై కొని యీరాజ్యము నీవయేలఁదగు నీకున్ బట్టమున్ గట్టితిన్ జనుదున్ నేనిఁక నీ కనంతసుఖముల్ సంప్రాప్తమౌఁగావుతన్.

వ. అంత శ్రీనారాయణర్షి నారదునకిట్లనియె. 27

గీ. అని యిటులఁబల్కి గంతుకామునకు నయ్య । గస్త్యమునిపుంగ వునకు నఖండభక్తి । వఱల చంద్రకళాభిఖ్య పరమసాధ్వి । మహి షియొనరించె నపుడు నమస్కృతులను. 28

వ. నమస్కరించిన రాజపత్నిని యవైధవ్యంబు నీకెప్పుడున య్యెడు భక్తిచేఁ బతినిసేవింపుము గోపీజనవల్లభుండగు శ్రీకృష్ణునియం దు నిరంతరంబు దృఢభక్తురాలవుగమ్మని యాశీర్వదించిన; నయ్యాగ స్త్యమునిని బద్ధాంజలిపుటుండును వినయానతకంధరుండునై చిత్రబా హుండు మఱల నిట్లు ప్రశ్నించె. 29

చ, పొరిపొరి నాకుసంపదలు పొంపిరివోవఁగ నేల? రాజ్య మి త్తెఱఁగున నిస్సపత్నముగఁ దేజరిలం గతమేమి? భార్యయుం బరమపతివ్రతామణి కుమారకులుం గుణశాలు లెందునుం గొఱఁతవసింప దిట్లు సమకూరుట కేసుకృతంబుఁజేసితిన్? 30

గీ. నీదు శరణంబుఁజొచ్చితి నాదరించి । కరతలామలకంబుగాఁగాంచి దీనిఁ । దెలుపవేఁడెదనో మునితిలకయిపుడు । పలుకరానిదిగలదె? భవాదృశులకు. 31

వ. అట్లా రాజేంద్రుం డడిగిన నగస్త్యమునీంద్రుండు సమాహి తమనస్కుండై నృపసత్తమునితో నిట్లనియె. 32

క. ఏదర్శించితి సర్వము । నీదగు ప్రాక్తనచరిత్ర నీకువచింతున్
బ్రోది,నితిహాసయుతముగ। నాదరమునవినుముదానినంతయున్నృపతీ.

— { అగస్త్యుండు చిత్రబాహున కాతని
పూర్వజన్మవృత్తాంతంబు దెలుపుట. } —

సీ. కడురమ్యమగు చమత్కారపట్టణమునందున మణిగ్రీవాఖ్యతోడ
మున్ను । శూద్రుండవైనీవు శుభలక్షణములేక పరదారపరుఁడవు
నిరతజీవ । హింసాపరుండవు హేయచరిత్రుండవును దుర్వ్యసనితుండ
వును కృతఘ్నుఁ । డవు నాస్తికుండవు ప్రవిమలశిష్టజనాచార
రహితుఁడవైతి, వీమె.

గీ. నీతలోదరిపూర్వజనిన్ సుసాధ్వి । వాఙ్మనసములఁ కర్మసంవర్గము
లను । భర్తృసేవాపరాయణ పరమధర్మ । నిష్ఠ నీపయి దుర్మతి
నెఱపదెపుడు. 34

ఉ. జ్ఞాతులు సర్వబాధవులు సైఁపఁగఁజాలక నీదు చర్యలన్
ఘాతకియంచు వీడ్కొనిరి పార్థివుఁడుంగడు కృద్ధచిత్తుఁడై
ఖ్యాతిగనున్న నీధనముఁ బైకొనిగైకొనియెన్ విశిష్టమున్
జ్ఞాతులు సంగ్రహించిరి నిశాంతము బాపి రశాంతచిత్తులై.

చ. ధనమిటులంతయుఁ జనినఁ దద్దయునీకు ధనాశవుట్టె ని
ర్ధనుఁడవటంచు నీదు వనితామణి సుందరి పేర్మిఁబాయకుం
డెను గడుసాధ్వియౌటను; కడింది తిరస్కృతి నిట్లు లందఱుం
బొనరుప నిర్జనాటవికిఁ బోయితి వత్తఱి జీవనార్థివై. 36

ఉ. సంభృతచాపబాణుఁడ వసాధుచరిత్రుఁడ వుగ్రదుష్క్రియా
రంభుఁడవై యరణ్యమృగరాజి వధించి నిరంతరంబు కు
క్షింభరివై చరించుచు నిషిద్ధవిధంబున; భార్యతోడను
జ్జృంభిత ఘోరపాతకముఁ జేయుచు కాలముఁ బుచ్చుచుండఁగన్.

మ ఖగముల్ సర్పము లన్యవన్యమృగముల్ గారించును గ్రాటవిన్
మృగమాంసార్థిత నొక్కనాఁ డలమణిగ్రీవుండు కాండంబులన్
నెగడం జేసి శరాసనాంతరమునన్, నిర్మానుషారణ్య మ
ధ్యగుఁడై క్రూరతజంతుసంతతుల నత్యంతంబుఁ దూఁటాడుచున్.

వ॥ తన ప్రాక్తన పుణ్యవిశేషంబున నొక్క సద్బుద్ధిపుట్టె నది యెద్దియనిన. 39

ఉ. అందొక యుగ్రదేవుఁడనునట్టి మునీంద్రుఁడు దారిదప్పి మ
ధ్యందిన భాస్కరప్రభలు దార్కొనఁ బెల్లుచరించి నీరు వ
ట్టొందివిమూర్ఛితుండగుచునుర్వరపైఁబడియుండ; శూద్రుఁ డా
చందమెఱింగి జాలిపడి సత్వరమేగి తదగ్రసీమకున్ 40

చ. గుటగుట గొంతులో నుసురు కొండొకకొట్టుకయాడు బాడబుం
దటుకున లేవదీసి తన తావునకుం గొనిపోయి దంపతుల్
పటుతరసేవలన్ సలుప బ్రాహ్మణుఁడొక్క ముహూర్తమేగు పి
మ్మటను సచేతనుండయి సుమాళము విస్మయమాత్మ దోఁపఁగన్.

క. అచ్చటనుండిన నేనెటు।వచ్చితినిట కిద్ది యన్యవనముగనుండెన్
మెచ్చుగనను సేవించెడి।యిచ్చ పలాక్షియునునీతఁడెవ్వారలొకో

వ. శ్రీ నారాయణుండిట్లనియె. నట్లా బ్రాహ్మణుండు తన మనంబున వితర్కించుచున్నంత మణిగ్రీవుండతనితో నిట్లనియె. 43

చ. మునివర యీసమీపమున ఫుల్లసరోజసువాసితంబు ని
స్స్వనదళిహంస శోభితము స్వాదుసుశీతలవారిసంయుతం
బనుపమమౌ సరస్సుగల దందునఁ గ్రుంకులువెట్టి పూర్వపున్
దినవిధిదీర్చి పండ్లుదిని నీరముఁగ్రోలి వసింపుమూఱటన్. 44

వ॥ అని మఱియు మణిగ్రీవుండు. 45

ఉ. కాననహింస్రజంతుముఖగహ్వరగామివి గాకయుండగా
నేనల కానననుండి నిను నిచ్చటకున్ గొనివచ్చితిన్ మహా
మౌనివరేణ్య! లెమ్మికఁ బ్రమాదములేదన నుగ్రదేవుఁడ
వ్వానివచస్సులన్ విని పిపాసనుదెల్పుచు లేచి యంతటన్ 46

ఉ. చేవయొకించుకంతయు వసింపమి దేహమునందు నమ్మణి
గ్రీవుభుజంబు నూతఁగొని గెంటుచునేగి సరస్తటంబునన్
శ్రీవిలసద్వట ద్రుమమునీడ నొకించుకవిశ్రమించి యా
పై విధులెల్లఁ దీర్చుటకుఁ బాఱుఁడుస్నానమొనర్చె నయ్యెడన్.

సీ. ప్రథితంబుగానిత్య విధియంతయుందీర్చి వాసుదేవునిపూజనఱలసల్పి
దేవతలను బితృదేవతలనుతర్పి తులఁజేసి శీతలజలముఁగ్రోలి
తటవటవిటపిచెంగట నటమటవాయఁ జేరి తచ్ఛాయనాసీనుఁడైన,
ప్రియురాలితోమణిగ్రీవుండుతత్పదమ్ములకునమస్కారమునురచించి

గీ. మమ్ముఁదరియింపఁజేసెడి మానసమున। నరుగుదెంచితి విపుడు నా
యాశ్రమమున । కరిగె నీదర్శనమున నాకరితమెల్ల, యనఘ
కొనుము మదాతిథ్యమును మునీంద్ర! 48

వ. అనియంతనికింబల్కి మణిగ్రీవుండు ప్రియురాలింగనుంగొని

ఉ. పమ్మిన ప్రీతి స్వాదుపరిపక్వ రసాలఫలమ్ము లిద్ధమూ
లమ్ములు మానికోసము విళంబనమించుకయున్ రచింపకే
తెమ్మని భార్యకాజ్ఞయిడఁ జెప్పున నాయమ యేగివానినిన్
సమ్ముద మొప్పఁదెచ్చి యిడె సంయమినాయకు ముందటన్ దగన్

వ. అంత మణిగ్రీవుండు మఱల మునిసత్తమునకిట్లనియె. 51

క. ఫలములు మూలంబులు న।గ్గలముగ దేఁబడియెమానిగణసంస్తుత నీ
వలసినయవి గైకొనిమ।మ్ములనుగృతార్థులను జేయుముమునివరేణ్య

వ. అనిన నుగ్రదేవుండిట్లనియె. 53

ఉ. ఎవ్వఁడవీవు? నీదయినవృత్తమదెద్ది? యరణ్యసీమలో
నివ్వనితాసహాయముగ నీగతినుండఁగ నేమిహేతువో?
నెవ్వడిఁదెల్పఁగావలయు నిక్కమెఱుంగక బ్రాహ్మణోత్తముం
డెవ్వనివద్ద నెద్దిభుజియింపఁగరాదని యండ్రుకోవిదుల్. 54

—(మణిగ్రీవుం డుగ్రదేవునకు నిజవృత్తాంతము సెప్పుట)—

ఉ. ఓవిబుధాగ్రగణ్య వినుమొయ్యన, నేనొకశూద్రుఁడన్ మణి
గ్రీవ సమాఖ్యుఁడన్ ననునకించను జేసిరి యెల్లబాంధవుల్
భూవిభుఁడున్ సమస్తధనముంగొనెఁగ్రూరత నక్కటంబునన్
దావమునందునిట్లు నిజదారసహాయుఁడనై చరించెదన్. 55

గీ. పాదసంభవుఁడీరీతిఁ బలుకదెలిసి । యమ్మునీంద్రుండుకడుఁ బ్రసన్నా
త్మకుఁడయి । ఫలములును మూలములు మెక్కి-జలముఁ గ్రోలి।తరుల
నీడను చిఱుత తెమ్మెరలువోలయు. 56

శా. ఆసీనుండయినన్ సతీసహితుఁడై యంఘ్రిప్రజాతుండు ప్రో
ల్లాసంబొప్పఁ దదంఘ్రు లంకగతము ల్గావించి పెన్బత్తి నెం
తే సంవాహనమాచరించుచును; మీ రెందుండి యొందేగుచుం
ద్రాసావాసము నియ్యరణ్యము మునీంద్రా! సేరినారోయనన్.57

వ. అనిన నుగ్రదేవుండిట్లనియె. 58

ఉ. ఆగమపారగుండనగునట్టిఁడ నేనొకపాఱుఁడన్ మహా
భాగ! ప్రయాగమున్ జనెడుభావమునన్ బయనించితిన్ దిశా
భాగముదప్పి యియ్యడవిపాలయి దూపిలి ప్రాణములొపరి
త్యాగముసేయనుండ నిటదానముసేసితి వీవుప్రాణముల్ 59

ఉ. కావున నేనునీకు నొసఁగందగనట్టిది యుండునే? మణీ
గ్రీవసమాఖ్య! యీయడవికిన్ భవదీయసతీయుతంబుగా
సేవగ నీవువచ్చితివొ యింతయు దాఁపక నాకుఁదెల్పుమీ
తావకదుఃఖమంతయును దప్పక తీరిచిపుత్తు వేఁల్మిడిన్. 60

వ. అంత నగస్త్య మహర్షి యిట్లనియె. 61

మ. లలితాలాపము లిట్టు లాద్విజుఁడు వల్కన్ శూద్రుఁడాలించి యి
మ్ముల సమ్మానికి నూరటంగొలిపి యాపూఁబోఁడితోడన్, నిజా
విలదార్గత్యసముద్రముం గడువఁగాఁ బెట్టన్ స్వపాపక్రియా
ఫలవృత్తాంతము పూసగ్రుచ్చినగతిన్ బల్కాడెనమ్మానితోన్.62

వ. మణిగ్రీవుండిట్లనియె. 63

ఉ. ధీరులు శూరులుం గలిగి దృక్కులకున్ రమణీయమౌ చమ
త్కారపురంబునందు నిజదారసమేతుఁడనై వసించెదన్
భూరిధనాఢ్యుఁడన్ సుజనపూజకుఁడన్ బ్రపవిత్రుఁడన్ మహో
దారుఁడ, దైవయోగమునఁ దద్దయు దుర్మతి నాకుఁ బుట్టినన్.

ఉ. డబ్బధికంబుగా బలియుటం ధనగర్వముపుట్టి బిట్టుగం
గొబ్బరికాయకున్ వలెనె కొండొక కన్నులు నెత్తికెక్కి త

బ్బిబ్బులు మాటలాడితి బిభీషకలన్ వెలయించితిఁ సదా
లిబ్బియె శాశ్వతంబని మలీమసవృత్తి కుపక్రమించితిన్. 65

మ. నిజధర్మంబుల నుజ్జగించితి మహానీచుండనై యన్యవా
రిజనేత్రాభిరతిన్ వసించితిని మైరేయాసులన్ ద్రావితిన్
బ్రజలెల్లన్ బరిభీతులై వడఁకఁ జౌర్యద్యూత హింసాదులన్
విజయిత్వంబును గంటి నిట్లధికపాపిష్ఠుండనై యుండగన్ 66

ఉ. బాలిశుఁ డుగ్రపాపుఁడు కృపారహితుండని నన్ను నెల్లచు
ట్టాలు పరిత్యజించిరి తుటారములాడి బృహద్బలాఖ్య భూ
పాలుఁడు నా ధనంబుగొనె బంధుగులొందిరి శిష్టవిత్త మీ
లీలఁ దిరస్కృతుండనయి లేమిడిచేత వనంబు జేరితిన్. 67

ఉ. ఈవనమందు జంతువుల హింసయొనర్చుచు భార్యతోఁ సుతన్
జీవిక నిర్వహించుచు వసించుచునుంటి వినింద్యవృత్తితో
వావిరి పూర్వపుణ్యమున వచ్చితి నీవు మునీంద్రసత్తమా
తావకసత్కృపం గొలిపి తద్దయునున్ము ననుగ్రహింపవే 68

శా. ధీరాగ్రేసర మానిసత్తమ భవద్దివ్యాంఘ్రియుగ్మంబు నే
దారోపేతుఁడనై హృదంతరమునన్ దధ్యంబుగా నమ్మితిన్
దారిద్ర్యమ్ము హరించి సంపదల నత్యంతంబుఁ జేకూర్ప నీ
కారుణ్యంబున నెద్దియైన నొకమార్గంబున్ గటాక్షింపవే 69

వ. అనిన నుగ్రదేవుండిట్లనియె 70

క. నీవు కృతార్థుఁడవు మణి। గ్రీవాయాతిథ్యమిపుడు ప్రీతిని నాకున్
గావించితివా హేతువు। చేవడిఁగల్యాణమీవు సెంచెదుసతితోన్.

మాలిని. వలవదు వ్రతచర్యల్ వల్వ దాతీర్థయాత్రల్
వలదు ధనపుటీగుల్ వల్వ దాభీలరీతుల్
తొలఁగిచనఁగ నీకీదుష్టదారిద్ర్య బాధల్
సులువయినవిధంబున్ శూద్రవర్యా వచింతున్ 72

సీ. ఇటు వైధృతీయమై యేతెంచుమాసంబు పురుషోత్తమాఖ్యమై పొల్చు,
దీపదానంబు సేయుఁడీ దంపతుల్ మీరలు పురుషోత్తమప్రీతికొరకు
నందుఁ। దత్కారణమున నీదారిద్ర్యభారమ్ము లయమునందును

సమూలంబుగాను । తిలతైలమున సేయవలయును వైభవంబలరిన
ఘృతముతో సలుపవలయు

గీ. అడవినడుమను వసియించునట్టి నీకు । రెండునయ్యావిలభియింప
కుండెనేని । గారకాయలనూనియ చేరచింప । నగును తన్మాస
మంతయు నరుగుదనుక 73

ఉ. ఆనెల నీసరోవరమునందున నిత్యము భార్యతోడుతన్
స్నానమొనర్చుచున్ నియతి సల్పుము నీవిట్లు;లాతిధేయముల్
మానుగనాకొనర్చుటను మంచిమనస్సును దాల్చి తెల్పితిన్
దీనినె నీకుఁ బెద్దయుపదేశముగా నిగమార్థసారముల్ 74

క. అటుగాక దీపదానం । బెటుసేసిన సిరిఘటించు నెల్లజనులకున్
పటువిధినా నెలయుంమ.త్కటభక్తినిసలుపఁజెప్పగలమెసుకృతముల్

సీ। వేదోక్తకర్మముల్ వివిధదానంబులు సకలతీర్థంబులుశాస్త్రగణము
జ్ఞానంబు యోగంబు సాంఖ్యంబు తంత్రముల్ కృఛ్రచాంద్రా
యణాగ్రియవ్రతములు । వేదపాఠంబు మహోదయాదులు గయా
శ్రాద్ధంబు, లుపరాగశతశతంబు । గోమతీతటసేవ కురుముఖ
క్షేత్రముల్ దండకప్రముఖకాంతారములును

గీ. మఱియునున్ వ్యతీపాతముల్ హరిక్షిప్రీతి । యమర పురుషోత్త
మాఖ్యమాసమున నుంచు। దీపషోడశభాగంబు దాపునైనఁ। జేర
లేవని తెలియుమీ చిత్తమందు 76

చ. గొనకొని నీకుఁ దెల్పితిని గుహ్యతమంబిది యెట్టివారికిన్
బనుపడఁ జెప్పఁగూడనిది వత్స భవత్కృతమైనసేవచే
దనిసి యిటుల్ వచించితిని దద్దయు నీక్రియనాచరింపుమీ
ధనమును ధాన్యమున్ బహువితానము పుత్రులు కీర్తిగల్గెడిన్

సీ. వంధ్యాత్వమును మాను వంధ్యాసమూహంబు వైధవ్యమును
బాయు వారిజాక్షి । రాజ్యవిభ్రష్టుండు రాజ్యంబునొందును చింతి
తార్థంబును నొందునరుఁడు।చిరజీవిగుణశేవిభుఁ డేకొనుకన్యకవిద్యార్థి
పొందు సద్విద్యలెల్ల । కాంతార్థిగాంచును కాంత ఘనశీలనుసిద్ధి
కాముండు సుసిద్ధినందు.

గీ॥ కోశకాముకుఁడగు వాఁడుకోశమొందు। మోక్ష మర్థించు మర్త్యుండు మోక్షముఁగను। నుడిగి విధిశాస్త్రములు పురుషోత్తమ మున। దీపమిడుమాత్ర నఖిలసిద్ధియుఘటించు 78

వ॥ వత్సా విధివంతంబుగ బ్రయత్నంబుతో దీపంబు నీపురుషోత్తమమాసంబుననుంచినవారి ఫలంబింక నేమని వర్ణింపగల్గుదు; కావున నమ్మాసంబున పురుషోత్తమ ప్రీతిగా దీపంబుబెట్టవలయు తావకంబగు తీవ్రదారిద్ర్యనాశకంబుగ నిది నీకుపదేశించితి నీకుస్వస్తి యగుంగాక నీసేవచే మిక్కిలి సంతోషించితినని యుగ్రదేవుండు మణిగ్రీవునితోఁ జెప్పెనని మఱియు నగస్త్యుండారాజేంద్రునితో నిట్లనియె.

క. అనిపలికి యుగ్రదేవుఁడు। మునుకొని శ్రీహరినిద్విభుజుమురళీహస్తున్ ధనదాదివందితుని మన। మునధ్యానించుచు బ్రయాగమునకున్ జనియెన్ 80

గీ. తమతమనాశ్రమముననుండి తరలిద్విజుని। తోడ నాదంపతు లను గతులయి మాస। మాత్ర; మంతయు హర్షితమానసులయి మఱలివచ్చిరి తన్మాని కెరగిభక్తి 81

క. అరుదెంచితమతమింటికిఁ। బురుషోత్తమమాసముందుఁబూనినభక్తిన్ జరిపిరి మాసయుగముభూ। సురపాదనిలీనమానసులువారునృపా.

క. అరుగన్ మాసయుగముశ్రీ। పురుషోత్తమమేగుదేర ఫుల్లమనోవా రిరుహులయిదీపమునువారిరుపురుహరిహితముకొఱకునిడిరతిభక్తిన్

గీ. స్థిరములగు వైభవములు ప్రాప్తించుకొఱకు। నింగుదీతైలమును దెచ్చియిడిరి దీప। మిటుల నాజంపతులు రచియించుచుండ।మహితపురుషోత్త మాభిఖ్యమాసమరిగె. 84

గీ. ఉగ్రదేవమునీంద్రు ననుగ్రహమున। వాఙ్మనఃకాయ జనిత పాపంబులుడిగి। కాలవశమునుజెంది సంక్రందనీయ। పురవరంబున కేగిరయ్యిరువురధిప. 85

సీ. అచటదైభోగంబుల నన్నియునంది యీస్థిరపైనిభారతాజిరమునందు ఉగ్రదేవునిమహానుగ్రహంబునఁ జేసియుత్తమంబగుజన్మమెత్తివీర

బాహుపుత్రుఁడుచిత్రబాహువైపుట్టితివీవసుమ్మాఘోరజీవహింస
చేరలిచేసిన మణిగ్రీవుండ వీచంద్రకలనీదుసతి వాని కాంతయైన.
గీ. సుందరీనామ్ని;సాధ్వియైక్షుద్రుఁడైన। పతిని దైవంబుగా నెంచిపాయ
కుంట । నీకు నర్ధాంగియై యిప్డునిఖిలసుఖము । లనుభవించుచు
నున్నది మనుజనాథ. 86
క. పాతివ్రత్యపు ధర్మము । చేతను వసియించినం; గుశేశయనేత్రల్
చేతోనాధరచిత వి । ఖ్యాతసుకృతమందు నర్థమందుదురనఘా.87
క. పురుషోత్తమమాసంబున । స్థిరముగ దీపంబు నింగుదీతైలమునన్
విరచించినసుకృతంబున।బొలయంగలిగితివిరాజ్యము;నకంటకమున్
క. విలసిల్లఁగ ఘృతముననో । తిలతైలముననొ యఖండదీపంబిడ నీ
నెలయందున;దత్పుణ్యము ।పలుకంగలఁడేసహస్ర వదనుండైనన్
క. పురుషోత్తమదీపంబున ।వఱలినఫలమిద్ది నిక్కువము నీకు నృపా
పరమోపవాసముల నా । చరింపఁదత్ఫలమునింకశక్యమెపొగడన్
వ. అంత వాల్మీకిమహర్షి యిట్లనియె. 91
గీ. కలశజమునీంద్రుఁడిట్లు సాకల్యముగను । చిత్రబాహునిపూర్వచారి
త్రమపుడు । దెలిపియుడుగరలనుబొంది దీవనలిడి శౌరికీర్తించుచు
ను యదేచ్ఛముగఁజనియె. 92
వ. అనిచెప్పిన శ్రీవాల్మీకిమహర్షింజూచి దృఢధన్వుండిట్లనియె॥
క॥ పురుషోత్తమమాసమ్ము।ద్ధురవ్రతిజనంబునకుఁ బ్రతోషముగమునీ
శ్వరయుద్యాపనవిధిగురుకరుణామతినిపుడుదెల్పగదవెక్రిమముగన్
వ॥ అనిన వాల్మీకిమహర్షి యిట్లనియె॥ 95
—(వాల్మీకి దృఢధన్వునకు వ్రతోద్యాపనవిధిదెల్పుట)—
గీ॥ పూజ్యపురుషోత్తమవ్రతపూర్తికొరకు । తద్వ్రతోద్యాపనస్థవిధా
నమెల్ల । వివరణమొనర్తు రాజేంద్ర యవధరింపు । సమధికశ్రద్ధ
నారీతిసలుపఁజెల్లు॥ 96
వ॥ శ్రీపురుషోత్తమమాసంబునఁగృష్ణపక్షంబునజతుర్దశియం
దేని నవమియందేని యష్టమియందేని యథాలబ్ధోపహారంబుచే
నుదీరితక్రమంబున నుద్యాపనంబుసేయవలయు, అట్టిపుణ్యదినంబున

ప్రాతఃకాలంబున లేచి పౌర్వాహ్ణికక్రియలాచరించి స్వస్థచిత్తుండై సదాచారులును విష్ణుభక్తిపరాయణులును సపత్నీకులునగు ముప్పండ్రు బ్రాహ్మణులను నిమంత్రింపవలయు శక్తి చాలనివారు ఏడుగురనుగాని ఏగురనుగాని విత్తానుసారంబుగ నిమంత్రింపవలయు, పిదప మధ్యాహ్న సమయంబునఁ దూమెఁడేని తదర్ధంబేని తదర్ధంబేనియుఁ దమతమశక్త్యనుసారంబునఁ బంచధాన్యంబులనునిచి ఉత్తమంబగు సర్వతోభద్రంబు నాచరింపవలయు నమ్మండలంబునశుద్ధంబులును అవ్రణంబులునునగు నాలుగుకలశంబులు హైమంబులేని రాజతంబులేని తామ్రవికారంబులేని మృణ్మయంబులేని శ్రీఫలాన్వితంబులుగను సద్వస్త్రవేష్టితంబులుగను నాగవల్లీదళసంయుతంబులుగను సల్పి చతుర్వ్యూహప్రీతికై నల్దెసలస్థాపింపవలయు॥ 97

క॥ చెలువముగ వాసుదేవుని। హలధరుఁ బ్రద్యుమ్న దేవుననిరుద్ధునిద
త్కలశచతుష్టయమందున। నిలుపందగునయ్య! ధారణీపతితిలకా

గీ॥ ప్రకృత పురుషోత్తమవ్రతారంభమందు। రాధికాదేవదేవవిరాజి
తముగ। స్థాపితంబైన ఘనకలశంబు దెచ్చి। మండలంబందునటన
డుమ నిడవలయు. 99

వ॥ వేదవేదాంగపారగుండగు విష్ణుభక్తాగ్రేసరు నాచార్యుఁగాఁ జేసికొని జపార్థియై నలుగురవిప్రవరులను వరింపవలయు హస్తముద్రాదిసంయుతంబులైన రెండురెండు వస్త్రంబులు వారలకొసంగవలయు వస్త్రభూషణాదులచే నాచార్యులనలంకరించి పిమ్మట దేహశుధ్యర్థంబు ప్రాయశ్చిత్తంబాచరించికొనవలయు అటుపైఁ బూర్వంబునఁ జెప్పిన తెఱంగున సతీసహితుండై పూజగావింపవలయుఁ బిదప వరించిన నల్వురు బ్రాహ్మణులచేఁ జతుర్విధంబగు చతుర్వ్యూహజపంబుఁ జేయింపవలయు నల్దెసల నుద్ధృతంబులగు దీపంబులుంచవలయుఁ బిదప నారికేళాదులచే నర్ఘ్యదానంబు క్రమంబుగఁ జేయవలయు॥ 100

సీ॥ జానుద్వయమున సంసక్తభూతలుఁడయి యాత్మీయపాణిపుటాం
తరమునఁ। బంచరత్నంబుల నంచితంబుగఁ గూర్చి లభియించినట్టి

ఫలములతోడ । శ్రద్ధయు భక్తియు స్వాంతంబునందాల్చి నిజ
పత్నితోఁబ్రీతినివ్వటిల్ల । శ్రీహరిపై మదిచెదరకుండఁగనిల్పి దేవ
దేవా! వసుదేవతనయ!

గీ॥ ప్రాణికోట్యంతరస్థలోకైకనాథ। రాధికోపేతవరదపురాణపురుష
యజహరేంద్రాదివంద్య తుభ్యంనమోయ । టంచుఁ బురుషోత్త
మునకు నర్ఘ్యమిడవలయు॥ 101

క॥ మురళీధరునిన్ ద్విభుజుని పురుషోత్తము నూత్న వారిముక్తముఁబీతాం
బరధరు రాధాసహితున్ గరివరదునమస్కరింతుఁగలుషంబెడలన్

గీ॥ ఇత్తెఱంగున రాధతో బొత్తుసేయు హరికిమ్రొక్కలనిడి చతు
ర్థ్యంతములగు ॥ నామమంత్రంబులందిలహోమకృతిని । విధివిధా
నంబుగా నెరవేర్పవలయు॥ 103

వ॥ అంత దదంతంబునఁ దన్మంత్రంబులచే తర్పణమార్జ
నంబులాచరింపవలయు॥ 104

క॥ కందర్పకోటిసుందర । యిందీవరసదృశదేహ యిందునిభాస్యా
బృందారకార్చితపదయనిందితగుణయిడితికొనుమునీరాజనమున్.

వ॥ అని సరాధుండగు భగవంతునకు నీరాజనం బర్పింప
వలయు మఱియును॥ 106

సీ॥ రమణీయమణిరత్నరాజితసింహాసనాంతరాళంబునందలరువాని
మురళీనినాదసంమోహితవ్రజవధూబృందావనమునన ర్తించువాని
గణనీయకౌస్తుభమణిరుచిప్రద్యోతితోరస్థలంబుచే నొప్పువాని
రాజితబహురత్నరచితకిరీటకుండలహారదీప్తులఁ బొలుచువాని

గీ॥ హేమపీతాంబరము ధరియించువాని । అఖిల ప్రాణ్యంతరజ్యోతి
యైనవాని । రాధికోపేతుఁడై యలరారువాని । నిందుమనమున
నిట్లు ధ్యానింపవలయు॥ 107

వ॥ తదనంతరంబున॥ 108

గీ॥ మూర్తులనుగొన్న తావకకీర్తులనఁగ । ధవళధవళంబులగు సుమ
తతులనివిగో। యంజలిని నినిచి నీకు నేనప్పనంబు సేయుచున్నా
డ హరి కటాక్షించి కొనుము॥ 109

వ॥ అని హరికిఁ బుష్పాంజలి సమర్పించి॥ 110

క॥ నవజలదశ్యామా! శ్రీ। తపసన! శ్రీవత్సవిలసితమహోరస్కా!
భవరహిత రాఘవోత్తమ దీవనశీలుడుడేవ! నాజోహారుల్ గొనుమా

వ॥ అని గృహిణీసహితుండై సాష్టాంగనమస్కారంబుసేయ
వలయుఁ బిదపసహిరణ్యకంబుగా బ్రాహ్మణునకుఁ బూర్ణపాత్రంబు
నొసంగవలయు॥ 112

ఉ॥ ఆర్యజనాగ్రపూజ్యుని నిజాంగనతో వసియించువాని నా
చార్యుని దివ్యవస్త్రములఁజారుతరాభరణంబులన్ మహో
దార్యమొలర్ప భూరితరదక్షిణలన్ బరమార్థదృష్టిమై
భార్యయుఁ దాను తద్వ్రతిప్రతిత్తి సమర్చితుఁజేయఁగాఁదగున్॥

వ॥ అటుపిమ్మట ఋత్విజులను జక్కఁగా దక్షిణలొసంగవయు

సీ॥ సాధుశీలయు సవత్సయుపయస్వినియును గళవిలోలద్ఘంటికా
భరణయు। హేమశృంగియుఁదామ్రపృష్టియురౌప్యఖురప్రభూషిత
యు వస్త్రసహితయును। నగునొక్కధేనువునవనినిర్జరునకు సంవ
త్సరగ్రాసంయుతముగ। దోహనార్థంబుగాఁ దోరంపుపాత్ర
తో దానంబుసేయఁగాఁదగునుభక్తి

గీ॥ అవలఘృతపాత్రదానంబు నాచరింప। వలయుఁ దిలపాత్రమీయఁ
గావలయు నట్లె। మఱియు నిడనౌ నుమామహేశ్వరముదంప
తులకుఁబరిధానకంబు నోయలఘుచరిత॥ 115

వ॥ పిదప అష్టవిధంబగు త్రయోదశపద దానంబులును ఉపా
నద్యుగలంబును దానంబుసేయవలయు॥ 116

క. తిలలోహజాతరూపంబులుకార్పాసంబులవణముల్ ధారిణి గోవులు
సప్తధాన్యములుబహు। కలుషహరములగుదునష్టకంబిడవలయున్

వ. వ్రీహియవగోధూమముద్గ మాషప్రియంగు చణకంబులు
సప్తధాన్యంబులు 118

క. శ్రీమద్భాగవతంబును। భూమిపతీవిప్ర వైష్ణవునకిడవలయున్
శ్రీమద్భాగవతంబన। నేమెయిఁ బ్రత్యక్షవిష్ణువేసుమి జగతిన్.119

చ. అనఘునకుర్ బుధాగ్రణికి నచ్యుతభక్తున కివ్విధంబుగా
గొనకొనియిచ్చువాఁడు కులకోటిఁదరింపఁగఁజేసి యప్సరో
జనపరిసేవ్యమానుఁడయి చారువిమానమునెక్కి వేగ నే
గును ఘనయోగిదుర్లభముగోసమభిఖ్యములోక రాజముర్ 120

గీ. చలముచిత్తంబు విత్తంబు చాచలంబు । చలముజీవిత మిట్లని చాలి
సిమిగుల । శక్తికొలఁదిని చతురుఁడై జాగులేక।ఉక్తవిధదానములఁ
జేయనొప్పునధిప 121

మ. ధనదానంబులు ధాన్యదానము లిలాదానంబులుర్ గన్యకా
జనదానంబులు వాజపేయముఖయజ్ఞంబుల్ తులాదానముల్
ఘనదానాష్టకముల్ మఱెన్నియయినంగాని! జగన్మండలిర్
జననాథా! యెటుపోలు భాగవతదానంబందుఁ గోట్యంశముర్ 122

గీ. కావునను విష్ణుభక్తుఁడౌ బ్రాహ్మణునకుఁ । గనకసింహాసనాసీనుగా
నొనర్చి । చేలభూషణములనుగైసేసి భక్తిఁ । బెనఁగి భాగవతంబు
నర్పింపవలయు 123

గీ, బ్రాహ్మణులకీయఁగాఁదగుఁబరగఁగాంస్య। సంపుటంబులు ముప్పది
సంతరించి । వానిలోపల నొక్కొకదానియందు । ముప్పదిగ ము
ప్పదిగనుంచి యప్పములను; 124

గీ. ఎన్ని ఛిద్రంబులుండునో యిచ్చినట్టి । యయ్యపూపంబులందున;
నన్నివేల । యేండ్లు వైకుంఠమున వసియించిమర్త్యుఁ । డనుపమ
సుఖంబు లనుభవించును నృపాల 125

వ। పిదప నవ్వారెయ్యది పొందినఁజాలి రాకుందు;రట్టిదియు జ్యోతిర్ధామంబును సనాతనంబును నిర్గుణంబును యోగి దుర్లభంబున గు గోలోకంబునకుఁ జనుదురు మఱియు సార్ధప్రస్థద్వయంబు కాంస్య సంపుటంబుచెప్పఁబడియెఁ గావున నిర్ధనుండు వ్రతపూర్తికై శక్తినతిక్ర మింపక చేయవలయు అట్లును కాదేని సఫలంబును సపక్వంబునునగు నపూపసామగ్రినటనునిచి పురుషోత్తమప్రీతికొరకు నిమంత్రితులగు సస్త్రీకవిప్రుల కొసంగవలయు. మఱియు పురుషోత్తమసాన్నిధ్యంబున సంకల్పంబుసేసి యవ్వాలనిట్లు ప్రార్థింపవలయు 126

ఉ. చేసిన నాదుదోసములు చిందరవందరచేసి వేగమే
గాసి తొలంగఁ జేసి భవికప్రకరంబుఘటింపఁ జేసి నీ
దాసులలోన నన్ను నొక దాసునిగాఁ దలపోసి ప్రోవఁగా
దోసిలియొగ్గినాఁడనిదె ద్రోయక కావఁగదే జనార్దనా! 127

గీ. విష్టపాధార హర్షితవిష్టపగణ। విష్టపాధీశ శ్రీకృష్ణ విబుధవంద్య
యైహికాముష్మికార్థంబు లఖిలములును। నవఘళింపఁగఁ జేయు మహాత్మ నాకు 128

వ. ఇవ్విధంబున గోవిందుని ప్రార్థించి మనంబున సప్పురుషోత్తముని సంస్మరించుచు సదాచారులును సపత్నీకులునగు బ్రాహ్మణులను భక్తితో విధివంతముగఁ బూజించి ఘృతపాయసంబులిడి వారిని భుజింపఁజేయవలయు. 129

గీ. ఎత్తెఁగిద్విజరూపమునుహరియే యటంచు। స్త్రీస్వరూపంబుఁదలఁచి రాధికయటంచు। భోజనార్థంబుసంకల్పమునురచింప। వలయుఁబురుషోత్తమవ్రతి తలఁగకవిధి; 130

సీ. రంభలుద్రాక్షలామ్రములులోనగు ప్రపక్వములైననానాఫలములతోడ। ఆజ్యపాచితపుఁబక్వాన్నజాలముతోఁ ప్రశస్తమాషకప్పట[1] సమితితోడ। శర్కరాఘృతవిశేషంబులతోడ ఫాణితఖండ[2]మ్మండక[3] వితతితోడ। ఉర్వారుముఖ్యశాకోత్కరంబులతోడ నార్ద్రకజంభ చయంబుతోడ

గీ. వాసితంబగు గోరసవ్రతతితోడ। వలయుగతిపరివేషణములనొనర్చి పొలుపుమీరఁజతుర్విధ భోజనముల। షడ్రసంబులతోడ నొసంగ వలయు. 131

ఉ. మీనునిమిత్తమై యిటుల, మేకొనికూర్చితి మిక్కుటంబుగా
స్వాదుప్రలైన వస్తువులఁ జక్కభుజింపుఁడు పాచితంబులన్
నానుభవంబుసార్థక మనంబడియొంగద నేఁడటంచు సం
మోదముతోడభోజనము భూసురపాళికిఁ బెట్టఁగాఁదగున్ 132

1. వడియము, 2. కండచక్కెర, 3. మండిగలు.

గీ. పోసఁగనేలాలవంగ కర్పూరములును । నాగవల్లీదళంబులు పూగ
ములును । బరగ కస్తూరి సుధయును; హరికిఁబ్రీతి। వెలయఁ దాం
బూలమర్పింప వలయుననఘ. 133

క, ఇవ్విధముగఁదాంబూలము । నెవ్వండర్పించుద్విజుల కిద్ధగుణులకుఁ
నివ్వటిలు నతని కిలసుఖ। మవ్వలమోక్షంబుగలుగుననఘచరిత్రా!

గీ. అలరఁగాఁజేసియిటు సభార్యులనుద్విజుల । మోదకంబులఁదత్కర
ము లనిడఁదగు । లలనలను విధితోడనలంకరించి। వారికర్పింపఁగాఁ
దగు వైణవులను. 135

వ. పిదప నాబ్రాహ్మణుల నాసీమాంతంబుగననుసరించి చని
సాగనసుపందగు నవ్వల"మంత్రహీనంక్రియాహీన"మనుమంత్రంబునఁ
బురుషోత్తమునికుమాపణంబువేడి "యస్యస్మృత్యాచనామోక్త్యా"
యనుమంత్రంబుచే జనార్దనునినమస్కరించియూనంబైనదానినిపూర్ణం
బుగావించి సుఖంబుగాఁ జరింపవలయు 135

గీ. భూతజాలంబునకుఁ గుత్సఁబూనకవిభ । జించి యన్నం; బసత్యభా
షితములుడిగి । స్వజనములఁగూడి మిక్కిలిసంతసమున । భోజనం
బును వ్రతిసేయఁబోలుభూప. 137

క. అనువసవచ్చిన జాగర । ణముతోనారాత్రి కమలనయనునిరాధా
నముపేతుని స్వర్ణమయుఁ । బ్రమదంబునఁ బూజసేయవలయు
నరేంద్రా! 138

క. తరుణీసహితుండైవ్రతి । పురుషోత్తమునిఁ సరాధుఁబూజాంతమునం
దెరఁగిముదంబుమనంబున । నొరపుగ; నొనరింపవలయు నుద్వాస
నముఁ. 139

గీ. అవలనాచార్యునకు నుపహారమొసఁగి । యన్నదానంబుసేయఁగా
నగును; మఱియు । నేయుపాయంబుచేనైన నీవ్రతంబు।సలుపఁదగు
దానములనిచ్చి శక్తికొలఁది. 140

గీ. భూరిభక్తినిసరులేనినారులేని । యీవ్రతంబుననొనరించి రేనిజన్మ ।
జన్మములకునుదారిద్ర్యజనితదుఃఖ। ములునుమఱియన్యదుఃఖముల్
పొందరనఘ. 141

క. లోకంబున నీవ్రతమును । సాకల్యంబుగను జేయు జనులైహిక సౌ
ఖ్యాకలితులగుచుఁబిదపఁ । వైకుంఠంబేగఁగలరు వైమానికులై.

వ॥ అంత శ్రీ నారాయణర్షి నారదునకిట్లనియె 143

శా. శ్రీకృష్ణప్రియమైనమాసమున నీకీతిం జనుండెవ్వఁడేఁ
డేఁకంబోక్త విధిప్రకారముగ సేవింపంగ శ్రీకృష్ణున
స్తోకాఘంబులఁబాసి, సౌఖ్యమిలయందుంగాంచి యాపైని గో
లోకంబుంజని వాఁడదభ్రసుఖలోలుండై వసించుఁ జుమీ 144

—(వా, దృ. గృహీతనియమ మోక్షణంబుచెప్పుట)—

వ. అంత నారాయణర్షి నారదునితో నిట్లనియె. నట్లు వాల్మీ
కి మహర్షి దృఢధన్వునితో నుద్యాపనానంతరంబు వ్రతనియమమో
క్షణంబుసెప్పెదవినుమని యిట్లనియె 145

గీ. పాపజాలంబులవి పటాపంచలగుచు । వెడల శ్రీగరుడధ్వజ ప్రీతి
కొరకు । పొలుపుగవచింతువినుఁ; విధిపూర్వకముగ । నవనిప!
గృహీతనియమ సంత్యాగములను 146

సీ. నక్తభోజనమునొనర్చినవాఁడు సద్విప్రులకన్నంబుఁ బెట్టవలయు
భక్తినయాచితవ్రతియైన యాతండు స్వర్ణదానంబునుసలుపవలయు
అన్నంబునమపనఁదిన్నయాతఁడు సదక్షిణగోప్రదానంబుసేయవలయు
స్నానంబుధాత్రితోసల్పినట్టిఁడుదధియేనిక్షీరంబేని యిడగవలయు.

గీ. ఫలములర్పింపఁదగు ఫలభక్షకుండు । తైలదేశంబునన్ నేయి తగు
నొసంగ । ఆజ్యదేశంబునన్ క్షీరమగునొసంగ । ధాన్యరతుఁడిడఁదగు
శాలితండులములు 147

వ. మరియు నాధాన్యరతుండు గోధూమములైననొసంగఁదగు.

చ. అవనిపయిన్ శయించి నిశలందు; వ్రతంబొనరించియుండినన్
ధవళపరిచ్ఛదాన్వితము తల్పముతూల వినిర్మితంబు భూ
ధవ!యొసగంగఁజెల్లు, నది దాతకుదానముగొన్నవానికిన్
దవులఁగఁజేయు సౌఖ్యము నితాంతముశ్రీహరితుష్టిగాంచెడిన్ 149

చ. సనియమతిఁబత్రభోజనము సల్పినచో ఘృతశర్కరాక్తభో
జనమిడనొప్పు; మౌనమునుసల్పినఘంటఁదిలల్ హిరణ్యముఁ

జొనిపి యిడందగుఁ మఱియు శుద్ధఘృతంబున భోజనంబులఁ
గొనకొని విప్రదంపతులకుఁ బ్రియమొప్పఁగ బెట్టఁగాఁదగుఁ.

సీ. నఖకేశములుదాల్చినంబురుషోత్తమవ్రతిదర్పణంబీయవలయుభూప!
పాదుకాసంచారపద్ధతిఁ విడిచినయతఁడుపానహములీయంగవలయు
లవణపరిత్యాగి యవనినిర్జరులకు వివిధరసంబు లర్పింపవలయు
దీపదానంబుభక్తినిసేయునాతఁడుపాత్రయుక్తంబు దీపమిడవలయు

గీ. సఘృతదీపంబు తామ్రంబు స్వర్ణవర్తి । సంయుతముపలమాత్రంబె
సంగ్రవతము । పూర్తియగు పొంటెనధిమాసముననోసఁగు । పురు
షుఁడనయంబు వైకుంఠమునవసించు 151

వ. మఱియు నేకాంతరోపవాసంబుచేసవస్త్రంబులును కాంచనోపేతంబులునగు నెనిమిది కుంభంబులను స్వర్ణమయంబులనేని మృణ్మయంబులనేని యొసంగవలయును; మాసాంతంబున ఛత్రంబులతోడను ఉపానహంబులతోడనుముప్పది మోదకంబులనొసంగవలయు మరియు ధౌరేయంబగు ననడ్వాహంబు నీయవలయు 152

క. ఎఱిఁగించినయివియన్నియు । జరిగించుటయేరికేనసాధ్యం; బైనఁ
బరిపూర్ణవ్రతసిద్ధిని । ధరణీసురవాక్యమొసఁగు ధరణీనాథా. 153

క. పురుషోత్తమమాసంబును సరుఁడేకాన్నమునఁగడపినఁజతుర్భుజుఁడై
పరమగతిసెందినిరతము । పరిపూర్ణసుఖంబుతోడ వఱలునరేంద్రా

వ. ఏకాన్నంబుకంటెఁబవిత్రంబగునది యొందుననుమరియొండులేదు ఏకవారాశనంబున మునులుసిద్ధులై శ్రేష్ఠంబగునిర్వాణంబునొందిరి.

క. పురుషోత్తమమాసంబున । నరుఁడుభుజియించెనేని నక్తమునందుఁ
నరపతియైనిఖిలేచ్ఛల ।నిరతంబుననుభవించునిక్కమిదినృపా 156

గీ. అమరులుభుజించుచుండ్రు పూర్వాహ్ణమందు । మునివరేణ్యులు
మధ్యాహ్నమునఁగుడుతురు। తినుదు రపరాహ్ణకాలమందున పిత
రులు । తమనిమిత్తంబు మఱిఁజతుర్థకమునందు. 157

గీ. సకలవేలలుగడచి యేసజ్జనుండు । భోజనముసేయు;నాతండు భూ
విభుఁడగు । బ్రహ్మహత్యాదిపాపముల్ భస్మసాత్కృ । తంబులగు
నట్లుసేసిన తప్పకుండ. 158

ఆ. నక్తభోజియైన నరుఁడునరాధిప । సర్వపుణ్యములను సల్పుజనుల
మించియుండునశ్వమేధఫలంబును । దినదినంబునతఁడుకొనెడిఁగాదె

క. హరిహితమగుపురుషోత్తమ । వరమాసంబందుమాష వర్జితభుక్తిన్
నరుఁడొనరించిన;పాపములు రయంబునఁబొని విష్ణులోకముఁజేరున్

క. పాలుఁడుతిలయంత్రవ్యా । పారంబొనరించెనేని పాపాత్ముండై
రౌరవమందునతిలసం । ఖ్యారీతిన్నిలిచికుడిచియతిదుఃఖములన్ 161

వ. పిదపఁగుష్ఠరోగపీడితుండై చండాలయోనింబుట్టు. 162

గీ. శుక్లకృష్ణంబునందునశుద్ధచిత్త । మంది యేకాదశీవ్రతమాచరించు
పురుషుఁడు చతుర్భుజుండయి పొసఁగగరుఁడు । నెక్కి సురసేవ్య
మానుఁడైయేగువేగ. 163

వ. దేవదేవునిప్రీతికొరకు దశమియందునను ద్వాదశియందు
నను నేకభక్తంబునుగావించిననరుండు స్వర్గంబును జెందును. 164

సీ। ఎల్లవేళలయందు నెసఁగినభక్తితో దర్భకూర్చంబునుఁదాల్పవలయు
మూత్రంబును పురీషమును శ్లేష్మమును రక్తమునుదర్భలనుజిమ్మఁ
బోల;దట్లు । సల్పినవిష్ఠలోజన్మించుకృమియయి;బహుపవిత్రములు
దర్భ, లవి లేని క్రియలువ్యర్థంబులున్నపవరదర్భమూలంబున బ్రహ్మ,
మధ్యంబునందుఁ

గీ. జక్రి, యగ్రంబునందునశంకరుండు । వరలుచుందురుగాన దర్భమయ
కూర్చ । మునను మార్జనమును జేసి కొనఁగవలయు । దర్భలను
శూద్రుఁడెత్తంగఁదగ దెపుడును। 165

వ॥ మఱియు శూద్రుండు కపిలాదుగ్ధంబుగ్రోలంజనదు మధ్య
పత్రంబున భుజింపఁబోలదు. ప్రణవమంత్రంబుచ్చరింపంజెల్లదు. పురో
డాశంబుభక్షింపనొప్పదు ఆసనంబునఁ గూర్చుండరాదు ఉపవీతంబు
దాల్పంగూడదు వైదికక్రియల నాచరించుటతగదు, విధిరహితంబుగా
నాచరించెనేని పితరులతోఁగూడి పదునలువురింద్రులవరకు ఘోరంబగు
నరకంబునంబడి మునింగియుండు తరువాతఁ గుక్కుటంబుగనో సూక
రంబుగనో జన్మించుఁగావున శూద్రుండెల్లప్పుడును ప్రణవంబువర్జింప
వలయు మరియు విప్రులకు నమస్కారంబుచేత శూద్రుండు నశించు.

గీ. ఇద్ధియొనరించి యోధారుణీశతిలక । వ్రతముఁబరిపూర్ణమును జేయ వయునయ్యె।దక్షిణానొసంగకుండినఁ దగినరీతి। నరకమున కేకు తప్పక నరచయంబు 167

వ ఇంక వ్రతవైకల్యంబాచరించిన నంధుండును గుష్ఠియు నైపుట్టు 168

పృథ్వీ. ధరామరవచస్సులన్ వినుజనుల్ సదాకొంద్రు ని
ర్జరప్రభుసమానులై దివిని సౌఖ్యజాలంబులన్
నరాధిపతదుక్తులన్ శుభముగోరు నారీనరుల్
నిరాకృతియొనర్పఁగాఁదగదొకింత, నేర్పుండినన్. 169

ఉ ధర్మరహస్యముత్తమము తాపహరంబు ఫలప్రదంబు దు
ష్కర్మవినాశకంబు వృషసంఘటకంబు హరిప్రియంబు నే
నర్మిలి నీకుఁదెల్పితిధరాధిప దీనిఁబఠించినన్ సదా
శర్మదమై మనంబునకు సంతసమున్ ఘటియింపగల్గెడిన్ 170

క. దీనినివినిన్ జదివిన। మానవుఁడనయంబుభక్తి మదిగదురఁగ; నా
ధీనిధియోగీశుఁడుఁహరి । పూనికవసియించులోకమునకరుగు నృపా

వ. అంత శ్రీనారాయణార్షి యిట్లనియె. 172

క. అనియిట్లుపల్కి విరమిం ।చినను నినాయకునిరాజు చిక్కణమగు భ
క్తి నిమొక్కి భార్యయును దా । నునుహర్షముతోడ బూజను సలిపిరనఘా 173

శా. వారల్ సల్పినయట్టి పూజలకునైవాల్మీకిమోదిల్లి యా
శీరుక్తుల్ వలుకాడి శీఘ్రముగనేఁ జేరందగుం బాప దు
ష్పూరంబున్ హరియింపజాలు సరయూస్రోతస్వినిన్ నీదు వా
చారంభంబునన య్యె నియ్యెడనె సాయంకాలము ర్వీశ్వరా. 174

—(శ్రీ వాల్మీకి ప్రస్థానము)—

వ. ఇట్లుపల్కి మునిసత్తముండగు వాల్మీకి వేగంబె చనియె నంత దృఢధన్వుం డాసీమాంతంబున్మని ననుసరించిచని గృహంబునకు మరలివచ్చి తనప్రియురాలగు గుణసుందరితో నిట్లనియె. 175

సీ. రాగరోషాదిశాత్రవషట్కయుతమయి గంధర్వనగరంబుగానవిసించు
సారవిహీన సంసారంబునందేమి సుఖముండు? నరులకుసుందరాంగి
వాతపిత్తకఫోల్బణప్రాయశోణితమాంసపురీషాది పూరితమయి
కృమిభస్మయుతమగునీశరీరంబుచేనేమి ప్రయోజనంబెసంగగలదు.
గీ. అస్థిరంబగునిట్టి దేహంబుచేత స్థిరముసాధించుటకు నాదేశముకుం
జనెదం బురుషోత్తమునిహరి వనజనేత్రు । సంస్మరించుచు మిగుల
నా స్వాంతమందు. 176
ఆ. వె. జిహ్వాగంబులుఅకి జీర్ణంపుంగబునంబు । విడిచినట్లనేక పృథివి
పతులు । భుక్తభోగమైన భూరాజ్యరమనెల్ల । తంద్రలేకవిడిచి
తరలిచనరె? 177
మ. అనియిట్లాడిన, రాజపల్కులకు నయ్యబ్జాక్షి ప్రాణేశ్వరుక్
వినయంబొప్పంగ మ్రొక్కి యిట్లనియె, నుర్వీనాథ? నీతోవనం
బునకేనుంజనుదెంతు సాధ్వులగు ప్రావ్రుంబోండ్లకుంభర్తృసే
వనమే దైవతపూజనంబనుచు శేనంబల్కవే? శాస్త్రముల్. 178
క. పతివెడలిన పిమ్మటనే సతిసుతసదనంబునందు జనికి నధీన
స్థితింబొరసి బ్రదికెడినిద । త్సతిపరగేహమున సరమచందముగాదే.
క. మితముగనేయొసంగునుపిత । మితముగ భ్రాతయునొసంగు మితముగ
సుతుండుణ । మితమదిలేకుండంగనిజ । పతియిడుం దాదృశునిపతిని
బాతురె? సాధ్వుల్. 180
వ. అంత నారాయణాస్త్రి యిట్లనియె. 181

—(దృఢధన్వుండు సభార్యుండై గోలోకమేగుట)—

గీ. ప్రియవచించినవాక్యమూరీకరించి । రాజ్యమునకెల్లం బుత్రునిరాజుం
జేసి । తనమనస్థాంగితోదృఢధన్వనృపతి । మునిశరణ్యామరణ్యాంబు
చనియెనంత. 182

సీ. పారీంద్రనఖసంవిదారితకరికుంభగళితరక్తాక్తముక్తాఫలంబు
బర్హికేకాభీతఫణివేగనిస్సరజ్జాహ్నవీధారాప్రసారకంబు
గుంజదిందిందిరమంజులలవలీనికుంజఖేలదమర్త్యరంజితంబు
అభ్రంలిహోదభ్రశుభ్రాంశురవియానభంగకృద్భాసురశృంగకంబు
గీ. సర్వమంగళవితరణచతుర శర్వ
ప్రమదకృత్సర్వ మంగళార్పణచణంబు
సర్వసర్వంసహాధరచక్రవర్తి
సాధుసంతోషకరహిమభూధరంబు 183

వ. ఇవ్విధంబుననాదంపతులు హిమాచలసమీపంబున గంగా
నదికిం జేరిపురుషోత్తమమాసంబుప్రాప్తింపఁద్రికాలస్నానంబులాచరించి
రిఅయ్యెడ విధిప్రకారంబునఁబురుషోత్తమునాసాదించి పురుషోత్తముని
సంస్మరించుచు సపత్నీకుండై యారాజు తపంబాచరించె. 184

శా. పాదాంగుష్ఠముచేతనిల్చి దివిఁ బాహుద్వయంబెత్తి విన్
వీదిందృష్టి నిగుడ్చి యాతఁగొన కవ్విశ్వేశు శ్రీకృష్ణు నా
హ్లాదంబొప్పమదిం జపించుచు నిరాహారంబుమైనున్న యు
ర్వీదారుంబరిచర్యతోడ ననువర్తించెన్ దదర్ధాంగియున్ 185

ఉ. ఓలినిటుల్ రచింపఁబురుషోత్తమమాసము పూర్ణమయ్యె స
చ్ఛీలుఁ పుణ్యశీలుఁడు సుశీలుఁడుఁదెచ్చిరి హేమకింకిణీ
జాలసమన్వితంబయిన చారువిమానము, దానిగాంచిభూ
పాలుఁడు విస్మయంబుఁగని వారలకున్ నతులాచరించినన్ 186

శా. ఆలీలన్ వసియించుభూపతిని భార్యాయుక్తునిన్ వార లు
ద్వేలప్రీతివిమానసంగతుని గావింపంగ దివ్యాంగరు
గ్జాలుండై పురుషోత్తమోత్తమతపశ్చర్యన్ నృపశ్రేష్ఠుఁడా
గోలోకంబున కేగి మోదిలె సదాగోవిందసంసేవియై. 187

క. పురుషోత్తమమాసంబున । గురుతప మొనరించుభర్తఁ గొలిచినిర
తముగ । పరమపతివ్రతగుణసుం।దరిచేరెగ విభునితోడఁదల్లోకంబుగ

క. దరహాసరుచిరవదనా । పరిహాసిజనప్రహరణ! భాసురగోపీ
విరహాటనకారణ!బహు। వరహాటకభూషణా!భవభ్రమహరణా 189

ఉపేంద్రవజ్ర. తృణీకృతబ్రహ్మ సురేంద్రరక్షో
గణప్రహారక్షమకార్యదీక్షా
గుణాగుణజ్ఞా న్యనుకూలరక్షా
మణిప్రవాళస్తుత! మానిపక్షా 190

క. పురుషోత్తమసువ్రతత
త్పరపరిరక్షణ! సమస్తపాపారణ్యో
ద్ధురదహన! దురామయసం
హరణా కరుణాలవాల యాశ్రితపాలా. 191

గద్య.

ఇది శ్రీమద్విబుధవిధేయ వేంకటాచలశాస్త్రి నామధేయ
ప్రణీతంబైన బృహన్నారదీయ పురాణాంతర్గత
పురుషోత్తమ మాహాత్మ్యంబునఁ
బంచమాశ్వాసము
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీపురుషోత్తమాయపరబ్రహ్మణేనమః

పురుషోత్తమమాహాత్మ్యము.

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీపాదజనితగంగా
వ్యాపృతిపరిపావితాఖిలాశాంతరదు
ష్పాపిజనమోక్షసుఖసం
ప్రాపక! పురుషోత్తమా! విపత్పురభీమా. 1

వ. దేవా! సూతుండు శౌనకాదులకిట్లనియెఁ దదనంతరంబా
నారాయణమునీంద్రుండు నారదునుంగని 2

ఉ. నారద! యేమివర్ణనమొనర్తును? శ్రీపురుషోత్తమప్రభం
బూరితిగావచించుటకుఁబోలునె? నాకొకనాల్కవానికిన్
వారక వేయిపుట్టుల తపంబొనరించినవారలేని ది
వ్యోరుసుఖప్రదంబుఁ బురుషోత్తమమాసఫలంబుఁగాంతురే. 3

మ. ఉపవాసంబులు దానముల్ మఱియుస్నానోద్యోగముల్ పూజలుం
జపముల్ శ్రీపురుషోత్తమాఖ్యవరమాసంబందు నేమాత్రమేన్
వ్యపదేశంబున నాచరించినను పాపవ్రాతముల్ కోటిజ
న్మపరీతంబులుఁగూడఁబాసిచనుసుమ్మా మానిచూడామణీ 4

సీ. పురుషోత్తమాభిఖ్య వరమాసమందునఁ ద్రిదివసంబులుబుద్ధిదెలియ
కుండఁగ గడుమస్తమైన శాఖామృగంబొక్కండు కుండంబులోపలఁ
గ్రుంకుకతన ప్రాక్తనపాపకర్మంబులం బెడబాసిదివ్యదేహంబునందేజ

రిలుచు। వరవిమానము నెక్కి జరయుమృత్యువు లేని గోలోకమున
కేగెఁ గుతుక మొప్ప

గీ. వ్యాజమున స్నాన మొనరించు సంతమాత్ర। దష్టశాఖామృగంబు సం
తుష్టిగదుర। హరిపదంబునకుం జేరె నక్కతమున। సర్వమాసంబు
లందు శ్రేష్ఠంబు చూవె. 5

శా. శ్రీరామాధులు దీని సేవనముఁ జేయంబూనకున్నార లె
వ్వారల్ స్నానము దానముల్ జపముదీపం బౌపవస్త్రాదులిం
పారన్ శ్రీపురుషోత్తమంబునను దివ్యద్భక్తిఁగావింతురో
వారల్ ధన్యులు వారిజన్మములు సాఫల్యంబులన్ గాంచెడిన్ 6

వ. అనిన నారదుండిట్లనియె. 7

చ. అనఘ! మనుష్యజన్మ మఖిలార్థసుసాధనమంచు వేదమం
దునవచియింపఁగాఁబడియె దోసములం బెడబాసి వ్యాజ సే
వన మొనరించు మాత్రమున వానర మొక్కఁడు మోక్షమెట్లు సెం
దెను వివరించి తత్కథను దెల్పుము నాకు జగద్ధితంబుగన్. 8

గీ. మర్కటము పురుషోత్తమమాసమందు। స్నానములు మూఁడు
దివసముల్ సల్పెనెచట?। నెవ్వఁడీక్రోఁతి యెటఁబుట్టెనేమిమెస
వె?వ్యాజమున దాని కెట్టి పుణ్యంబుగలిగె? 9

క. అదియెల్ల విస్తరంబుగ। విదితంబును జేయుమయ్య విబుధవతంసా
మదిఁదృప్తి వుట్టకున్నది। త్వదుదితమహనీయసత్కథాశ్రవణమునన్

అనిన శ్రీనారాయణర్షి యిట్లనియె. 11

—(నారాయణముని నారదునకుఁ గదర్యోపాఖ్యానంబు చెప్పుట)—

మ. పొలుచుం బూర్వము చిత్రశర్ముఁడను విప్రుండెంతయున్ లోభి కే
రలదేశంబున; నాతఁడర్థము నహోరాత్రంబు జంటీఁగ నాఁ
బెలుచం గూర్పఁగ దక్షుఁడక్కతమునం బేర్కొందురవ్వానిఁ బౌ
రులు పూర్వాఖ్యఁబరిత్యజించియు కదర్యుండంచు నెల్లప్పుడున్ 12

ఉ. కూడఁగఁ బెట్టెనాపిసినిగొట్టు ధనంబును బిట్టు పొట్టకుం
గూడుతినండు యోగ్యమగు గుడ్డయుఁగట్టడు జన్నమేదియుం

బోఁడిమిఁజేయకుండుటది పోవఁగ నాబ్ధికమైనఁబెట్టఁడే
జాడయశోర్థియైయెదియు సల్పఁడహోయతఁడెంత లోభియో 13

గీ. ఆలుబిడ్డలు మున్నగు నట్టిపోష్య। జనులకైననునొక తృణమును
నొసఁగక। యక్రమంబుగ నార్జించినట్టి ధనము। భూతలంబున నం
తయుఁ బాఁతిపెచె. 14

వ. మఱియు నితండు మాఘమాసంబునఁ దిలదానంబును కార్తి
కంబున దీపదానంబును బ్రాహ్మణుల కన్నదానంబును, వైశాఖంబున
ధాన్యదానంబును వ్యతీపాతంబున గాంచనంబును వైధృతియందు
రాజతంబును రవిసంక్రమణంబున సర్వదానంబులును నెన్నండును
జేయఁడు చంద్రసూర్యోపరాగంబుల నొక్కపరియైన జపంబును
హోమంబు నాచరింపఁడు. 15

చ. అనయము దీనవాక్యముల నాడుచు నశ్రుపరిప్లుతాస్యుఁడై
మునుకొని వర్షవాతముల భూరిశరాతపమందుఁ గ్లేశముం
గని కృశనీలదేహుఁడయి గాఢధనాశను మూఢబుద్ధియై
యనవరతంబు భూతలమునందుఁ జరించెడి మానిసత్తమా. 16

వ. మఱియు. 17

మ. గతిలేదే నతిదీనుడంగరుణతోఁ గాసేనివీసంబయేఁ
వితగావింపక నాదుప్రార్థనము, నర్పింపుండటంచెప్పుడీ
గతి గోదోహనమాత్రమైన నొకటంగాలూఁదకే లోకధి
క్కృతిపాత్రుండయి సంచరించుచుఁ బ్రవర్తించున్ సముద్విగ్నుఁడై

మ. వనపాలుండొకసంగడీఁడతనికిన్ వర్తించె నవ్వానితో
ననునీపట్టణవాసులందఱును నిందంజేయుచున్నారుగా
వున నేనచ్చటనుండనొల్లనని దాపుంజొచ్చి దుఃఖించుచున్
దనవృత్తాంతమునంతయుందెలుప నాతండంతరంగంబునన్ 19

శా. ఆరీతిన్ వచియింపఁగాఁబడు కదర్యాలాపమాలించియా
ర్యేరంబించుకయుందలంపక కృపావిస్ఫూర్తియై మాలికా
కారుండోయికదర్య! యోడకుము వీఁకంనాదు పూఁదోటకే
తేరంగాఁదగు నాహితుండవయి చింతింపంగ నీకేటికిన్. 20

వ. అనిపలికి తనవాటికయందు నివసింపుమనిన. 21

క. ఆకింపచానుఁడాతని । వాకులకుఁ సంతసించి వాటమెయనుచున్
బ్రాకట నాగరసంఘుని। రాకృతుఁడైవాటిఁగాపురముఁగావించెన్

ఉ. ఎప్పుడుఁదత్సమీపముననే వసియించుచు నాతఁడాదటన్
జెప్పినయట్టికార్యములు సేయుచునుండఁ గదర్యుపైఁగడున్
ముప్పిరిగొన్ననమ్మకముఁ జూపె వనాధిపుఁ,డంతనాతనిన్
మెప్పునఁదద్వనాధిపుఁగ మేకొనిసల్ప స్వకల్పుఁడైతగన్. 23

గీ. పిదప సర్వాత్మభావంబుగదుర నతని । స్వీయజనునునిగ మదిలోన
విశ్వసించి । వాటికాచింత విడనాడి తోటమాలి । రాజమందిర
సేవా నిరతివసించె. 24

క. వనపతిరాజ ద్వారం । బున నిరతము కార్యభారమున వసియించెన్
దనకుఁబరాధీనతగ । ల్గినకతనవనంబునకు మగిడిరాకుండెన్ 25

చ. సమయమిదేయటంచు వనజాతఫలంబుల నిచ్చవచ్చిన
ట్లమితముగా భుజించుచు మహాఘనలుబ్ధతఁ దక్కువాని న
ర్థమునకువిక్రయించుచుఁ గదర్యుఁడు తద్ధనమెల్లతానె భ
ద్రముగనుడాఁచికొంచుఁ బ్రమదంబుననుండె వనంబునందునన్.

మ. ఒకనాఁడావనపాలుఁడవ్వనికి నుద్యోగంబునందుండి వ
చ్చికదర్యుంగని యొక్కపండయిన నీచెట్లంగనన్ రాదు నేఁ
డకటాకారణమేమి మిత్రమయటం చాతండుప్రశ్నింప నా
కిఁకబొంకేశరణంబటంచుమది నాహీనుండు యోజించుచున్. 27

మ. అనయంబుందిరుగాడియాడి పురిలో యాచించియాచించి జీ
వనముంజేయుచు భైక్షువృత్తి,వనసేవన్ నిత్యమున్ సల్పుచుం
టిని నేనట్లొనరించుచుండినను వాటింబాడులేకుండఁ బ
క్షినికాయంబరుదెంచి పండులను భక్షించున్ జుమీ నెచ్చెలీ. 28

గీ. అటులఁ దినుచుండఁగని కోపమంది నేను । వాఁడితూపులఁదున్మి
తూఁటాడినాఁడఁ। గొన్ని పక్షుల;నివిగో కన్గొనుమువాని । యొటుక
లునుమాంసఖండముల్ దొరఁగెధరణి. 29

క. అని చూపించిననాతఁడు। కనిమనముననమ్మిరాచ కార్యముసలుపం
జనియెఁదనతోఁ బ్రవసికిఁ బ్రియుఁ। జనియెఁగదర్యునకుఁగొన్ని సంవత్సరముల్

గీ. వృజినచర్యలనెనుబదియేడుసమలు వితతముగనుజరాజర్జరితతనుఁ
డయి। బ్రదికిమూఢకదర్యుండు ప్రమాది తుదకు। నగ్నిసంస్కారమే
లేక యటులనుండె. 31

క. అకృతప్రాయశ్చిత్తక। వికృతకలుషములవి యనుభవింపక చను నే?
ప్రకటతరభోగవాంఛా। సుకృతంబయినట్టిమహితసుకృతముకరణిన్

వ. అనివేదవిదులగు మహర్షులువచించిరిగావున. 33

శా. దేహంబుం ద్యజియించినంత సమవర్తిప్రేషితుల్ దూతలా
ద్రోహిన్ భీకరముద్గరంబులను నేత్రుల్ గ్రక్కఁగా మొత్తుచున్
స్నేహంబింతయులేక యంతకపురిం జేర్పంగ పెన్ బాధలన్
హాహాకారముతోడుతం బెలుచ నిట్లాలాపమున్ సల్పెఁదాన్. 34

ఉ. పుణ్యనిధానమౌ భరతభూమిని బ్రాహ్మణజన్మమెత్తి యే
పుణ్యము నాచరింపక కుబుద్ధి మహాఘములే యొనర్చితిన్
గుణ్యజనుల్ దిసంతులనుగొట్టినఁ దొంటివిధంబుమానకే
ప్రాణ్యభిఘాతినై తుదకుఁ, బాతకినై చెడిపోయితిం గటా. 35

మ. నరజన్మంబును దేవ దుర్లభమునందంగల్గి యొక్కింతయున్
వరకృత్యంబొనరింపనైతి ధనలోభంబూని; వ్యర్థంబుగా
నరిగెన్ జన్మము దుర్మతిం జడుఁడ నాయజ్ఞానమీక్షింపుఁడీ
చిరకాలార్జితవిత్తముం బరులకే చేకూరఁగాఁ జేసితిన్ 36

సీ. దానంబునొకకాసునైన సల్పఁగలేదు హోమంబుసేయలే దొక్క
నాఁడు। ప్రాలేయగిరికందరంబునహరిహార ప్రీతిగాఁదపమాచరింప
లేదు। మకరసంయుతమైన మాఘమాసమునందు జాహ్నవీస్నా
నంబుసలుపలేదు। పురుషోత్తమాభిఖ్యవరమాసమం దుపవాసత్రి
యంబైనఁ జేసియెఱుఁగ

గీ. తారకలతోడనొప్పు ప్రాతస్సమయము। నందుఁగార్తికముననుస్నా
నంబుఁ జేయ । నకట పురుషార్థద నరదేహంబునైనఁ। వాసిబో
పించుకొనకిట్లుమోసపోతి. 37

గీ. స్వోపతేయంబునెంతయు సంతరించి । పాత్రివైచిత్రిభూమిలో వ్యర్థ ముగను । నందునొక లేశమేనియు ననుభవింప । నైతిసరఘులుపెర తేనియలనుబోలె. 38

సీ. ఒక్కనాఁడైననుడొక్కనిండఁగనాదు కొంపలోనన్నంబుఁ గుడిచి యెఱుఁగ। నోటఁబాసినముంత తోడఁబానీయంబుఁ ద్రావితిమంచి పాత్రంబు నెఱుఁగ । చిరిపిపాఁతలుదక్క చెలువంపువస్త్రంబుఁదగఁ బర్వమందైనఁదాల్చియెఱుఁగ। భూమిపై నుపధానముగహస్తదం డంబు, పవళించితిఁగానిపాన్పు నెఱుఁగ

గీ. జ్ఞాతులునుబంధువులుస్వీయజనులుఁమఱియు। నాఁటిబిడ్డలుతలిదండ్రు లవనిసురులు । మధురమగునన్నమునొక్కమాఱుఁగాని। తనుపఁ బడరైరి వెంటవచ్చెనె? ధనంబు. 39

క. జీవించినంతకాలము । జీవంబునుగ్లేశమొందఁ జేసితినిపుడే భావింపనిల్లుగాలఁగ ।బావిన్త్రవ్వంగఁబూను బాలిశుఁడఁగదా 40

వ. మానుషజన్మంబెత్తి యప్పుడేమిశుభంబాచరింపకయిప్పుడు కాలపాశబద్ధుండనై పరాధీనుండనగు నేనేమిచేయఁజాలుదునని వగచు చున్నకదర్యునియమభటులు కీనాశసన్నిధికిఁగొంపోయినిలువంబెట్టినఁ జిత్రగుప్తుండాతని శుభాశుభంబులువీక్షించి స్వామియగు ధర్మ రాజతోనిట్లనియె. 41

సీ. అధిపయీతఁడు కదర్యాఖ్యద్విజాధముండెట్టిపుణ్యముఁరచియింపఁ, డితని । వాటికాపతినమ్మి తోటకాపరిసేయ ఫలములన్నియును దొంగిలిగ్రసించె । మిగిలినఫలములమ్మి ధనప్రలుబ్ధుఁడై తద్ధనం బునుభూగతంబుసేసె ।ఫలచౌర్యజనితపాపంబువిశ్వాసఘాతజమైన పాపంబుద్వయముపీని

గీ. యందునత్యుగ్రమైయుండె నన్యపాప । గణములింకను పెక్కులు గలవు వానిఁ । దవిలివ్రాసితి నొక్కపొత్తంబునిండె। ననిననంతకుఁ డెంతయు గినుకతోడ 42

చ. చిటచిటవిస్ఫులింగములు జిమ్మఁగనుంగవ; క్రోధమూర్తియై
పటపటపండ్లుగీటుచుఁ బ్రభాకరనందనుఁ, డిద్దురాత్మకుం
డిటుపయి వేయిసార్లుజనియించి వనంబునఁగోఁతిగాఁగఁ, బి
మ్మట నుపకర్తకుంబెలుచ మంతువుఁగూర్చిన దోసమొందెడున్

వ. అనిపల్కినఁ జిత్రగుప్తుం డంతకభటులకిట్లనియె. 44

శా. నిండారందనకోర్కి; యీకృపణుఁడెంతేఁబూర్వలోభాభిభూ
తుండై పిమ్మటఁబెక్కువత్సరము లత్యుత్సాహియైతోటలో
పండుల్ దొంగిలెఁగానఁ బ్రేతముగుచుంబాధల్ గడుం జెంద ను
ద్దండారణ్యమునన్ వసించి కపిగాత్రంబూనుఁగాకవ్వలన్ 45

క. అంతట నేనెంతయునో । యంతకభటులారనరకయాతననిడుదున్
జింతింపధర్మరాజగృ । హాంతరముననిద్ధిశ్రేయమగుక్రమమునుఁడీ

మ. అని యీరీతిగఁజిత్రగుప్తుఁడు యమాభ్యర్ణంబునం దద్భటా
ళినివీక్షించివచింప వారలపుడా లింపాకునింబట్టి కొ
ట్టి నితాంతంబును నిర్జలాశల కువాటింబెద్దకాలంబు ద
ప్పినిత్యుద్వాక్యకులతన్ వసించుకరణిం బ్రేతత్వ మొందించిరన్.

మ. తొలుతన్ ఘోరవనాంతరాళమున నా దుశ్చర్యుఁడెంతేనిత్యు
త్కలనుండై తగఁబ్రేతయోనిగత దుఃఖంబాదియాపిమ్మటన్
ఫలచౌర్యంబునఁజేసి పొందెఁగపి జన్మంబున్ మునీంద్రా! యఘం
బులనెవ్వండుత్యజించుఁడా ననుభవంబుంజెంద కెప్పట్టునన్. 48

సీ. కాలాంజరాభిఖ్యశైలభాగంబునజంబుఖండకమనోజ్ఞంబునందు
చారుశీతలజలచ్ఛాయంబునందున ఫలపుష్పపల్లవలలితమందు
సాధుసేవ్యముపాపసంహారకము పుణ్యాకరముమహాసరోవరసమంబు
సురరాజనిర్మితవరకుండ మమరులకును దుర్లభంబయితనరుచుండు

గీ. అద్ది మృగతీర్థమనఁగఁ బ్రఖ్యాతివడసె । దానియందున నెవఁడు
శ్రాద్ధంబుసేయు । వానిపితరులు సద్గతివడయుదు; రటఁ । బ్రథమ
కపిజన్మమందె నాబాడబుండు. 49

క. ఆకుండంబున దైత్యభ । యాకంపితులగుసురలు మృగాకృతితో ని
ర్భీకులయిక్రుంకుచుండుర । రీకతమునదానినండ్రు మృగతీర్థముగన్

క. తా నరజన్మం బెత్తియుఁ । దానరసజ్ఞాన నారదా నతవరదా
కాన రహిఁ బాసి పాఱుఁడు । వానరజన్మంబు నెత్తె ఫలచౌర్యమునన్
వ. అనిన నారదుం డిట్లనియె. 52

శా. ముల్లోకంబులవారి పాపముల నున్మూలించు రమ్యోజ్జ్వల
త్కల్లోలంబుల నొప్పు పుణ్యమృగతీర్థంబందు నేరీతిగా
మల్లెపుట్టె? దురాత్ముఁ డీతఁడు మహాత్మా! నాకు నీసంశయ
మ్ముల్లంబందుఁ దొలంగఁ బెట్టఁగదె శిష్యున్ నన్ గటాక్షించుచున్.
వ. అంత సూతుం డిట్లనియె. 54

క. ఆదివిజమౌని చేతను । చోదితుఁడై మౌని, ధరణిసురవరులారా!
ప్రాదుర్భూతదయుండయి । భేదిల్లఁగ సంశయంబు, వివరించె నిటుల్.

మ. ఒకయూర వ్యఁడు చిత్రకుండలసమాఖ్యం డాఢ్యుఁ డొప్పారు తా
రకనామంబున సాధ్వి తత్సుదతియై రాజిల్లు నవ్వారలీ
ప్రకటంబౌ పురుషోత్తమవ్రతము నారంభించి మాసాంతమం
దొకనాఁ డావ్రతపూర్తి సల్పుటకుఁ దా రుద్యాపనాసక్తులై. 53

గీ. వేదవేదాంగపారగవిప్రజనుల సతులతోఁ గూడు వారల సద్గుణులను
ఆవ్రతోద్యాపనవిధాన మాచరింప । బలితమగు బత్తి యిఁ గురొత్తఁ
బిలువనంప. 57

మ. ధనలోభంబున నీకదర్యుఁడు చనెం దద్గేహ ముద్యాపనం
బును పూర్ణం బొనరించి వైశ్యవరుఁ డప్పుణ్యాత్ములన్ విప్రులన్
ఘనదానంబుల భూరిదక్షిణల సన్మానించినన్ స్వీయగే
హనికాయంబున కేగి రెల్లరును వారత్యంతసంతుష్టులై. 58

క. అతిలుబ్ధుండు కదర్యుఁడు । వితతంబుగ నొసఁగినట్టి విత్తాంశులకున్
మతిఁ దృప్తి లేక వైశ్యుని ప్రతిఁ గని యీరీతి మిగుల వగచుచుఁ బలికెన్

సీ. చిత్రకుండల! వైశ్యశేఖర! గుణనిధీ! హరిపాదపంకజనిరతచిత్త!
పురుషోత్తమవ్రతంబును లెస్సగా నీవు విధివస్తుముగ నుగావించితిప్పుడు
ఈవిధంబుగ నెవ్వఁ డెచ్చట నీపృథివీస్థలంబునుఁ గావింపలేడు
ఈపుకృతార్థుండ వీవు ధన్యాత్ముండ వెన్నివిధంబుల నెంచిచూడ

గీ. మహితభక్తిని పురుషోత్తమవ్రతంబు। నాచరించిన నినుఁగన్నయట్టి
నీకు । తల్లిదండ్రులు జగతినత్యంతధన్యు । లిట్టి నీపుణ్యమునువచి
యింపఁదరమె? 60

గీ. ధన్యములయందు నత్యంతధన్యమరయ । అర్యకులవర్య పురుషోత్త
మాఖ్యమాస । మద్దిసేవించుమహనీయు లధికములగు । నైహికా
ముష్మికసుఖంబులందఁగలరు. 61

ఉ. స్వాంతమునందు నెంతయు విశాంపతి! నీవొనరించుపూజకున్
సంతసమందినాఁడ నిదె సన్నుతకర్మము నాచరించితిన్
వింతదలిర్పమొందఁగను విప్రులకెల్ల ధనాదులిచ్చి యా
వంతయు నాకొసంగవుగదా! మఱి నాదురదృష్టమెట్టిదో 62

క. అని గద్గదస్వరంబునఁ । గనుఁగవనశ్రులు చిందఁగఁగదర్యుఁడురో
దనమాచరింపనిజమే యనుకొని యాతనికి వైశ్యుఁడర్థంబొసఁగెన్ 63

వ. ఆధనంబునుఁగొని యాతండుసంతసంబున పూర్వధనంబట్లు
భూమిగతంబుసేసె. 64

ఉ. అచ్చటఁబొరుషోత్తమమహార్చనముంగని తన్నుతిక్రియన్
హెచ్చుగవిత్తలోభమున నీదురితాత్ముఁడు పూర్వమందటుల్
పొచ్చెముగానొనర్చినను బుణ్యదమౌ మృగతీర్థసన్నిధిం
జొచ్చెనువానరాకృతి, విశుద్ధపుఁగార్యము రిత్తవోవునే? 65

వ. మునీంద్రా! సపత్నీకుండగు శ్రీపురుషోత్తమదేవుని దర్శ
నంబును స్తవనంబునుధనలోభంబుననాచరించినను దుష్టశాఖామృగం
బునకుసత్తీర్థసేవనంబుసంభవించె నద్దేవునిదర్శనస్తవనంబులు శ్రద్ధతో
నాచరించినవానిపుణ్యంబునింక నేమనిచెప్పందగుననిననారదుఁడిట్లనియె

క. శీతలజలసంయుతము స । పేతాతపమధికసుఫల వృక్షాన్వితమై। ప్రీతి
ఘటియించునడవిని। క్రోఁతివసించుటకుఁగతముఁగూర్మిఁదెలుపుమీ

వ. అనిన నారదా! దీనికొక్క కారణంబుఁగలఁ దయ్యదివిను
వారలపాపంబుహరించుఁగాన నద్దినీకుందెల్పెదవినుమని నారాయణుం
డిట్లనియె. 68

శా శ్రీరాముం డఖిలార్థదుండు జలధిన్ సేతున్ నిబంధించి దో
స్సారంబొప్పఁగ రావణప్రభృతిరక్షశ్శ్రేణిఁ దున్మాడి లం
కారాజ్యంబునకున్ విభీషణు విభుంగావించి వైశ్వానరో
దారజ్వాలల శుద్ధమైతనరు సీతంగూడి చెల్వారఁగన్. 69

చ. హరుఁడజుఁడింద్రుఁడాదిగలయట్టి సుపర్వులు దుష్టరాక్షసే
శ్వరునివధించినందులకు సంతసముంగని రామచంద్ర! భా
స్కరకులవంశదీపక! విశాంపతినాయక! నీకునిష్టమౌ
వరమునుగోరుకొమ్మనిన భక్తవశంవదుఁడాతఁడిట్లనున్ 70

మ. సురలారావినుఁడయ్యనాపలుకులన్ శుద్ధాంతరంగంబునన్
వరమున్ నాకునొసంగఁగాఁదలఁతురేన్ వాత్సల్యమున్ బూని వా
నరులన్ శూరులరాక్షసాహతుల గణ్యంబౌసుధావృష్టి చె
చ్చెర వర్షించుచు వారినెల్ల మఱలన్ జీవింపఁగాఁజేయుఁడీ 71

క. ఇదియేనాప్రార్థనమని। విదితము సేయంగనమృత వృష్టిఁగపులపై
గదియించివారినెల్లర। బ్రదికించిరి భవసరోజభవశక్రాదుల్ 72

ఉ. నిద్దురవోయిలేచుగతి నీల్గినవానరులెల్లఁ దద్దయున్
సద్దొనరించుచున్ గిచకిచల్ పచరించుచు రామభద్రునిం
గ్రద్దనజుట్టుముట్టెన ధరాసుతతోడ విమానమెక్కి తా
నుద్దియొకండు తక్కుపులఁజూచి ప్రియంబునఁబల్కె నత్తఱిన్.73

శా. ఓసుగ్రీవుఁడ జాంబవంతుఁడ నలా యోవాయుజా యంగదా
నా సంకల్పముఁ దీర్చియుంటిరిగదన్నా వానరశ్రేణితోఁ
వాసిన్ గానక వారికాజ్ఞయిడుఁడీ వర్తింపఁగా స్వేచ్ఛమై
శ్రీసంధిల్లఁగ వారికెల్లెడలవర్తించున్ ఫలాదుల్ వనిన్. 74

సీ. నాకు సాహాయ్యంబొనర్చిన దీర్ఘజీవులు కపులెటనెటవెలయు
చుండుచో। అటనటఁబుష్పఫలాన్వితంబుగఁ వృక్షజాలంబు లెప్పు
డెసంగుఁగాక। స్వాదుశీతలజలసంయుతంబుగఁ సరోవరములుఁ న
దులును వఱలుఁగాక! ఒకఁడైన బెదరింపకుండుఁగాపుత మదా
జ్ఞనుఁ సర్వవానరుల్ చనుఁడు మనుఁడు

గీ. అనుచుఁ శ్రీరాముఁడాజ్ఞయిచ్చిన కతమునఁ । దప్పి భావంబుచేత
నేస్థలమునందుఁ । గొమ్మకొంకిమెకంబులు గూడుచుండు । నచట
ఫలజలసౌఖ్యంబులవఘళించు. 75

క. మృష్టజలనదులు కొలఁకులు । తుష్టినిగలిగించు మంచితోఁటలు
కమనీ । యేష్ట ఫలపుష్పపల్లవ । పుష్టమహావృక్షములును బొలు
పారు నటన్. 76

క. అటులైనన్ సుఖదుఃఖము । లటమరఁగనఁబోవు ప్రాక్తనాదృష్టజ
ముల్ । స్ఫుటగతి నెటనెటజంతువు । లటనముగావించు కర్మ
మటన్నటకరుగున్. 77

వ. అనుభవింపక కర్మంబు క్షీణింపదని వేదానుశాసనంబని
మఱియు శ్రీనారాయణుండిట్లనియె. 78

గీ. అంత నవ్వానరంబు కొండంతమేను । గదుర నభివృద్ధిజెంది
యోఁకలియు దప్పి ! సంతతంబును బీడింప సంచరించు । నవ్వ
నంబున నిట్టటు నటమటవడి. 79

ఉ. పిత్తసముద్భవంబయిన పీడతదాస్యమునందు పుట్టుతో
హొత్తుటఁజేసి సంతతము నాస్యగతవ్రణజాలమెంతయున్
నెత్తుటిధారలంగురియు; నిస్పృహమైన తదాస్యబాధమై
బొత్తిగనేమియుం గుడువఁబోదు జలంబునుగ్రోలదెన్నఁడున్. 80

క. తెఱచున్ వదనముఁ గిచకిచ । నఱచున్ వెఱచఱచుఁదఱచు నతి
భాధకు మై ।మఱచున్స్పృహగని మఱి వా । చఱచున్వాలంబు
నేలఁజఱచున్ బఱచున్. 81

మ. తినకున్నన్ నిజచంచలత్వమున నర్థిన్గోసి పండ్లెల్ల వా
సనఁజూచున్ వదనాంతికంబున నిడున్ ఘ్రాణమండలిం బారవై
చు నిటుల్ వానరమొక్కఁడోనిలువ కక్షుద్రంబుగాఁజెట్లయం
దున నిట్టట్టుభ్రమించుచున్ మరణ మొందున్ మేలుగానెంచుచున్

ఉ. ఊఁచవడెన్ శరీరము సముద్ధతిఁ జూపెడి క్షుత్తృడార్తిమై,
నేఁచు వ్రణంబునన్ రదనబృందము జారిపడెం, గరంబులున్

సాఁచుట కేని లేశమగు శక్తి యొసంగదు, తోఁకభారమై
తోఁచెను మర్కటంబునకుఁ దొల్లియొనర్చిన పాపరాశిచేన్ 83

క. అఱిముఱి యీరీతిగ వా । చఱచుచు నుపవాసములను జరిపె
డికపికిన్ । బఱతెంచె దైవికంబుగఁ । బురుషోత్తమమాసమపుడు
పురుపుణ్యదమై. 84

క. శీతంబున వాతంబున నాతపమున బీడ్యమానమగుచున్ బెలుచన్
మూతిన్ ముట్టక యెదియే నా తెరగుననుండెఁ గ్రోఁతియమ్మాస
మునన్. 85

సీ. ఒక్కనాఁడనఘ!యా వెక్కిరించుమొకంబు బహుళపక్షమునందు వ
నమునడుమ । దూపటిల్లి కరంబు తుందుడుకునఁబోయి కుండంబు
చెంగటఁ గూరుచుండి। జలపానమును జేయఁజాలక యాఁకటఁజాం
చల్యమూని యచ్చటవసించు । వృక్షమెక్కి మఱొక్కవృక్షంబు
మీఁదికి దుముకంగఁబోయి కుండమునఁబడియె

గీ. బహుదినంబులనుండి తద్వానరంబు । తిండిలేకుండుటను గ్రుస్స
కుండతీర్థ । మునను దశమిమొదలుగను దినచతుష్ట । యంబుగ
డునఁగ దొరలుచు నధివసించె. 86

క. పంచమదివసంబది ప్రా । ప్తించినమధ్యందినమునదినమణివెలుగన్
బంచతఁజెందెఁ బ్లవంగమనుచితమగుకుండతీర్థమందు జలమునన్

వ. అంత నవ్వలీముఖంబు వినిర్ధూతమలాశయంబై యా
దేహంబువదలి తక్షణంబ భవ్యాభరణభూషితంబగు దివ్యదేహంబు
దాల్చె. 88

సీ. ఇందీవరశ్యామమిద్ధప్రకాశంబు కందర్పశతకోటిసుందరంబు
లలితకిరీటకుండలభాసమానంబు కేయూరహారముద్రాయుతంబు
కటినటత్పటుపీతపటకాన్తిఘటితంబుమణిమయకటిసూత్రమణ్డితంబు
నీలకుంచితచికురాలిభవ్యముఖంబునటదమరాంగనార్భటిసహితము

గీ. గీతకుశలోరుగంధర్వకిన్నరగము దివ్యదేహంబుఁగాంచి యాత్మీయము
ముఁగపి। యధికపాపునకిట్టిదేహంబునాకుఁ।గలిగెనెట్లనియాశ్చర్య
కలితమయ్యె. 89

వ. విమానారోహణార్హంబును సుఖకరంబునైన యీశరీరంబు పుణ్యాత్మునకుంగదా యోగ్యంబు 90

మ. ఒకదివ్యాంగన పట్టె ఛత్త్రమును వేఱొక్కర్తు పావాలువే
రొకనారీద్వయి చామరద్వయము నిం కొక్కర్తు భృంగారకం
బొకకాంతాతిలకంబు వీటికయు వేరొ ర్తాలవట్టంబు దా
ల్చికరాబ్జంబుల వీచుచుం దగవసించెం దత్సమీపంబునన్ 91

వ. ఇవ్విధంబున నప్సరఃస్త్రీలుగీతవాద్యాదితత్పరలై నాట్యాదులచే ననేకవిధంబులఁదన్నుఁగొల్వగ వైభవంబుఁగాంచి, చిత్రార్పితుండువోలెఁగొంతదడవుండి. 92

క. ఇదియేమి యెట్టిపుణ్యం । బొదవె నపుణ్యునకు నాకు నురుదుర్మతికిన్ । ముదమున హరిపదమునుగను । సదమలపుణ్యంబు నాకెనంగదుగాదే. 93

మ. అని తర్కించుచు మర్కటాకృతిఁ బరిత్యాగంబుగావించి నిల్చిన యాతండు విమానరాజమెదుటన్ జెన్నార సాశ్చర్యుఁడై
కనుచుండన్ వినయానతిన్ హరిభటుల్ గావించి పాణిద్వయం
బును జోడించి మనోహరోక్తినివహంబుంబల్కిరీరీతిగన్ 94

గీ. ప్రాకటవిమానమెక్కి గోలోకమునకు । వేగ దయచేయుమయ్య యో విభువతంస । తనరఁబురుషోత్తమునిసన్నిధినివసించు । గొప్పపుణ్యమునుంచేసికొంటివీవు. 95

వ. అనిన నా దివ్యరూపుండిట్లనియె. 96

మ. ధరణీరేణుగణంబులెన్నిగలవో తారాచయం బెంతయో
మఱియున్ వర్షజధారలెన్నిగలవో మత్పాపకర్మంబులా
కరణిన్ లెక్కకునెక్కువై కలవు భోగ్యంబుల్ చిరం, బిట్టి నా
కురులోకం బెటుగల్గెనో? యఘచయంబుత్సన్నమెట్లయ్యెనో? 97

వ. మఱియు నీ దివ్యదేహంబును దివ్యభోగంబులు నవితర్కితంబులెట్లుసంప్రాప్తించె దీనికిం గారణమేదే నత్యుగ్రంబుండవలయుఁ దెలియవలతుం జెప్పరేయని హరిభటులనడిగిన వారలిట్లనిరి. 98

శా. ఓహో శ్రీపురుషోత్తమప్రథితమాసోదగ్రపుణ్యంబు దు
ర్మోహామ్యుద్ధతశత్రువారకము సంపూర్ణాఘహాతరంబు
న్మాహాత్మ్యంబు నెఱుఁగఁజాలవొకో? యామాసంబునన్ నీవుసం
దేహంబేది తపంబుఁజేసితివి సత్తీర్థంబునం బెల్లుగన్. 99

వ. అదియెట్లనిన నో మహారాజవరా! 100

సీ. వానరదేహంబుఁబూనియుండుటఁజేసియీవొనర్చినతపం బెఱుఁగవైతి
వాస్యరోగముచేతనాహారసువ్రతంబది నీకు సంప్రాప్తమయ్యెఁ బెలుచ
శాఖామృగీయచాంచల్యంబునం బహుఫలములు ద్రెంచి భూభాగమందు
బడవైచితివి వాని బహుజనంబులు మెక్కి తనివినొందిరి మహావనమునందు

గీ. మానసికదుఃఖమున లేశమాత్రమైన । నుదకపానంబు సేయక యుం
టివీవు । మహితపురుషోత్తమాభిఖ్య మాసమందుఁ । దెలియకుండి
యుఁ దపమిట్లు సలిపి తధిప. 101

సీ. ఫలపాతముఁ జేసి పరులకునుపకారముడుగకరచియింపఁబడినదయ్యె
శీతవాతాతపాక్షీణబాధలు చరియించుచు వనిసహియింపఁబడియె
మహనీయమృగతీర్థమధ్యంబునందైన ప్రొద్దులుతప్పకమునుఁగఁబడియె
గావునస్నానజఘనతరపుణ్యంబు పురుషోత్తమాంతరంబునఘటించె

గీ. ఇటులనామయపీడచే నీవు తెలియ । కాచరించితి పురుషోత్తమాఖ్య
మాస । మందు నుత్తమతపమును వ్యాజమునను । సలిపినను నీకు
నెంతయు ఫలదమయ్యె. 102

వ. శ్రీపురుషోత్తమమాసమందలి యుత్తమంబగు మాహా
త్మ్యంబు నెఱింగి శ్రద్ధతో విధిప్రకారంబు కర్మం బాచరించినవాని
భాగ్యం బింక నేమని వర్ణింతుము? మఱియు నో మహానుభావా! నీవొన
రించినయంత,స్వార్థంబయినను నాచరింప నెవ్వండు సమర్థుండు? 103

చ. ఒనరిచిరేనొ కండు పురుషోత్తమమాసమునం దుపాస; న
ప్పని మెయి సర్వపాపములుఁ బాయును తత్సదృశంబు వేరొకం
డును హరితుష్టిఁగూర్పదు; కడుంగడుధన్యులు తద్వ్రతంబు నే
మనుజులొనర్చుచుందురు ప్రమాదము లేక సముక్తపద్ధతిన్. 104

చ. మఱిమఱిభూతలంబుపయి మానవకోటికిఁ బుణ్యభారతా
జిరమునఁబుట్టు దుర్లభము; చేకురినప్పుడయందు జన్మ మీ
యురుకలుషాపహంబుఁ బురుషోత్తమమాసము సేవసల్పు వా
రతిముఱిపుణ్యవంతులుసుమీ! మఱివారి భవంబెధన్యముల్.105

గీ. మాననీయము పురుషోత్తమంబెవరికి । స్నానదానజపాదులు సలు
పుచుండ । నరుగు నవ్వారుసుభగు లత్యంతపుణ్యు; । లందుదురు
వారు గోలోకమందు ముదము. 106

క. పితృకార్యంబులుదానము । లతులతపస్నానములునునాదిగలవి స
న్నుతపురుషోత్తమమందుఁ । కృతమైనంగోటిగుణములిదినిజమనఘా

గీ. అరుగుదేరఁగఁబురుషోత్తమాఖ్య;మందు।స్నానదానవివర్జితజనుఁడు
ఖలుఁడు । శఠుఁడుధర్మధ్వజుండు విస్తారపాపి । ధిక్కృతికిఁబాత్రుఁ
డెందు నాస్తికుఁడువాఁడె. 108

వ. మఱియు నారాయణుండిట్లనియె. 109

గీ. పుణ్యశీలసుశీలురు పొసఁగఁదనయ । దృష్టమును సన్నుతింప నా
దివ్యరూపుఁ । డెంతయేనియుఁ జకితుఁడై హృష్టుఁడగుచుఁ । బులక
జాలాంకితాంగుఁడై పొలిచి పిదప. 110

మ. నతులన్ సల్పియుఁదీర్ఘదేవతలకు న్గాలాంజరాభిఖ్యప
ర్వతముల్ మొక్కియుఁ గాననాధిపతులం బ్రార్థించి గుల్మోత్కర
వ్రతతిశ్రేణికిజోతలన్ సలిపి భవ్యంబావిమానంబున
న్వ్రతమీరంగఁ బ్రదక్షిణించియతఁడం దారూఢుఁడైప్రీతితోన్ 111

సీ. మణిగణరచితకంకణఝణత్కారం బెసంగఁజామరములచ్చరలువిసర
మోదిల్లియమరులామోదంబుసంధిల్ల నల్లనల్లనవిరుల్ సల్లుచుండ
గంధర్వకిన్నరుల్ ధుంధుంకిటాత్కారబంధురవాద్యశబ్దంబుగొలుప
దరహాసమునపురందరపురస్సరులుసాదరభావులైబరాబరులుసూప

గీ. గోపగోపీగవాదిసంప్రాపకంబు । రాసమండలయుతముజరామరణవి
వర్జితముపునరావృత్తివారకంబు। యోగిదుర్లభగోలోకమేగెనతఁడు

చ. కృపణుఁడుచిత్రశర్మఁడతికిల్బిషకర్ముఁడు దంభవృత్తి చే
నుపమవచింపరాని పురుషోత్తమసేవన మాచరించినన్

గపిణనవృంద్యజించి హరిఁ గంజమనోహరనేత్రుఁగూడి తా
నపరిమిత ప్రమోద మనయంబును జెందె మునీంద్రసత్తమా 113

క. అమితాశ్చర్యదమిదియని । యమరులుతమలోనమిగుల యచ్చెరు
పడుచున్ । దమతమనెలవుల కేగిరి । సమధికపురుషోత్తమ ప్రశంస
సలుపుచున్. 114

వ. అనిన నారాయణునకు నారదుండిట్లనియె. 115

క. దివసాదిమభాగంబునఁ । దవిలినయాహ్నికమునీవుతగ దెల్పితి త
ద్దివసాపరభాగీయం । బవుదానిని దెల్పుమిప్పుడఖిలాభిజ్ఞా 116

గీ. కడఁకగృహమేధులకునుపకారమొదవఁ । బలుకఁగదవయ్యయోవద
ద్వరమహాత్మ । తిరుగుచుంద్రుగదాభవాదృశులనయము । లోకము
ల కుపకారంబువీఁకఁజేయ. 117

వ. అనిన శ్రీనారాయణర్షి యిట్లనియె. 118

–(శ్రీనారాయణర్షి నారదునకు దివసాపరభాగీయవిధిని దెల్పుట)–

క. ప్రాతఃకాలికకర్మము । లాతతవిధిఁబూర్తిసేసి యవియగుపిదపన్
బ్రీతినిమాధ్యాహ్నికసం । ధ్యాతిలతర్పణములనఘుతగ జేయనగున్

క. సురలుమనుష్యులుపశువి । ప్క్రరము లురగములు పిశాచసిద్ధులు
యతుల । సురులుంబ్రేతములన్నా । తురులగు నందఱకునొసగుదు
నశనమిచటన్ 120

వ. అని పిదపఁ బంచమహాయజ్ఞంబులాచరింపవలయు నవ్వల
భూతబలినాచరింపవలయు, నిట్లువచించి కాకంబునకును శునకంబున
కును బలినొసంగి మఱియువేరుగా భూతంబులకుబలినొసంగి యా
చమించి 121

క. గోదోహకాలమతిథిన్ । మోదంబున ద్వారదేశమున వేచియు భా
గ్యోదయముచేతవచ్చిన । చోదైవమటంచు నతనిశుద్ధమనమునన్

క. పలుకులచేసత్కారము । తొలుతంబొనరించి భక్తితోడసపర్యన్
సలిపిరుచిరాన్నపాన । మ్ములనుయథాశక్తినొసఁగబోలుమునీంద్రా.

గీ. ఆత్మ గేహాంతరాకల్పితాన్నమందుఁ । గొంత వ్యంజనములతోడఁ గూర్చినవిధి । భిక్షువగు బ్రహ్మచారికిఁ బ్రీతియొదవ । నప్పనముసేయఁగాదగునార్యవినుత. 124

గీ. యతియునుంబ్రహ్మచారి పక్వాన్నవిభులు । అన్నమునువారికిడక యే తిన్నవాఁడు। సముచితంబుగఁజాంద్రాయణముచరింపవలయు నటు గామిపాపంబు తొలఁగకుండు. 125

చ. సలిలము పూజ్యుఁడైన యతిచంద్రుకరంబుననుంచి భైక్షను
వ్వలఁగడుభక్తితోడనిడి వారి ననంతరమిచ్చిరేని త
త్సలిలము సాగరోపమము తద్ఘనభైక్షము మేరుతుల్యమై
పొలిచి సమస్తపాపములఁ బోకడపెట్టెడి మానిసత్తమా. 126

గీ. సమధికంబగుశ్రద్ధతో సత్కరించి। భిక్షువునకన్న మొసఁగినఁ బ్రీతితోడ । గోప్రదానసమంబగుగొప్ప పుణ్య । మనివచించెను భగవంతుఁడగు యముండు. 127

గీ. సుప్రశస్తమువిపులమౌ శుద్ధపాత్ర । మందుమానంబుతోడ గర్హణములేక। ప్రాఙ్ముఖంబుగఁ గూర్చుండి స్వస్థచిత్త । మునను గృహమేధిభోజనం బొనరుపఁదగు 128

వ. స్వాసనంబును నిజభాజనంబును నేకవస్త్రుండైభజియింపం జెల్లదు స్వయముగ నాసనంబునధిరోహించి స్వస్థచిత్తుండై భుజియింపవలయు. 129

క. ఆయతమై విలసిల్లు స్వ । కీయంబగు కాంస్యపాత్రఁగేవలమొకఁడే
పాయకకుడుచునెవండత । డాయుఃప్రజ్ఞాయశోబ లాదులనందున్

వ. "సత్యంత్వర్తేన"యను మంత్రంబుచే హస్తమున జలంబు గ్రహించి పరిషేచనమాచరించి సఘృతంబును వ్యంజనాన్వితంబునగు నన్నంబుభుజింపవలయు భోజనంబునుండి యించుకయన్నాగ్ర్యంబు గ్రహించి "భూపతయేనమః" యనియు, "భువనపతయేనమః" యనియు, "భూతానాం పతయేనమః" అనియు, నుచ్చరించుచుబలియొసంగి పిదప ధర్మునికొఱకును చిత్రగుప్తునికొఱకును బలినొసంగవలయు పిదప యత్రక్వచిత్పాపోపహతాత్మా లెట యెటనెట వరి ంతు రట్టిభూతములు

తృప్తిఁజెంద యథాసుఖంబుగ నక్షయ్యంబగునిది యగుఁగాకయని
యుచ్చరింపవలయు. సకలభూతంబులకుబలి నొసంగవలయు. తదనంత
రంబు ప్రాణంబుకొఱకు నపానంబుకొఱకు వ్యానంబుకొఱకు నుదానం
బుకొఱకు సమానంబుకొఱకుఁ బూర్వంబున బ్రణవంబుచ్చరించుచు
స్వాహాంతంబుగ ఘృతప్లుతంబగు నన్నంబు నైదుపర్యాయంబులు దం
తదంశితంబు గాని తెరంగునజిహ్వచే గ్రసియింపవలయు,పిదప దద్గతమన
స్కుండై తొలుత మధురంబునునడుమ లవణామ్లంబులును దరువాతఁ
గటుతిక్తంబులును భుజియింపవలయు. 131

క తొలుతంబురుషుండుద్రవం।బులగుపదార్థములు,కఠినములునడుమ,
ద్రవం।బులుమరలఁ దుదనుదినిన్ ।బలమారోగ్యంబు విడువఁ
బడవుమునీంద్రా. 132

క. ఎనిమిదిగ్రాసంబులుయతి। వనవాసిపదాఱుతినఁగవలయు;గృహస్థుల్
గొనఁదగుముప్పదిరెండిటి। సనఘూ వర్ణులుభుజింపనగు నమితముగన్
గీ. చెల్లదుతినంగ శాస్త్రదూషితములైన; । భక్ష్యభోజ్యాదులను ద్విజ
ప్రతతి యెపుడు। నొప్పనుభుజింప శుష్కపర్యుషితమైన। యట్టి
యాహారమని చెప్పి రార్యజనులు. 134

గీ. సంయమీశ్వర! ఘృతపాయసను లుదక్కు। సర్వవస్తువులను సశేష
ముగఁదినఁగ। నగునుదచ్ఛేషమును భోజనాంతమందు। నుంచి
యగ్రాంగుళుల విధియుక్తమునను 135

వ. అనంతరంబు జలపూర్ణాంజలియై యందునర్థంబుగ్రోలి
యగ్రాంగులిస్థిత శేషంబగు నంజలిజలంబు భూమియందొసంగి శేషం
బునయ్యెడన (రౌరవేపూయనిలయే పద్మార్బుదనివాసినా మర్థినా
ముదకందత్త మక్షయ్యముపతిష్ఠతు) అనుమంత్రంబుఁ బఠించుచు
బుధుండు నిషేచనము సేయవలయు నట్లుకాదేని విప్రుండుపాపంబు
నందిప్రాయశ్చిత్తంబున శుద్ధుండగు అమ్మంత్రంబుచే నిషేచనమాచరిం
చినపిదప దంతవిశోధనంబాచరించి యించుక యార్ద్రపాణిచేఁ బాత్రో
త్సారణంబొనర్చి యాచమించి పిదపలేచి బహిఃస్థితుండై సమాహిత
త్వంబున మృత్తికచేతను శుద్ధజలంబుచేతను ముఖహస్తంబులం గడిగి

కొని షోడశగండూషంబులాచరించి శుద్ధుండై సుఖంబుగఁ గూర్చుండి
గీ. మునివరునగస్త్యుఁ గుంభకర్ణుని శని బడ । బానలము భీమసేను నీ
  యైదుగురను । బ్రార్థనమొనర్తు నాహారపరిణతికయి । యనుచుఁ
  గరమునసిమిరికోనగు, నుదరము. 137
క. ఆతాపినిజంపివెసన్ । వాతాపినిగూల్చినట్టి పావనుఁడబ్ధిం
  బ్రీతింగ్రోలినఘనవి।ఖ్యాతుఁడగస్త్యుఁడుప్రసన్నుఁడయ్యెడునాకున్
    వ. అనితలంచి. 139
గీ. పిదపశ్రీకృష్ణదేవుని పదములుమది । యందుస్మరియించి యాచాం
  తినాచరించి । సలిపి తాంబూలచర్వణంబెలమిమీరఁ।గృష్ణమయ
  బ్రహ్మమును విచారింపవలయు. 140
    వ. పిదప సచ్ఛాస్త్రాది వినోదముచే సన్మార్గాద్యవిరోధం
బుగ సద్బుద్ధితో నధ్యాత్మవిద్యాశ్రవణంబు నాచరింపవలయు వృత్తి
హీనుండైనను తప్పక యేకముహూర్తంబైన స్వస్థమానసుండై
యట్లు చేయవలయు. 141
మ. వినిధర్మంబుల గుర్తెఱుంగు వినియేపీడున్ సమస్తాఘముల్
  విని మోహంబును బాయజాలు వినియేవిజ్ఞానమున్ గాంచెడిన్
  వినుటన్ నీచజనుండు సైతమువెసన్ శ్రేష్ఠుండగున్ శాస్త్రమున్
  వినకున్నందగశ్రేష్ఠుఁడైన జనుఁడున్ నీచత్వముంజెందెడిన్. 142
    వ అనంతరంబు. 143
క. ఇలువెడలి వెలుపలికిన। వ్వలనరిగి యొనర్పవలయువ్యవహారంబున్
  తలఁచుచు శ్రీకృష్ణుని హృ।జ్జలజంబున సర్వకార్య సంసిద్ధికరున్.
చ. ఇనుఁడపరాద్రికూటమున కేగినయంతఁ దరంగిణీతటం
  బునకయినన్ స్వకీయగృహభూమికినైనను జేరి పాదసే
  చనమొనరించి శుద్ధుఁడయి శాంతహృదంతరమొప్ప సాయసం
  ధ్యను నెఱవేర్పఁగావలయుఁ దప్పకభూసురవర్యుఁడాదటన్. 145
మ. అమరవ్రాతసమర్చితాంఘ్రియుగ! సాయంసంధ్యనేబ్రాహ్మణా
  ధముఁడెం తేనిఁబ్రమాదిమొసలుపఁడో తద్ధ్వంబుగాగోవధా

ఘమునీలోకమునందుఁగాంచి యతఁడాకాయంబునుంబాసి య
య్యమలోకంబునఁజెందు రౌరవసమాఖ్యంబగు దుర్వ్యాతనన్

గీ. సంకటంబుననో కాక, సరణియందొ । కాలలోపంబొకప్పుడుకలిగె
నేని । ఆనిశీథముసాయసంధ్యనుద్విజుండు । సేయఁగాదగుఁద్విజియిం
పఁజెల్లదెందు. 147

క. కనిశోద్ధమిగులనేద్విజ । జనవర్యుండొగిత్రికాలసంధ్యోపాస్తిం।బొన
రుచునాతనితేజము ।దనరుఘృతమ్మునుపర్బుధజ్వాలగతిన్. 148

వ. సాదిత్యుఁయునర్థాస్తమితభాస్కరయునగునట్లు సాయంసంధ్య
నాచరింపవలయు ప్రాణాయామంబాచరించియద్దేవతాంచితమంత్రంబు
చేత సంప్రోక్షించి సాయంకాలమున "నగ్నిశ్చమా" యనుమంత్రంబు
చేతఁబ్రాతఃకాలమున "సూర్యశ్చమామన్యశ్చ" యను మంత్రంబు
చేత నుదకంబుఁబుచ్చుకొనవలయుపిదపఁబ్రత్యఙ్ముఖోపవిష్టుండునువా
గ్యతుండును సుసమాహితుండునునై జపమాలధరించి నక్షత్రోదయ
పర్యంతము, లెస్సగావ్యాహృతియుతంబుగాగాయత్రీజపంబాచరింపవల
యువారుణులచేనాయాదిత్యుని యుపస్థానమొనర్చిప్రదక్షిణించుచుది
క్కులకునమస్కరించిదిక్పతులను వేరువేరుగనమస్కరించియివ్విధంబుగ
బశ్చిమసంధ్యనుపాసించియగ్నియందుహోమంబుఁగావించిభృత్యపరివృ
తుండైయనతితృప్తిగ భుజింపవలయుభుజింపనియాతండునుసాయంకాల
ప్రాతఃకాలములయందు వైశ్వదేవబలికర్మముల నాచరింపవలయునట్లు
సేయఁడేని కిల్బిషియగు సాయంబుభుజించినపిదప గృహస్థుండు కృత
పాదాదిశౌచుండై యుపధానసమన్వితంబైమృదులంబగు శయ్యనొంద
వలయు.

గీ. తనగృహంబునదూరుపు; దక్షిణాశ । శ్వశురమందిరమునఁ బ్రవాస
మునబశ్చిమ। మాశ తలయంపిగను తెండనగు,బరుండ। దగ దుదఙ్మ
స్తకముగనే స్థానమందు. 150

క. తలఁచిమనంబుననుఖశా ।యులబుధుల; జపించి రాత్రిసూక్తంబు;
నమ । స్సులనొనరిచివిష్ణువునకు;। నెలకొనఁగసమాధి, నిశనునిద్రిం
పఁదగున్. 151

క. కలశజమునిమాఘవుఁడున్ । బలవన్ముచికుంద రాజవరుఁడుకపిలుడున్
కలుషహరుండాస్తీకుం । డెలమినిసుఖశాయులగుదురీమైనుపురున్
గీ. పూర్ణకుంభంబుమాంగల్యమునుశిరఃప్ర । దేశమందుననుంచివైదిక
ములైన । గరుడమంత్రంబులనురక్షగాంచినిదప!స్థిరతరంబగుమదిని
నిద్రింపవలయు. 153

క. వ్రతమూనిపర్వదినవ । ర్జితముగగృహమేధిజనుఁడుత్రిదశమునీంద్రా
ఋతుకాలాభిగమనమున్ । జతురతనొనరింపవలయుస్వకళత్రరతిన్

వ. ప్రదోషపశ్చిమంబు లీరెండును వేదాభ్యాసంబునంగడు
పవలయుఁ బిదపయామద్వయంబు శయనించినవాఁడు బ్రహ్మత్వంబు
నొంద సమర్థుండగు, నారదమునీంద్రా! గృహస్థాశ్రమలక్షణంబగు
నీకృత్యజాతంబంతయు నశేషంబుగాఁ బ్రతిదినంబున గృహస్థుండులెస్స
గాఁ జేయవలయు. 155

గీ. సత్యవచనంబహింసయు సర్వభూత । దయయుశమము యథాశక్తి
దానములును । దేవగురుతీర్థసేవనాదికము గృహికి । ధర్మముని
చెప్పఁబడియె శాస్త్రంబునందు. 156

క. పరదారపరాఙ్ముఖతయు । తరుణీపరిరక్షణం బదత్తాదానో
పరమణము, మధుప్రమాంసము । పరివర్జించుటయు,గృహికి వర
ధర్మమగున్. 157

వ. ఈమైనువిధంబులైన ధర్మంబు బహుశాఖంబై సుఖోద
యంబుగావించు దేహపరములగు దేహులచే దేహసంభవంబాచరింప
వలయు. 158

చ. అనుపమసర్వవేదములయం దుదితంబగు సచ్చరిత్రమున్
ఘనగృహమేధిధర్మమనఁ గ్రాలినదాని జగద్ధితంబుగా
వినిచితి నీకునారద! సవిస్తృతిచే, వచియించినట్లుగా
నొనరిచినట్టివారలకు నుత్తమచిత్త విశుద్ధియేర్పడున్ 159

వ. నారదుండిట్లనియె. 160

క. స్తుతియించితితొలుతపతి । వ్రతయగునారినితదీయవరలక్షణముల్.
వితతముగ నాకునిపు డం । చితచరితతపోనిధీ వచింపుముకరుణన్.

వ. సూతుం డిట్లనియె. 162

క. నారదముని చోదితుఁడై । నారాయణమహామునివరుఁడు నారీహితమా
తీరునఁ బలికె నశేషము । దారకృపం గని పతివ్రతాచరితంబుల్.

వ. అనిన నారాయణమహర్షి నారదుం గని యుత్తమంబగు
సతుల వ్రతంబుఁ జెప్పెద వినుమని యిట్లనియె. 164

—(నారాయణర్షి నారదునకుఁ బతివ్రతాధర్మంబులు చెప్పుట.)—

మ. తననాథుండు కురూపియైనను గువృత్తవ్యాపకుండైనఁ గ్రో
ధనుఁడైనన్ బహునిర్ధనుండయిన మద్యవ్యగ్రచేతస్కుఁడై
నను వృద్ధుండయినం గదర్యుఁడయినన్ జాతుర్యశూన్యాత్ముఁడై
నను గాముఁడయినన్ మహాకితవుఁడైనన్ బూజ్యుఁడౌ, సాధ్వికిన్

క. లలనాలంపటుఁడైనన్ । పెలుచన్ బహురోగజాల పీడితుఁడైనన్
జలచిత్తుఁడైనను విడలు । గొలువందగు దైవతముగఁ గొనకొని భర్తన్

గీ. అంధుఁడైనను బధిరుఁడునైన మూకుఁ । డైనఁ గాతరుఁడైన నీచాత్ము
డైన హేయుఁడని యెంచ కెపుడు వాక్కాయకర్మ । ములను మగ
నిని సేవింపవలయుఁ బొలఁతి. 167

వ. మఱియు భర్తకు విషమంబొకప్పుడును వనితయొనర్పం జనదు.

క. బాలయు యువతియు వృద్ధయు । లోలాక్షియొనర్పరాదు లోలుప
మతితో । శాలన్ స్వతంత్రతను నె । క్కాలంబునఁ గూడ నొక్క కార్యం
బయినన్. 169

శా. కామక్రోధములం దృజించి దురహంకారంబు వర్జించి యు
త్ప్రేమన్ భర్తృమనోభిరంజనముఁ గావింపందగున్ సాధ్వికిన్
గామాసక్తిఁ బరుండు సూచి ప్రియవాక్యంబుల్ ప్రసంగించినన్
రామారత్నము మానసంబున వికారం బందరాదింతయున్ 170

చ. జలరుహలోచనన్ జనులసందడి నన్యుఁడు సంస్పృశించినన్
గలుషతనందఁ బోకతమకంబునఁ జిత్తమునందు; నే సతీ
తిలక మెసంగు; నా సుదతి స్త్రీలతనూరుహసంఖ్య యెంతగా
నలరెడి నన్ని వేలసమలందునఁ జెందును నాకసౌఖ్యమున్ 171

క. ధనకనకంబులనిచ్చెద । ననితద్దయు నాశయిడిన నన్యపురుషుని కే
మనమునవాక్కునకర్మం । బుననొల్లనితరుణిలోకభూషణయనఘా
మ. మదమాతంగమనోజ్ఞయాన! వినుమీ మద్వాక్యముల్ బాహుద
ర్పదశన్ నిర్జరులం జయించితిని నారాజ్యంబుగీజ్యంబు నీ
పదరాజీవములందునుంతు ననుచుం బ్రార్థించినన్ దైత్యుఁ; డే
సుదతీరత్నము ధిక్కరించు; నదియే సుమ్మీ మహాసాధ్వినాన్.
ఉ. చోరుని తీరుదోఁపఁ గొనుచుంజని నిష్కుటమందునుంచి నా
కోరికిఁదీర్పకున్న నినుఁగూరలువండుదు నారలొల్తునం
చాఱడిబల్కినం దలక కన్యజనుం ద్యజియించి భర్తపైఁ
గూరిమినొందు సుందరి నకుంఠితసాధ్విగ నెంచగాఁ దగున్. 174
మ. ననుఁబ్రేమింపవయేని పల్వురుగనన్ నానాప్రకారంబులన్
నినుఁగారించెద వల్వలొల్చెదనుగానీ. వీడఁగాఁబోవనం
చని బన్నంబుల నెన్ని వెట్టినను జిత్తాబ్జంబునన్యార్పితం
బునుగానీక పతివ్రతామణి విభుంబూజించు నాసక్తితో. 175
క. చనవునఁబరపురుషుఁడుచూ చినఁజూఁడకనవ్వినన్ హసింపకభాషిం
చిన భాషింపక వాంఛిం। చినఁగోరనిసాధ్వి సాధుశీల జగమునన్
గీ. రూపయావనసంపన్న రుచిరనృత్తగీతవాద్యప్రవీణయానాతిసాధ్వి
స్వానురూపనరుంజూచినపుడుచిత్తమందువికృతినిలేశంబునందబోదు
మ. తరుణుండైన సురూపుఁడైన బహువిద్యావంతుఁడైనన్ ధనా
కరుఁడైనన్ వరకామినీజనమనః కంజాతపుంజప్రభా
కరుఁడైనన్ బరపూరుషున్ బ్రియమునంగామింప కేనాతిదా
వఱలుం దత్సతినే మహాసతిగ సంవర్ణింపఁగానొప్పెడిన్. 178
క. మానవుఁడైనను దేవుం । డైనను గంధర్వుఁడైన నతివల కన్యుం
డైన పురుషుండుప్రియుఁడుగ। నేనాఁడును జెల్లదయ్యుయిద్ధచరిత్రా
సీ. ప్రాణవల్లభునకుబత్ని యేసమయంబునందు నప్రియముసేయఁగరాదు
పరదేశమునకాతఁడరుగంగఁదనుమండనంబీగిమలినాంబరంబుదాల్చి
భుజియింపనాతండుభోజనంబొనరించి దుఃఖింపనాతండుదుఃఖమంది
ముదితుఁడైనయతండుముదితగావర్తించిసుప్తుఁడైననతండుసుప్తిఁగాంచి

గీ. మొదలనాతనికంటెను నిదురలేచి। పంచతనుజెందనాతండువహ్నిఁ
జొచ్చి ' చిత్తమందుననితరు వాంఛింపకుండు । నతివఁదెలియంగ
దగుఁబతివ్రతయనంగ. 180

వ. మఱియు నత్తమామలయందును బత్తిగలదై భర్తను
మిగుల భక్తిసేవించుచు ధర్మకార్యములయందును నర్థకార్యంబుల
యందును గృహోపస్కరసంస్కారమందును బ్రతిదినంబు నాసక్తయై
యుండవలయు, 181

క. వనముననుండియొక్షేత్రం । బుననుండియొ యన్యగ్రామముననుండి
యొ వ । చ్చిన విభుఁడు; లేచియాసన । మునజలమున నతనిమదికి
ముదమిడవలయున్. 182

చ. కలకలలాడుమోమున సుఖంబుగఁ గాలమునందు భోజనా
దులనిడి భుక్తవద్విభునితో సహితంబులనాడజెల్ల ది
మ్ములశయనాసనంబులను భోజనదానములందు సత్కృతిం
బలుకులయందు, నెప్పరిగ భార్యవసింపఁదగున్ గృహంబునన్.

ఉ. భర్త గృహవ్యయంబుసలుపందనకిచ్చినఁ విత్తమందు సం
పూర్తిగ వేశ్మకృత్యములు వుచ్చి మిగుల్పగఁజెల్లు, ద్యాగని
ర్వర్తనమాచరింపగఁ గరంబునబెట్టినయర్థమందు లో
భార్తిమిగుల్పరాదు లవమైనను మానిని మానిసత్తమా. 184

వ. మఱియు విభునియానతింగొనక స్వబంధువులకేని ధనం
బొసంగంజనదు. 185

క. ఇతరాలాపంబులు, సం । హతతోషంబితరజనుల వ్యాపారకథా
పరితతులు నతిహాసంబులు। నతిరోషమువిడువజెల్లునంగనలెల్లన్

క. ఎయ్యది భర్తభుజింపం। డెయ్యది నాథుండుగ్రోలఁ డెయ్యదిపూయం
డెయ్యదియాఘ్రాణింపం। డయ్యదిసర్వంబువిడువఁగుపడతులకున్

క. తైలాభ్యంగము స్నానము । హోళిఁదనూద్వర్తనక్రియయు నుదకసు
ముదం । తాళిపరిశోధనంబును। స్త్రీలొనరింపంగదగుఁ బతిముదం
బందన్. 188

గీ. మానినులకార్తవమ్ము ప్రతిమాసమందుఁ । బ్రేతమొదలుగనది తట స్థించెఁగానఁ । దత్సమయమందు సతిదినత్రయమువిడిచి । తేశ్మకృత్యంబునందుఁ బవిత్రయగును. 189

గీ. ప్రధమదినమునఁ జాండాలవనితయగును । బ్రహ్మఘాతిని రెండవ వాసరమున । రజకిమూఁడవనాఁడు మఱరాశిగమున । నాలవదినంబు నను శుద్ధురాలు మాని. 190

ఉ. స్నానము శౌచగానహాసనంబులు రోదనయానకర్మముల్ మానసవాచికంబులును మైధునముల్ హరిలేపదేవతా నూనసమర్చనంబులును ద్యూతదివాస్వపనంబు లార్య వర్గానతిదంతధావనములార్తవదూషిత వీడఁగాఁదగున్. 191

వ. మఱియు నభ్యంజనాదికృత్యంబులు సేయుందగదు. 192

సీ. జలజనేత్రను రజస్వలనుముట్టంగరాదన్నాతితోమాటలాడఁజనదు మూఁడురాత్రులువక్త్రమును జూపరాదాపె వినిపింపఁగారాదు తనపలుకులు। ఇట్లుదినత్రయంబేగించి ముట్టుత నాలవదినము స్నానంబుసేసి । యితరపూరుషవక్త్రమీక్షింపకెలమి భాస్కరుఁజూచి బ్రహ్మకూర్చంబుఁగ్రోలి.

గీ. ఆత్మశుద్ధికిఁబంచ గవ్యంబుక్షీర । మైననుం బుచ్చికొనఁదగునయ్యయిపుడు । చెప్పినవిధంబాకింతయుఁ దప్పకుండ । నాచరింపంగవలయు నబ్జాయతాక్షి. 193

వ. గర్భిణిగనుండెనేని నారీతిలకంబప్పుడు 194

ఉ. లాలసయై నిరంతరమలంకృతులన్ విరచించికొంచుఁ జాలాలుపసన్నవక్త్రమున నాత్మవిభుప్రియకార్యకర్త్రయై పాలితనైజధర్మమున వాస్తుసమర్చనముం బొనర్చుచుం గాలముపోఁబుగాఁగడపఁగానలయున్ నిజరక్షమేర్పడన్ 195

వ. మఱియు గుర్విణి 196

చ. కులటలులోనుగాఁగలుగు కుత్సితలంగవి ద్యూటలాడఁగా వలవదు, శూర్పవాతపరివర్జనమున్ బొనరింపఁగావలెన్

దల్లరి మృతార్భకాదులను దాఁకఁగరా దితరాన్నభుక్తియున్
సల్పఁగరాదు రౌద్రకథనంబునువింటయుఁ గూడదింతయున్ 197

మ. వనటంగుందగరాదు గుర్విణులు భీభత్సంబులీక్షింపఁగా
జన దుర్వర్ణమజీర్ణధాతుకము విస్తారంబునాహారముం
దినరాదిట్లువసించినన్ సతి, సుతున్ దేదీప్యమానున్ శుభుం
గను లేదేనియు గర్భపాతమొదవున్ గాదేని స్తంభించెడిన్ 198

వ. ఇత్యాది గర్భిణీధర్మంబులు. 199

గీ. స్వీయసద్గుణములకన్న భిన్నమైన । గుణములుగలట్టిసవతిపైగొణగ
జనదు । ఈర్ష్యపుట్టిన మచ్చరంబెంతయున్న । సవతులకునప్రియము
పరస్పరముతగదు. 200

చ. పరగుణనామకీర్తనము భామయొనర్పక భర్తకెప్పుడున్
బరిసరమందునుండఁదగు, వర్తిలనొప్పదు దూరమందునన్
ధరణి నిషణ్ణఁగాఁదగు నతండువచించినయేనిముంగలన్,
హరిదవలోకనంబు నితరాస్య విలోకనమొప్పదెప్పుడున్ 201

సీ. ప్రాణనాథునివక్త్రపంకజంబునువిలాసినియైలతాంగివీక్షింపవలయు
శ్రవణింపఁగాఁదగు సాదరంబునను దత్కథ్యమానములైన కథల
నెపుడు । ఆతండుభాషించునప్పుడుమధ్యతాభాషింపరాదన్యభాష
ణములు । పిలిచినంతనెజాగుసలుపకాసక్తయై తరలఁగాఁదగు రతి
స్థానమువలె

గీ. అతఁడుగానమునొనరింపఁగుతుకమూని । వినఁదగునతనిచెంతసోద్వే
గముగను । వ్యగ్రచిత్తతవర్తించుట నుచితంబు । కలహమెన్నఁడు
నతనితోసలుపరాదు. 202

సీ. కోపంబుచే భర్త కొట్టినం దిట్టినన్ బెదరించినంగాని బిసరుహాక్షి
కంఠమందతని నగ్గలికంబు చెన్నారధరియింపగాఁదగు వెరపుదక్కి
ఎలుగెత్తి కన్నీళులొలుకరోదనమొనర్పఁగఁజెల్లదాక్రోశపడగరాదు
తనయిల్ విడిచి పలాయనమొనర్పగరాదు పొరుగువారలకెల్లయె
ఱుకపడఁగ;

గీ. ఉత్సవాదులయందు బంధూత్కారము గృ। హంబులకుఁబిల్వ నా థుని యనుమతిగొని। యరిగి యధ్యక్షురక్షితయై; చిరము వ। సింపకచ్చట యింటికిఁ జేరవలయు. 203

చ. మగడు ప్రయాణమౌనెడ నమంగళముల్ వచియించుచున్ జనం దగదని యానవెట్టుచు నితాంతము రోదనమాచరించుచున్ బొగులఁగరాదు నాతికి; విభుండరుగం బరదేశ; మెంతయున్ సొగసులుమానిజీవితము చొప్పడుమాత్రవసింపనొప్పెడిన్. 204

గీ. అత్తమామలచెంగట నత్తమిల్ల। దగదుప్రతిదినమధిపువార్తలనర యఁగ। వలయు దూతలనంపగా వలయు నతని। కుశలవార్తలు దనకుఁ జేకూరుకొరకు. 205

క. పరదేశంబున నాధున। కరిగినకార్యంబు ఫలదమై శీఘ్రముగా మఱలియరుదేరనతడటే। ముఱిప్రోషితకాంత దైవమును వేడదగున్
వ. ఇంటికివచ్చిననతని మనంబెరింగి భక్తి సేవింపదగు. 207

సీ. అంగసంక్షాళనం బాచరింపమియును మలినవస్త్రంబున మెలఁగుట యును। తిలకాంజనంబులఁ దీర్చకుండుటయును వరగంధమాల్య వివర్జనమును। నఖరోమసంస్కారణము లేకయుండుట దశనమార్జన మును దప్పియుంట। అట్ట హాసక్రియ లన్యనర్మాలాపమన్యచేష్టా చింతలవిగలుగుట

గీ. యిచ్చవచ్చినగతిచరియించుటయును। దవిలిపరపూరుషాంగమర్దన ము సేఁత। సిబ్బితింబాసిటీకుమై నిబ్బరించి। యేకవస్త్రంబుతోఁజరి యించుటయును. 208

వ. కథితంబులగు నిత్యాదిదోషంబులు యోషితలకుదుఃఖ దాయకంబులుగాన త్యాజ్యంబులు 209

చ. సతినిజవేశ్మకృత్యములు సల్పి, హరిద్రశరీరమందు సం గతముగఁజేసి, నీరమున క్షాళనముంబొనరించి, మండనా న్వితవరగాత్రియై, కనుల విందొనరించుచు భర్తపిల్చినన్ జతురతనంతికంబు విలసన్ముఖపంకజయైచనన్ దగున్ 210

వ. మనోవాగ్దేహసంయుతంబగు నిట్టివృత్తంబుచేనారీరత్నంబు లుండవలయు. 211

చ. పిలిచినచో ధవుం డవలఁ బెట్టిసమస్తగృహస్థకృత్యముల్
తలఁగకయుండభక్తియు ముదంబునవేగమ యేగి, యేటికిన్
బిలిచితిరీ రనుగ్రహము పెంపున నానతియిండువేగమే
సలిపెదమీదుపంపునని సాధ్వివసింపఁగఁజెల్లుముందటన్ 212

వ. మఱియు ద్వారంబునఁ జిరకాలంబునిల్వంజనదు ద్వారంబు నుపసేవింపఁజనదు నిజనాథుండు తనకుఁబ్రియంబున నెద్దియేనిడిన నది యన్యులకొసంగఁజనదు. 213

క. మిష్టాన్నఫలాదిధవో। చ్ఛిష్టంబుమహాప్రసాదచిత్తమ్మునసం। తుష్టిఁ
బతివ్రతయగుసతి। మృష్టంబనితినఁగఁదగుసుమీమునితిలకా 214

మ. పతికూర్చుండినయప్పుడున్ సుఖముగాఁబన్నుండియున్నప్పుడున్
మతినేదేనియు నూహసేయునపుడున్ మాటాడుచున్నప్పుడున్
దృతకార్యాతురుఁడైవసించినపుడున్ దీప్తించి లేలెమ్మటం
చతివల్ పల్కఁగరా దొనర్పఁదగుఁదత్స్వాంతానుకూలంబుగన్.

క. ఏకాకినియై యెన్నం। డేకడకుంబోక చెల్లదింటికి, మఱియున్
గోకధరింపకదినమొల। నేకాలము జలకమాడుటెది తగదనఘా.

క. మగనిందూషించెడి సతి। కి గుణంబులవెన్నియున్నఁగీర్తింపంగాఁ
దగదుపతివ్రతయనఁగా; । జగతిన్ దుర్యశమునట్టి జలజాక్షికగున్.

గీ. ముసలమందు నులూఖలమునశిలపయి। యంత్రశిలయందు శాణం
బునందుశూర్ప। చాలనులయందు దేహళీస్థానమందు। శోధనుల
యందు సతులుగూర్చుండరాదు. 218

మ. తరుణీరత్నము పాపనాశముగఁ దీర్థస్నానముంగోర ను
ద్ధురభక్తింబతిపాదముల్ గడిగి తత్తోయంబుశీర్షంబునం
బరిమార్జించికొనందగున్ మఱియు దద్వాఃపానముంజెల్లు శం
కరుకన్నన్ హరికన్నసాధ్వికిమనఃకాంతుండుపూజ్యుండగున్. 219

క. వ్రతములును నుపవాసంబులు। పతియనుమతిలేక సలుపఁబడ్డా న్నత్తులు,త
త్పతికాయుష్యముదొరఁగును । మృతయైనరకంబునం భ్రమించుచు జె
లుచక్. 220

మ. పనుపుం జేయకభర్తపైఁగినుకచేఁబత్యుత్తరం బీయకుం
డిన యాకామిని గ్రామమందు శునియై నీచస్థితింబుట్టి యా
ల్గినదై వెండియునిర్జనాటవిస్సృగాలీజన్మముం జెందుఁ గా
వున నారీమణి భర్తపైఁగినుకనెప్డుంబూనరాదింతయుజా. 221

క. పరమంబగు నియమంబది । తరుణులకునొకం డుదాహృతము పతి
పదముల్ । నిరతంబుగఁబూజించియుఁ । దరువాతభుజింపవలయుఁ
దామరసాక్షుల్. 222

గీ. ఎవతె భర్తకునిడకయే యిష్టమిష్ట । వస్తువుల మెక్కుచుండు కేవల
ముతాన । క్రూరమైనయులూకియై కొండగుహల । వృక్షకోటర
ములను వర్తించునాపె. 223

గీ. భర్తను పరిత్యజించి కేవలము నెవతె । కేరడంబుగఁదారహాఃశ్చా
రిణియగు । నాచెడిపె గ్రామసూకరంబైన, లేక । పుట్టుఁ గను,
వల్గువిశ్వవిద్భుజయగుచును. 224

గీ. పతిని నెవ్వతెహుంకృతుల్ వరపిపలుకు । నట్టిభామినిమూకగా నవ
తరించు, । నెవతె సవతుల నెప్పుడునీసడించు । నాపెదుర్భగయ
య్యెడి నన్యజనిని. 225

గీ. కాంతునన్యుని నిజకాంతుకన్నొలంగి । కాంచునేనాతి వలవంతఁ
బొంచిపొంచి । గతవదనగానో యది యొంటికంటిదిగనో । రూప
హీనగనో పుట్టు నాపయిజని. 226

సీ. ప్రాణేశ్వరుఁడు వెలుపలినుండి చనుదేరఁగని సత్వరంబుగాజని జల
ములు । నాసనంబునొసంగి యాప్యాయనముఁగూర్చి యేలాదికలిత
తాంబూలమొసఁగి । యాలవట్టంబు కేంగేలఁగైకొని రణత్కరకంక
ణంబులుమెఱయ విసరి । యంకపీఠిని పాదపంకజంబులుతోడ్తోయను
లూని సంవాహనముఁజేసి

గీ. ప్రియతరంబైన వాక్యసంచయముచేత । నేవనితసేయు భర్తృసం
సేవనంబు । నలసతీమణియే యుపాంసులలయందుఁ। బుణ్యసంపద
చే నగ్రగణ్యయగును. 227

క. విభుఁడే దైవముతీర్థము। విభుడేగురువరుఁడుహితుఁడువిభుడేవ్రతముఁన్
విభుఁడే ధర్మముగావున । విభుసేవయెతగునుసతికి; వీడిసకలముఁన్.

క. జీవవిహీనశరీరము । కైవడిపతిహీనయైన కామినిస్నానం । బేవగఁ
జేసిన; నశుచిత । దావిడదుసుమీ యనారతంబునుమానీ. 229

క. క్షితిసర్వమంగళములఁ। గతధవయగునాతిమిగులగ నమంగళయా
గతధవనీక్షించినవాం । ఛితసిద్ధియొకప్పుడేని చేకురదనఘా 230

గీ. మాతృదేవోభవయను నామ్నాయవిధిని । తల్లిదీవన యొక్కండు
దక్కఁ బ్రాజ్ఞుఁ । డితరగతభర్తృకాశీస్సులేనివిడువ । నొప్పు నెప్పుడు
నాశీవిషోపమముగ 231

ఉ. జీవసమేతుఁడైన; గతచేతనుఁడైన; మదీయభర్తకున్
సేవలుసాహచర్యమునఁ జేసెదభక్తినటంచుఁగన్యచేఁ
బావకసన్నిధిం ద్విజులు వల్కఁగఁ జేతురు పెండ్లియం దటుల్
గావునభర్తతోడఁ జనఁగాఁదగు దేహముతోడనీడగన్ 232

వ. ఇవ్విధంబున భక్తిచే సతులు పతికనుకూలంబుగ నెప్పు
డుండవలయు. 233

క. వ్యాలమునుబిలమునుండియువ్యాలగ్రాహుండుతిగుచువడువడరంగా
కాలునినుండియుబతి,సతి । వాలాయంబుగనులాగిస్వర్గముజేర్చున్

క. సతినింగనిదూరంబున।గృతాంతభటులదరితమదుహృదయంబులయం
దతిదుష్కృతయుతుఁడైనన్।బతితపతిన్ విడిచితొలగిపారుదురనఘా

గీ. తనరెదనదేహమునన్ని తనురుహమ్ము। లన్నికోట్యయుతంబు లై
నట్టిసమలు । భర్తతోఁగూడఁగాంచును స్వర్గసుఖము । మహిత
యగుసాధ్వి కడు రమమాణయగుచు. 236

క. గతశీలయగుచుబుంశ్చలి । వితతములగుపాపములకువెనుదీయమిచే
బితృకులముంబతికులముఁన్ । బతితంబులఁ జేసియిహము పర మఱి
పోగులున్. 237

గీ. తనదునాథునితోఁగూడ దైవికముఁగ । ననుగమనమును జేయకుండిన వలంతి । శీలసంరక్షణంబును జేసికొనఁగ । వలయునటుగామితన కధఃపతనమగును. 238

వ. మఱియు నాపె వైగుణ్యంబునఁ బితయుఁబతియుస్వర్గంబునుండి పతితులగుదురు. 238

గీ. భర్తగతియింపఁగబరికాబంధ మొప్ప । దగదు, తాల్చిన భర్తృబంధమ్ముగల్గుఁ । గానమస్తకవపనంబు కార్యమెపుడు । విగతభర్తృక యైనట్టివెలదికనఘ. 240

వ. ఎల్లప్పుడు నేకాహారంబుననుండవలయు నిరుమారులుభుజింపఁజనదు. గతప్రియ పర్యంకశాయినియైనఁ బతిని పతితుంజేయుఁగావునఁబతిసౌఖ్యఘటనేచ్ఛచే భూమిపైఁబరుండవలయు. 241

గీ. పతివిహీనకునిజతనూద్వర్తనంబు । పొసఁగఁదాంబూలభక్షణంబునుసుగంధి । వస్తుసంభోగములుసలుపంగఁదగదు। శ్వేతవస్త్రంబు ధరియింపఁజెల్లుమాని. 242

గీ. భక్తితోడుతఁదత్పతిప్రతిదినంబు । కుశతిలోదకములజతఁగూర్చిపతికి నామగోత్రాదులను తర్పణంబుసేత । విహిత మాతనిపితృపితామహుల తోడ. 243

వ. ఇవ్విధంబులగు నియమంబులవర్తించిన భర్తృహీనయుఁ బతివ్రతయగు. 244

మ. హితసంధాయకపుణ్యలోకమిడగా నేతాదృశంబైన దై
వతమే లోకమునందు నంగనలకుఙ్ వర్తింపగాఁబోవదా
పతిమోదిల్లిన సర్వకామములు సంప్రాప్తించు నెల్లప్పుడూ
ర్జితకోపంబతఁడొందినఙ్ గఠిత దాఁజేరుఙ్ యమాగారముఙ్.245

చ. పతిసదనుగ్రహంబున నపత్యవరాసనశయ్యలుఙ్ సమం
చితపటమాల్యభూషణవిశేషము లద్భుతభోజనంబులుఙ్
వితతసుగంధివస్తువులు విస్తరభోగములంది, నాకసం
స్థితిగని కీర్తిగాంచు నిదిసిద్ధము సాధ్వికి మానిసత్తమా. 246

వ. అంత సూతుండిట్లనియె. 247

క. ఈరీతి నారదుఁడు వి। స్తారంబుగవిని పతివ్రతాధర్మము శ్రీ
నారాయణునొకప్రశ్న ము। గోరె,వచింపగను వేడ్క గొనిమునులారా

గీ. సర్వదానాధికము కాంస్యసంపుటమని। యానతిచ్చితి తొలుత
యో మానిచంద్ర। దానికింగారణంబు వ్యక్తముగనాకుఁ। గరుణ
వెలయఁగ వచియింపఁగదె మహాత్మ. 249

వ. అనిన నారాయణర్షి యిట్లనియె. 250

— { శ్రీనారాయణర్షి నారదునకు
సంపుటదానఫలంబును జెప్పుట. } —

మ మును శైలాత్మజ పౌరుషోత్తమవ్రతంబుం జేసి తత్పూర్తికే
ఘనదానం బని లోకభద్రముగఁ బల్కన్ శంకరున్ వేఁడినన్
విని శ్రీమత్పురుషోత్తమున్ మనములో వీక్షించి వీక్షించి యి
ట్లనె నద్దేవుఁడు సర్వలోకహితవాక్యం బద్రిసంజాతతోన్. 251

వ. ఆ శ్రీమహాదేవుండు పల్కినదెట్లనిన. 252

గీ. పుణ్యపురుషోత్తమవ్రత పూర్ణవిధిని। సలుపగను శాస్త్రమందు
నెచ్చటనుగూడ। సాధ్యపడకుండు దానం బెసంగఁబోదు। రాజ
దురుగాత్రి పర్వతరాజపుత్రి. 253

శా. ఏయేదానము లుత్తమంబులని యెంతే నీడ్యమానంబులో
యాయాదానము లిట్టిమాసమున గౌణార్థంబు నేచెంచుఁగా
దా! యేతద్వ్రతపూర్తినీకునిడునద్దానంబుతో సాటియై
గేయంబైన సుదానమొుండుగలదే కీర్తింపఁగా నెంచినన్. 254

క. పురుషోత్తమమాసంబున। బరిపూర్ణమువ్రతముగాగ బ్రహ్మాండంబున్
వరసంపుట రూపమ్మును। వరవర్ణినిద్విజునకీయవలయుదగుగతిన్.

మ. అదియర్పింపఁగ నేరికిం దరముగాదట్లాట నద్దానికిం
బనులైయుండఁగఁ గాంస్యసంపుటము సంపాదించి యద్దానము
ప్పుదిగానుండు నపూపముల్ నినిచి సప్తప్రస్ఫురత్సూత్రముల్
పదిలంబొప్పఁగఁజుట్టి పూజలిడి సుస్వాంతంబు సంధిల్లఁగన్. 256

క. సద్వంశ్యుఁ డురుకుటుంబియు। విద్వద్వరుడైనయట్టివిప్రవరునకున్
ముద్వార్ధిపూరలగా నే। తద్విధినాసంపుటంబు దానమిడఁదగున్.

వ. ఇట్లు వైభవంబుండిన ముప్పది సంపుటంబులు వ్రతసంపూర్తికై యొసంగవలయు. 258

చ. పలుకఁగనిట్లు ధూర్జటి శుభంబని పార్వతిసంతసించి ని
స్తులశశిభాసురప్రభలశోభిలుముప్పదికాంస్యసంపుటం
బులుసమకూర్చి లోకహితమున్ మదఁగోరి ధరామరావళిన్
బిలిచిసమర్పణంబుసలిపెన్ వ్రతపూర్తిఘటింపఁబ్రీతితోన్ 259

వ. అంత సూతుండిట్లనియె. 260

క. మునులారయిటులనారద । మునినారాయణునివాక్యము లమృత
సమముల్ । వినితృప్తుండైమఱి యి । ట్లనియెన్ మాటికినినతుల
నతనికినిడుచున్ 261

వ. మహాత్మా! సర్వసాధనములకంటె నీపురుషోత్తమమాసంబు శ్రేష్ఠంబని నీచెప్పిన యుత్తమంబగుతన్మాహాత్మ్యంబువిని నిశ్చయించి కొంటి నియ్యది భక్తిచేవినినను నరులకుమహాపాపంబులు క్షీణించు శ్రద్ధతో విధిప్రకారంబుగ నాచరించిన వారిపుణ్యంబు నేమనిపర్ణింపందగు. 262

క. ఇటుపై నెదియునునాశ్రుతి పుటములకుఁ బ్రమోదలేశమును గూరు
ప దు। త్కటమధురామృతసాయికి । నెటులితరాంబుపులుముదము
నిచ్చెడిఁజెపుమా. 263

వ. అంతసూతుండిట్లనియె. 264

క. అనియిట్లుపల్కు నారద । మునివిరతుండయ్యెభక్తిపూర్వముగసనా
తనమునివరునకుబదరీ । వనవాసునకఘహరునకువందనమిడుచున్.

సూతుండు శౌనకాదులకు
పురుషోత్తమమాహాత్మ్యశ్రవణఫలంబును జెప్పుట.

సీ. పుణ్యనదీనదభూరిశైలోద్వేల భారతావనియందుఁ బ్రభవమంది
సతతంబుసంసారసక్తులై యుత్తమ మైనశ్రీపురుషోత్తమాఖ్యమాస
మన నెట్టిదో చెవిన్ వినక సేవింపక తనువుఁదాల్చెడి నరాధము లన
ఘుము! ప్రతిజన్మమందు దుర్భాగులైతపించుచు మతిలేమినిల గతా
గతినిగాంచి

గీ. పుత్రమిత్రకళత్ర సమూహమరణ। జనితదుఃఖంబులుఁ వ్యాధిజనిత
దుఃఖ।ములునుధనధాన్యగృహపశుముఖ్యహాని । జనితదుఃఖంబు
లనయముఁ గనుచునుండ్రు. 266

సీ. భూసుర! ప్రకరమీ మానసమందెన్నఁడుఁ జరుపంగరాదసచ్ఛా
స్త్రములను।పరశయ్యయందుస్వాపముసేయఁగాఁజెల్లదనృతభాషి
తములనాడఁజనదు।పరభోజనంబులు పరకార్యచయములు పరపరీ
వాదముల్దొరఁగవలయు। విత్తశాఠ్యములేక విప్రసంఘమునకు
దానంబుసేయఁగాఁదగుధనంబు

గీ. స్వాపతేయముఁగలవాఁడుశాఠ్యమూన। రౌరవాఖ్యంబునరకంబుఁ
జేరును; వ్రతి। ద్విజునకన్నంబునిడి ప్రతిదినము; తినఁగ। వలయు
దినమునసష్టమభాగమందు 267

క. పురుషోత్తమునెవ్వరలు। స్థిరభక్తినివిధిచెలంగ దినదినమందుఁ
పరిపూజింతురొవారలు। ధరణితలంబందునధికధన్యులుతలఁపఁ

వ. మఱియు నింద్రద్యుమ్నుండును శతద్యుమ్నుండును యౌవ
నాశ్వుండునుభగీరథుండును పురుషోత్తమారాధనంబుసల్పిభగవదంతి
కంబునకుఁజేరిరి, కావున సర్వప్రయత్నంబులఁ బురుషోత్తమసేవ
నంబర్హంబు తత్సేవనంబు సర్వసాధనంబులకంటెశ్రేష్ఠంబు సర్వార్థ
సంధాయకంబు 269

క. గోపాలుగోపరూపుని। గోపీజనహితునిహరిని గోకులనిలయుఁ
శ్రీపతిగోవర్ధనధరుఁ। పాపనివారకునిగొల్చెదంగోవిందుఁ 270

గీ. మున్నుకౌండిన్యమునిచేత ప్రోక్తమైన। మంత్రమునుదీని భక్తి
బల్మారుమదిని। జపముసేయుచు నిన్నెల నపనయించు। వాఁడు
పురుషోత్తమునిఁజెంది కీడుఁబాయు. 271

గీ. నవఘనశ్యాము ద్విభుజునినళిననేత్రు। వంశికాహస్తురమ్య పీతాం
శుకధరు। రాధికోపేతుసంతత సాధుసేవ్యు। బత్తిధ్యానింపనగుఁ
బురుషోత్తము హరి. 272

క. రాజీవరమ్యనయనుని। బూజించుచు నెమ్మనమునఁ బురుషోత్తమునం
యోజించుచు నిమ్మాసము। నోజన్ గడపిన నభీష్ట మొందు నరుఁ డెటన్

గీ. గుహ్యములలోన నెంతయు గుహ్యమిద్ది। ఏనికింగూడ జెప్పఁగ రానిదిద్ది,
నేను సైతము దీనిని నెవని యెదుట। నెఱుఁగ జెప్పఁగ లేదు మహాసీంద్రులార

చ. సతతము నీపురాణము ప్రశాంతమతిన్ శ్రవణీయ మీప్సిత
ప్రతతిసమర్పకంబు పరిపావన మిందొకపద్యమేని సం
భృతమతి విన్న మానవుఁడు భీకరపాపసముత్కరంబులన్
హత మొనరించి మాధవపదాంబురుహంబనయంబుఁ జెందెడిన్.

క. గంగాదిపుణ్యతీర్థము। లం గలయ మునుంగ నేఫలం బాఫలమే
తుంగతరభక్తి దీని వి। నంగా నే తెంచు మానినాయకులారా. 276

క. ఈపుడమిన్ వలగొనగా। నేపుణ్యం బరుగుదెంచు నిష్టఫలదమై
యాపుణ్యము గైకొందురు। శ్రీపురుషోత్తమగమహిమఁ జెవినిడువారల్

ఉ. పాఱుఁడు బ్రహ్మవర్చసము పార్థివుఁ డిద్ధధరాధిపత్యమున్
బేరి ధనాధిపత్యమును విష్ణుపదోద్భవుఁ డుత్తమత్వమున్
గ్రూరకిరాతముఖ్యులఘుకుంచనముం గని ముక్తుతాదు రీ
సారమహత్వమున్ వినిన సంతతమున్ బురుషోత్తమీయమున్ 278

మ. అనువొప్పన్ బురుషోత్తమప్రథితమాహాత్మ్యంబు వ్రాయించి వి
ప్రునకున్ వస్త్రవిభూషణంబుల విధిం బూజించి యర్పించు పా
వనుఁ డాత్మీయకులత్రయంబు తరియింపం జేసి యాగోపికా
జనసంవేష్టితవిష్ణుధామము గనున్ సన్నుత్యగోలోకమున్. 279

క. పురుషోత్తమమాహాత్మ్యము హరుసంబున వ్రాసి తనగృహంబున నిడు నే
పురుషుండు, తద్గృహంబున। దిరముగ విలసిల్లు నఖిలతీర్థచయంబుల్.

మ. ఘనపాపౌఘహరాచ్యుతాంఘ్రికమలాగ్రస్వాంతులౌ మానులీ
యనఘశ్రీపురుషోత్తమప్రథిత మాహాత్మ్యంబు సాంతంబుగా
విని యాశ్చర్యమహాసముద్రవిలసద్వీచీతతిం దేలుచున్
వినయం బొప్పఁగ సూతపుత్రముఖమున్ వీక్షించి హర్షంబునన్.

వ. అంత శౌనకాది మహర్షులిట్లనిరి. 282

గీ. ప్రథితగుణజాత యోమహాభాగసూత
యీవుధన్యుఁడవెంతయుఁ బావనుఁడవు
త్వన్ముఖామృత సారంబు ద్రావుకతన
నేముకృతకృత్యతనుగంటి మిజ్జగమున 283

క. పౌరాణికచూడామణి! । భూరిచిరాయుష్యమీవుపొందుముసూతా
ధారుణి పావనమైతగు । కీరితినీకుండుఁగాక కెరలుచునెపుడున్.

ఉ. దాసజనావనవ్రతవిధానచణాచ్యుతసత్కథామృతా
భ్యాసులునైమిషేయులు త్వదంచితవాక్పరితుష్టి నీకు బ్ర
హ్మాసనమిచ్చి రావారిమహాయశముం డెడిదాక, యందు సం
వాసముచేసి విష్ణుకథఁ బల్కుచునుండుము మానిసత్సభన్. 285

మ. చెలికారంబునసూతుఁడీక్రియ ద్విజాశీర్వాదముం జెంది వా
రలకున్ భక్తిఁ బ్రదక్షిణించి నతిచర్యల్ సల్పి గంగానదీ
సలిలంబందునదోఁగి స్వీయవిధుల్ సాగింపగానెంచి మా
నులయాజ్ఞంగొని సత్వరంబుగఁ జనెన్ గోవిందుఁగీర్తించుచున్.

చ. కరముచిరంతనంబు జితకల్మషవారము వాంఛితార్థ వి
స్తరపరికల్పనత్రిదశశాఖివరేణ్యము శ్రోతృ మానసా
త్యురుపరితోషదంబుఁ బురుషోత్తమమాస మహత్వమున్ బర
స్పరమును నైమిశాఖ్యవనవాసులుపల్కి రుదాత్తచిత్తులై. 287

చ. కలియుగవర్షముల్ జలధికాలమరుత్పథబాణసంఖ్యచే
నలరఁగ శ్రీముఖాబ్దమున నాశ్వినశుక్లహరిప్రవాసరం
బొలప్పుఁగ నాంధ్రమందుఁ బురుషోత్తమమాసమహత్తు వేంకటా
చలకవి పూర్తిచేసియిడెఁ జక్రిపదాంబురుహద్వయంబునన్. 288

మ. తనయద్వంద్వము పుత్రికాద్వయము సంతానంబునాకిప్పుడుం
డెను సంసారభరంబుదుర్భరము తండ్రీ! నీకుసంప్రీతిగా
నొనరింపందలకొన్నగ్రంథమిది యెట్లోపూర్తిగావించితిం
ననుఁబ్రోవంగదవయ్యశ్రీహరి! ససంతానుఁ సదారుంగృపన్ 289

గీ. సంతతంబును శ్రీజార్జిచక్రవర్తి
శ్రీమదుస్మానలీఖాదుషామహీపుఁడు
హరికృపాదృష్టి శుభములనంది, ప్రజల
విదితధర్మపథముననేలుదురుగాత. 290

క. పాతివ్రత్యధనాన్విత। శీతకరాస్యావనా! విచిత్రచరిత్రా!
భూతదయాకర! ధర్మ।ప్రీతాత్మకరక్షణా! విరించనజనకా! 291

మాలిని. నిరుపమశుభరూపా! నిత్యకల్యాణదీపా!
పరిహృతపరితాపా! భవ్యవిజ్ఞానరూపా!
విరచితబహులీలా! వేణుగానప్రలోలా!
చరణపతితపాలా! శాశ్వతానందమూలా! 292

గద్యము.

ఇది. శ్రీమద్విబుధవిధేయ వేంకటాచలశాస్త్రి నామధేయ
ప్రణీతంబైన బృహన్నారదీయ పురాణాంతర్గత
పురుషోత్తమ మాహాత్మ్యంబున
సర్వము షష్ఠాశ్వాసము
శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

సికింద్రాబాదు: చందా నారాయణశ్రేష్ఠిగారి
'శ్రీబాలాత్రిపురసుందరీ' ముద్రాలయమున ముద్రితము.